

Целператрица Сиси

Габриеле
Мари
Кристен

*Една мечта
за любов*

ГАБРИЕЛЕ МАРИ КРИСТЕН ИМПЕРАТРИЦА СИСИ ЕДНА МЕЧТА ЗА ЛЮБОВ

Превод: Величка Стефанова

chitanka.info

Елизабет Амалия Евгения фон Вителсбах, императрица на Австрия, кралица на Унгария и на още девет държави, маркиза, графиня, велика княгиня, херцогиня, ерцхерцогиня и велика херцогиня на общо 14 области. Всички тези имена и титли тегнат върху непосилно слабите рамене на една свръхчувствителна жена, почти момиче, наричана от най-близките си просто Сиси и останала с това име в историята и в сърцата на своя народ.

През 1854 г. 23-годишният австрийски император Франц Йозеф завежда пред олтара своята 16-годишна избраница и двамата се вричат във вечна вяност пред 70 епископи и прелати. Младият, впечатляващо красив монарх е влюбен до ушите в своята Сиси. Крехката, безгрижна девойка, едва излязла от детството, чиято красота тепърва ще разцъфва, също прелива от любов към своя Франци. Приказна сватба и очаквания за още по-приказен живот.

Но не и в света на двореца „Хофбург“, където попада малката императрица и където я очакват омразата и интригите на придворните, нетърпящата противоречие, властна свекърва, студът в огромните зали и коридори, един свят, където всичко е вековен протокол и етикет и където няма място за чувства, топлина, простичко човешко щастие.

Европа я чества като най-красивата жена, народът ѝ я боготвори, художници се надпреварват да я рисуват, а моделиери да я обличат, велики мъже са в краката ѝ, но какво от това, щом не може да вижда свободно дори децата си, щом съпругът и не желае да вникне в душата ѝ, щом я следят дори в спалнята ѝ. Неспособна да се пребори за нормално съществуване, императрицата тръгва на път, за да избяга от принудата и от контрола и да дири щастието. И за да остане и до днес — въпреки многобройните документи и дневници — една от най-загадъчните фигури в историята на Европа.

КРАТКО ПРЕДИСЛОВИЕ

МИТЪТ „СИСИ“...

Е все така жив, макар от смъртта на красивата императрица да са минали повече от сто години. За едни тя е загадка и криворазбрана нещастна душа, критиците ѝ пък я определят като анорексичка и ексцентричка, пропиляла на вятъра своите таланти.

Въпреки многобройните писма, дневници и стихотворения, които ни е оставила, истината остава скрита — така, както в края на живота си самата Сиси криела зад черно ветрило прочутото с красотата си лице.

Коя е била тази жена, известна навремето като „Сиси“?

„Сиси“ от филмите и „Сиси“ на историците се припокриват, очертавайки образа на една загадъчна, чудно красива, високоинтелигентна, ала опасно чувствителна жена, която навярно щеше да е далеч по-щастлива, ако живееше в по-модерно, по-отворено общество.

Опитах се да вляза в кожата ѝ, за да напиша тази книга, да следвам мислите ѝ и да проумея действията ѝ — същинско приключение, омагьосващо и увлекателно. Благодаря на историците и писателите, на чиито трудове се базирам. Те ми помогнаха да опиша личната история на една жена отвъд помпозното лустро и блясъка на короната.

Егматинг, 2003 година
Габриеле Мари Кристен

ХОТЕЛ „БО РИВАЖ“, ЖЕНЕВА

9 СЕПТЕМВРИ 1898 ГОДИНА

Как тиха е нощта! Светът е затаил дъх, луната чертае орбитата си върху черния небосвод и превръща ширналото се пред мен езеро в сребърно блюдо. Колко ли е часът? Не ще и дума, полунощ отдавна е отминала. Градът спи. Ще ми се и аз да можех да заспя. Да потъна в дълбок, здрав сън, без глупави съновидения и без страх от събуждането.

Научих се да изпитвам боязън от новите дни. Всяка заран неизменно ми носи задължения, безпокойства, болки, страхове и притеснения. Колко далеч остана времето, когато изгряващото слънце ми обещавахе надежда, красота, радост, щастие. И тогава се намирах край езеро. Вероятно затова харесвам гледката на необятната, тайнствено блещукаща вода. Прилича ми на топла наметка, която ме обгръща и закриля. На призрачен приятел, в чиито обятия намирам покой...

Всяко дихание ми коства безкрайно усилие, въпреки че топлият въздух на септемврийската нощ все още има вкус на лято. Нима единствена аз предусещам есен? Идеща буря, която изтръгва листата на дърветата и ги подгонва, докато паднат на земята, уморени от лудешкия хоровод, и загинат?

Кога ли ще настъпи краят и на моя хоровод? Кога ли умореното ми сърце ще почива в мир и спокойствие? Толкова изстрада, че вече ме боли дори при отмерването на всеки нов час. А винаги е искало само едно: *да обича и да бъде обичано.*

Това сърце мечтаеше за любов още когато нищо неподозиращата баварска принцеса съзерцаваше през прозореца си Щарнбергското езеро, простиращо се чак до планините. Невинното девойче, обитаващо своя рай „Поси“ — имението „Посенхофен“, се увличаше по любовни книги и романтични стихотворения. Във фантазиите си, досущ като техните героини, рискуваше и печелеше в името на любовта. Любов, която минава през много изпитания и всичко

прощава. За която е без значение дали си глупав, или умен, прибран или разхвърлян, весел или тъжен, дали произхождаш от висшето, или от низшето общество.

Невинната принцеса се превърна в императрица и на моменти ѝ се струваше, че е открила чудото — рамото, обещаващо опора и убежище, каквито навремето малкото момиче намираше у баща си. Душевната топлина, идваща само и единствено от личността, а не от короната и ранга. Но нищо не беше вечно. Всичко свършваше с раздяла, скръб и ледено отчуждение. Толкова много страдание и самота, че днес копнея единствено за покой.

Сърцето ми остаря и се умори, както остаряха и се умориха лицето и тялото ми. Сломено от раздели, смазано от разочарования и натежало от мъка. Направо не е за вярване, че някога е било младо и силно. Някога, когато погледът на едни незабравими тъмнокафяви очи го изтръгна от невинния му детски сън...

ЗИМАТА НА 1852/53 ГОДИНА

„АХ, ТЕЗИ ТЪМНОКАФЯВИ ОЧИ...“

Всяка година изпитвах все същия ужас от зимата. Щом свършеше есента, в „Поси“ стягаха сандъци с багажи заключваха къщата. Семейството се преселваше в палата на „Лудвигщрасе“ и аз трябваше да се върна в града. Мюнхен означаваше край на лятната свобода. Означаваше прилични рокли, обувки, уроци по пиано и етикет, безкрайно скучни семейни сбирки вместо мокри от росата поляни, плуване в езерото и скитосване с татко. И тази година ми се щеше да остана в нашата лятна резиденция „Посенхофен“.

— Що за глупост! — отхвърли мама детинското ми желание, както би бръснала досадна прашинка от масата. — Ти си баварска принцеса, а не някакво селско девойче, което се погребва в провинцията.

Не ме засегна толкова порицанието, колкото погледът, с който бе съпроводено — обезпокоително претеглящ, замислен и същевременно строг. Не подозирах, че в момента тя решаваше да ме държи по-изкъсо под око. Бях на четиринайсет и все още се стремях да се изплъзвам от майка ми, от гувернантката и от всякакви предписания.

В палата на „Лудвигщрасе“ това беше мъничко по-трудно, отколкото в „Поси“. Там не можеше просто да отвориш вратата и да побегнеш през градината към езерото. В Мюнхен дори конюшните бяха някак официални, с началник, безброй коняри и всевъзможни униформени лица. Вярно, че свитата на баварския херцог не можеше да се мери с тази на баварския крал, ала тя все пак се състоеше от толкова народ, че дори татко не бе в състояние да запомни всички физиономии.

През изминалите четиринайсет години обаче аз бях развила забележителното умение да се изплъзвам от зорките погледи. Стрелнах се безшумно по празния коридор пред маминия салон и на пръсти се вмъкнах в библиотеката. Тя ми обещаваха повече разтуха от

насрочените уроци по танци и етикет. Сбирката от книги на херцога ме заплениваше, откакто се бях научила да чета.

— Сиси?

— Татко!

Опитах се да спечеля време, като направих един от онези прекалено тържествени реверанси, които голямата ми сестра Нене владееше до съвършенство. Омразните ми фусти прошумоляха, а под засуканите нагоре връхчета на татковия мустак се прокрадна обичлива усмивка. Отдъхнах си с облекчение. Не, той нямаше да ме издаде. Разбираше, че предпочитам да мечтая и да чета, нежели да танцувам и да упражнявам водене на благовъзпитан разговор.

— Както изглежда, май се налага да променя плановете си — с усмивка на уста се обърна той към младия офицер, който стоеше пред него, прав като свещ, с безупречна стойка, стиснал фуражката си под мишница, както повеляваше уставът. — Разчитайте на одобрението ми на вашата молба, Рихард!

С военна акуратност младежът отдаде чест на херцога, след което ме поздрави с лек поклон. Може и да бях дете, но пък нали бях принцеса от баварския кралски двор. Поклонът подобаваше на положението ми. Но дали бе подобаващ и погледът, с който беше съпроводен този поздрав? Под изпълнения с възхита поглед на блестящите кадифенокафяви очи се разтреперих по непознат дотогава начин. В състояние бях единствено да гледам и чувствам как в досегашното девойче плахо се пробужда жената.

— Сиси! Да не ти е зле?

Гласът на херцога ме изтръгна от магията. Погледнах го, все още замаяна. Бяхме сами в библиотеката. Младият офицер ни бе напуснал. Просто така. Как можа да го направи?

— Не... разбира се... извинявай, татко.

Толкова бях объркана, че в първия момент не успях да си спомня за какво бях дошла. Какво ми ставаше?

— Виждаш ми се бледа, детенце. Какво се е случило? Още ли тъгуваш, задето заминахме от „Посенхофен“? Не те упреквам. Ще се справиш. Всяко лято си има край, съкровище.

Чувах утешителните му думи, но те не достигаха до съзнанието ми. Сякаш очарованият поглед на напетия млад офицер беше проникнал през множеството досадни пластове на роклята ми и ме бе

жигосал право в сърцето. То продължаваше да бие неравномерно, наранено и удивено, мъчейки се да се нагоди към новия, непознат ритъм, който отекваше като барабанни удари в моята олекнала, странно празна глава.

Да не би това да бе любовта, която поетите описваха в най-прекрасни стихове? Която бе изобразена на живописните платна в голямата галерия и за която в някои нощи копнеех тъй силно, че сън не ме хващаше?

— Сиси! Божичко, баронесата те търси навсякъде. Учителят по танци е тук.

Елена, разбира се. Има ли на света по-порядъчна, по-съвестна и по-досадна голяма сестра? Тя беше олицетворение на съвършенството. Младата заместница на мама, страшилището на детската стая, колкото и да я обичахме. Щом я зърнеш, дори татко правеше онази предпазлива физиономия, която инак придобиваше само когато мама се възмущаваше от поредния скандал, разбунил града.

— Не ми трябва никакъв учител по танци — наежих се аз, ала нямаше смисъл. По принцип Нене оставаше глуха за всякакъв сорт протести.

— Да не искаш на дворцовия бал да настъпваш партньора си и да ни излагаш?

Дворцов бал? Партньор? Танци? Тези думи потънаха в изпълненото ми от емоции сърце подобно на камъчета в езерце. Младите дворцови офицери бяха желани партньори при подобни светски събития. Във въображението ми вече звучеше музика и се носех с Рихард по огледалния паркет в балната зала на кралската резиденция. Каква възможност да се запозная и да разговарям с него, да го завладея завинаги!

— Върви да танцуваш, коледниче! — посъветва ме и татко. — Редно е хубавите момичета да владеят танците.

Татко ме наричаше коледниче само когато беше особено благоразположен към мен, понеже съм се появила на бял свят на 24 декември.

Нене реагира на галеното име с необичайна ревност.

— Никога няма да ги овладее, ако продължава да пропуска уроците и да бяга, щом се появи учителят по танци — намусено съобщи издайницата.

— Не бягам, исках само да пожелая на татко приятен следобед — излъгах аз и целунах баща си за довиждане. Миришеше на енфие и на червено вино, уютно и привично. Твърдият му мустак одраска чувствителната ми кожа. Каква ли би била бузата на Рихард, ако я докоснех с устни?

При тази дръзка мисъл се изчервих и бързо-бързо се завтекох подир Нене. Опитвах се прилежно да се концентрирам върху танцовите стъпки, ала умът ми беше другаде. Той кръжеше неотлъчно около чудесния млад адютант. Рихард. Каква ли му беше фамилията? И в кой ли полк служеше?

Макар да намирах униформите за шик, никога не се бях интересувала от подробностите. Е, знаех, че е голямо отличие да те допуснат да служиш на кралската фамилия. Обикновено младите мъже от нашата свита се набираха сред първите семейства на Бавария.

Разбира се, Нене щеше да е осведомена по въпроса. Тя притежаваше безпогрешна памет за имена, физиономии и съответстващия им ранг. Ала от само себе си се разбираше, че в никакъв случай не биваше да я питам. Нямаше да мирияса, докато не разбере всичко, докато не узнае и последната ми съкровена мечта. После с тези си знания щеше да отиде право при мама. Не защото иска да ме издаде, а защото е безпределно предана дъщеря и просто не умее да постъпва другояче.

Само не и това! Бездруго херцогинята ми отделяше твърде много внимание. Не знаех защо, но предпочитам да проявявам предпазливост. Единствено през лятото в „Поси“ мама беше толерантна, ведра и търпелива. В града тя отново се превръщаше в дъщерята на баварския крал. В княгинята, която се бе омъжила за херцог Макс Баварски по желание на своите родители и така бе сключила най-непрестижния брак в сравнение с останалите си сестри. Към татко, комуто бе дарила осем деца, тя се отнасяше с търпение и покорство, но не и с любов.

Не знаех кога точно бях открила това. Родителите ми се държаха любезно един към друг, мама никога не каза лоша дума по адрес на татко. Тя повишаваше глас само когато никое от децата ѝ не беше наблизо.

Ала на мен не ми трябваше да чувам каквото и да било. И така усещах, че нещо липсва. В някои дни мама беше безкрайно тъжна, а

татко — още по-припрян от обикновено. Тогава той вършеше най-откачените неща. Свиреше на цитра в конюшната или се правеше на цирков ездач. Най-зле беше обаче, когато си стягаше куфарите и заминаваше на пътешествие за седмици или дори месеци.

Съжалявах ги и двамата. Татко — мъничко повече, отколкото мама. Тя споделяше толкова малко от неговите интереси. Ненавиждаше пътуванията, излетите, свиренето му на цитра, стихотворенията, книгите, които той четеше, но най-вече политическите му възгледи и статиите му. Та нали фундаментът на всяка любов е да споделяш всичко с другия! Както радостите, така и скърбите. Родителите ми обаче споделяха само фасадата, а зад нея всеки живееше своя собствен живот.

Колкото и млада да бях, вече знаех, че не искам да живея така. *Щях да се омъжа само по любов!* Никой нямаше да ме затвори в глупавата клетка на послушанието и дворцовите правила, която правеше мама нещастна и я принуждаваше да прекланя глава.

Когато всички заспаха, аз станах тайничко и доверих на дневника си тези бунтарски мисли. Обичах да пиша нощем. Никой не ме смущаваше и имах чувството, че ми е позволено да казвам и пиша всичко. А след това споменът за прекрасните кафяви очи на Рихард ме съпровождаше и в сънищата ми.

* * *

Благодарение на татковите демократични идеи градината зад палата ни на „Лудвигщрасе“ беше отворена за всички жители на Мюнхен, желаещи да се разхождат там. Прекосяваха я много членове на персонала, когато не искаха да влизат в дома ни или да излизат от него през парадния вход, украсен с колони. Това се отнасяше и за офицерите, и войниците на служба при нас, и за учените, музикантите и художниците, посещаващи баща ми.

Вероятно по тази причина мама не одобряваше да се разхождаме там сами. Не исках да си навлека неприятности, затова на следващия ден подмавих Мария навън, под бурния есенен вятър, веднага щом успях да се измъкна от досадните проповеди на баронеса Вулфен. Нашата благородна гувернантка преследваше похвалната цел да ни

превърне в порядъчни и послушни малки копия на перфектната Нене, но аз не си давах много зор. Постоянните й назидания бяха омръзнали както на Мария, така и на мен.

Вятърът гонеше из цветните лехи малобройните опадали листа и диплеше полите и палтата ни, рошеше вдигнатата ми нагоре коса и измъкваше кичур подир кичур. Хич не се и опитвах да уловя падащите фуркети, имах си по-важна работа — да си отворям очите на четири за един млад офицер.

— Чудя се за какво толкова пише мама на леля София във Виена — подзе Мария и се наведе да вдигне един пропуснат от градинаря кестен. — Непрестанно пристигат и заминават куриери.

— Откога се интересуваш от семейните клюки? — учудих се аз.

Лелята от далечна Виена беше дама, внушаваща огромен респект. Мама говореше само с благоговееен тон за сестра си, ала всички ние искрено се радвахме, задето живееше толкова далече, чак във Виена. Най-големият от четиримата й синове, Франц Йозеф, бе станал император на 18-годишна възраст, след оттеглянето на чичо си Фердинанд през 1848 година, и оттогава тя управляваше семейството и сестрите си тъй, сякаш лично носеше корона на главата си.

— Мисля, че иде реч за нещо повече от семейни клюки — многозначително прошепна Мария, докато аз ненатрапчиво оглеждах пътеките в търсене на една висока и стройна фигура. — Мен ако питаш, кроят планове за Нене. Искат да я омъжат, все пак скоро ще навърши двайсет. Време й е вече.

— И кого гласят за мъж на Нене? Да не би някой австриец?

— Разбира се. Някой от синовете на леля София, готова съм да се хвана на бас с теб — кимна Мария, която беше не само много умна за своите дванайсет години, но и извънредно любопитна. — Може би даже самият император!

— Какви ги дрънкаш! Нене — императрица на Австрия, никога!

— Че защо не?

— Мама и леля София са сестри. Той й се пада първи братовчед.

— Е, та? Татко също е първи братовчед на мама. По-добре да се ожениш в семейството, така се запазва чистотата на благородническата кръв — самоуверено заяви Мария. — Така поне казва баронесата. Чух как го обсъждаше с мама.

— Ама Нене изобщо не го обича!

— Кого, Франц Йозеф ли? — Мария сви раменцата си. — Все ще се оправи някак си. И баронесата така каза. И още, че ще е огромна чест за семейството, ако Нене стане императрица.

— Но това е ужасно! — чак ме побиха тръпки. — Хората не бива да се женят, ако не се обичат истински. Това носи нещастие.

— Полека-лека ще го обикне, къде ще ходи — приземи ме Мария. — А пък ти може да се омъжиш за Карл Лудвиг, та Нене да не се чувства толкова самотна във Виена.

— Стига вече, не искам да се омъжвам за никого. Камо ли пък за брата на императора. Искам... искам... — не успях да довърша изречението, понеже в този момент го зърнах.

Рихард! Той крачеше забързано право насреща ни с други двама офицери. Щом ни видяха, тримата учтиво се заковаха на място и направиха безупречен реверанс пред нас, баварските принцеси. От гласовете, произнасящи традиционните поздравии, открийх само един: мелодичния баритон на Рихард, който пожела приятен ден на наши кралски височества.

Мария дружелюбно отвърна „Помози Бог“ и се усмихна.

Аз пък не можах да отроня нито звук. Сърцето ми заби до пръсване. Горещина обля лицето ми, цялата пламнах. Виждах само Рихард. Униформата, лъснатите до блясък чизми, неустойимата усмивка и омагьосващите му очи. Стори ми се, че той гледаше само мен. Дали по красивите му устни не заигра усмивка? Ами едва забележимото потрепване на клепачите, предназначено само за мен?

Мили Боже, какво трябваше да кажа? Толкова бях възбудена. Нима той не виждаше какво ми беше на сърцето? Защо не можеше просто да ме прегърне? В главата ми цареше пълен хаос. Младите мъже продължиха по пътя си, преди да успея да отворя уста.

Пресекливото ми дишане обаче привлече вниманието на Мария.

— Има ли ти нещо, Сиси?

О, да! Има ми! Аз обичам! Нося се между небето и земята, извън кожата си съм от щастие. Едвам се сдържа да не се завтека подире му като някое щуро кученце от оборите на „Поси“. Не искам да живея без него!

От устата ми не излезе нито думица за обзелата ме еуфория, но Мария прочете това-онова в светналите ми очи, а останалото узна бързо чрез няколко умели въпроса.

— Имай ми доверие, няма да те издам — възторжено се закле тя.
— Колко романтично! Ти говори ли вече с него? А той даде ли ти любовен талисман? Носиш ли го със себе си?

— О, не! Как си представяш тая работа? Не мога просто да се втурна след него и да го помоля за среща. Пък и не знам как се прави. Не знам даже дали той наистина ме харесва!

— Разбира се, че те харесва — възмути се Мария. — Ти си много по-хубава от Нене. Баронесата казва, че един ден ще се превърнеш в истинска красавица.

— Но сега още не съм, Мария! Не си пазя дрехите, постоянно си губя тъпите фуркети. Ето, погледни... — като по поръчка поредният досаден фуркет се разхлаби и падна, ала Мария само се засмя.

— Сякаш това е важно — с лека ръка отпъди подобни съображения тя. — Не видя ли как се усмихваше?

— Е, че те и тримата се усмихваха...

— Ама той някак по-особено. Сигурна съм, че е безумно влюбен в теб. Естествено, не се осмелява да го покаже. Ти си принцеса, а той — обикновен офицер. Граф, барон, а може би даже просто гражданин.

— Все ми е едно — прекъснах я аз. — Татко казва, че всички хора са равни и само по глупаво стечение на обстоятелствата един се ражда благородник, а друг — просяк. Бих обичала Рихард дори ако беше занаятчийски калфа.

— А той откъде да знае, че разсъждаваш като татко? — понякога Мария беше плашещо логична за своите дванайсет години. — Трябва да му дадеш знак, иначе няма как да ти се обясни. Чисто и просто, така подобава.

— Не мога — всеки път, когато ми се налагаше да разговарям с непознати хора, ме обземаше парализираща стеснителност, а сега към нея се прибавяше и преливащото ми от чувства сърце.

— Тогава му пиши! — нямаше проблем, на който Мария да не намери решение. — Бездруго непрекъснато пишеш, Сиси. Писма, дневник, стихове. Все ще успееш да сътвориш и едно прекрасно любовно писмо.

— И до кого да адресирам тези редове? — възразих немощно аз. — Знам само първото му име.

— Ще му научим и фамилията — отсече Мария и потисна поредния ми протест с бърза прегръдка. — Не, още по-добре: ти

напиши писъмцето, пък аз ще му го предам. Чудна идея, нали? Ще го причакам някъде по време на дежурство и ще изиграя ролята на ваш любовен куриер. Не се бой, няма да издам тайната ти, честна дума.

— Би ли го направила заради мен? Сигурна ли си?

Разбира се, Мария беше сигурна. Точно затова се бях доверила на сестра си. Мария не се страхуваше от нищо. Не беше нито стеснителна, нито неумела, а смелостта ѝ стигаше за двама.

— Всичко ще се нареди! — екзалтирано обеща тя. — Хайде да се прибираме. Трябва веднага да напишеш писмото. Не губи време!

Събрах смелост да се заловя с деликатния проект едва късно вечерта, след като баронесата ни бе предупредила да гасим лампите, а последните нощни птици бързаха по „Лудвигщрасе“ към дома.

Перото ми се запъна още при обръщението. Как да го нарека? Любими? Рихард? Господин офицер? Уважаеми приятелю?

Обучението ми по писане на писма се ограничаваше най-вече с кореспонденцията между роднини. Скучни послания с благодарности за неща, които и без това не желяех да притежавам. Дори писмата до Карл Лудвиг попадаха в тази рубрика. Той ми разказваше за двореца във Виена, който не ме интересуваше. За брат си, императора, който ме отегчаваше със съвършенството си, и за надеждата си да се видим скоро. Аз пък почти бях забравила защо изобщо съм се съгласила да си пишем с него, затова и отговорите ми обикновено бяха кратки и повърхностни.

А сега празният лист укорително блестеше под светлината на лампата в очакване на първите редове. Топнах перото в мастилницата, без да му мисля много-много. Не, никакво обръщение. Никакви обяснения, никакви баналности. Като го прочете, ще разбере. Сигурна бях. Реших да излея чувствата си в рими. Обикновените думи бяха твърде прозаични, твърде хладни, твърде неизразителни за такъв огромен копнеж.

Ах, *вие, тъмнокафяви очи*, започнах аз скромните си стихове, нали точно този поглед бе сложил началото на всичко. Римите се подреждаха сякаш от само себе си. Може би малко грапави, но пък от все сърце.

Нещо прошумоля край вратата! Подскочих, мастилото опръска листа. За щастие не беше баронеса Вулфен, която грижовно наглеждаше питомците си. В стаята безшумно се промъкна сестра ми.

— Мария! Да не си се побъркала? Насмалко да получа удар.

Слабата фигурка в бяла нощница се стрелна към мен и палаво се изкиска. Само Мария беше в състояние да напусне стаята си в този късен час.

— Е? Съчини ли го? Къде е?

Припряно се опитах да скрия написаните няколко реда.

— Не съвсем. Толкова е трудно. Как да намеря правилните думи?

— Глупости! — тя надникна през рамото ми и грабна листа. — Прекрасно е. Бързо си напиши името и датата, че веднага го вземам.

— Не, не...

— Напротив! Ще ми бъдеш благодарна, само чакай да видиш! Утре по това време вече ще имаш първа среща и ще те целунат на лунна светлина.

Тя изчезна със същата скорост, с която бе нахълтала при мен. Не успях да я възпра. Пък и исках ли го изобщо? Тя бе взела решението вместо мен. От една страна, това ми харесваше. Мразех да ме притискат за бързи решения. От друга страна, не можех да се отърся от внезапно обзелото ме безпокойство. Защото осъзнах, че тези редове слагат край на невинните ми детски дни.

* * *

— Много добре, Ваше Кралско Височество. Сега, ако вземете под внимание и перспективата на колоните, водеща в безкрайността...

Леденият глас на баронеса Вулфен прекъсна учителя ми по рисуване по средата на изречението:

— Ще прощавате, господин Хюбер, обаче урокът по рисуване на принцесата за днес приключи. Очакваме ви вдругиден. Желая ви приятен ден.

— Но защо? — вдигнах глава от листа аз.

Естествено, овладяната мимика на дамата не ми даде никаква информация какво да очаквам. Толкова рядко се случваше обаче тя да прекъсне уроците ми, че имаше само едно обяснение: заповед от майка ми. Обикновено всички бяха доволни, ако не пропусках уроците си.

— Херцогинята желае да разговаря с теб, дете! — баронесата ме поведе, шумолейки с фустите си. Едва имах време да избърша боята от

пръстите си и да я последвам.

Мама ни очакваше в градинската стая. Кутиите със сбирката ѝ от часовници стояха отворени на инкрустираната масичка, лупата с дръжка от слонова кост беше оставена до тях. Лошо предзнаменование — вместо да се занимава с колекцията си, тя нервно сновеше напред-назад между високите прозорци.

Когато влязох с баронесата, вратата към съседната стая се хлопна — стори ми се, че зърнах отблясъка на светложелена тафтена рокля. Този ден Мария беше със зелена рокля от тафта.

Мария? Тревожните ми очаквания тутакси преминаха в злокобно предчувствие. Письмцето за Рихард! Какво се беше случило? Вгледах се по-внимателно в мама и се стреснах. Красивата ѝ уста представляваше тясна чертичка, пръстите ѝ мачкаха безспир дантелената кърпичка.

— Елизабет!

Елизабет, а не Сиси. Така ме наричаше само когато ми беше много сърдита.

— Ще ми обясниш ли това?

Между часовниците се мъдреше лист хартия с моя почерк. Тайното ми послание до Рихард. На показ за всички любопитни очи, за баронесата, за мама, вероятно и за Нене. Защо паркетът просто не се разтвори, та да потъна в него? Мария ме беше предала!

Мама рязко изпусна въздух.

— От всички детински щуротии, които извърши в последно време, това е абсолютният връх на непослушанието и нахалството! Моята дъщеря, една баварска принцеса, изпраца любовни писъмца на някакъв гвардейски офицер. Ако не беше толкова шокиращо, бих се изсмяла. Какво си въобразяваше? Или съвсем си загуби ума?

— Не съм си загубила ума, ами го обичам! — сама не знаех откъде събрах кураж да изрека тези думи.

— Обичала го била, мили Боже! Как да разбирам това? Баронесо!

Призивът за помощ към моята гувернантка даде повод на Вулфен за объркано изявление, чиято кулминация се състоеше в твърдението, че съм незряла, отнесена мечтателка, голям инат и изобщо, откъдето и да го погледнеш, създаване с мъчен характер, което никога няма да

може да стъпи и на малкото пръстче на съвършената си сестра Нене. Сякаш всички отдавна не знаехме това.

— Във всеки случай трябва да се сложи край на тази детинщина — взе решение мама, без да се разпростира повече върху моя катраненочерен характер. — И дума не може да става да правиш мили очи на този хубавичък, млад голтак без положение и име в обществото и да влизаш в устата на хората, разбрахме ли се? Повече няма да излизаш от къщи без придружител — и като казвам придружител, имам предвид баронесата, а не някоя от твоите също толкова вдетинени сестри. Настоявам да се отдадеш на уроците и повече да не ми създаваш ядове.

— Кое ти дава право да говориш така по негов адрес? — тук надминах себе си в стремежа си да защита Рихард. — Татко казва, че рангът и името бездруго не значат нищо. Той би ме разбрал!

— Боже, дари ме с търпение! — мама увенча тежката си въздишка с молитвено скръстване на ръцете и извърна поглед към изрисувания таван. — Тук не обсъждаме съмнителните политически утопии на баща ти, тук говорим за твоето бъдеще, Елизабет. Забранявам ти всякакъв контакт, поглед или разменена дума с този човек. Знам как да ти попреча да си причиниш нещастие от младежка глупост.

— Не можеш да го сториш — сипкаво прошепнах аз, ала вече знаех, че протестът ми е напразен.

Докато проливах потоци от сълзи, отказвах да се храня и да напускам стаята си, беше издадена и присъдата над клетия Рихард. Не знам къде го изпратиха, във всеки случай службата му на „Лудвигщрасе“ бе приключила. През следващите месеци не се мяркаше и в резиденцията. Бях лишена дори от утехата да го зърна отдалече. Принудена бях сам-самичка да понасям мъка, по-голяма от която бяха единствено самообвиненията ми.

Бяха го изпратили на заточение заради мен, сигурно заемаше невзрачен пост някъде из провинцията, където изкупваше вината си за това, че принцеса Елизабет Баварска се бе влюбила до полуда в него. Бедни, бедни Рихард! Само да можех някак да му помогна!

Зимата се случи толкова студена, отчаяна и тъжна, че до ден-дневен потрепервам само като си спомня за нея. Мария полагаше трогателни усилия да ме утеши. Не ме беше издала. По нелепо

стечение на обстоятелствата Вулфен я спипала пред квартирата на ординарците. Мария не беше дорасла за разпита, на който я бяха подложили, и не спираше да се самообвинява за проявената слабост.

Тя се опита да скрие от мен, че през февруари Рихард отново застъпил на служба, ала аз въпреки това разбрах. По същия начин ми бе донесена вестта за тежкото му заболяване и застигналата го малко след това смърт.

Зимата през тази година беше сурова и в града имаше много смъртни случаи, но въпреки това не можех да обвинявам единствено треската и съдбата за ранната смърт на Рихард. Не бях ли допринесла и аз за тази трагична кончина? Не беше ли моя вината, задето страданията му са били така опустошителни, че в един момент не е бил в състояние да се съпротивлява на болестта?

Горкият Рихард. Опитах се да съхраня спомена за него в меланхолични стихове. Първата болка от отчаяние постепенно прерасна в мрачна меланхолия. Сърцето ми оздравяваше, но белегът остана завинаги.

БАД ИШЪЛ^[1], АВГУСТ 1853 ГОДИНА

^[1] Бад Ишъл — град в Западна Австрия, балнеологичен курорт, разположен на река Ишъл. — Бел.прев. ↑

„САМО ДА НЕ БЕШЕ ИМПЕРАТОР...“

— Колата с багажа е изчезнала!

Мама подаде глава ужасена през прозореца на каретата. Панделките на бонето ѝ се закачиха за рамката му и тя ги дръпна нетърпеливо, преди отново да седне изправена и да ни изгледа, сякаш именно ние вероломно сме накарали колата да изчезне.

— Но как е възможно? Спрете! Веднага спрете! — затропа тя на кочияша.

Отбихме за почивка край прашния път, за да се уверим в катастрофата. Откакто спряхме за последен път в Залцбург, нашият кочияш също не беше виждал втората кола с багажа и камериерките.

— Ужас — обади се Нене, която не бе промълвила думица след тръгването ни от Залцбург. — Какво ще облека в Бад Ишъл, ако сме загубили сандъците с роклите? В тези черни дрехи изглеждам ужасно. И кой ще ме фризира, ако моята...

— Моля те! — мама захвана да масажира слепоочията си и притвори очи. — Би ли ме оставила да помисля?

Отново имаше пристъп на мигрена. Всъщност тя страдаше от мигрена непрекъснато, откакто „Поси“ изчезна зад нас сред облак прах. По време на пътуването до Бад Ишъл моето настроение се повишаваше с всяко населено място, през което преминавахме, но за майка ми и за голямата ми сестра то очевидно представляваше огромно усилие. И двете страдаха от главоболие и изобщо не забелязваха променящия се пейзаж, любопитната суматоха по станциите за смяна на конските впрягове и множеството от най-различни хора, които човек имаше възможност напълно безопасно да наблюдава от каретата.

Жалко, че татко бе останал у дома — би се радвал, че пътуването ми доставя такова удоволствие. Но нали бях заела неговото място, не съжалявах за отсъствието му чак толкова, както подобава на една благовъзпитана дъщеря.

Татко чисто и просто отказа да пътува за Бад Ишъл. Той не се интересуваше от австрийските роднини, а мамината сестра, която господстваше неограничено над синовете и мъжа си, го хвърляше в благоговееен ужас. Именно той предложи да вземат мен.

— Момичето има нужда от малко разнообразие. Сиси е твърде слабичка, твърде тъжна след глупавата история с онзи младеж. Вземи я със себе си. Тя поне няма да се кара със сестра ти, както със сигурност бих направил аз.

Последното изречение изигра решителна роля. Мама отлично знаеше, че леля София бърчи нос по адрес на нашия татко, той пък не пропускаше случая да ѝ се противопостави. Затова тя не искаше да поема риск, особено при едно тъй деликатно и важно посещение, каквото беше предстоящото. Семейството на баварския херцог трябваше да се представи в най-добрата си светлина.

По-точно казано, принцеса Елена, която всички наричахме Нене, трябваше да се представи в най-добрата си светлина. Моментът обаче беше възможно най-неподходящият. Баварското кралско семейство носеше дворцов траур по повод кончината на една възрастна леля. Ние също следваше да отдадем подobaваща почит към паметта ѝ, а подобни случаи бяха същинско наказание за Нене. Тя изглеждаше ужасно в траурни одежди.

Чуждите хора вероятно я вземаха за моя гувернантка — нея, а не госпожа Рьоди, която неотдавна бе заменила баронеса Вулфен. А всъщност Нене беше главното действащо лице, главната причина за това пътуване. Франц Йозеф, младият император на Австрия, си търсеше жена, а двете сестри и майки бяха стигнали до извода, че Нене ще бъде идеалната булка за владетеля.

Нищо чудно, че от вълнение голямата ми сестра непрекъснато страдаше от главоболие. Сега май всеки момент щеше да избухне в сълзи.

— Успокой се — извика мама с напрегнат глас, след като даде знак на кочияша да продължи и пообмисли ситуацията. — В края на краищата те знаят къде отиват. Заради хаоса в Залцбург трябва да са поели по друг път. Ще видиш, че сигурно ще ни чакат в хотела, когато пристигнем в Бад Ишъл.

— Наясно ли си вече коя рокля ще облечеш за срещата ни с Франц Йозеф? — любопитствах аз.

От месеци цял рояк шивачки си избодоха пръстите, за да приготвят чеиза на Елена. Беше тръгнала на път със сандъци, преливащи от копринени фусти, муселинови рокли, кадифени елечета и елегантно драпирани капели, издържани точно в онези модни цветове, които най-добре подчертаваха ефекта от надменната ѝ външност.

— Сега не му е времето да мисля за това — отпъди въпроса ми Нене, сякаш пътуваше към екзекуцията, а не към годежа си.

— Остави сестра си на мира, Сиси — заповяда мама и се облегна на тапицираната седалка. — Ясно ти е, че си длъжна да се държиш прилично, в противен случай незабавно ще те върна при баща ти.

— И какво неприлично има в един безобиден въпрос? — тихичко изпъшках аз.

Отговор не получих, защото пътническата карета отново се движеше с пълна пара. Майка ми или не бе чула бунтарското ми изречение, или бе решила да си спести излишни дискусии. По-вероятно беше второто. Имаше да мисли за по-важни неща, нежели да се заяжда с дъщеря, която и без това ѝ създава само ядове. Според нея тъгата ми по Рихард, продължила седмици наред, била неподобаваща, „чисто заинатяване“ — така беше казала на Ръоди. И още — че щяла да се погрижи най-сетне да порасна. Искала да се представи с дъщерите си в Бад Ишъл, както подobaва.

Отново се загледах през прозореца. Августовското слънце печеше над полята, в каретата беше адски горещо, но аз въпреки това се чувствах добре. Имах усещането, че се събуждам от нещо като зимен сън. Всеки час, който ме отвеждаше по-далеч дома, ме отдалечаваше и от мъката ми. Докато мама и Нене лекуваха главоболието си, аз се чувствах все по-добре и по-добре. Искаше ми се да тичам през зелените поля успоредно с каретата или да препусна в галоп върху някой бърз кон.

Установих, че напълно съм забравила колко е хубав животът. Как топло грее слънцето и колко внушителни са планинските вериги на хоризонта. Нищо чудно, че баща ми така обичаше да пътешества. За първи път проумях какво търсеше той, когато потегляше на път.

Самият град Бад Ишъл леко ме разочарова. Вярно, беше доста красив, но изглеждаше почти като у дома, в Бавария. За какво му е на човек да пътешества, щом целта изглежда досущ както родината, която

току-що е напуснал? В последния момент обаче запазих това мнение за себе си, след като видях как Нене притеснено впи вдървени пръсти в мрачните си фусти. Страхуваше ли се? Разбихах я. Радвах се, че ще бъда само страничен зрител в това „ваканционно убежище“, както императорското семейство наричаше лятната си резиденция в Бад Ишъл.

Заради многото прекъсвания пристигнахме с два часа закъснение, но колата с дрехите и камериерките я нямаше пред хотела, както се бяхме надявали.

— Ама как, още ли ги няма? — слисано повтаряше мама, докато лично директорът на хотел „Талакини“ ни въвеждаше в сградата, не преставайки да се кланя. — А бях толкова сигурна, че ще ни чакат...

— Нейно Височество ерцхерцогинята ви очаква, Ваше Кралско Височество — раболепно се поклони директорът. — Ако благоволите да ме последвате...

Нене ме сграбчи за ръката:

— Божичко, леля София! Как изглеждам, Сиси?

Окаяна, бледа, уморена. Естествено, бързо-бързо преглътнах всички определения, които ми хрумнаха при вида на Нене. Изпитвах съжаление към нея. Не ми се искаше да съм на нейно място.

— Хубава си, Нене, дори когато изглеждаш малко смачкана и прашна. Ще очароваш императора, сигурна съм.

— Ах, глупачето ми! — нетърпеливо въздъхна Нене. — Императорът... Всичко зависи от това какво ще каже леля София.

Съчувствието ми тутакси се изпари. Не понасях, когато сестра ми се държеше, сякаш единствена сред нас бе способна да разсъждава.

— Е, леля София едва ли ще поиска да се ожени за теб — дръзко възразих аз.

— Да, но тя съветва Франц Йозеф какво да прави — нервно промълви тя. — Не забравяй да направиш реверанс пред нея и да ѝ целунеш ръка. Тя е майката на императора.

Леля София напълно осъзнаваше важната си позиция. Тя прегърна мама и благоволи да ни възнагради с милостива усмивка, преди да ни укори за закъснението и незабавно да съобщи на сестра си плана за този ден и за следващите дни. Разбихах защо баща ни предпочиташе да не ѝ се изпречва на пътя. Той не обичаше да му нарежда някой, особено пък жена.

Все пак ерцхерцогинята не само умееше да заповядва, но и беше предвидила евентуални засечки в плана. За всеки случай бе довела със себе си камериерка, която тутакси се захвана да разкрасява Нене. Поради липсата на сандъците с роклите обаче жената по принуда се ограничи да изчетка полите на сестра ми и да срещне наново тъмната ѝ коса. Само дето нямаше начин да повлияе на цялостния ѝ неблагоприятен вид.

Мама с облекчение благодари на сестра си за помощта, аз пък тайничко се питах какво ли мисли леля София за баварските си роднини. Нима в нейните очи бяхме толкова бедни, че дори не очакваше да имаме собствен персонал? Или предполагаше, че в Мюнхен си нямаме понятие от виенската мода? И двата варианта не ми допадаха. Както и верноподаническото послушание на мама и Нене.

За щастие ерцхерцогинята не прояви интерес към мен. Имах възможност на спокойствие да си разреша сама косата и да сплета наново плитките си. Никой не искаше от мен да си вдигна къдриците на кок, та да изглеждам като копие на леля София.

— Няма ли най-напред да си починем малко? — плахо помоли майка ми. — Може би дотогава ще пристигнат и сандъците с дрехите, та Нене да се преоблече, преди да...

— Изключено! — властно я отрязва леля София. — Обявено е, че ще бъдете тук за чая. Недопустимо е да карате императора да ви чака. Ще се създаде впечатление, че Елена не държи да се запознае с него.

— Ама тя отдавна го познава — наивно изтърсих аз. — В крайна сметка той ни е братовчед, както и Карл Лудвиг.

Всички глави се извърнаха към мен — чак тогава проумях, че за пореден път съм проявила дързост. Опитах се да замажа грешката си с онази усмивка, която обикновено омилоstitвяваше татко, и, о чудеса — след миг леля София отвърна на тази усмивка. Мама си отдъхна облекчено, чак корсетът ѝ изскърца тихичко.

— Радваш ли се да видиш отново Карл Лудвиг, Сиси? — любезно попита ерцхерцогинята. Естествено, знаеше за писмата и подаръците, които ми изпращаше младият ерцхерцог. Тя знаеше всичко.

— Но, разбира се — благовъзпитано отвърнах аз и за по-сигурно направих още един реверанс. — Макар че вече почти не помня как

изглежда...

— Сиси! — намеси се мама, която очевидно сметна отговора ми за неудачен.

— Остави я — изненадващо ме защити леля. — Нашата Сиси още е същинско дете. Чаровно дете с прекрасни коси. Колко жалко, че твоята коса няма този златистокафяв оттенък, Елена.

Горката Нене. Видях я как се сгърчи. Не беше лесно да угоди човек на леля София. Прехапах си езика и се зарекох занапред да си държа устата затворена. Та нали бях обещала най-тържествено на мама, че няма да я посрамя в Бад Ишъл. Макар понякога да ставаше досадна, Нене беше най-голямата ми сестра и аз я обичах. Бих направила всичко, за да ѝ се уреди въпросът с императора, след като го желаше на всяка цена.

Чудех се обаче защо сестра ми се е устремила така яростно към тази връзка. Нали по родителите ни виждаше в какво може да се превърне брак, в който двама души встъпват по заповед и без любов. Бяхме осем деца, но никой от нас не беше толкова наивен да вярва, че родителите ни се обичат. Херцогът и херцогинята на Бавария се бяха спогодили — и нищо повече.

Мама се грижеше за нас, децата, а татко си имаше пътуванията, музиката, приятелите и онези тайнствени други деца, за които официално не биваше да знаем нищо. Въпреки това всички бяха наясно, че татко прекарваше с тях времето си след обяда, когато бяхме в Мюнхен. Тогава никой член на семейството не смееше да го смущава в покоите му.

Не исках да живея така. Ако се обвържех някой ден с мъж, щях да го направя единствено от любов. От страстна, изключителна, голяма любов, а не от амбиция и стремеж към слава или власт. За първи път се радвах, че не съм най-голямата. Имах още толкова много време да порасна.

— И така става — оповести в този момент леля София. Тя обиколи Нене от всички страни, сякаш голямата ми сестра беше окичен с награди расов вол, който бе открила на някой пазар за добитък.

Нене понасяше смущаващата инспекция с безупречно самообладание. Само една малка тъмна вена на слепоочието ѝ туптеше нервно. Личеше си, че от всички нас, момичетата, тя е получила най-

грижливото възпитание по поведение и държание. За първи път се зачудих дали мама не беше планирала тази женитба доста по-отдалече, отколкото всички ние осъзнавахме.

Пред хотела ни чакаше карета. Пътуването до вила „Елц“, която императорското семейство наемаше всяко лято, беше толкова кратко, че едвам успях да мерна река Траун, протичаща отвъд лентата от тучни пасища. Когато слязохме, Нене беше една идея по-бледа, отколкото при тръгването ни.

Госпожа Рьоди ме хвана за ръката, за да не последвам другите в къщата.

— Не искаш ли първо да разгледаме градината, Сиси, преди да влезем вътре за чая?

Погледнах въпросително майка ми — с енергично кимване тя ми подсказа, че забавянето е било уговорено. Възрастните не желяеха да присъствам на срещата между Нене и Франц Йозеф. Не им се разсърдих. Напротив, след пътуването в затвореното пространство на друсщата карета направо копнеех за свеж въздух и движение. След бърза разходка край реката се проснах на тревата и подложих лице на слънчевите лъчи — направо не можех да повярвам на късмета си.

— За Бога, Сиси, ще ти излязат лунички и ще заприличаш на селянка — тутакси се развълнува възпитателката ми.

— По-добре селянка, отколкото императорска булка — изкисках се в отговор аз.

— Не говори такива ужасни неща. Една дама от сой се грижи за кожата си, дете. В това отношение можеш да вземеш пример от сестра си.

— О, Нене е бледа само защото се вълнува. Вече се вижда като императрица.

— Е, несъмнено е изключителна чест, дете принцесата е била взета под внимание като кандидатка за съпруга на императора.

Стрелнах с поглед госпожа Рьоди. Насмалко да ѝ издам, че баща ми с радост би премахнал всички императори и крале в полза на демокрацията и свободата, но нямах желание да се препирам с нея. Твърде хубав беше денят, за да го развалям със спорове.

Бездруго в този момент не давах и пет пари за всички корони на света. Нима летните цветя на речния бряг не бяха по-красиви от

всякакви скъпоценности и диадеми? Нима този слънчев ден не беше един прекрасен подарък?

Гувернантката ми се консултира с малкия златен часовник, който носеше окачен на колана си. Очевидно имаше точни наставления кога да ме заведе в къщата. Дали мама и леля София бяха договорили всичко това в писмата си, които си разменяха тъй редовно? В хотела поне не бях чула нищо по въпроса.

Едва бях довършила мисълта си, когато Ръоди ме подкани да тръгваме. Послушно оставих на мира лилиите от сорта „Петров кръст“, на които бях хвърлила око да си направя букет, и я последвах. След ведрия час, прекаран в слънчевата градина, не ме беше грижа за любопитните погледи на събралия се Хабсбургски род.

Направих реверанс пред ерцхерцог Карл Франц, съпруга на леля София. Всъщност трябвало той да е престолонаследник, ала се отказал от титлата в полза на най-големия си син. Той ми се усмихна дружелюбно, но въпреки това останах с впечатлението, че се пита коя, по дяволите, е тази, малката, с плитките и цветята.

Божичко, колко много непознати лица! Не знаех името на почти никой от тях. Младежът с напомадените мустаци — да не би това да беше Карл Лудвиг? Помнех го като много по-весел и по-млад. Брат му Максимилиан и малкият Лудвиг Виктор, който междувременно беше пораснал, също изглеждаха ужасно сериозни и възрастни. А, ето най-сетне и една усмивка. Олекна ми, като разпознах другата мамина сестра — леля Елиза, кралица на Прусия и моя обична кръстница.

С крайчеца на окоето си забелязах някакъв червено-бял проблясък и извърнах глава към Нене. Тя седеше край най-голямата маса за чай. Скована като дъска и с толкова замръзнало лице, сякаш никога не беше чувала, че всекиму е позволено да се позасмее. Червеното, златистото и бялото искреше до нея, то беше част от униформата на австрийски фелдмаршал. Франц Йозеф!

— Ето те и теб, Сиси. Ела, седни...

Някакъв глас ме напътстваше отнякъде, ала аз изобщо не проумявах, че говори именно на мен. Струваше ми се, че до този момент никога не се бях вглеждала истински в братовчед си. Кой би предположил, че униформата ще му стои така възхитително? Видя ми се строен, безстрашен и много елегантен. Един стегнат, фантастично изглеждащ офицер с руси мустаци. Усмивката му разкри блестящо

бели зъби, а сините му очи се разшириха с такова възхищение, че в отговор и аз се засмях, без да съзнавам какво правя.

— Божичко, колко хубава си станала, Сиси. Истинска млада дама. Ела, седни до мен — обади се леля Елиза и така развали магията, преди да изразя на глас удивлението си и да се изложя.

Страните ми пламнаха, но в този миг всички заговориха едновременно, така че не се наложи да отговарям на лелиния комплимент. Сред нестихващата глъчка се отпуснах безмълвно на предложението ми стол. Внезапно ме обзе слабост, коленете ми се разтрепериха.

Като че ли всички присъстващи се зарадваха на появата ми, която поразведри обстановката. Но защо? Дали леля София упражняваше върху възрастните същото плашещо въздействие, каквото имаше върху мен? Не беше изключено. Вярно, тя не носеше униформа като императора, но салонът беше бойното поле, на което даваше своите заповеди. Включително на императора, който послушно приближи подноса със сладкишите към Нене, защото тя явно му бе казала.

Притворила клепачи, наблюдавах него и сестра ми, а през това време разговорът отново се насочи към семейните клюки, които винаги играеха централна роля на такива срещи. Двамата не ми се виждаха прехласнати един в друг. Нене отказа да си вземе още една пастичка с толкова превзето срамежлив жест, че ми идеше да я сритам по кокалчето, прониквайки през всичките ѝ черни фусты. Нима не забелязваше, че Франц Йозеф очаква от нея нещо повече от сведени очи и прошепнати отговори?

Изглежда, той усещаше дори моето присъствие, въпреки че ни делеше цял салон. Очите ни се срещнаха, ето че пак се изчервих. Той се усмихна отново. Дали ми се присмиваше? При последната ни среща преди пет години не бях го харесала чак толкова.

Тогава той беше на осемнайсет, твърде надут и твърде убеден в собствената си важност — поне според мен. А днес ме обзе странното чувство, че единствено Франц Йозеф усещаше какво ми е на душичката. Усмивката му хвърли мост помежду ни, вдъхна ми сигурност и спокойствие. Почувствах се близка с него. Много по-близка от Нене, разположила се царствено до него, недостъпна, мрачна и недружелюбна — същинска снежна кралица.

— Искаш ли още един сладолед, Сиси?

Пак този Карл Лудвиг! Братът на императора постоянно ме следваше по петите, не ми даваше и крачка да направя без него. Вървеше подире ми като вярно кученце, а аз ужасно се гневях, когато забелязвах многозначителните погледи, които си разменяха лелите ми и майка. Досещах се какво си мислят. Трябва ли само бракове и женитби да са им непрестанно в ума? Не им ли стигаше, че Нене и императорът играеха безпомощно по свирката им като марионетки? Та аз бях твърде млада за подобни кроежи.

Освен това не исках да ме наблюдават. Страхувах се, че мама ще прочете моите непристойни мисли, сякаш бяха изписани върху челото ми. Със сигурност не ми подобаваше да не откъсвам поглед от Франц Йозеф. Неговата усмивка караше сърцето ми да бие по-силно, а гласът му витаеше по цели нощи из сънищата ми.

Но пък как можех да спра всичко това? Щом се озовях в една стая с него и Нене, погледите ни се срещаха и се впиваха един в друг. Пак на него дължах благодарност, защото вечер не ме отправяха да си легна, сякаш съм дете, а ми позволяваха да се храня на голямата маса заедно с останалите. На масата на императора! Достатъчно близо до него, за да се усмихваме един другиму и да си приказваме. За какво ли не ме разпитваше той! Дотогава не бях срещала човек, който така да се интересува от мен и живота ми.

— Ето ти сладоледа, Сиси! — Карл Лудвиг ми подаде купичката. Просто бе отишъл да ми го донесе, без да дочака отговора ми.

— Не искам сладолед сега — запънах се аз.

— Добре де, разбрах — засегна се Карл Лудвиг. — Ако ти го беше дал Франц Йозеф, щеше да го изядеш, нали?

— Какво общо има Франц Йозеф с това, че точно сега не ми се яде сладолед?

Карл Лудвиг отвърна с упрек на възмутения ми поглед.

— И още питаш? Какво казва сестра ти за целия този театър?

За Нене исках да говоря още по-малко, отколкото за императора. Междувременно дрехите ѝ бяха пристигнали заедно с камериерката, поради което бе придобила малко по-ведър външен вид, затова пък

настроението ѝ беше безотрадno като захвърлените траурни рокли. Тази заран дори не се яви навреме за закуска. А сега седеше до Франц Йозеф и слушаше музикантите, които свиреха в парка на вилата най-новите мелодии от Виена, с такова изражение, сякаш леля София ѝ четеше конско евангелие.

— Всички знаят, че Франц Йозеф те харесва много повече, отколкото Нене — изтърси Карл Лудвиг, след като така и не дочака моя отговор.

— Как смееш да твърдиш подобна глупост? — гневно го изгледах аз. — Императорът трябва да се ожени за голямата ми сестра. Всички само това чакат — да се обясни най-после на Нене. Освен това тя е много по-хубава от мен.

— Така ли смяташ? А защо Франци настоя да седиш до него на масата? Защо постоянно се смее с теб и защо почти не продумва, когато Елена отвори уста?

И аз си бях задавала тайно тези въпроси, ала все не намирах правилния отговор. Пък и нямах никакво намерение да гадая точно с Карл Лудвиг какво ли се върти в главата на Франц Йозеф. Сама не знаех какво да мисля за всичко това. Знаех само, че с всеки изминал час все по-силно завиждам на Нене. Как можеше да се прави на толкова сериозна и снизходителна, когато до нея седи един толкова мил младеж? Нямаше ли сърце? Или целеше да нарани Франц Йозеф?

— Какви ги приказваш — опитах се да обърна на смях упреците на Карл Лудвиг. — Просто Франц Йозеф е перфектен домакин. Не допуска да оставам сама, иска да се забавлявам. Много мило от негова страна.

— Той иска да се забавляваш единствено с него — поправи ме младият ерцхерцог. — Когато ме види да си приказвам с теб, прави физиономия, сякаш съм му откраднал любимата ловна пушка.

Сравнението с пушка така ме разгневи, че реагирах повече на формулировката, отколкото на самия упрек.

— Не желая да разговарям с теб, щом ще ми приказваш такива глупости, Карл Лудвиг.

— Вече го забелязах... — тъжно отвърна той и си тръгна с приведени рамене.

Купичката със сладолед стоеше на масата между нас и съдържанието ѝ се топеше на слънцето. В „Поси“ не бих допуснала

подобно разхищение. Ала в Бад Ишъл всичко беше различно.

През тези прекрасни дни в началото на моя живот самата аз последна проумях, че съм се влюбила неспасяемо и до уши в младия император, който всъщност трябваше да се ожени за голямата ми сестра!

По онова време знаех само едно: чувствах се добре редом с Франц Йозеф. Харесваше ми той да ми прави комплименти за външния ми вид и да казва колко било „шармантно“, дето не говоря превзето като Нене. Дори не се ужаси, когато му признах, че обичам туризма и че на драго сърце, при това незабавно, бих се изкатерила на всички планини, които се простират около Бад Ишъл, примамливо огрявани от слънцето. Той тутакси организира такъв излет за двама ни. Нене остана в долината да лекува главоболието си, на което вече не му се виждаше краят. Как можеше да бъде такава глупачка?

С Франц Йозеф прекарахме прекрасни часове в планината. Смеехме се на нашите придружители, които все повече изоставаха, пъшкайки и потейки се, докато самите ние почти не се задъхвахме.

— Бива те в краката като за император, който само седи край писалището и управлява — похвалих го аз, задето се оказа добър другар в катеренето из планините.

— Опитвам се да си почивам, като ходя на лов винаги когато намеря време — обясни „чудото“ Франц Йозеф. — В гората зависиш само от собствените си нозе! С кого ходиш на екскурзии? Едва ли с Нене...

— Обикновено татко ме взема със себе си, но мама не одобрява. Казва, че било по-добре да се науча как се държи една дама.

— Според мен е много по-хубаво, че ти си Сиси. Всяка може да бъде дама. Сиси е единствена.

Забързах напред, за да не се налага да отговарям, но запазих думите му като свиден дар. Франц Йозеф беше първият, който не намираше недостатъци на Сиси.

Ала колкото и да ми харесваше да бъдем заедно, аз не забравях, че не е редно да ходя на излети с него, докато сестра ми го чака да я направи императрица. Но пък как да откажа, след като Франц Йозеф изрично беше настоял да го придружа и дори леля София бе изгукала със сладникаво-кисела усмивка: „Върви, върви, дете!“.

Франц Йозеф никога не ме наричаше „дете“. Неговото „Сиси“ обаче не звучеше като „Сиси“ на всички останали. Долавях в него някаква особена нотка — смесица от възхищение и обожание. Обръщението ме ласкаеше и смущаваше сънищата ми нощем. Най-после трябваше да се сложи край на всичко това.

Реших да подтикна Нене към по-голяма активност, един вид като справедливо наказание за собствените ми глупави копнежи. Господ сигурно щеше да опрости тайните ми грехове, ако можех да ги поправам по този начин. Осъществих добрите си намерения в навечерието на големия бал, който трябваше да се състои вечерта преди двацет и третия рожден ден на Франц Йозеф. Може би беше достатъчно да заявя на сестра ми, че в личния живот Франц Йозеф е много по-мил и по-разкрепостен, отколкото изглежда при официални поводи.

Нене тъкмо си правеше тоалета за важното събитие. Бухналите поли на обсипаната ѝ с перли атлазена рокля я бяха опасали като лъскави снежнобели облаци, а камериерката сплиташе на дебели плитки дългата ѝ тъмнокестенява коса. С помощта на свежи бръшлянови клонки и безброй фуркети тя прикрепи плитките, оформяйки естествена корона около темето на Нене. Така сестра ми изглеждаше още по-висока и по-величествена от обикновено. Чудно красива, но и ужасно плашеща. Особено когато гледаше така строго.

— Да не би да ме съветваш как да се държа с императора, Сиси?
— изфуча тя, след като с известни увъртания ѝ изложих съображенията си.

— Знаеш ли, мисля си, че той прилича по-скоро на нас — кимнах доверително аз. — На Лудвиг или на малкия Бърборко. И те не одобряват да се държиш, като че ли всички сме много под твоето ниво. Как да те обикне той, след като го гледаш, сякаш търсиш леке върху униформата му?

Споменаването на братята ни изобщо не омилюва Нене, а сравнението я накара да изпадне в ярост. Изпод обичайната ѝ бледност избиха червени петна от възмущение.

— Ако имам въпроси, ще се обърна към мама, а не към петнайсетгодишна хлапачка като теб, Сиси. Не си въобразявай, че си пораснала за нула време само защото Франц Йозеф се преструва, че толерира детинското ти поведение.

Сега вече и двете се ядосахме. Та нали бях дошла с най-добри намерения. Не беше удобно обаче да се карам със сестра си пред камериерката, освен това в този момент в стаята нахълта мама, облечена от глава до пети в тъмносин, шумолящ атлаз и колосани дантели. Изглеждаше угрижена и сбърчи чело, когато ме завари при Нене.

Проверих набързо балната си рокля. Беше скромна в сравнение с тоалетите на мама и Нене. Полата ми имаше едва три волана, спускащи се над малък брой долни фусти, а вместо бижута носех на шията си златен кръст на розова кадифена панделка. Тя беше в тон с розовите бродерии върху белия муселин на ефирната рокля, а от вдигнатите ми нагоре плитки не се бе измъкнал нито един досаден кичур. Защо тогава мама ме оглеждаше с такова подозрение, сякаш бях забравила да си обуя обувките?

— Какво е това в косите ти? — маминото внимание най-после се насочи към Нене. Бръшлянът не ѝ бе харесал, както и на мен.

В този момент обаче един хотелски слуга съобщи, че каретата е готова, така че Нене си остана със зелен венец на челото. Гордо вирнатата ѝ глава ми напомняше за лебед, който елегантно отплава от стаята. Потиснах въздишката си. Франц Йозеф заслужаваше прекрасната ми голяма сестра. Тя щеше да бъде чудесна императрица, ала кой знае защо сърцето ми натежаваше само при мисълта за това.

Вилата на леля София сияеше, окъпана в блясъка на безброй свещи. Макар да беше просторна, в навечерието на рождения ден на императора къщата направо се пукаше по шевовите. Поканените гости, дворцовата свита от Виена, свитата на кралицата на Прусия и най-важните представители на висшата аристокрация се блъскаха в тържествено украсената бална зала.

Всички, носещи фамилиите Хабсбург и Вителсбах, бяха дошли, за да празнуват с императора в навечерието на рождения му ден. Щом влязохме, пред нас от само себе си се разтвори пътека. Ослепителната бяла красота на Нене привличаше всички погледи. Светлината се пречупваше в пришитите върху роклята ѝ матови перли, тъмните ѝ очи горяха. Гордеех се с нея.

— Тази вечер си приказно хубава, Сиси! Като слънце, изгряващо над планините. Ще ми подариш ли първия танц? — след официалния

поздрав императорът ме почете с енергичен поклон, предназначен само за мен.

Франц Йозеф изглеждаше по-добре от всякога. Сините му очи искряха, а усмивката му беше толкова неотразима, че просто забравих за Нене, за майка ми и за всичко наоколо. Сложих ръка в неговата и дори за секунда не се замислих за ефекта на този фамилиарен жест върху гостите на бала.

С цялото си наивно блаженство дори не забелязах, че Нене плати за моето щастие с публично унижение. Беше прекалено горда, за да допусне да ѝ проличи колко е обидена, вместо това с елегантна невъзмутимост зарея поглед над главите на присъстващите. Но всеки в залата, с изключение на мен, беше наясно, че в този момент Франц Йозеф е взел решение, намиращо се в явно противоречие с майчините му планове.

За мен това беше началото на една омагьосваща вечер. Носех се по паркета в обятията на Франц Йозеф, сякаш бях завършила с отличие всеки пропуснат урок по танци. При най-важния танц, котилйона^[1], той ми връчи традиционното букетче цветя, а аз бях прекалено неподготвена, за да проумея символичното значение на този тържествен жест. Бях очарована от самите цветя. Букетът се състоеше от кадифени бели цветчета във формата на звездички. Еделвайс до еделвайс. Франц Йозеф ги бил набрал собственоръчно, понеже му бях споменала колко обичам това рядко цвете, растящо само в най-високите планински райони.

— Не знам какво да кажа — прошепнах сподавено и направих дълбок реверанс, както повелява етикетът в такива случаи. Не защото си спомних за възпитанието си, а защото коленете ми трепереха — а също и сърцето ми.

— Няма нужда да казваш нищо, Сиси — също толкова тихо отвърна Франц Йозеф. — Стига ми да ме дариш със сладката си усмивка. Пожелавам си тази усмивка за всеки ден от живота ми!

Какво можех да сторя, освен да изпълня това желание? Усмихнах му се. В тази усмивка се съдържаше цялата ми благодарност, цялото ми чувство, цялото ми сърце.

Нене не се усмихваше, докато пътувахме към къщи. Тя имаше мигрена. Безмълвно се втурна към хотелската си стая и дори не ни пожела лека нощ.

Затова пък мама рече:

— Ах, Сиси!

Съпроводено с толкова странна въздишка, че нямаше начин да я отмина просто така. В миг осъзнах реалността. Все пак успях да издържа на маминия потресен поглед, макар че инатът ми бе примесен със солидна доза страх.

— Не съм направила нищо, от което да се срамувам, мамо!

— Знам, Сиси, знам. При все това се питам дали наистина желаш онова, което има да става оттук нататък — тя направи кратка пауза. — Страхувам се, че нямаш никаква представа какво те очаква. Страхувам се също, че не си дорасла за него.

Реагирах вироглаво — както винаги, когато ме определяха като твърде млада, твърде глупава или твърде наивна. Този ден по-малко от всякога ми се слушаха проповеди и нравоучения. Искях да продължа да мечтая! Стиснах здраво букетчето от еделвайси и изпънах рамене. Да, обичах майка си, но в този момент други чувства бяха по-важни за мен.

— Наистина нямам представа за какво говориш — заинатих се аз.

— Май така изглежда — отговори тя и въздъхна както по време на дебатите, които водеше с нашия татко. — Върви да спиш, Сиси. Утрешният ден ще бъде изморителен за теб. По-добре да си отпочинала. Лека нощ, дете мое. Бог да те пази.

Всъщност това благочестиво пожелание не подходдаше на мама. Тя имаше по-скоро практична нагласа и понякога дори мъничко остроумничеше, че била внесла „леко протестантска нотка“ в строгата католическа Бавария. Във всеки случай беше жена, която предпочита сама да се справя с проблемите си, вместо покорно да се доверява на Божията помощ. Какво я бе разтърсило така, че да изневери на собствените си принципи?

— Лека нощ, мамо — поклоних се аз и се скатах от майчиния поглед заедно с цветята си.

Застанах насред тъмната си стая, затворих очи и погалих цветчетата на еделвайса. Никога не бях получавала такъв прекрасен подарък.

Двайсет и третият рожден ден на Франц Йозеф се падаше в събота, която допълнително го дари с наистина императорско време. От ранна сутрин слънцето грееше над Бад Ишъл. Както можеше да се очаква, след бала мама и Нене имаха главоболие. Леля Елиза и леля София също страдаха от семейната болест на дъщерите от фамилията Вителсбах. Въпреки тържествения ден всички изглеждаха бледи и раздразнителни.

Единствен Франц Йозеф сияеше.

— Получих от майка ми много специален подарък за рождения ден — събуди любопитството ми той, докато седяхме заедно на масата за обед. — Надявам се, че и на теб ще ти хареса.

— За целта трябва най-напред да го видя — отвърнах предпазливо, отбягвайки погледа му. Твърдо бях решила да не давам повод за критики нито на мама, нито на голямата ми сестра.

— Имай още малко търпение — многозначително изрече той. — Ще ти го покажа, когато останем насаме.

За щастие това в момента не беше възможно, така че ми беше полесно да реализирам добрите си намерения. Цялата фамилия обядваше заедно. В другия край на масата Нене си бърбеше с бащата на Франц Йозеф. Сестра ми си придаваше весел и необременен вид. Възхищавах се на самообладанието ѝ. Никой не би предположил, че тази сутрин е плакала, отказвайки да напусне хотела.

Наложи се мама да прояви твърдост.

— Ти си принцеса от управляващия кралски род на Бавария и няма да опозориш родителите си, Елена — с небивала енергичност заяви тя. — Каквото и да се случи в Бад Ишъл, ние сме тук, защото императорът ни е поканил да отпразнуваме рождения му ден заедно с него. И точно това ще направим. С безупречни маниери, ясно?

Е, към Елена наистина не можеше да се отправи никакъв упрек. По-скоро — към малката ѝ сестра, обливана от горещи вълни всеки път, когато Франц Йозеф я погледнеше многозначително, както точно в този миг. Поглед, равен на докосване. Бях толкова смутена, че ядох много повече от обикновено. От една страна, защото предпочитам да гледам в чинията си, вместо да се опълча на семейството, и от друга, за да не срещам обидения поглед на Карл Лудвиг, постоянно насочен към мен и изпълнен с упрек.

След обяда леля София бе организирила общ излет до Волфгангзее^[2]. Тя се ангажира и с разпределението на местата в каретите, така че за моя изненада се озовах затворена в много тясно пространство заедно с ерцхерцогинята, императора и Нене. Франц Йозеф седеше насреща ми. Щеше да е прекрасно, ако леля София не се извисяваше царствено над всички нас, подобно на всяваща страх гувернантка. В нейно присъствие дори Франц Йозеф не беше весел както обикновено.

Само Нене се държеше невъзмутимо. Изведнъж се разприказва, сякаш беше решила този следобед да сподели всички клюки на света. Досега почти не бе продумала, а ето че изведнъж се разбъбри, без да спира, за да си поеме дъх. Леля София придоби изражение като това на мама, малко преди да я връхлети мигрената.

Ставаше ми все по-неловко. Нямах представа какво целеше Нене с непрестанното си дърдорене, а погледите, които от време на време ми отправяше ерцхерцогинята, ме караха да мисля, че тя тайно изготвя подробен списък на множеството ми дребни грехове.

Какво й бях сторила? Или и тя ми беше сърдита, задето Франц Йозеф обръщаше такова внимание на погрешната принцеса? Подръпвах нервно панделките на светлата си лятна рокля и все по-страстно желях този излет да свърши час по-скоро.

Когато най-сетне и това стана, ние се върнахме в хотела, защото нито леля София, нито Франц Йозеф ни поканиха във вилата. Опитах се да потисна разочарованието и да опиша в дневника си рождения ден на императора, но просто не намирах правилните думи. Струваше ми се самонадеяно да търся нещо по-значимо зад комплиментите на Франц Йозеф, а освен това изпитвах глупавото чувство, че госпожа Рьоди чете всеки ред, макар да седеше до прозореца е гръб към мен.

Странно, но през последните дни поведението ѝ се бе променило. Вече не чувах от устата ѝ нито назидания, нито укори. Държеше се с мен, сякаш изведнъж съм станала важна като мама. Понятие си нямах какво е предизвикало тази промяна в мнението ѝ, ала тя само засилваше странното напрежение, което разклащаше обичайното ми спокойствие. Без моя намеса всичко около мен се променяше, а това ме тревожеше и обезкуражаваше.

Вече приближаваше вечерта, когато мама изведнъж изникна на вратата на стаята ми.

— Трябва да поговорим, Сиси! Оставете ни сами, ако обичате, госпожо Рьоди.

Тя изчака да се затвори вратата след моята възпитателка, а аз не посмях да седна. Нещо се беше случило. Усещах вълнението и едва потисканото напрежение, които излъчваше майка ми. Защо не можеше всичко да остане, както си беше? Изведнъж ме обзе страх, без да знам от какво.

— Току-що ме посети леля ти София. Проведохме дълъг разговор, Сиси — подзе мама и ме хвана за ръцете, които бяха станали леденостудени. — Знаеш какво искаше от мен, нали?

Безмълвно поклатих глава. Не можех да издам нито звук. Ерцхерцогинята не би дошла при някоя от сестрите си в хотела, без да има важен повод за това. Нормалното беше те да ходят при нея в императорската вила. Първото ѝ посещение при нашето пристигане беше само заради Нене — искаше да се увери, че е избрала подходяща снаха за най-големия си син. Какво я бе довело днес тук? Някак не ми се вярваше да е пак заради Нене.

— Ах, детенце — възмутено въздъхна мама. — Щеше ми се малко повече да приличаше на сестра си. Не може да не си забелязала какво изпитва към теб Франц Йозеф, нали? Не е възможно да си го дарявала с усмивки, без да имаш и най-малка...

— Той никога не ми е споменавал нищо, мамо! — сподавено възразих аз.

— Разбира се, нали е порядъчен младеж. Но той е императорът. Никой не казва „не“ на императора. Затова той ти дава възможност да вземеш решението си напълно самостоятелно, без външно влияние. Ако не искаш, за това ще знаем само ние двете, леля ти и императорът.

— Ако не искам какво? — прошепнах, изпълнена с предчувствия, макар, разбира се, отдавна да бях наясно накъде водеше този разговор.

— София беше при мен като майка на императора, Сиси. Франц Йозеф я изпратил да попита дали аз вместо татко ти съм съгласна той да поиска ръката ти — отвърна мама и стисна до болка пръстите ми.

— Попитал е теб? — гласът ми вероятно е прозвучал разочаровано, защото мама за пореден път поклати глава.

— Така подобава, дете, нали точно това се опитвам да ти обясня. Той не може да пренебрегне добрите обноски само защото е влюбен до

уши в теб.

Почувствах се странно, че чувам това интимно признание от устата на майка ми, а не от устата на императора. Не можеше ли въпреки всичко поне да ми намекне? Или пък аз просто не бях забелязала? А може би наистина бях още твърде глупава и твърде млада?

— Сега всичко зависи от теб, Сиси. Франц Йозеф ще дойде да сподели чувствата си с теб само ако собственоръчно му пишеш, че и ти го харесваш и искаш да го изслушаш — обясни майка ми така прозаично, сякаш въпросът беше кой сандък да ми приготвят за път най-напред. — Желанието му е да вземеш решението си напълно самостоятелно. Никой не бива да те притеснява, камо ли да упражнява натиск върху теб. Той е наясно, че си още съвсем млада и че подобна стъпка следва да се обмисли добре.

Тя пусна ръцете ми и аз нервно се вкопчих в гънките на полата си. В главата ми цареше пълен хаос — радост и шок, любов и страх, копнеж и неохота едновременно. Как да взема решение в това състояние? Към кого да се обърна за съвет? Към мама? Като я гледах, тя всеки момент щеше да избухне в сълзи.

— Не искам да отнемам годеника на Нене — избъбрих едва разбираемо аз.

— Той още не е неин годеник и никога няма да бъде. Искат теб и никоя друга. Съвсем ясно го е заявил на София — отвърна майка ми така жалостиво, сякаш се самообвиняваше за решението на императора. — Ако отхвърлиш предложението му, предпочитал никога да не се ожени и да остане сам.

— О, не! — още един млад мъж, който ще бъде нещастен, защото се е влюбил в мен? Не можех да допусна това.

— Ето, виждаш ли, не може и дума да става за това, разбира се — мама не подозираше по каква причина реагирах така ужасено, но беше доволна от реакцията ми.

— Ама Нене твърдо вярва, че именно тя е годеницата на императора — напомних ѝ аз. — Нали образованието и възпитанието ѝ целяха точно това? Като си помисля за всичките професори, доктори и придворни дами, които я обучаваха, само и само да не допусне никаква грешка...

— Май точно там е била грешката — печално отвърна мама. — Тя вземаше всичките тези уроци толкова присърце, че в стремежа си да се превърне в императрица забрави какво е да бъдеш младо момиче. Франц Йозеф те смята за по-чаровна, по-обичлива и по-привлекателна от голямата ти сестра. Лъгали сме се относно желанията му и сега трябва да се примирим. Въпреки безспорно крехката ти възраст той ти оказва честта да те пожелае за императрица.

— Ама нали трябваше Нене да се омъжи за него — запънах се аз, при което гласът ми прозвуча по-скоро уплашено, отколкото щастливо. — Тепърва трябва да порасна.

— Императорът харесва тъкмо твоята младост — примирено отговори мама. — Влюбил се е в теб. Кръстницата ти го предрече от самото начало.

— Май ми прилява... — прошепнах аз и притиснах длан към разбунтувалия ми се стомах.

Мама се позасмя, но не звучеше много весело.

— Ах, Сиси! Няма ли най-после да споделиш с мен какво изпитваш към Франци? Не го ли обичаш поне мъничко?

Ярка червенина опари страните ми и аз ги покрих с ледените си длани.

— Как да не го обичам, мамо? Толкова е прекрасен, мъжествен и чаровен с мен. Само да не беше император! Смяташ ли, че ще успея да го направя щастлив? Ще сторя всичко!

— Тогава му напиши, че се чувстваш поласкана, че го обичаш и че очакващ предложението му — посъветва ме мама и посочи писалището, където още стоеше моят дневник.

— Веднага ли? — сърцето ми отново се стегна в обръч от страх, породен от това внезапно бързане.

— Но разбира се, Франц Йозеф очаква отговора ти. Един император не бива да бъде каран да чака, Сиси.

Поколебах се, седнах бавно и посегнах към листа хартия. Безпомощно вперих поглед в мама. Тя отново въздъхна и започна да ми диктува учтивите, благозвучни думи, които ми убягваха в този момент и които очевидно подобаваха за случая.

Бях твърде млада, твърде наивна и твърде влюбена, за да проумея, че с подписа си под това писмо се оковавам във вериги за цял живот. За мен беше важно единствено, че на следващата сутрин Франц

Йозеф ми каза всички онези неща, за които бе мечтало моето романтично сърце.

Той дойде рано — така и не разбрах какво е казала мама, задето е била принудена още в осем часа сутринта да си направи тоалета заради императора и да изслуша молбата му.

— Нямах представа колко те обичам, Сиси — екзалтирано ми призна той, щом ни оставиха сами. — Загубих си ума още в първия миг, когато влезе през вратата. Беше толкова сладка, толкова свежа, толкова естествена! Усмихна ми се и моето сърце литна към теб. Виждах само теб!

Потърсих спасение в усмивката, защото гърлото ми беше стегнато, сякаш някой ме душеше, а сърцето ми препускаше като лудо. Омаломощена от неговите и от моите чувства, бях в състояние само да мълча и да слушам. Никога не бях оставала в едно помещение насаме с мъж, като изключим татко и братята ми.

Франц Йозеф ме хвана за ръцете.

— Знам, че изисквам много от теб, Сиси! Високата ми длъжност е огромно бреме, ала ще нося с благодарност всеки товар, който ми възложи съдбата, стига ти да си до мен.

Леката виенска окраска на мелодичния му глас и нежният натиск на пръстите му ме успокояваха повече от думите му. Какво толкова можеше да ми се случи, щом той ще бъде редом с мен и ще ме закриля? Предпазливото докосване прерасна в бурна прегръдка, после — в първата истинска целувка, която отново ми спря дъха. Така значи изглеждаше в действителност великата страстна любов, за която досега само бях мечтала тайно!

— Никога не ме оставяй сама, Франци — примолех му се между целувките аз.

— Кълна ти се, Сиси — пламенно обеща той.

Бях достатъчно млада, достатъчно глупава и достатъчно влюбена, за да му повярвам.

[1] Котилъон (фр. cotillion — фуста) — кратък танц от дворцовите забави. — Бел.прев. ↑

[2] Волфгангзее — голямо езеро в провинция Залцбург. — Бел.прев. ↑

ЕСЕН-ЗИМА 1853/54 ГОДИНА „О, ОТВЕДИ МЕ В ОНАЗИ ДАЛЕЧНА СТРАНА...“

„По време на Августейшия Си престой в Бад Ишъл нашият всемилостив Господар и Император Франц Йозеф Първи предложи с цел годеж ръката Си на светлейшата принцеса Елизабет Амалия Евгения, херцогиня на Бавария, дъщеря на Техни Кралски Височества, херцог Максимилиан Йозеф и херцогиня Лудовика, родена като кралска принцеса на Бавария, след като бе получено одобрението на Негово Величество Крал Максимилиан II Баварски, както и на светлейшите родители на принцесата-годеница...“

На няколко пъти госпожа Рьоди си поемаше дълбоко дъх, четейки ми на глас статията от виенския вестник, която на високопарен официален стил известяваше за годежа ми с Франц Йозеф.

— „Предложи с цел годеж ръката Си“ — надсмях се над текста аз, докато закопчавах безбройните копчета на роклята ми за езда с помощта на камериерката. — Аз искам целия Франц Йозеф, а не само ръката му. Как изглеждам?

— Като истинска княгиня, Ваше Кралско Височество — отвърна госпожа Рьоди и остави настрана вестника. — Ако Негово Величество вече не беше влюбен безгранично, отново би си загубил ума.

— Да се надяваме — засмях се аз и излязох.

Франц Йозеф ме чакаше за разходка с кон, ала когато пристигнах във вилата, планът отново се бе променил. По желание на леля София от Виена бе пристигнал художник, за да ни нарисува с Франц Йозеф по време на езда. Да позираш за портрет бездруго е досадно, а ако ти се налага и да усмиряваш коня, си е направо мъчна работа.

— Необходимо ли е? — дръзнах да попитам и тутакси си спечелих строгия поглед на леля София.

— Разбира се, че е необходимо, дете. Бъдещите ти поданици имат правото да знаят как изглежда младата им императрица. Редно е

изображението ти да бъде разпратено час по-скоро из всички части на страната.

Моите бъдещи поданици... Знаеше ли леля София, че всички тези хора ме плашеха до нямай къде? Не бях свикнала да проявяват интерес към мен и да ме зяпат. Пот ме избиваше само като се сетех какво бе предизвикала в Бад Ишъл вестта за годежа ми с Франц Йозеф.

След тържествената неделна литургия Франц Йозеф бе помолил свещеника да благослови него и неговата годеница и в първия момент ме бе обзел чудовищен страх, че възторжените жители на Бад Ишъл просто ще ни стъпчат до смърт. Всеки искаше да ни зърне, всичко живо се буташе, блъскаше, ликуваше. Тълпата ни връхлетя, а аз бях обзета от ужас.

— Това е израз на уважение, ще свикнеш — утешаваше ме мама, когато, напълно съсипана, намерих убежище в прегръдките ѝ.

Забравях страховете си единствено когато Франц Йозеф бе до мен. Той беше толкова любезен, толкова чаровен, толкова сърдечен, че с всеки изминал ден все повече се влюбвах в него. Отрупваше ме с подаръци и по очите ми отгатваше всяко мое желание.

Но леля София май също се бе примирила с тази неочаквана връзка, при това — доста по-безболезнено, отколкото се опасявах първоначално. Под нейното зорко покровителство тържеството за годежа ни се превърна в цяла празнична седмица, увенчана от голям дворцов бал на 22 август. По този повод тя дори ми подари чудно красива огърлица с диаманти и перли и подходяща гривна към нея. Никога не бях притежавала нещо толкова ценно.

По време на празненството, застанала до Франц Йозеф, изтърпях безброй целувки по ръката — чак се уплаших, че като нищо ще протрият копринената ми ръкавица. Накрая ми се зави свят от многото танци, от многото имена и от непознатите лица. Огромният фойерверк в наша чест сякаш експлодира и в бедната ми зашеметена глава.

После татко, който естествено бе пристигнал за бала, си замина и отведе Нене вкъщи. Аз останах с мама, докато Франц Йозеф приключи престоя си в Бад Ишъл. Продължаваше да ме гризе съвестта, щом се сетех за голямата си сестра, но тъй като вече не се виждахме всеки ден, някак по-лесно успях да си внуша, че всичко при нея е наред.

Поне не се беше влюбила във Франц Йозеф — за разлика от мен. Наранена беше гордостта ѝ, но не и сърцето ѝ. Не смеех дори да

помисля какво щях да изпитвам, ако трябваше да го гледам как прегръща Нене. Ако тя получаваше от него онези прекрасни целувки, които ме разтопяваха.

Достатъчно зле беше, че се налагаше да се сбогуваме само след две седмици. Императорът ни придружи до Залцбург, претовареният му график не позволяваше повече. Очакваха го във Виена. Нашето лято отлетя, преди да съм му се насладила, както трябва. Пътищата ни се разделяха чак до сватбата, която дворът във Виена бе насрочил за април следващата година.

— Не гледай така тъжно, Сиси — с обич ме утешаваше той. — Ще ти пиша много писма и при първа възможност ще те посетя в „Посенхофен“. И да не ме забравиш съвсем, обещава ли?

— Как бих могла да те забравя — прошепнах, едва сдържайки сълзите си. — Та аз те обичам толкова много!

Всички около нас изглеждаха трогнати от това искрено сбогуване, дори леля София ме притисна сърдечно към гърдите си.

— Ще видиш колко бързо ще отлети времето — опита се да смекчи тъгата ми тя. — Имаш да учиш още толкова много, ако искаш да бъдеш добра съпруга на Франци. Изобщо няма да ти остане време за копнежи по него.

По-късно щях да се замисля над тези думи. В момента сърцето ми бе натежало като камък в гърдите. Дори познатата обстановка в „Поси“ не бе в състояние да ме разведри. Напротив, едва сега осъзнах, че това ще бъде последната ми есен край Щарнбергското езеро. Налагаше се да се сбогувам и с него, за да започна нов живот във Виена. Ала едва бях осмислила новата ситуация, и ме връхлетяха непосилни мъчения.

Цели глутници от учители се нахвърлиха върху ми. Внезапно се оказа адски важно да разговарям на перфектен френски, да владеем италиански и да наизустя всички сложни исторически данни, довели до крайния резултат: на доста млада възраст Франц Йозеф бе станал владетел на множеството народи, включени в Хабсбургската империя. За първи път чувах за историята на бохемци, хървати и унгарци, за словенците, рутените^[1] и банатците. Не ми помагаша кой знае колко и пътеписите за Турция и Близкия изток, които ми бе давал татко. От полза ми бяха само разказите му за Венеция и Милано, защото

северната част на Италия също се намираше под владичеството на Хабсбургите.

Приведена над географски карти и дебели томове, почти нямах време да погледна през прозореца и да закопнея за свеж въздух. Разходките пеша и с кон, часовете на мечтания и безделните следобеди бяха останали безвъзвратно в миналото.

Мама не щеше и да чуе, че главата ме боли от многото знания, които насилствено тъпчеха в нея. Сега разбирах на какво се дължи главоболието на Нене.

— Знам, че децата ми не усвояват лесно, Сиси, но няма как, налага се — така херцогинята отхвърляше всяка моя молба за малко повече лично време. — Не може да отидеш във Виена, без да притежаваш тези знания. Длъжна си да ни представиш достойно.

Останеше ли свободен промеждутък между уроците, лекциите и часовете по етикеция, той се запълваше с проби на дрехи. В дома ни гъмжеше от шивачки, бродирачки и шапкарки, от майстори на ръкавици, обувчари и шивачки на бельо. Налагаше се постоянно да стоя мирно, за да набождат с топлийки подгъвите, да фиксират шевовете, да декорират шапките и да вземат мярка за ужасните корсети.

Всяка минута от деня ми бе запълнена. Едвам намирах време да напиша някое и друго писмо. С писмата до Франц Йозеф ми беше лесно, но се налагаше да пиша и на леля София, за да ѝ благодаря за благоволенieto, което би ме оказала в Бад Ишъл. Като я гледах отдалече, вече не ми се струваше толкова страховита. Просто беше майка, желаеща доброто на своя син. Кой би я разбрал по-добре от мен, която бях израснала с още седем братя и сестри и ежедневно виждах как всеотдайно се грижи майка ни за всички нас?

Вечер се строполявах в леглото си толкова уморена и неспокойна, че от изтощение дори не можех да заспя. Вълшебната лекота на Бад Ишъл вече съществуваше единствено в сънищата ми. Опитвах се да си я припомня, докато съзерцавах фино изработената портретна миниатюра на Франц Йозеф, която ми бе донесъл бърз куриер в края на септември.

Миниатюрата беше вградена в гривна с диаманти, ала аз не удостоих с поглед скъпоценните камъни. Единственото, което исках да съзерцавам, беше Франц Йозеф. Неговите замъци, неговите диаманти

и неговите поданици не ме интересуваха. Копнеех единствено за смеха, за обичта и за веселостта му. И за неговите целувки...

Понякога, когато всички заспяха, аз се опитвах да излея чувствата си в стихове, да намеря думи за копнежа си по любов и свобода. Фантазирах си: „О, лястовичке, дай ми назаем крилата си! О, отведи ме в онази далечна страна...“ и с отворени очи бленувах за живот без ограничения. За безгранична свобода без досадните дребнавости на всекидневието. Франц Йозеф щеше да ми даде такъв живот, нали в крайна сметка той беше императорът. Всички бяха длъжни да му се подчиняват.

Чак през октомври обаче той успя да гостува в „Поси“, както бе обещал. Нетърпеливо броях дните до пристигането му, но когато се изправи пред мен, ми се стори напълно чужд и странно строг. Твърде много император и твърде малко веселият Франци, с когото се катерехме по планините в Бад Ишъл. На всичко отгоре ми носеше от леля София не само поздрав, но и куп предупреждения и наставления. Така например благодарността ѝ за емоционалното ми писмо беше твърде хладна.

— Нали разбираш, Сиси, тя е майката на императора — обясни Франц Йозеф реакцията ѝ. — Свикнала е към нея да се отнасят с респект. Даже аз се обръщам с „Вие“, когато разговарям с нея. Не можеш просто да ѝ говориш на „ти“, сякаш е някоя си леля София. Вече не е подobaващо.

— Ти говориш на „Вие“ с майка си?

В Бад Ишъл това не ми беше направило впечатление. Но пък там Франц Йозеф разговаряше само с мен, най-много още с Нене или с главния си адютант, граф Грюне. Когато леля София му даваше наставления, той слушаше, без да противоречи.

— Така всички ние ѝ оказваме най-дълбокото си уважение. Скоро и ти ще свикнеш — Франц Йозеф направи тази констатация също толкова невъзмутимо, както ми предаде и някои други предписания, които да следвам послушно. Едно от тях особено ме засегна.

— На ерцхерцогинята направило впечатление, че хубавите ти зъби изглеждат леко жълтеникави, Сиси — съобщи ми той критичните бележки на майка си. — Заръча редовно да си миеш зъбите, та до

идването ти във Виена да станат бели. Нали искаме красотата ти да бъде безупречна. Всички трябва да се възхищават на моята невеста.

Напътствия за миене на зъбите? Само това липсваше! Не си представях така живота си на императорска годеница. Искях да ме оставят на мира. Обидно ми беше, дето ерцхерцогинята е открила недостатъци даже по отношение на хигиената ми, ала не дръзнах да занимавам Франц Йозеф с детинските си чувства. Отреденото ни време беше твърде кратко за такива прояви на свръхчувствителност.

За баварския крал годежът ми с императора ме бе превърнал от незначителна малка племенница в политически залог. Вуйчо Макс се възползва от възможността да се представи на императора като роднина и съюзник. Той организира дворцов бал в наша чест, а аз трябваше да изтърпя „Кръга“^[2] с целия дипломатически корпус, акредитиран в Мюнхен.

Не ми се нравеше особено да протягам непрекъснато ръка, за да я целуват всякакви превзети и закостенели дипломати. Не познавах тези мъже! За какво можех да разговарям с тях? Защо ме притесняваха така? През повечето време стояхме като препарирани и дрънкахме празни приказки. Напразно се бях направила красива за Франц Йозеф, защото почти няхаме възможност да танцуваме един с друг.

Не можехме дори на опера да отидем заедно, без да привлечем всеобщото внимание. Предпочитах да остана насаме с императора, но и в кралската лежа няхаме мира. Всички оперни бинокли бяха насочени към нас вместо към сцената, а аз притеснено се въртах на мястото си и се чудех каква поза да заема.

Но за щастие имахме и дните в „Поси“. Бях доволна, задето можех да покажа на Франц Йозеф моята обичана родина по време на излетите ни с кон. Яздех редом с него, есенните листа шумоляха под конските копита, слънцето топлеше гърбовете ни — това ме обезщетяваше за всичко.

Запазих тези драгоценни спомени чак до Коледа, която Франц Йозеф отпразнува заедно със семейството ми в Мюнхен. Отново пристигна с огромно количество подаръци, тъй като на Бъдни вечер отбелязвах и шестнайсетия си рожден ден.

Най-хубавият от всички подаръци обаче не беше нито сребърният сервиз за закуска, нито скъпоценните бижута или портретът на Франц Йозеф, яхнал любимия си кон. Най-много се

зарадвах на един великолепен пъстър папагал, който императорът ми донесе от зоопарка на „Шьонбрун“^[3]. Той разбираше огромната ми любов към животните, за мен това значеше безкрайно много.

Последното му посещение през март следващата година премина изцяло под знака на сватбата ни. Този път в Мюнхен бяха организирани толкова много приеми, галавечери и празненства, че ни остана един-единствен ден за излет до „Поси“. Затова пък в него участваха всички близки на сърцето ми хора. Дори Нене, която никога не изрази с думи чувствата си от низвергването ѝ в Бад Ишъл. Тя беше станала малко по-тиха, но може би само ми се струваше така, понеже в моя живот всичко се движеше на бързи обороти. По време на излета си бърбеше с Франц Йозеф, сякаш никога не е била отхвърлена в Бад Ишъл. Възхищавах се на самообладанието ѝ.

— На нейно място щях да издера очите на съперницата си — засрамено признах на годеника си аз.

— Точно затова те обичам толкова — подсмихна се Франц Йозеф. — Каквото ти е на ума, това ти е на устата, като свежо пролетно утро си. Ако се бях оженил за някоя като Елена, щях да имам усещането, че съм женен за собствената си майка.

Посмяхме се и едва след много години с горчивина си спомних за тази забележка. И двамата щяхме да си спестим много мъки, ако Франц Йозеф се бе доверил на майчиния си психологически усет, а не на сърцето си.

След това настъпи големият момент. Чеизът на императорската годеница бе опакован в сандъци, а прецизните списъци на стойността и размерите им отпътуваха за Виена още преди мен. Отдавна се бях отказала да се интересувам от подробностите. Главата ми се замайваше само от мащаба на личния ми гардероб: седемнайсет празнични рокли, четиринайсет всекидневни рокли, шест утринни халата, деветнайсет леки летни рокли и още четири великолепни бални роби. Към това, разбира се, палта, шалове, нощници, пенъори, бонета, шапки, бельо, ризи за къпане и над сто чифта обувки, както и много дузини фини ръкавици, подходящи за всеки случай. А също и три нови кринолина^[4], последен писък на модата, корсети, ветрила, чадъри за слънце и много кутии с фуркети, панделки и други дреболии. Кога щях да нося всичко това?

Разбира се, връх на цялото великолепие беше булчинската ми рокля. Ушита бе от тежка бяла коприна, цялата украсена с брюкселска дантела и обвезана със златни и сребърни апликации. Какво ли щеше да каже Франц Йозеф за тази приказна дреха? Дали щеше да я хареса? Дали щеше да хареса мен?

Ала преди да я облека, трябваше завинаги да си взема сбогом с всичко скъпо и мило на сърцето ми. С моите родители, с братята и сестрите ми, с „Поси“, с Мюнхен, а също и с Бавария. В тържествена церемония трябваше дори да се откажа от правата си върху баварския кралски престол и официално да подпиша съответния акт. Струваше ми се, че по този начин подписвах собствената си присъда на заточение. Очите ми плуваха в сълзи.

— Защо непрекъснато плачеш? — любимата ми сестра Мария се чудеше на непонятните ми мъки. — Ставаш императрица. Притежаваш безброй рокли и бижута. Франц Йозеф те обича до полуда. Защо не се радваш на собствената си сватба?

Вероятно трябва да си на тринайсет, все още дете, за да гледаш така протичко на нещата. Мария завиждаше на мен, а аз — на нея.

Всичко бих дала, ако можех отново да съм на тринайсет. Колкото и да обичах Франц Йозеф, на драго сърце бих си спестила шумотевицата и суетнята около женитбата ни.

— Не че не се радвам — опитах се да обясня на Мария противоречивите си чувства. — Само дето не обичам цялата врътня, свързана с това. Ще си помисли човек, че във Виена не може да се купят нощници и че императорът веднага след женитбата ни ще тръгне да краде баварската корона от вуйчо Макс. Тази суетня около чеиза, превземките около кралските правомощия, около роклите и дрънкулките. Защо трябваше да се влюбвам в император? Не можеше ли да е някой шивач?

— Ти си луда! — весело се изкикоти Мария. — Как смяташ, какво щеше да каже мама, ако ѝ беше довела шивач?

Спогледахме се и едновременно изрекохме с маминия страдалчески глас: „Ах, Сиси!“. После се смяхме до сълзи. Това беше последният ми чист и необременен смях за години напред.

* * *

— Престани да плачеш, Сиси — укори ме мама и припряно ми подаде носна кърпичка. — Виж само, всички тези хора те приветстват. Радват ти се и ти пожелават щастлива сватба! Искат да се усмихваш, а не да хлипаш горестно.

Как да се усмихвам, след като се бях поболяла от мъка, задето заминавам? Напусках родината си, закрилата на бащиния дом и хората, които обичах, за да замина за непознатата Виена. Тук, в Пасау, австрийците очакваха годеницата на императора, а камбаните биеха толкова силно, че човек не чуваше дори собствените си думи.

Навсякъде едно и също, откакто каретата ми бе напуснала Мюнхен. Огромни тълпи покрай пътя, букети, знамена, нескончаеми приветствени речи и гръмки оркестри. Детски хорове, римувани химни и празнично облечени кметове, които ми се кланяха сковано, макар повечето да бяха поне три пъти по-възрастни от мен.

За кратко си отдъхнах, след като сменихме каретата с параход в Щраубинг. Широката лента на Дунава ме разделяше от ликуващото множество на брега. Не се страхувах непрекъснато, че ще бъда задушена от възторг. Но ето че се налагаше отново да напусна сигурното си убежище и да слеза на сушата.

Събрах целия си кураж, за да се размърдам и да изтърпя поредните приветствия. Тържествените стихове и детските хорове навсякъде изразяваха едно и също. Славословеха ме като „розата на баварската земя“, наричаха ме „възвишена невеста“ и се надяваха моята „нежна ръка“ да направи императора по-снизходителен и да съхрани мира.

Мърморех под нос благодарности и се усмихвах на множеството. Със затворени устни, защото си мислех за леля София, която бе намерила кусур на зъбите ми. Все още се чувствах засегната. Не бях свикнала да ме критикуват. Щом се сетех за това, отново си навличах укорителното възклицание „Сиси!“, задето бях забравила да се усмихвам. Подчинявах се с въздишка и разтягах устни, докато ме заболят.

После и това свърши и корабът ни продължи по пътя си към Линц. Пресякохме границата на империята, чийто млад властелин щеше да стане мой съпруг. Мен ако питат, предпочитах да се друсам в пощенска кола, само и само да пристигна час по-скоро при Франц

Йозеф, ала никой не ме питаше как си представям пътуването си като годеница.

Решенията относно всички детайли на сватбените тържества бяха взети през главата ми, във Виена. Предварително бяха определени дори дрехите, които ми бе приготвила камериерката сутринта: нежнорозов копринен ансамбъл, а към него — бяла кашмирена пелерина и розова копринена шапка с бяла воалетка. Нямах възражения, роклята беше чудно красива, ала въпреки това предпочитах да я бях избрала сама. Колко жалко, че щяха да я видят само гражданите на Линц, но не и Франц Йозеф!

Когато хвърлихме котва в столицата на Горна Австрия, вече наближаваше шест вечерта. И тук ни посрещна необозримо човешко множество, окупираше пристана. Всички камбани биеха, топовни гърмежи разтърсваха небето, строен бе цял батальон войници в парадни униформи, готов да ме приветства. Вимпели и флагове в червено и бяло се вееха на пролетния вятър, а ехтежът на множество гласове заглушаваше корабните мотори. Поразена, затворих за миг очи, за да събера сили за поредната церемония.

Когато ги отворих отново, съзрях позната стройна фигура в червено-бяла униформа, която скочи на пристанищното мостче, преди да е докоснало твърда земя. Сетне се втурна, взе на няколко крачки разстоянието до нас, притисна ме в бурна прегръдка и ме разлюля.

— Франци!

— Сиси!

Забравихме за всичко наоколо. Едва когато тълпата избухна във френетични аплодисменти, забелязах, че хиляди и хиляди очи са наблюдавали нашата целувка в самозабрава. Цялата пламнах, ала Франц Йозеф се засмя и ме целуна още веднъж така, че дъхът ми секна, докато чезнех беззащитна в обятията му. В този съвършен момент ние принадлежахме само един на друг. Хората на брега, изглежда, се радваха на щастието ни не по-малко от нас.

— Добре дошла в новата си родина, Сиси — сърдечно ме приветства моят годеник, докато на брега оркестърът свиреше химна на Хабсбургите. — Просто не можех да те чакам повече. Заряхах всичко и литнах да те посрещна лично. Радвам се като луд, че най-после, най-после си тук!

Изпитвах известно неудобство, задето изживявах този миг на нежност пред толкова много хора, но очевидно бях единствената, която се смущаваше от този факт. Дори мама и татко се усмихваха трогнато. Официалните господа, съпровождащи Франц Йозеф, също се подсмиваха доволно, макар вероятно да не са били очаровани, когато е провалил плановете им. Всичките сега бяха част от моя живот — за пръв път предвкусах бъдещото си битие на императрица.

Франц Йозеф ми беше докарал и нов, празнично украсен кораб. Параходът с лопатни колела „Франц Йозеф“ приличаше на плаваща луксозна градина. Специално за мен на палубата бе построена чудно красива беседка от рози. Навсякъде — гирлянди от рози, които танцуваха на вечерния бриз, а кабината ми тънеше в матовия блясък на тъмночервеното кадифе. На следващата сутрин хиляди пъстри знаменца — бяло-сини за Бавария, червено-бели за Австрия и черно-жълти за рода на Хабсбургите — трептяха на попътния вятър, докато се приближавахме по Дунава към Виена.

За жалост Франц Йозеф не можа да ме придружи в последния ден от моето пътуване като годеница. Протоколът предвиждаше да ме посрещне във Виена, затова той рано-рано отпътува към своята столица, а ние се плъзнахме безметежно по Дунава през море от ябълкови цветчета. Спокойствието ми дойде добре, защото през вечерта, включваща тържествена вечеря, оперно представление и прием, почти нямах време да се насладя на присъствието на Франц Йозеф. Какво ли щеше да бъде да живеем заедно всеки ден? Да чувам всеки ден гласа му и да усещам целувките му? Възможно ли бе човек да понесе толкова щастие?

Започвах да харесвам бурния му поздрав, затова отвърнах без боязън на публичната целувка, с която ме приветства и в Нусдорф. Съпровождан от радостните възгласи на тълпата, той ме отведе на брега в огромен павилион, украсен с пищна позлата. Огромен, защото там се беше подредила цялата фамилия на Хабсбургите. Бяха се явили всички лели, чичовци, братовчедки и братовчеди, за да огледат императорската невеста. Отново леля София командваше парада, а огледалните стени умножаваха до безкрайност новите ми роднини, чак да те хване страх.

Официалните „виенчани“ — градските съветници, духовенството, дипломатите, военните и чиновничеството, също

искаха да поздравят „баварската роза“. Когато най-сетне се отпуснах в каляската, слепоочията ми туптяха от напрежение. Срещу мен седеше царствено майката на императора — от само себе си се разбираше, че е забранено да споменавам главоболието си.

— Трябва да махаш на хората, Сиси — разпреди се тя, докато се опитвах да задържа клетата си глава в неподвижно положение. — Всички са дошли единствено заради теб. Очакват да им се усмихваш.

Подчиних се безмълвна, напласена и смутена. Махах, докато ме заболяха и ръката, и опънатите до краен предел устни, и схванатите ми рамене. Изобщо не ми се мислеше вече какво става с главата ми. Човешките маси нямаха край. Извирах от уличките, от къщите, заливаха площадите и мостовете на града и оставяха за каляските ни обезпокоително тясна ивица от пътя.

Никога не бях виждала толкова много народ на едно място. Редиците на застаналите плътно един до друг хора се виеха чак до парка на „Шьонбрун“ и отново избухнаха в ликуващи възгласи, когато Франц Йозеф, който пътуваше най-отпред заедно с татко, отвори вратичката на каляката ни. Отдъхнах облекчено, щом портите на двореца се затвориха зад нас, ала радостта ми се оказа кратка.

По-късно щях да науча, че дворецът „Шьонбрун“ има хиляда четиристотин четирийсет и една стаи, но и без да знаех това, той още от пръв поглед ми се стори гигантски. Въпреки това стените на огромните зали не се виждаха от хората, които ме чакаха и тук. Благодарение на потомствения си ранг тържествено облечените дами от висшата виенска аристокрация си бяха спечелили правото да приветстват годеницата на императора с добре дошла. Скъпоценностите им си съперничеа по блясък с ококорените им от любопитство очи. Единствено ръката на Франц Йозеф, в която се бях вкопчила, ме задържаше да не хукна нанякъде.

Отново ме засипа градушка от имена, лица и гласове. Звънливи гласове с напевен виенски диалект, изричащи благопожелания, но будните ми сетива усетиха под тази глазура завистта, критичното любопитство и вродената надменност на всички тези принцеси, княгини, графини и херцогини.

Едва приключи приветствената процедура, и Франц Йозеф ме помъкна към големия балкон, гледащ към градината.

— Длъжен съм още веднъж да покажа на виенчани тяхната бъдеща императрица, Сиси!

Паркът бе озарен от факли и лампиони. В светлината им съзрях море от глави и извърнати нагоре лица. Към вечерното небе се издигна буря от ликуващи възгласи. Шумът беше толкова чудовищен, че се дръпнах зашеметена назад.

— Нека да влезем вътре, Франци, ужасно съм уморена — примолех се на императора аз и се вкопчих в ръката му, търсейки закрила.

— За каква умора може да се говори сега, ангелче мое — отвърна той с шармантния си виенски акцент. — Та ти още не си разгледала сватбените си подаръци. Големият салон е заприличал на съкровищница.

Франц Йозеф не преувеличаваше. Всички провинции на империята и всички европейски кралски дворове бяха изпратили във Виена истинско изобилие от скъпоценности, сребърни предмети и почетни дарове. Не стига това, ами получих още един подарък — собствена свита, предвождана от главна придворна дама, която щяла да отговаря за изпълнението на всичките ми желания.

Почетният пост на главна придворна дама бе поверен на графинята на Лихтенщайн София Естерхази. Научих, че се числяла към близките довереници на императорската майка, поради което била особено подходяща да ме вземе под крилото си. Предпочитах да мина и без нея. Отдавна беше надхвърлила петдесетте и се държеше толкова натегнато и намусено, че хич не ми се щеше да я виждам всеки ден.

Ала никой не ме питаше за желанията ми, така че начумерената графиня веднага се захвана за работа. Представи ми моя секретар, дворцовата камериерка, прислужничките, камериерките, пазачите на вратите, лакеите, слугите, както и моя главен управител, княз Лобковиц, при това — най-подробно и с всичките им титли. Как да запомня всички тези имена, длъжности, лица?

— Дано да не объркам секретаря с някой слуга — уплашено прошепнах на Франц Йозеф.

— Не бой се, има кой да ти каже — през смях ме успокои той.

С крайчеца на окото си видях как главната придворна дама събърчи строгия си нос. Леле Боже, как ще се погаждам с тази ламя?

Последвалата галавечеря се проточи безкрайно. Този път дори Франц Йозеф нямаше възможност да яде бързо както обикновено. От умора почти не можах да преглътна и залък. Когато най-после ми разрешиха да се оттегля, всичко плуваше в мъгла пред очите ми. Главната придворна дама ме последва в спалнята ми така естествено, че не се осмелих да протестирам. Там тя подгони прислужничките и заповяда „да се приготви принцесата за нощта“.

В безграничното си изтощение дори не изпитах неудобство, задето ме наблюдаваше как си обличам нощницата. Докато камериерката ми решише косата с четка, тя се приближи до една масичка с вретеновидни крака край прозореца и взе облечената в кадифе папка, която се намираше там.

— Какво е това? — промърморих немощно, след като тя мълчаливо ми подаде папката.

— Церемониалът за тържественото влизане на Ваше Кралско Височество във Виена — сковано отвърна дамата. — Ако обича Ваше Височество да го проучи най-подробно, тъй щото Ваше Височество да знае какво предписва испанският дворцов етикет. Документът е изготвен от князете Фюрстенберг и Ауерсперг, за да не допуска Ваше Кралско Височество грешки при церемонията.

— Ами другото? — Забелязах, че в папката имаше два документа.

— Церемониалът за бракосъчетанието на Негово Императорско и Кралско Апостолическо Величество — процеди през тънките си устни тя. Макар да ме наричаше Кралско Височество, прозвуча, сякаш искаше да ми каже: „Не можеш ли да четеш, глупачке?“.

Щом си отиде, преброих страниците. Деветнайсет. Деветнайсет страници указания за моята женитба! Как щях да запомня всичко това?

Събрах смелост и се опитах да прочета поне първите страници, за да съм наясно какво ме чака. Обаче езикът беше толкова високопарен и смешен, че след половината на второто изречение вече не помнех как беше започнало. Церемониалът се базираше на прастарите ритуали на испанския двор, които от незапомнени времена бяха мерило за всичко във Виена. Уроците ми по етикеция ме бяха подготвили донякъде, но въпреки това заспах с неприятното чувство, че и те, както и всичко останало, което си бях донесла от Мюнхен, не отговарят на високите виенски стандарти.

[1] Рутени или русини (карпато-русини) — общо наименование на няколко етнически групи, произхождащи от Северните Карпати. Днес те наброяват около 55 000 души и живеят в Словакия, Сърбия, Украйна, Хърватин и Македония. — Бел.прев. ↑

[2] „Кръг“ (фр. Cercle) — букв. окръжност; в случая спазване на строго определен от протокола ред на здрависване. — Бел.прев. ↑

[3] „Шьонбрун“ — дворецов комплекс във Виена, забележителен бароков ансамбъл. Днес — част от световното културно наследство на ЮНЕСКО. — Бел.прев. ↑

[4] Кринолин — широка женска пола, опъната на обръч, носена през XIX в. — Бел.прев. ↑

ВИЕНА, 24 АПРИЛ 1854 ГОДИНА „ТАЙНСТВОТО НА ЛЮБОВТА...“

Унесена в дрямка, не желаех да се събуждам. Защо да не продължа да сънувам? Защо да не прескоча ясения и слънчев ден, който ме очакваше във и който щеше да бъде толкова важен за моя живот? Пак спях в ново легло, пак отварях очи под нов покрив. След дългия, зашеметяващ ден виенският „Хофбург“^[1] бе захлопнал вратите си след мен.

Спомените за влизането ми в имперския град се бяха спотаили в периферията на съзнанието ми. Сутринта с мама бяхме отишли до стария градски дворец на великата императрица Мария Терезия^[2], където ни очакваше великолепно позлатена каляска с огромни стъклени прозорци. Осем чудно красиви липицери^[3] с парадни сбруи теглеха каляската през новия мост „Елизабет“ към градските стени. Пътуването можеше да е удоволствие, ала се превърна в изпитание.

Навсякъде по празнично украсените улици бяха издигнати трибуни; всички, заемащи някаква длъжност в двореца, ме придружаваха в официални одежди. Като се започне от всяващата страхопочитание главна придворна дама, тайните съветници и гренадирите и се стигне до най-незначителния дворцов помощник, чиято задача се състои в подаването на заредена пушка на ловеца; да не забравяме и делегациите от различните части на империята. Всеки си имаше място, строго определено по чин, звание и служебно положение. Изминаха часове, докато най-сетне пристигнахме в „Хофбург“. Часове, изпълнени с възгласи, камбанен звън, тържествени речи и любопитни погледи, които бях принудена да изтърпя заедно с мама в нашата стъклена кутия.

Как да предположа, че всичко ще бъде толкова неприятно? С всеки изминал мъчителен час се чувствах все повече като екземпляр от менажерия за редки животни, затворен в клетка. Потискащото чувство, че всички тези хора очакваха от мен нещо, което не можех да им дам,

беше непоносимо. Изглежда се надявах на някакво тайнствено чудо, направо ме задушаваша със симпатията, възторзите и желанията си. Не бях свикнала да съм център на внимание и изпитвах смътното подозрение, че от днес нататък винаги ще е така.

Когато най-после стигнахме до „Хофбург“ с най-бавната скорост на охлюва, там ме очакваше не само Франц Йозеф, но и следващият поздравителен рунд. Приемът за кралския и императорския висш военен състав, за офицерския корпус, за членовете на Двора от мъжки пол и за принадлежащите към тях дами приличаше досущ на онзи в „Шьонбрун“.

Никога в живота си не се бях сблъсквала с такова изобилие от излишен церемониал и помпозна надутост. Царицата на този етикетен бич несъмнено беше моята главна придворна дама. В навечерието на сватбата тя ми поднесе обичайното четиво преди лягане: „Най-покорни напомняния“ за сватбеното тържество през днешния ден.

От инат, но и поради силната си умора не бях прелистила дори половината от страниците. Сигурно нямаше да ме изгонят от църквата, ако направех погрешна стъпка, Франци щеше да има грижата.

Щом се сетих за него, най-после скочих на крака. Днес щяхме да станем мъж и жена. Само заради него бях готова да изтърпя с невъзмутимо изражение превзетите дрънканици и церемониалните баналности. Той беше моят любим и не исках да го разочаровам. Освен това се бях вкопчила в детинската представа, че всичко ще бъде съвсем различно, когато вече няма да съм глупавата малка годеница от Бавария, ами императрицата. Тогава и на Враната, както мислено наричах главната ми придворна дама, ще се наложи да ми се подчинява — или пък не?

Засега обаче нещата се развиваха тъкмо наопаки. Враната, приличаща повече на зловещ призрак, отколкото на майчински настроена приятелка, командваше жените, които ми обличаха прекрасната булчинска рокля. Това продължи безкрайно! Часове наред безброй ръце ме подръпваха оттук-оттам. Надипляха плисета, закопчаваха кукички, пристягаха панделки, вдигнаха нагоре косите ми и прикрепиха над челото ми диамантената диадема с мирта и портокалови цветчета. От мен се искаше само да стоя мирно. Да не издавам нито звук и да не помръдвам.

А в мен бушуваха толкова чувства, страхове и вълнения, че чак кожата ме болеше от напрежение! Бях възбудена и щастлива, напласена и угрижена, тревожна и оптимистична. Ликувах — и в същото време се тресях от вълнение в очакване на събитието. Предполагам, че щяха да ме наконтят и да ме изправят пред олтара дори ако получех разрыв на сърцето. Никой не го беше грижа дали дишам или мръзна, дали треперя или изпадам в несвяст.

„Мили Боже, колко трудно било всичко!“ — тази мисъл се мярна в главата ми, когато пъргавите ръце най-сетне се отдръпнаха от мен и аз направих първата стъпка с було, шлейф, диадема и украса от цветя. Тежестта на извезаното великолепие притискаше като олово раменете и душата ми. Бих дала всичко за миг покой и размисъл, ала това не ми бе позволено. Не можах да си поема дъх дори зад стъклените прозорци на златната булчинска карета. Седях, накичена като Златния телец, беззащитна, изложена на показ, в неведение относно всеобщите очаквания.

В шест и половина вечерта пристигнах в църквата „Свети Августин“, където вече ме чакаше Франц Йозеф. Фелдмаршалската му униформа блестеше от ордени, но аз виждах само искрите в сините му очи. Вкопчих се в този поглед като удавник за сламка, за да забравя, че споделяме този съкровен момент с повече от хиляда души, изпълнили божия храм до последното ъгълче. Имперската парадност, разкошните униформи, тоги и носии, скъпоценната църковна утвар — всичко това се сливаше в такова великолепие, че ме потискаше и заслепяваше, вместо да породи възхищението ми.

Изправена до Франц Йозеф, аз се прекръстих като насън, преди да седнем под пишно украсения балдахин и архиепископ Раушер да започне церемонията по бракосъчетанието. Вече се бях наслушала на много бомбастични речи, но тази проповед надмина всичко. Беше изпълнена с патос и скрити намеци, които проумях едва много по-късно. Архиепископът говори за „тайнството на любовта“, което ни свързвало, както и че жената не бива да се омъжва за някого само заради богатството му; за трийсет и осемте милиона души, над които царувал императорът и които сега отправяли взор и към мен, а в заключение ме призова да бъда за Франци остров на мира и спокойствието, на който да цъфтят цветя и рози.

По-късно разбрах, че кардиналт, когото виенчани наричаха „кардинал Дърдорко“ заради нескончаемите му речи, бил сред най-близките довереници на ерцхерцогинята — тогава ми просветна кой бе прибавил към набожните съвети и недвусмисления призив за пестеливост и послушание. Ала в момента, в който божият човек изричаше тези напътствия, бях объркана и тънех в неведение. Богатството на съпруга ми не ме интересуваше, както и короната му — защо духовникът говореше такива неща? Бях толкова развълнувана, че едва промълвих онова тихо „Да!“, което ме свърза с Франц Йозеф навеки.

По-късно, когато напуснах църквата подръка с императора, аз вече не бях Сиси, а Елизабет Амалия Евгения, императрица на Австрия, кралица на Унгария и Бохемия, кралица на Ломбардия и Венеция, на Далмация, Хърватия, Славония, Галиция, Лодомерия^[4] и Илирия^[5], ерцхерцогиня на Австрия, велика херцогиня на Краков, херцогиня на Бавария, херцогиня на Лотарингия, Залцбург, Щирия, Каринтия, Крайна, на Буковина, на Горна и Долна Силезия, велика княгиня на Седмоградско^[6], маркиза на Моравия и възведена в княжеско звание графиня на Хабсбург и Тирол. Нима беше чудно, че диадемата ми се струваше твърде тежка, а главата ми кънтеше по-силно от топовните гърмежи и камбанения звън, взети заедно?

Вярно, не очаквах непретенциозна селска сватба, каквито бях виждала в „Поси“, ала при все това си представях малко повече радост и веселие. Да бъда преизпълнена с блаженството на любовта, с ликуване, предвкушане на предстоящото съвместно бъдеще и с абсолютната увереност, че с този мъж ще бъда щастлива завинаги.

За Франц Йозеф, напротив, всичко си беше нормално и правилно. Целият сияеше до мен и изглежда намираще напълно в реда на нещата да пропилеем първите часове от нашия брак с поредния помпозен прием в „Хофбург“. Клетата ми ръка беше целуната от толкова много посланици, специални пратеници, министри, генерали, князе, принцеси, херцогини, графини, сиятелства, светлости и високопреосвещенства, че вече почти не я усещах. Всички бяха изключително изискани и тържествени. Никой не се усмихваше и според мен никой не ни пожела щастие с цялото си сърце. Вместо това все повече се засилваше печалното ми впечатление, че се възползваха от мен, за да демонстрират собствената си важност. Значение в този

момент имаше правото им да целунат ръка на императрицата, не и самата императрица.

Върволицата нямаше край, а уморителните и изтощителни дни, недоспиването и непрестанно потисканите ми чувства внезапно си поискаха своето. Залата се замъгли пред очите ми, олюлях се. Едно знаех само: не бива да излагам Франц Йозеф, като припадна пред всички тези хора. Затова сторих единствено възможното — избягах. Озовах се в една спокойна стаичка и мигом се свлякох, хлипайки, върху първата табуретка.

Доста време измина, преди да забележа, че около мен се суетяха няколко дами. На първо място, разбира се, леля София и майка ми, но също и страховитата графиня Врана и още две придворни дами, които бяха част от моето домакинство и чиито имена постоянно забравях в бъркотията.

— Вземете се в ръце, Ваше Императорско Височество!

— Какво ти става, Сиси? Да не искаш императорът да се тревожи за теб?

— Много ѝ дойде на малката. Какво да се прави, още е безумно млада.

— Овладей се, Сиси!

— Ето какво се получава, когато направиш от дете императрица.

Заболя ме от последната забележка. Тя нарани гордостта ми и моментално пресуши сълзите ми. Не знам кой я направи, но скритата в нея злоба ме бодна като игла. Това ли си мислеха за мен всички? Дете, одързостило се да стане императрица?

— Съжалявам — притеснено се обърнах към леля София, която, както винаги, владееше ситуацията. — Дали може да ми донесат чаша вода, със сигурност ще ми помогне да се съвзема.

Тя ме изгледа изпитателно и в миг въведе ред в развълнуваната женска групичка. Покорно изкарах докрай уморителното празненство заедно с Франц Йозеф. Цяла Виена блестеше в празнични светлини, а през това време ние се хранехме от златните чинии на Хабсбургската династия, които бяха извадени за специалния повод. Вече не си спомням какво ядох, но точно помня, че след това бях придружена до моята спалня от дванайсет пажа с факли, четири камериерки, графиня Естерхази, придворните ми дами и от майка ми. По-точно казано, до нашата спалня. За щастие вътре влязоха само няколко дами, които да

ми помогнат. Мама ме обгрижи за последен път. Не ми хареса изражението на лицето ѝ.

Не само тя — цяла Виена, а може би дори цялата монархия, очакваше с напрегнато любопитство събитията през тази нощ. Само при тази мисъл отново се почувствах на ръба на нервен срив. Какво ги засягаше всички тези хора онова, което вършихме с Франц Йозеф? Кое им даваше правото да проявяват интерес към нашия брачен живот? Не посмях да задам тези въпроси на майка ми, защото дълбоко в сърцето си вече знаех, че отговорът ѝ няма да ми хареса.

За разлика от друг път, през онази вечер бях благодарна за ловките ръце, които ме освободиха от булчинската рокля. Сама нямаше да мога да развържа нито една панделка, както бях разтреперана и със свито сърце. Когато се озовах с разпуснати коси в леглото, вече се чувствах съвсем зле от свръхнапрежение.

— Не се бой, Сиси! — мама ме целуна по челото и тихичко се опита да ме успокои. — Ще видиш, че всичко ще мине добре. Франц Йозеф е мил младеж, просто му се довери. Така се полага, съпругът и съпругата следва да споделят брачното ложе. И ти ще свикнеш, а като станеш майка, ще бъдеш обезщетена за всичко. Изпълни женския си дълг. След като толкова силно обичаш Франци, със сигурност няма да ти е трудно да го изтърпиш.

Трудно? Дълг? Да изтърпя? Не бяха ли това погрешните думи? Аз бленувах за любов и страст, а тя ми приказваше за послушание и майчинство. Скована от безпомощност, зарових лице във възглавницата, щом ерцхерцогинята най-после въведе Франц Йозеф в стаята. Усещах погледа ѝ, очакването ѝ, ала не бях в състояние да промълвя нито звук. Бях вцепенена от страх.

Не посмях да помръдна и когато леглото се раздвижи и Франц Йозеф легна до мен. Чувствах присъствието му, ръката, която ме притегли по-близо, и сладката целувка върху челото ми. Топлота, нежност и най-после — никакви изисквания, а просто закрила и уют.

— Няма защо да се боиш, Сиси — подзе той, очевидно доловил паниката ми. — Не искам да ти причиня болка. Клетото ми мъниче, та ти си леденостудена и трепериш. Не се дърпай, само ще те загрея мъничко...

Нежната му ръка ме замилова успокоително по гърба и след цяла вечност аз наистина успях да се отпусна. Вълнението отлетя и на

негово място се настани умората. Мили боже, колко уморена бях... ужасно, страхотно уморена...

* * *

— Много те моля, Сиси, престани да се превземаш като дете. Нали все пак ще ми кажеш какво се случи? Трябва да знам. Целият „Хофбург“ бръмчи като кошер. Камериерките твърдят, че тази нощ Франц Йозеф не е консумирал брака ви.

Майка ми изглеждаше, сякаш бе научила, че всеки миг Виена ще потъне вдън земя. Притеснена до смърт, аз отбягвах питащия ѝ поглед. Не желяех да говоря за изминалата нощ. Кога ще го разбере най-после?

— Ама ние спяхме заедно в леглото — отроних неохотно аз, след като тя заповеднически добави:

— Е, казвай! И какво правихте в леглото?

— Какво имаш предвид? — Знаех си аз, че мама ще ми се разсърди, след като разбере, че съм заспала в обятията на Франц Йозеф, без да му пожелаая лека нощ.

— И още питаш? Ама че наивност! Как е възможно? Франц Йозеф е натрупал достатъчно опит, за да... — тя смутено замлъкна по средата на изречението, добави енергично: — Е, така де! — и с нов устрем продължи: — Все пак той е очарователен младеж...

Идеше ми тутакси да потъна в земята. Какво им ставаше на всички? От сутринта ме преследваха тези въпросителни погледи, тези многозначителни забележки и глупавото шушукане зад гърба ми. Едвам го изтърпях още по време на закуската. На всичкото отгоре Франц Йозеф настоя да закусваме с леля София и цялото семейство.

— Но защо?

— Такъв е обичаят при нас, Сиси. Не мога да обидя ерцхерцогинята, като променя всичко само защото сега съм женен мъж.

Още първият ден на моя брак ясно ми показва кой командва в „Хофбург“ и с кого трябва да се съобразявам. Леля София беше нещо повече от майка на императора, тя беше самият Господ в тези великолепни зали, където обаче ставаше ужасно течение.

— Сиси, не ме карай да се ядосам. Какво ви става на вас двамата? — Мама ме изтръгна от мислите ми и продължи да ме врънка, докато не разбра всичко. След което плесна с ръце и недоумяващо поклати главата си, увенчана с дантелено боне. — Мили Боже, била уморена? А той те оставил да спиш? Ама моля те, Сиси, вече си омъжена жена. Имаш задължения и аз силно се надявам, че ще ги изпълняваш. Нали не искаш да хвърлиш срамно петно върху възпитанието и родителите си?

Нямах отговор на всичко това. Откога ми беше забранено да бъда уморена? Откъде накъде ще ме държат отговорна за неща, случващи се зад затворени врати? Нима трябваше да търпя жадни за клюки камериерки да проверяват леглото ни и да тръбят наляво и надясно, че още не се е случило онова, което е трябвало да се случи?

Тягостният разпит, на който ме подложи майка ми, така извъртя нещата, че щадящото внимание на Франц Йозеф се оказа недостатък. Обичах го заради търпението му, но майка му вероятно го укоряваше така, както моята укоряваше мен. За първи път осъзнах какво означава да родиш осем деца от човек, за когото си се омъжила насила, по заповед на родителите си, без капчица любов. Горката мама.

Двете майки не ни оставиха на мира, докато през третата нощ Франц Йозеф най-сетне не изпълни така наречения си дълг. Може би и той като мен се опасяваше, че в противен случай ерцхерцогинята ще стои до леглото ни, докато „то“ се случи.

— Имай ми доверие, Сиси — весело ме помоли той. — Може първия път да не ти спестя мъничко болка, но после ще ти хареса. Знам какво да правя, за да ти допадне.

Изрече го така убедено, че почти щях да му повярвам, ако не бяха тези обезпокоителни искрици в инак благите му очи. Изведнъж престана да бъде благ и мил, а стана необуздан и разгорещен. Сграбчи ме така силно, че не можех да се дърпам. Ръцете му внезапно се оказаха навсякъде по вцепененото ми тяло, те опипваха, завладяваха и не ми даваха възможност да се изскубна. Със сила преодоля безмълвната ми инстинктивна съпротива. Нито хлипането ми, нито приглушеният ми вик го отклониха от целта му.

Изпаднах в ужас — не толкова от болката, колкото от грубата сила на това принудително посегателство. Не си бях представяла, че ще ми се наложи да пожертвам толкова много. Всичко в мен се

съпротивляваше на ситуацията, в която ми бе отредена ролята на беззащитна жертва. Кой даваше право на Франц Йозеф да потъпква мислите и чувствата на едно човешко същество — на своята съпруга?

Първият ми контакт с плътската страст не беше нито нежен, нито съблазнителен. За мен този допир беше насилствен и ужасно неприятен. Онзи Франц Йозеф, който, пъшкайки триумфално, подпечата с кръвта ми собственическото си право, ме изпълни със страх. Той ми причини болка, разплака ме. А уж се бе заклел да ме обича и закриля вечно...

Първите часове, които прекарахме наистина насаме, посяха в мен и първите съмнения. Възможно ли бе сълзите ми да му харесват? Дали не ги приемаше като доказателство за своята твърдост и решимост? Той целуваше мокрите следи по бузите ми с нежност, твърде закъсняла, за да ми донесе утеха.

— Колко си прекрасна, Сиси! Много те обичам — помилва мократа ми буза той.

Мълчах. Какво можех да кажа?

През онази нощ не мигнах. Франц Йозеф отдавна бе заспал, а аз лежах будна, вирах се в тъмното и се укорявах за собствената си наивност. Как можах така да се излъжа в същината на любовта? Бях се надявала на хармония между тялото и душата, на нежност, обич, внимание и взаимно зачитане. Действителността изглеждаше другояче. Действителността — това беше един млад мъж с гореща кръв, който от тази нощ насетне смяташе тялото ми за своя собственост. Съпруг, който поради естествения си егоизъм вярваше, че за мен няма по-голямо удовлетворение от това да бъда на негово разположение. Завинаги.

До сутринта първата ми физическа болка се превърна в тягостно пулсираща рана. Разочарована, отрезвена и уморена, не желаех да виждам никого, камо ли да се изправя пред изпълненото с очаквания семейство. Всички те със сигурност бяха научили още преди закуска, че Франци „най-после се е доказал като мъж“.

Щяха да ме зяпат, вероятно дори да търсят знаци дали ми личи, или не. Може би даже ще поднесат безвкусни поздравления или ще правят неприятни забележки.

Франц Йозеф прояви разбиране към притесненията ми. Явно предоволен от себе си и от света, той тръгна сам за фамилната закуска,

но малко по-късно отново се появи на вратата.

— Мама настоява да дойдеш и ти, Сиси. След като не си болна, няма причина да пропуснеш закуската, казва тя. Хайде, не ме карай да те моля.

Това бе непоносимо, нима тя не проявяваше капчица разбиране към наранените ми чувства? Та нали и тя беше жена. Би трябвало да е наясно какво съм преживяла.

— Нека да не идвам, Франци — примолих се на съпруга си аз. — Спести ми го. Не мога. Страшно се притеснявам.

— Точно затова трябва да дойдеш — така ще се научиш да преодоляваш подобни глупави съображения — отговори той, този път една идея по-категорично. — Не бива да проявяваш чак такава чувствителност. Сега си императрица, трябва да бъдеш пример за всички. И мама казва така.

Тепърва щях да се науча да се страхувам от последното изречение; намразих го още първия път, когато го чух. Франц Йозеф не забеляза нищо. Почти насила ме замъкна до фамилната трапеза и седеше до мен, изпъчен от гордост, така че не успях да преглътна нито залък. Взирах се със сведени очи в празната си чиния и ми се щеше да пропълзя под масата.

— Яж, дете, доста си слабичка. Трябва да се храниш разумно — майката на императора ми поднесе кошничката с маслени кифлички и я държа под носа ми, докато не си взех една.

— Ха така — милостиво рече тя. — Предстои ти напрегнат ден, а не искаме да избягаш, както направи последния път.

Тази жена притежаваше уникалната способност да ме наранява дори с най-доброжелателни думи. Вирнах упорито брадичка и започнах да се храня. Какво ми оставаше? Сега аз бях императрицата.

Тържествата по повод на сватбата ни далеч не бяха приключили с църковната церемония. След това трябваше да приемаме депутациите на отделните народи от нашата монархия. Дни наред хвърчахме от една важна среща към друга. Всеки път трябваше да обличам различна рокля, да слагам нови бижута и да ми правят нова прическа. По този начин по-голямата част от времето ми минаваше в един ужасно изтощителен маратон от преобличане, сресване и усмихване.

Кулминацията на всички тези празненства беше големият дворцов бал на 27 април. Господин Щраус бе композирал специално за

мен валса „Елизабет“, а гостите изпяха в наша чест императорския химн, към който след сватбата ни бе прибавена нова строфа, та да е ясна новата ситуация.

*Редом с Него на престола,
с чар и добрини безчет,
с род прочут и мисъл волна
днес блести Елизабет.
Нека сияят небесата
върху двамата безспир
слава, щастие, богатства,
радости и вечен мир!
Да живеят Франц Йозеф!
Да живеят Елизабет!
Над Хабсбургската династия
Бог да бди и занаят!*

Кой би си помислил, че един ден ще ми бъдат посветени такива стихове? Въпреки това с радост бих се лишила от тях, за да танцувам с Франц Йозеф. Обаче онова, което бе съвсем естествено в Бад Ишъл, изведнъж се превърна в политически проблем във Виена. Бидейки Кралско Величество, имах право на танц само с господата, които дворцовият протокол ми беше избрал. За жалост съпругът ми не беше сред тях. Той трябваше да окаже благоволение на дамите на тези господа, като танцува с тях.

Каква полза тогава, че бях в една от най-красивите си бални рокли и че коланът ѝ от искрящи брилянти обхващаше талията ми като лента от звезди? Че в косите ми ухаеха бели рози и че стъпките ми ставаха все по-леки? От моя гледна точка всичките ми усилия отиваха на вятъра заради разни генерали, князе и посланици.

Научих се да се страхувам от „Генералния протокол на двореца“, който моята главна придворна дама ми връчваше всяка сутрин, сякаш е Божие откровение. Всъщност това беше един педантичен график, изброяващ всички церемонии, представяния, аудиенции, приеми и тържествени празненства за деня, същевременно съобщаващ ми какво трябва да облека за тези поводи и как да се държа. Графиня Врана поне

обличаше указанията си към селското девойче от Бавария в учтиви думи, докато леля София вече отдавна не си правеше този труд.

След заминаването на моето семейство тя си бе поставила задачата да направи от мен точно онази императрица, която желаше за своя син. За зла участ тя си представяше тази монархическа фигура като кухо създание, което е в състояние часове наред да разговаря с престарели князе за незначителни неща, никога не се смее на висок глас, не забързва ход и не се прозява непристойно зад ветрилото си.

Трудно ми беше да си държа устата затворена и да бъда послушна, но още тогава подозирах, че всеки конфликт с ерцхерцогинята щеше да бъде за сметка на Франц Йозеф. Заради него мирувах и се опитвах да понасям невъзмутимо дворцовия живот, изчерпващ се с външни ефекти и протяжни обичаи. Въпреки това огледалото издайнически ми показваше, че ставам все по-бледа, почти не се хранех и спях зле.

Франц Йозеф, напротив, сияеше и беше възпламенение на любезността. Май не му правеше впечатление, че изпитвам носталгия по близките си и ми е трудно да се приспособя към многобройните ограничения на моята свобода. Освен това явно не забелязваше, че едва превъзможвах неохотата си, за да продължа да споделям една постеля с него.

Вече не изпитвах болка и знаех какво ме очаква, но удоволствието, за което говореше моят съпруг, си оставаше непознато за мен. В повечето случаи си отдъхвах тайно, щом всичко свършеше, затова пък ценях миговете на близост след това. Дори забравях предходните неприятни моменти, когато той ме прегръщаше, целуваше ме нежно и отново и отново ме уверяваше, че е „щастлив като бог“ и никога през живота си не бил изпитвал подобна радост.

Допълнително се чувствах обезоръжена от лъчезарната доверчивост, с която Франц Йозеф приемаше, че бездруго и аз изпитвам удоволствие, каквото изпитва той. Нима можех да му кажа: „Франци, аз съм нещастна! Искam у дома, в «Поси»! Излъгала съм се! Събудих се в зандан, ръцете ми са оковани с вериги!“?

Немислимо! Просто трябваше да съм щастлива. Това си беше мой дълг като съпруга и императрица. Затова и започнах с най-добри намерения нашия меден месец, който прекарахме в замъка

„Лаксенбург“, отдалечен на двайсет и пет километра от Виена и от „Хофбург“.

Външните обстоятелства изглеждаха многообещаващо. Къщата, паркът, околните гори и фактът, че заварих в „Лаксенбург“ моя папагал и конете ми, ме караха да се надявам на най-доброто. Далеч от сковаността на „Хофбург“, двамата с Франц Йозеф щяхме най-после да намерим покой и да имаме възможност да се опознаем истински и да се обикнем. Ала надеждите ми бяха разбити само след няколко дни.

Бързо установих, че императорът държи на подредения ход на деня, само дето аз почти не фигурирах в тази програма. Той ставаше в ранни зори, закусваше и заминаваше за Виена, за да седне на писалището си в „Хофбург“. Връщаше се чак вечерта. Между тези два момента се точеше поредният безкраен ден, който бях принудена да прекарам без него.

Почти всички придворни дами, които следваше да ми правят компания, бяха два пъти по-възрастни от мен; леля София ги беше подбрала от гледна точка на разбирането си, че трябва да ми бъдат по-скоро гувернантки, отколкото приятелки. Предвождаше ги графиня Врана; всички те, взети заедно, всяваха в мен благоговееен ужас. За какво бих могла да разговарям с тези жени? Етикетът предписваше да не ме заговарят първи. Ако исках да започна разговор, трябваше да задам тема, но какви общи интереси имахме? Не познавах нито семействата, нито вкусовете им и пределно ясно усещах, че зад гърба ми клюкарстваха неособено ласкаво по мой адрес.

При всяка възможност бягах при животните. Конете, кучетата и дори папагалът ми бяха по-добри другари от парализиращата дворцова свита, натрапена ми от новата ми позиция. Ала не минаха и два дни, и се появи леля София, за да поеме проблема в свои ръце. Както обикновено, откри грешката у мен.

— По цял ден само яздиш и четеш, що за глупости са това? — заяде се тя.

— Какво друго да правя, майко? Знаете, че императорът по цял ден е във Виена. Не така съм си представяла медения си месец.

— Трябва да вземеш пример от императора и неговото чувство за дълг — хладно парира тя. — И какво чувам за някакви деца, които си черпила с шоколад в замъка?

— Срецнах ги в парка — неспринудено рекох аз. — Според мен е добре, дето паркът е отворен за всички хора, също както у дома в Мюнхен.

— Твоят дом сега е тук — сръза ме свекърва ми. — А тук не е прието императрицата да се смесва с народа, дете. Имаш още много да учиш.

Затова ли бях станала императрица, за да ме мърят като ученичка? Разбира се, че се оплаках на Франц Йозеф, но за огромно мое възмущение той не взе моята страна.

— Мама ти мисли само доброто, Сиси — рече той. — Имаш много да учиш. Какво да се прави, като си още толкова неопитна.

Неопитна ли? Правилната дума беше нещастна. Намерих убежище в книгите, но пак пожънах само критики. Франц Йозеф заяви, че зачестилото ми главоболие се дължи на четенето, тъй че се научих да крия четивото си както от него, така и от майка му и от графиня Врана.

В „Лаксенбург“ си научих урока — един урок по самота и безпомощност, по упреци и разочарования. Императорът беше на страната на майка си, а ако по изключение не беше, избягваше да изрази с думи този факт. Все аз бях тази, която трябваше да се подчинява, да проявява деликатност и разбиране.

Въпреки всичко не се осмелявах да упрекна Франц Йозеф. Той беше единственият човек, който ме обичаше и ми се възхищаваше. Неговата обич се превърна в моя единствена спасителна котва. Той предприемаше излети с мен, доколкото му позволяваше времето, яздехме и ходехме на дълги разходки. Ала съвместните ни часове бяха кратки и твърде редки, за да запълват дните ми.

С умилкване изтръгнах разрешението да го придружа във Виена.

— Ще седна тихо в някое ъгълче и ще кротувам, докато работиш — предложих. — Искam само да съм до теб и да те гледам. Изобщо няма да ти преча, обещавам.

Това беше един прекрасен ден, но ерцхерцогинята реагира с поредното конско евангелие: появи се в „Лаксенбург“, за да ме извести, че вече не съм малко дете. Че не може да подтичвам подир императора като някоя глупава малка контеса или перачка и, ако обичам, да се държа подобаващо, в противен случай щели да се срамуват заради мен.

Насълзена, се оплаках на моя съпруг, нали всеки ден ми се кълнеше, че щял да ми подари звездите от небето над Виена.

— Божичко, Сиси, не се обиждай от всяко нещо — раздразнено отговори той. — Мама държи много на достойнството на императора; проумей, че тя е в правото си да ти посочва грешките.

Моите грешки ли? Толкова се смаях, че дори не зададох на глас този въпрос. Нима беше грешка, че исках да бъда с единствения човек, който ме харесва и обича без предразсъдъци? На кого да разчитам, щом Франц Йозеф ме нападаше в гръб?

— Трябва да ми помогнеш, Франци — отчаяно се опитах да му обясня положението си. — Не може ли да й кажеш да ме остави на мира?

— Що за глупости говориш, Сиси. Желанието на мама е да станеш перфектна императрица. Какво да се прави, още си малко плаха и сама знаеш колко ти е трудно да разговаряш с всички хора от „Кръга“. Би трябвало да си благодарна, че тя се е заела с теб с толкова обич.

Не вярвах на ушите си.

— Значи няма да говориш с нея?

Франц Йозеф засука русия си мустак, явно му беше неловко, и отбегна погледа ми.

— Не мога, Сиси. Тя отлично знае кое е най-добро за нас, аз се доверявам на нейното мнение. Доверието ми към нея е толкова голямо, колкото обичта ми към теб. Ние сме нейните деца и ѝ дължим послушание.

Вече бях дочула да се шушука, че наричали ерцхерцогинята „тайната императрица“. Досега не обръщах внимание на това. Заболя ме, когато собственият ми мъж го потвърди. С мъка потиснах желанието да тропна с крак и да се разкрещя. Това само би затвърдило мнението на императора за липсата ми на маниери.

— Сиси...

Гледаше ме умолително, но аз за първи път не се насилих да му се усмихна. Колкото и много да ме обичаше, още повече обичаше майка си.

Сам знаеше, че ми е причинил болка. През тази нощ не направи опит да ме доближи. Би трябвало да се радвам, но лежах с наранено сърце до него и беззвучно ронех сълзи върху възглавницата.

На следващата сутрин не можах да стана, защото ми беше ужасно зле. Повърнах, спалнята се въртеше като въртележка пред очите ми. Придворните дами си разменяха многозначителни погледи. Повикаха ерцхерцогинята, дойде дворецовият лекар и накрая последна узнах за какво беше цялата суматоха.

Очаквах дете!

Времето на мечтанията бе отминало, застигнала ме бе реалността.

[1] „Хофбург“ — бивш имперски дворец във Виена, използван за зимна резиденция на австрийското императорско семейство. Днес официална резиденция на президента на Република Австрия. — Бел.прев. ↑

[2] Мария Терезия Австрийска (1717–1780) — единствената жена, заставала начело на Хабсбургската монархия и царувала цели 40 години. — Бел.прев. ↑

[3] Липицките коне са една от най-старите породи в Европа. Създадена е в конезавода край град Липице в бившата Австро-Унгарска империя, произхожда от стария испански кон, подобрител на конски раси. — Бел.прев. ↑

[4] Лодомерия — латинското име на рутенското Владимирово княжество. — Бел.прев. ↑

[5] Кралство Илирия — разположено в Западните Балкани и просъществувало в рамките на Австро-Унгарската империя от 1814 до 1849 г., и останало като част от титлата на императора до 1918 г. — Бел.прев. ↑

[6] Седмоградско — другото име на Трансилвания — Бел.прев. ↑

ЛЯТОТО НА 1855 — ЛЯТОТО НА 1858

ГОДИНА

„СЪВЪРШЕНОТО ДОМАШНО ЩАСТИЕ?“

— Представяш ли си, Нене? Тя настоя да се представя пред хората в парка на „Лаксенбург“. Трябвало да се покажа. Демонстрира пред виенчани наедриялото ми тяло, сякаш съм панаирджийска атракция. Сякаш е нейна заслугата, че Франц Йозеф ми е направил дете!

— Моля те, Сиси — укорително поклати глава Нене. Седяхме на старата детска люлка в „Поси“, а юнският ветреца си играеше с косите ни. Бяхме сами, наистина сами. Нито главна придворна дама, нито флигеладютант, нито редова придворна дама с наострени уши, та после да предадат разговора ни във Виена. За скъпоценно кратко време ние бяхме просто две сестри, бърборещи си в сянката на един огромен кестен.

— Не бива да говориш като кухненско слугинче, сега си императрица — напомни ми Нене.

— Бих искала ти да си императрицата — изплъзна ми се от устата. — Каква глупачка съм била, Нене! Ако знаех какво ще бъде, щях да се скрия в хотела в Бад Ишъл и нямаше да мръдна от стаята си.

Странно, но можех да споделя всичко именно с Нене. Пред мама думите засядаха в гърлото ми, а с татко пък съвсем не беше редно да говоря за това. Той беше мъж. Изведнъж тази дума бе придобила съвсем различно значение за мен. Може би мъжете наистина не разбираха какво чувства и мисли една жена? Не ми се щеше дори да си помисля, камо ли да знам дали той върши с мама същите неща, които Франц Йозеф изискваше от мен, след като угаснеха лампите.

— Ах, Сиси, не знаеш какви ги говориш. Та ти обичаш мъжа си, а Франц Йозеф те обича също толкова силно, това го виждат дори слепците. Той иска да бъдеш щастлива. Нали сам те е посъветвал да ни гостуваши? Дори леля София не е възразила, значи не може да е толкова

проклета, колкото си мислиш. И се грижи за вашата дъщеричка, докато ти си почиваш при нас.

— Тя е много повече от проклета — изсмях се иронично аз. — Понятие си нямаш каква е. Препоръча ми да ви гостувам само за да ме разкара от Виена. По този начин ще има цялото влияние върху малката София. С най-голямо удоволствие би се отървала от мен напълно. Колко тъпо, че родих момиченце. Сигурно свекърва ми ме обвинява, че не съм успяла да ѝ дам мечтания наследник.

— Сега вече прекаляваш.

— Така ли смяташ? А защо клетото мъниче се казва София? Никой не ме попита дали това име ми харесва, или не. Защо детската стая е непосредствено до покоите на ерцхерцогинята, а не до моите? Защо назначиха бавачката, дойката, камериерката и Бог знае още колко слуги, без нито веднъж да ме попитат дали одобрявам тези хора? Известно ли ти е, че тя изисква от мен да се обаждам предварително, ако пожелае да видя собственото си дете? Ужасна жена!

Този път Нене не се осмели да възрази. Изобщо никой не се осмеляваше да ми възразява, откакто дойдох в „Поси“ на гости на семейството си — за първи път от близо две години. Сега бях императрицата, а не малката Сиси. Отнасяха се към мен с респект, който отчасти ми допадаше и същевременно ми се виждаше малко странен. Една императрица също може да греши и да се заблуждава, но май никой дори не го допускаше.

— Ами Франц Йозеф? — наруши бунтарските ми мисли Нене. — И той ли е ужасен?

— Не, разбира се — неволно се засмях, толкова нелеп ми се стори този въпрос. Вярно, Франц Йозеф беше послушен син на своята строга и жадна за власт майка, но въпреки това той беше мой мъж и аз не се съмнявах, че ме обича. — Направо е пощурял от щастие заради малката, а мен обсипва с подаръци и бижута. Знаеш ли, че държа ръката ми през цялото време, докато се роди София? Беше съвсем преbledнял, клетият, но не мръдна от мястото си. Понякога се чудя защо ме обича толкова.

— Нима не знаеш? — звънко се засмя Нене. — Ти си същата наивница както преди две години, Твое Императорско Височество. Защото си красива като картинка! Защото се държиш както никоя друга от нас, твоите сестри, и защото никой не може да ти устои,

когато го погледнеш и му се усмихнеш. Да не би да не знаеш какво си в състояние да постигнеш с усмивката си? Виенчани сигурно са в краката ти. Портретът ти е във всички вестници, всичко живо говори само за красивата императрица във Виена.

— Точно това намирам за толкова досадно — разпалих се аз. — Не ми харесва, когато хората ме зяпат. Все ми се струва, че искат да ме обърнат с хастара навън. Знаеш ли, че дори не можем да минем през „Пратера“^[1], без да се събере тълпа? Виенчани ме плашат, когато ме притесняват така, дъх не мога да си поема от тях.

Нене ме огледа изпитателно.

— Не смяташ ли, че е време да свикваш полека-лека с факта, че твоят живот представлява интерес за публиката? Сама ще си създадеш проблеми, ако непрекъснато си навиваш на пръста колко много те смущавал този интерес.

— Не мога, Нене! — само с голямата си сестра можех да съм толкова откровена. — Наистина се опитвах, но то противоречи на цялата ми душа. Всички тези хора не се интересуват истински от мен като личност. Никой не ще и да знае как се чувства Сиси, винаги нещата се въртят около императрицата.

— Нужно ли е така да усложняваш всичко? — попита Нене, както обичайно с разсъдливост и спокойствие. — Ти си императрицата.

— Да не си се наговорила с майката на Франц Йозеф? Винаги сте се разбирали добре двечките. И тя повтаря същото и обосновава с него всяко нареждане, дори най-глупавото. Все едно дали става въпрос колко често да яздя, или дали е редно да нося корсет.

Нене се засмя.

— Да не би да твърдиш, че ти заповядва и по този въпрос?

— И още как — разгорещих се аз и в интерес на истината додадох: — Е, това беше само в периода, през който очаквах малката София. Ерцхерцогинята се опасяваше, че пристягането ще увреди детето. Страхуваше се дори, че можело да ми навреди, ако говоря с папала или дам захарче на конете.

— Това пък защо?

— Някакъв глупак й внушил, че внучето й можело да прилича на папал или на кон.

— Не говориш сериозно, нали?

— Напротив — въздъгнах аз. — Представа си нямаш колко са глупави хората в двореца. Интересуват се само от клюки и интриги. Кой за кого е женен и кой на кого изневерява, кой с кого е бил видян в „Бургтеатър“ или в операта и кой е задлъжнял така, че палатът му вече принадлежи на банката. И без това ходят на театър само за да си покажат роклите и да разберат коя актриса с кой благородник спи. Когато някой от тях вземе в ръцете си книга, то е, защото иска да го нарисуват как държи книга, а не защото възнамерява да я чете. Дори императорът се отнася към книгите с подозрение. Казва, че му се налагало да чете толкова много документи, та не му оставали сили за подобни глупости. Майка му твърди, че главоболието ми се дължало на многото четене. Насъска Франци да ми забрани да чета, представяш ли си? Какво друго можех да правя в дългия период на очакване? Да се побъркам?

— Със сигурност съветите й са били добронамерени — не без основание предположи Нене.

— О, да! — кимнах аз. — Ако зависеше от нея, трябваше през цялото време да се разхождам в парка като буре на два крака. Може би с графиня Врана за компания, която да носи след мен дворцовия протокол в марокенена подвързия.

— Не си справедлива към главната си придворна дама, Сиси — вметна Нене. — Графиня Естерхази е натоварена с важна задача.

— И още как! Тя надзирава протокола — дори самата дума ме дразнеше до смърт. — Всичко се върти около тъпия етикет и смехотворните предписания. Около кухите разговори и постулата, че не бива да се пренебрегва, обижда или забравя никой, който има поне двайсет предци с достъп до двореца. Тежко ти и горко обаче, ако обърнеш внимание на градинаря или на коминочистача. Монархията ще рухне, ако размениш с такъв човек повече от две думи. Векбекер ми го наливаше в главата през цялото лято.

— Флигеладютантът на императора? Какво общо има той?

— Ерцхерцогинята му възложи да ме обучи по дворцово беседване. Представяш ли си? Всяка вечер седеше с Враната на нашата маса и ме караше да бърборя за незначителни неща, вместо да си приказвам с Франци. И всичко това — само за да не обидя с мълчанието си болните от подагра пълномощни министри и

склерозиралите генерали, когато бъдат приемани в двореца. Би ли ми казала защо трябва да говоря с тях, след като изобщо не ги познавам?

— Ами точно защото трябва да се запознаеш с тях — отвърна Нене, колкото енергично, толкова и логично. — Прекаляваш с чувствителността, Сиси, това не ти се отразява добре. Вразуми се, макар само заради Франц Йозеф. Вече не си дете.

Права бе, признавах. Както си седях тук и гледах към езерото и ливадите, започвах да осъзнавам, че чувствата, които изпитвах във Виена, май са били малко пресилени. Може би кънтящите, ветровити зали на „Хофбург“ бяха виновни за потиснатото ми настроение. Неуютното великолепие на златните орнаменти и тежките кадифени драперии направо те смазваха, докато не разбереш, че няма нито баня, нито други практични съоръжения. И това беше в съответствие с испанския дворецов церемониал. Отвън впечатляващо, зад фасадата — ужасяващо празно. През зимата твърде студено, през лятото твърде топло. Никога практично. Никога уютно.

Сетих се за малката ерцхерцогиня, която спеше там в своята люлка. Не се съмнявах, че е добре. Обгрижвана от баба, дойка и детегледачка, тя нямаше да забележи отсъствието на собствената си майка. Бяха я изтръгнали от ръцете ми, преди да съм опознала чувството да я държа, отново изтъквайки, че като императрица имам да върша по-важни неща от дундуркането на новороденото.

Кое беше това по-важно нещо, което трябваше да придаде смисъл на живота ми? Франц Йозеф също не можа да отговори на този въпрос, когато ме прегърна отново във Виена. През това лято не му бе останало време да замине за Бад Ишъл с ерцхерцогинята и с останалата част от семейството. Заради несигурния алианс с Русия, проблемите с Италия и много други въпроси неговите съветници и министри бяха настояли да не напуска столицата. А аз останах до него, тъй като ценях високо всеки скъпоценен километър, който ме разделяше с майка му.

Установихме се в „Лаксенбург“ за лятото, защото августовската жега превръщаше ветровитите коридори на „Хофбург“ в същинска пещ. Възхищавах се на Франц Йозеф, задето при тези обстоятелства обработваше планините от документи ден след ден в безупречно закопчана униформа, посрещаше молители и преглеждаше спешните донесения на правителствената канцелария. Нямаше ли нещо, в което

неговата императрица би могла да му е от помощ? Въпросът ми направо го стресна.

— Не, Бог ми е свидетел, че тези неща не са за хубавата ти главица, Сиси — отблъсна той интереса ми по време на вечерята. — Политиката е прекалено сложна за теб. Освен това се радвам, че с теб забравям досадните проблеми и не ми се налага да говоря за тях. По-добре ми разкажи какво прави днес.

От само себе си се разбираше, че не бива да му възразявам. Главната придворна дама седеше на масата ни, предполагах, че докладваше най-предано всяка моя дума на ерцхерцогинята. Освен това не ми се искаше да ядосвам Франц Йозеф с досадно твърдоглавие. Той вече беше единственият ми съюзник, моята опора, моят мъж, моят приятел, моето семейство. Правех всичко, за да му се харесвам.

Дори пишех редовно изключително учтиви писма до майка му в Бад Ишъл. Той ме бе помолил да я държа в течение за нас и за малката София. Изпълнявах дълга си и разказвах най-вече за напредъка на София — че нашето весело мъниче се развива отлично и укрепва с всеки изминал ден. След това добавях обичайните фрази и поздравии и завършвах, както подобава на една дама: Заедно с императора Ви целувам ръка и оставам Ваша предана снаха Елиза.

В тази церемониална кореспонденция се бях превърнала в Елиза, защото сърце не ми даваше да споделям с нея името Сиси, което Франц Йозеф използваше с толкова обич. Предполагах, че тя бездруго ми се сърди тайничко, задето трябваше да дели с мен чувствата му.

След раждането на София поне ми бе позволено отново да яздя в „Лаксенбург“, така че прекарвах на седлото по много часове на ден. Твърде дълго се бях лишавала от движение на чист въздух, докато очаквах детето си. Бях започнала да се тревожа заради собствената си тромавост и сега с радост открих, че с всеки изминал ден се чувствам по-гъвкава и по-здрава.

Франц Йозеф гледаше на заниманията ми със загриженост, но и с радост.

— Нужно ли е непрекъснато да яздиш и да скачаш, Сиси? Ако прекаляваш, ще се поболеееш.

— Така ли ти изглеждам?

Въпросът ми си беше чисто предизвикателство, защото всяка сутрин виждах в огледалото как искрят очите ми и как блести косата

ми. Фигурата ми отново беше станала по момичешки стройна.

— Изглеждаш чудесно — Франц Йозеф съпроводи комплимента си с нежна целувка. — Сигурно си пила от някакъв извор на младостта, докато беше в Бавария.

— Да беше дошъл с мен — усмихнах се аз, — щяхме и двамата да се подмладим.

— Но ние сме си млади и така — подсмихна се Франц Йозеф.

Не смеех да му противореча. По Коледа щях да стана на 18 години, но понякога ми се струваше, че животът ми вече е свършил. Какво ме очакваше? Безкрайна върволица от скучни приеми и уморителни церемонии, също толкова безсмислени, колкото и предписанието да нося всеки чифт обувки само по един ден и да се храня с ръкавици на тържествените банкети. И, разбира се, бременности.

Втората дойде толкова скоро след първата, че отначало и сама не повярвах. Обаче придворният лекар на императора, доктор Зеебургер, не остави място за съмнение.

— Ще родите през следващото лято, Ваше Императорско Височество. През юли.

Франц Йозеф се зарадва много на тази новина, ерцхерцогинята изглеждаше доволна, вестниците разпространиха радостната вест с подходящите за случая високопарни слова, а мама ми прати от Мюнхен полезни съвети. Само моят възторг беше умерен. Все пак този път знаех какво ме очаква.

Тайно се молах най-после да родя дългоочаквания престолонаследник. Ала 21-ият топовни гърмежи, които на 12 юли следващата година известиха на света, че съм си свършила работата, не бяха причина за ликуване нито за мен, нито за обкръжението ми. Отново бях дарила Франц Йозеф с дъщеря.

Ерцхерцогинята се въсеше, сякаш съм го направила от чиста злоба.

— Сигурна съм, че единствено лекомисленият ти и нередовен начин на живот е виновен, дето и този път не успя да родиш момче! — раздражено ме упрекна тя часове след като бях родила.

После взе да се разпорежда и с втората ми дъщеря. По нейна заповед тя бе кръстена Гизела, на светицата-покровителка на Унгария. Този жест трябваше да умилостиви размирните унгарци и да спечели

благоразположението им към техния император. Защото те не бяха забравили смъртните присъди, които той бе подписал след последната революция през 1849 година.

Лично аз бих предложила по-смислени мерки за сдобряване с Унгария вместо кръщаването на едно малко момиченце, но никой не ме питаше. Аз бях просто императрицата, която е пропуснала да изпълни дълга си. Този път ми се сърдеха дори обикновените хора от улицата. При раждането на престолонаследник всеки от тях би могъл да разчита на дарение от императора. Мнозина живееха в крайна бедност и бяха възложили всичките си надежди на това подаяние и на престолонаследника. А сега ме обвиняваха за мизерията и глада, без да можех да се защита.

На всичко отгоре ерцхерцогинята не пропускаше случай да ме ужили, осведомявайки ме най-подробно за разочарованието на поданиците на императора. Вече напълно се беше отказала да се прави на любезна с мен. Когато се възпротивих да отведе и Гизела при сестричката ѝ в детската стая, ме удостои с унищожителен поглед.

— Моля ти се, дете, не ми пречи — сръза ме тя. — Моя задача е да вземам решения относно отглеждането на децата на императора и да ги контролирам. Ти не би се справила. Дори не знаеш как следва да се държи една императрица, а имаш претенции да възпитаващ дъщерите на императора! Да не искаш твоята липса на маниери да се предаде и на клетите малки създания...

Думите ѝ бяха толкова безцеремонни, студени и безсърдечни, че няхах какво да отговоря. Но в същото време бяха и така преднамерено обидни, че за първи път в мен се събуди сериозното желание за отпор. Вече не бях онова наплашено шестнайсетгодишно девойче, което приемаше всичко безропотно. Сега самата аз бях майка. Каквото и да си мислеше ерцхерцогинята, обичах децата, с които бях дарила Франц Йозеф, и носех отговорност за тях. Какви щяха да станат, ако София фон Хабсбург ги възпитаеше по свой образ и подобие — леденостудени, безчувствени?

Майката на Франц Йозеф прие мълчанието ми за победа. Представа си нямаше какви мисли бушуваха в мен. За първи път осъзнах, че тя ме подценява, фактът, че досега не ѝ се бях опълчила, създаваше в нея погрешното убеждение, че не съм способна на

съпротива. Лъжеше се обаче. Само чаках подходящия момент. Щом като ще се браня, ще го сторя с подкрепата на Франц Йозеф.

* * *

Най-наистина Ви умолявам да съдите
снизходително Сиси, ако понякога се проявява като твърде
ревнива майка — тя е толкова всеотдайна съпруга и
майка...

Четях нацупена през рамото на Франц Йозеф писмото, което той най-сетне бе склонил да напише до майка си. Не се осмелих обаче да критикувам формулировките. Радвах се, че изобщо бях успяла да го накарам да хване перото.

Вероятно това чудо се дължеше и на обстоятелството, че бяхме успели да си поотдъхнем по време на септемврийската ни визита в Каринтия, тъй далече от нейната задушаваша и плашеща особа. Посрещани възторжено от хората по градове и села, в непосредствена близост до любимите ни планини и сред волния въздух на върховете ние преоткрихме необременената любов, която ни бе събрала навремето в Бад Ишъл.

За няколко магически дни Виена загуби важността си. Франц Йозеф беше влюбен в мен повече от всякога и ми обеща да изпълни всяко мое желание. Вярно, уплаши се, когато узна за единственото желание, което имах към него, но храбро се зае да спази обещанието си. Неохотно, но все пак драговошно написа оплаквателно писмо до ерцхерцогинята. В него изброи всичките ми искания, макар да ги облече в твърде благовъзпитани и прекомерно церемониални формулировки.

Може би Вие ще разберете какво тягостно чувство
изпитваме да виждаме как нашите деца са напълно
изолирани във Вашите покои с общ вестибюл, докато
клетата Сиси е принудена да изкачва стълбите, след което

рядко да намира децата сами, а дори да заварва при тях непознати хора, на които Вие сте имали добрината да ги покажете, което съкращава и за мен малкото моменти, които съм откъсвал от времето си, за да ги прекарам с децата...

Веднъж започнал да описва оплакванията ми, които му бях повтаряла през последните дни, Франц Йозеф не можеше да бъде спрял. Не споделях обаче надеждата, която той формулира в края на писмото като свое лично желание. Що се отнася до мен, няхах нищо против, ако майката на императора установи резиденцията си извън „Хофбург“, както ни беше заплашила. Нямаше да пророня сълза за нея, но при все това разбихах, че Франц Йозеф не приемаше това нито като син, нито като император.

Не бих се съгласил никога да напуснете сегашното си жилище или напълно да се изнесете от „Хофбург“—смятайте, че не съм прочел това. Все още се надявам, че всичко ще се уреди по най-добрия начин; децата да се сдобият с много по-добро жилище, в което да останат и занапред, и всички да са удовлетворени.

Както се опасявах, желаното удовлетворение получи единствено императорът. След завръщането ни той с радост научи, че дъщерите му са преместени по-близо до мен и че майка му очевидно е отстъпила. С образцова синовна обич той й благодари за проявеното разбиране, а ерцхерцогинята се правеше на примирена.

В действителност фронтовата линия между леля София и мен се бе втвърдила по твърде некрасив начин. Започнахме позиционна война, която водехме най-ожесточено, макар пред външни хора и пред самия Франц Йозеф да се преструвахме, че всичко е наред. Въпреки противоречията помежду ни и двете съзнавахме, че не бива да го обременяваме с нашите трудни взаимоотношения.

На всичко отгоре ерцхерцогинята владееше Виена, „Хофбург“, императора и неговата политика. Без нейното съгласие не можеше да

се организира нито едно държавно посещение, да се обнародва нито един декрет, да се произнесе нито една присъда. Нуждаех се от цяла армия съюзници, за да ѝ изляза насреща на всички фронтове едновременно. А бях сама на бойното поле, затова и малобройните ми победи бяха слаби и незначителни. Въпреки това те бяха много ценни за мен. Така например успях да наложя волята си малката София да ни придружи, когато потеглихме на продължително държавно посещение в италианските провинции на императора.

Перспективата да прекарам няколко месеца на юг, далече от Виена, ме въодушевяваше и очаквах с огромно нетърпение това пътуване. В Любляна най-после слязохме от влака, за да продължим към Венеция с карета и кораб, а аз бях толкова щастлива, че първоначално не ми направи впечатление колко сдържано реагира местното население на тази визита.

Венеция и Ломбардия се подчиняваха на австрийското владичество с крайна неохота. От името на императора граф Радецки оглавяваше военно правителство, което не позволяваше нито опозиция, нито националистически тежнения. Ерцхерцогинята го бе препоръчала за този пост, защото той се отличаваше със студена чиновническа душа и с типичното за военните тесногърдие, а тя ценеше високо подобни качества. Дори само по тази причина моите симпатии бяха на страната на клетите италианци, които, разбира се, не бяха склонни да свеждат глави пред един Хабсбургски император.

— Защо не им покажеш, че обичаш всичките си народи и проявяваш разбиране за тяхната национална гордост? — за първи път дръзвах да изразя политическо мнение пред Франц Йозеф. — Въстанията останаха далече в миналото. Не смяташ ли, че е дошло време военното правителство да разхлаби хватката? Разреши на политическите емигранти да се върнат в родината си и отмени конфискацията на имотите им. Ще видиш как ще ги обезоръжиш и ще ги накараш да ти благодарят.

— Амнистия за бунтовниците? — смаяно сбърчи чело Франц Йозеф. — На всичко отгоре да ги възнаградя за непослушанието им?

— И дума не може да става за възнаграждение, Франци, обаче хората от Венеция и Ломбардия също заслужават справедливост. Освен това приближава Коледа, празникът на мира и любовта. Има ли подходящ момент за проява на християнско всеопрощение?

Далеч от Виена, далеч от майка си, Франц Йозеф действително се замисли над думите ми. На 3 декември той подписа Декрета за амнистия и настроението във Венеция се подобри осезаемо. Вече беше безопасно да посетя всички църкви, палати и паметници в този прекрасен град, а Франц Йозеф дори призна:

— Ти покоряваш Италия по-успешно от всичките ми войници и оръдия, Сиси!

Нашето малко семейство прекара във Венеция една чудесна и хармонична Коледа. София сияеше по-силно от свещите на коледната елха. Специално за нас донесоха дръвчето от ботаническата градина — съжелявах единствено, че и Гизела не беше с нас. Бяха изминали много седмици, откакто видях за последен път по-малката си дъщеря. Не се съмнявах, че ерцхерцогинята се грижи добре за нейното здраве, но какво ли изпитваше малката й душичка? Дали обичаха детето ми, дали го гушкаха? Дали бавачката й я учеше да се смее от сърце, както вече се смееше София? Тя беше толкова пленително момиченце, че даже вечно намусената Естерхази не можеше да докладва във Виена друго, освен че е добре и че първоначалната й бледност отдавна е изчезнала.

След Венеция отидохме в Милано, така че се върнахме във Виена чак през април. Пристигнахме в „Хофбург“ в един дъждовен пролетен ден и най-лошите ми опасения се потвърдиха. Гизела се разрева, когато се наведох над люлката й. Мъничката ерцхерцогиня се уплаши от лицето на собствената си майка.

— Тя не Ви познава, Ваше Императорско Височество — прошепна бавачката, кършейки ръце. — По-добре й дайте време. Страхува се от чужди физиономии.

— Та аз съм нейна майка! — възмутих се обидено, ала съзнавах, че месеците, които бях прекарала далече от детето си, бяха в ущърб и на двете ни. Това не биваше да се случва никога повече. Занапред всичките ми деца щяха да ме придружават, когато напускам Виена.

— Що за глупости — отсече ерцхерцогинята, когато узна за намерението ми. — Не стига ли, дете миланчани твърдят, че императорът бил домъкнал дъщеря си в Италия само за да се предпази от евентуални атентати? Нима искаш да изложиш децата си на подобна опасност?

— Не, както не искам и да бъде извършен атентат срещу моя съпруг, императора — избухнах аз. — Щом наистина се налага да

направим визита в Унгария, ще взема и двете си дъщери. Все едно дали това се харесва на баба им, или на унгарците.

— Това не е последната дума по въпроса — надменно оповести императорската майка. — Освен това имаш да изпълняваш далеч по-важни задължения. Както виждам, все още не си забременяла. Короната се нуждае от наследник, или си забравила?

О, не, не бях забравила. Всичко живо се стараяше непрестанно да ми напомня за този мой пропуск. Две деликатни дъщерички не бяха достатъчни за династията Хабсбург. От мен се очакваше син; отвсякъде чувах намеци и съвети, макар да не се нуждаех нито от едното, нито от другото. Враговете ми дори стигнаха дотам да изровят някакъв прастар френски пасквил, в който преди много години бичували мнимите грешки на Мария Антоанета.

Кой знае как древното писание се бе озовало на масата ми — и това в „Хофбург“, където се гледаше с извънредно подозрение на всяка хартийка, която не е официален документ. Нечия неизвестна ръка не бе пропуснала дори да подчертае с червено подходящите пасажки: *Призванието и естественото предназначение на една кралица е да дари Короната с наследници. Кралица, която не изпълнява този си дълг, се превръща в източник на огромни злини.*

Никой не би могъл да ми подхвърли подобни язвителни подигравки без изричното одобрение на майката на Франц Йозеф. Дамите от висшата аристокрация, които ме обграждаха с престорена любезност и издигаха стена от мълчалив укор и саркастичен етикет между мен и външния свят, току свиваха неодобрително уста и злословеха по мой адрес — явно нямаха нищо по-добро за вършене.

Чудно ли е тогава, че бях добила навика да разговарям по-често с конете и кучетата си, отколкото с тях. Животните поне се отнасяха към мен с безрезервна симпатия. Топлината на кучешкото тяло, което се галеше в полите ми, ми помагаше да запазя самообладание, когато ерцхерцогинята се втурваше в покоите ми и се захващаше да критикува всяко движение, което си позволявах — като се започне от излетите на кон и се свърши с всекидневната ми гимнастика.

— Това е неуместно и нездравословно — не преставаше да ме упреква тя. — Ти си императрица, а не акробатка. Тялото ти е предназначено да носи в утробата си наследник, а не да изпълнява фокуси на седлото или на гимнастическите уреди. Ако обичаш, остави

тая работа на циркаджиите. Франц Йозеф проявява прекалено търпение към теб.

Тя нямаше никакви скрупули да извади на бял свят надеждите, които напразно хранех месец подир месец. Обиждаше ме, ала през последните месеци самочувствието ми бе укрепнало. В Италия се бях проявила като истинска помощница на Франц Йозеф, а не само като квачка. Способна бях на повече неща, не само да раждам деца.

— Императорът знае отлично какво има в мое лице, майко — бунтарски възразих аз.

— По-важно би било ти да знаеш какво имаш в негово лице — натърти тя с леден тон. — Изпълни дълга си! Знаеш какво се случва с княгините, които не могат да раждат синове.

Ужасена се загледах подире ѝ; когато вечерта Франц Йозеф дойде при мен, още не можех да дойда на себе си. Наистина ли щеше да ме натири, ако не му родя син? Знаех, че ерцхерцогинята е способна да го принуди и на това. Какво щеше да се случи с мен и с дъщерите ми, ако императорът се отвърне от нас?

Франц Йозеф се изсмя на тревогите ми. Дори не ме попита кой ми е втълпил подобни идеи, а предположи, че сама съм стигнала до тях.

— Какво глупаче си ми ти — смъмри ме той, трогнат и донякъде смаян. — Ни най-малко не се съмнявам, че ще имаме син. Ще видиш. Хайде да си лягаме.

Искаше ми се да ме беше прегърнал и да бе попитал кой е посмял да ме разтревожи така; да се бе отнесъл с разбиране и търпение към страховете ми. Но това не беше в характера му. Трябваше ли да го упреквам? Бях неопитна и наистина смятах, че грешката е в мен, когато с цената на огромни усилия изтърпях бурно пламващата страст на Франц Йозеф. Въпреки това тайно се заклех да сторя всичко, наистина всичко, за да зачена най-после този тъй важен син.

Никой не разбираше колко самотна, неуверена и безпомощна се чувствах. Каква остра нужда имах от женски съвет и от нежна подкрепа. Но дори майка ми само ме наставляваше в писмата си да се нагода най-сетне към „изискванията на обстоятелствата“.

За щастие приготовленията за пътуването ни до Унгария ме откъснаха от тези мрачни мисли. Напук на неприкрития гняв на леля София ние в крайна сметка заминахме с двете си дъщери. През май

1857 година заедно с малките София и Гизела стъпих за първи път в страната, която през следващите години щеше да се превърне в моя родина — повече от Австрия и от любимата ми Бавария.

Родина по най-различни причини, защото никоя друга страна не ме дари с толкова щастие, но и не ми донесе толкова мъка, колкото Унгария. Добре, че не подозирах всичко това, когато в унгарската кралска крепост „Офен“^[2] облякох за първи път великолепната рокля, която наподобяваше народната носия на маджарите, доколкото е допустимо за един бален тоалет. Ефирната бяла блуза с въздушни, бухнали ръкави, широката плисирана пола и дантелената престилка, както и стегнатият елек напомняха малко баварската селска носия, така че се усмихвах с лекота, докато се представяхме на висшата унгарска аристокрация.

Не мога да кажа доколко тази усмивка плени унгарците и доколко за това допринесе амнистията, която Франц Йозеф бе приготвил. Професор Майлат, който преди женитбата ми ме запознаваше в „Посенхофен“ с историята на Хабсбургската империя, беше унгарец. Със сигурност неговите уроци ми помогнаха да разбера защо първоначално ни посрещнаха с такава горда сдържаност.

— Трябваше да облечеш унгарска униформа — отвърнах аз на недоволството на Франц Йозеф от този факт. — Не е много дипломатично да се явяваш като австрийски маршал. Не си ли ти унгарският крал?

— Не ги разбираш тия работи, Сиси!

Кога беше усвоил от майка си този отговор? Тя презираше унгарците и, както изглежда, бе заразила и сина си. Не желаех Франц Йозеф да се ръководи по тези глупави предразсъдъци.

— Бъркаш гордостта с надменността, Франци. Унгарците желаят единствено да бъдат зачитани техните традиции и ценности. Ако ги уважаваш, те ще ти се отблагодарят с лоялност и преданост. Нима не ти давах добри съвети в Италия? Помниш ли как казваше, че умея да покорявам един народ по-успешно от твоите войници?

— Във всеки случай умееш да се усмихваш много по-сладко от тях, Сиси — сърдечно отвърна Франц Йозеф. — Унгарците още отсега са в краката ти. Да видим какво ще кажат, когато утре приемеш редом с мен големия парад на кон.

О, те изпаднаха в луд възторг. Вестниците им ме превъзнасяха като „царица на амазонките“, което извънредно ми се понрави, защото подобен комплимент от един народ на ездаци значеше много. Отдавна не се бях чувствала толкова добре, когато неочаквано се появи доктор Зеебургер. Ерцхерцогинята настоявала придворният лекар да се включи в свитата ни, за да наглежда София и Гизела. Тя не спирала да се тревожи за здравето на двете си внучки, аз пък не се съмнявах, че изрично е предупредила доктор Зеебургер колко неблагоприятна е императрицата. Дали си въобразявах, или наистина долових неизказаното задоволство в гласа на доктора, когато ме информира, че моята малка Гизела вдигнала температура и имала диария?

— Безобидно смущение, но не е възможно принцесите да пътуват, Ваше Императорско Височество — заяви той, твърде надменно според мен. — Освен това не изключвам ерцхерцогиня София вече да се е заразила и е възможно също да се разболее.

Оказа се прав. Докато Гизела се възстанови бързо от оплакванията си, при София не се забелязваше съществено подобрение и след десет дни. Колебаех се дали да придружа Франц Йозеф в планираната му обиколка из провинциалните градове, която вече беше отложена с десет дни.

— И без това не можеш да направиш нищо за малката, Сиси — твърдеше Франц Йозеф. — Тя е в сигурните ръце на доктор Зеебургер. Имам нужда от теб, добре знаеш, че за унгарците е много по-важно да видят красивата си кралица, отколкото своя крал. Трябва да заминеш с мен.

Обстоятелствата не ми оставяха право на избор, макар вътрешният глас да ме предупреждаваше. Известието, което получихме малко по-късно, потвърди най-лошите ми опасения. То ме призоваваше да се върна край креватчето на малката София. Първородната ми дъщеря се бореше със смъртта. Безобидната диария изведнъж бе престанала да бъде безобидна. Доктор Зеебургер внезапно назова страховитото име на нейното заболяване: тиф!

Нямам думи, с които да изразя отчаянието, болката и самообвиненията си. Цялата ми обич не бе в състояние да излекува София, която се бореше отчаяно с ужасната болест. Напразно. На 29 май тя почина в ръцете ми, а аз си повтарях едно: ако я бях оставила във Виена, със сигурност нямаше да се разболее!

Върнахме се във Виена с ковчег, очертанията на столицата бяха размити от сълзите ми. Егоистичното ми желание да не се лишавам дори за ден от усмивката на София бе наказано по най-жесток начин.

Следващите месеци са от онези периоди в моя живот, които бих искала да забравя. Не се интересувах какво се случва около мен. Единствено Франц Йозеф бе в състояние да ме изтръгва понякога от мрачните, мъчителни самообвинения, които заплашваха да съсипят и моето здраве. Точно доктор Зеебургер, комуто не можех да спестя упрека, че твърде късно разпозна заболяването на София, се грижеше за мен през този период. Ерцхерцогинята не искаше и да чуе за лишаване от неговите услуги. Тя обвиняваше за смъртта на София мен, а не доктора. Чудно ли е, че въпреки непрестанните му усилия все още бях бледа сянка на самата себе си, когато през декември 1857 година установих, че отново ще имам дете.

Франц Йозеф реагира на тази вест с изблик на радост.

— Колко хубаво за теб, Сиси — сияеше той, напълно грешейки относно чувствата ми. — Най-последно няма да си толкова нещастна.

— Искаш да кажеш, че трябва да забравя София и да я заменя с новото дете? — попитах, с цел да се уверя дали съм го разбрала правилно.

— Сега София е при ангелите, Сиси. Сигурно е щастлива. И ти ще бъдеш такава, когато най-последно вземеш на ръце нашия син. Всичко ще се оправи.

Франц Йозеф ме гледаше с толкова нежна загриженост, че всякакви възражения заседнаха в гърлото ми. За него сложната смесица от тъга, страх от бъдещето, самообвинения и самота, която ме потискаше и поболяваше, беше просто едно типично женско настроение. Химера, която бременността щеше да помете — колко практично...

За едно беше прав: през първите месеци ми беше толкова зле, че имах едно-единствено желание — всичко да свърши час по-скоро. Докато дворът честваше дъщерята на белгийския крал, Шарлота, която се бе омъжила за девера ми Максимилиан, аз се опитвах да спазвам всички правила, дори най-абсурдните, та този път наистина да се сдобия със син.

Ами ако не родя момче? Дори не смеех да си го помисля. Дали щяха да убедят Франц Йозеф да се разведе с мен? Дали щяха да му

доведаат по-покорна, по-добра и по-здрава императрица? Разкъсвана от паника и отчаяние, се питах какво би се случило с мен тогава. Гизела ще остане при баба си, това беше ясно. След провала с пътуването до Унгария не посмях да се противопоставя на ерцхерцогинята, когато отново взе под крилото си малкото момиченце.

За щастие Господ ми влезе в положението. На 21 август 1858 г., беше зноен летен ден, аз родих „Рудолф Франц Карл Йозеф, принц-престолонаследник на Австрийската империя, кралски принц на Унгария и Бохемия, на Ломбардия и Венеция, на Далмация, Хърватия, Славония, Галиция, Лодомерия и Илирия“, както гласеше официалната му титла в документите. Още с раждането си миниатюрното детенце беше ерцхерцог на Австрия, рицар на Златното руно и собственик на Пехотен полк № 19. Кардинал Раушер извърши кръщенето на имперския принц, както бе кръстил и другите ми деца, в отсъствието на майка му.

Това беше най-тежкото от всичките ми раждания. Не забелязах ликуващите 101 топовни гърмежи, които екнаха в небето над Виена, както не забелязах и обстоятелството, че този път Франц Йозеф почти не прояви интерес към майката — грижа го беше само за неговия жадуван син. Бях изпълнила дълга си. Дано най-сетне да са доволни от мен.

[1] „Пратер“ — голям обществен парк в центъра на австрийската столица, прочут с Виенското колело. — Бел.прев. ↑

[2] Офен — немското название на Буда, западната част на днешната унгарска столица Будапеща. — Бел.прев. ↑

ВИЕНА 1858–1860 ГОДИНА „ПО-ДОБРЕ ДА НЕ БЯХ ЖИВА...”

— Радвай се, че мама се грижи така всеотдайно за Рудолф — Франц Йозеф сновеше припряно из стаята, а в гласа му долавях нотка на раздразнение, каквато не бях усещала преди. — Малкият расте и крепне в ръцете на дойката си.

— Така ми се иска да го видя... — за пореден път предпазливо възразих аз.

— Имаш температура — отбеляза Франц Йозеф, сякаш сама бях виновна, че не успях да се оправя след тежкото раждане на принца. — Не бива да припарваш до детето. Може да го заразиш.

Сведох очи. Как бих могла да му противореча? Веднъж се осмелих и всичко свърши със смъртта на София. Не, нямах право да протестирам. Чувствах такава вина за случилото се, бях толкова отчаяна, че сама си наложих най-строгото наказание и безмълвно се примирих с неизбежното.

С ужасяваща яснота усещах, че заслужавам това покаяние. Как да се радвам с леко сърце на малкото момченце, сгушило се в напращялата гръд на старателно подбраната детегледачка, след като друго мое дете беше мъртво?

Франц Йозеф изтълкува отчаяното ми мълчание като покорство. Милостиво ме целуна по челото, увери ме в любовта си и ми подари бижута. После тръгна да прави политика — занимание, което всички смятаха за толкова важно. Какво означаваха страданията и самотата на глупавата му жена в сравнение със съдбините на цяла една империя?

Именно в онези дни започна коварното отчуждение помежду ни. Разбрах, че няма смисъл да се бунтувам. Важно беше само, че раждането на престолонаследника укрепи позицията ми. Нямаше да ме прогонят по най-позорен начин да си ходя вкъщи, нали бях майката на бъдещия император. Но какво ми беше подготвил животът? Скоро щях да навърша двайсет и една години. Как изглеждаше бъдещето? Да

живуркам, принизена до красиво облечено украшение, което стои до Франц Йозеф и се усмихва по команда?

След раждането на Рудолф задачите ми се свеждаха до присъствието ми тук и там, където задължително да се усмихвам и да бърбя баналности. Дори собственият ми мъж не вярваше, че съм способна на нещо повече от участие в мизерния дворцов церемониал. А исках да говоря с него за толкова много неща. Например за ужасната съдба на малката ми сестра Мария. През 1857 г. я бяха сгодили регросига^[1] за престолонаследника на Неапол-Сицилия, а родът Вителсбах, както и династията на Хабсбургите, се радваха на поредната корона във фамилията. Никой, освен мен май, не се запита какво става в сърцето на младото момиче, което до момента бе видяло годеника си само на портрет, украсен със скъпоценни камъни. Изобщо не почувствах „всеобщия възторг“, за който говореше в тази връзка Франц Йозеф.

Горката Мария беше поредната дъщеря на мама, продадена на крехка възраст на онзи, който предлага най-много. През февруари, преди раждането на Рудолф, тя се омъжи за своя италиански престолонаследник, а украсеният с диаманти портрет отстъпи място на действителността: болнав, физически и умствено непълноценен съпруг. Година по-късно тя беше кралица на страна, заплашвана от враговете си, разкъсвана от революции и съсипвана от некадърни политици.

Помолих Франц Йозеф да ѝ помогне, ала той отказа, без да си направи труда да ми обясни това си решение.

— Защо си измъчваш главицата с неща, които не разбираш, ангел мой — додаде той, като видя колко обидено реагирах. — Политиката не е работа за теб. По-добре се щади, за да запазиш драгоценното си здраве. Искам да те виждам весела и щастлива, а не изтерзана и угрижена.

— Разбрах със сигурност, че Гарибалди е влязъл в Неапол със своите революционни войски — раздразнено възразих аз. — Трябва да направим нещо за Мария. Затворена е в крепостта „Гаета“. Ако се опиташ да посредничиш...

Твърде много исках от императора. Тежките поражения в битките при Солферино и Магента, които бе претърпял предишната година във войната в Северна Италия, бяха накърнили гордостта му.

Вследствие на договора за мир беше загубил не само Ломбардия и Пиемонт, отстъпвайки ги на Сардиния, но след завръщането си във Виена бе изложен на публична критика и на множество завоалирани упреци. Не някой друг, а по-младият му брат, ерцхерцог Максимилиан, беше станал говорител на вътрешната опозиция. Затова Франц Йозеф беше обиден не само като император, но и като брат.

— Край на политиканстването, Сиси — категорично ме отрязва той, отхвърляйки всякаква намеса. — Защо не се опиташ просто да бъдеш мъничко по-мила с мен? Искam да намирам при теб покой, а не да решавам нови проблеми.

Изрече го толкова укорително, че предпочетох да си държа устата затворена.

През последните две години и без това бях станала доста мълчалива. Мълчалива и самотна. След тежкото раждане лекарите бяха препоръчали на Франц Йозеф да се съобразява с деликатното ми здравословно състояние. Ала макар да ми харесваше, че съм се отървала от ужасната принуда да зачевам и да раждам, болезнено ми липсваше утехата от неговите прегръдки, топлотата на обичта му. Какво ми оставаше, ако Франц Йозеф ме разлюбеше? Ако загубех последната опора в един студен, враждебно настроен дворец?

Отлично съзнавах, че съм мишена на критици. Ерцхерцогинята не пропускаше да ме информира за това. Всяка злобна забележка, всеки обиден слух стигаше право до мен чрез една или друга нейна придворна дама. Така например узнах, че в разговор с министъра на полицията личният лекар на императора заявил, че не изпълнявам предназначението си нито като императрица, нито като жена. Че прекомерно се увличам по ездата и гимнастическите упражнения, което за него било равносилно на умишлено съсипване на здравето ми.

И той като императора не разбираше, че щях да се побъркам, ако не бягах редовно от душната атмосфера в двореца. Да яздя, надпреварвайки се с вятъра, докато придружителите ми изостават, да усещам под себе си единствено ритмичните движения на конското тяло — това беше лекът за моята измъчена душа. Пълното физическо изтощение ми изпращаше благословен сън и ме предпазваше от размишления.

Лея София и довереният ѝ доктор Зеебургер не проумяваха огромното значение на безрезервната обич на животните, която ме

крепеше по онова време. Кучетата и конете не искаха нищо от мен, просто ме обичаха без „но“ и „ако“. Затова пък ерцхерцогинята се въсеше строго всеки път, когато някое от кучетата ми я доближеше.

Всички настървено търсеха грешките ми. Всеки път, когато в покоите ми се появеше облечената в черно, всяваща страх фигура на майката на Франц Йозеф, имах чувството, че буреносен облак закрива слънцето. Тя рядко ми носеше добри новини. Така беше и в този ден.

— Трябваше да придружиш Франц Йозеф за лова в Райхенау — премина към въпроса тя, след като разменихме няколко нищо значещи фрази.

— Известно ви е, че той не ме е молил за това — вироглаво отвърнах аз.

— Той е императорът. Твоя задача е да го молиш, още ли не си разбрала? Но ти май и без това нямаш нищо против да сте разделени...

Сега пък какво искаше да каже? Дали това беше поредният критичен намек за посещението ми в Бавария миналото лято? Там ме бяха посрещнали с отворени обятия. Завиждах на Лудвиг и Хенриета, чиято връзка показваше колко прекрасен може да бъде бракът, ако е чужд на принудите и церемониала. Големият ми брат Лудвиг се бе отказал от правото си на първороден син, полагащо му се като на баварски херцог, от богатство и почести, за да се ожени за Хенриета Мендел, майката на неговата дъщеря. Хенриета беше с обикновен граждански произход, на всичко отгоре — актриса. Скандалът бе стигнал и до Виена. Въпреки това аз бях на страната на Лудвиг и на красивата му жена. Завиждах на щастието им.

Ерцхерцогинята отвърна на безмълвния ми въпрос с онзи строг и студен глас, който пазеше специално за малобройните ни лични разговори:

— Не се ли питаш понякога защо мъжът ти прекарва толкова малко време с теб? Защо вече не намира в семейството си спокойствието и радостта, необходими му, за да се справя с тежката си мисия? И кой е виновен, задето търси разтуха при други?

— За какво намекувате, майко? В какво ме упрекувате?

Тя потръпна и ме стрелна с ледения си поглед. Както аз не харесвах нейния тон, така и тя не харесваше моя. Отдавна бяхме престанали да се преструваме, че храним симпатии една към друга.

— Млад, здрав мъж като Франц Йозеф едва ли има нужда да моли някоя жена за нейната компания и благосклонност — жестоко изрече тя. — Той има избор между най-красивите изкушения на Виена. Пита се само докога ще им се съпротивлява. Честно казано, никой не би го упрекнал, ако си позволи някое мъничко, чаровно забавление, а такива му се предлагат в изобилие. Не си ли на същото мнение, мила моя?

Както обикновено, тя ме остави гневна, объркана и безпомощна. Дали искаше да ми каже, че Франц Йозеф е пренасочил симпатиите си към друга? Дали вече не бях достатъчно млада, достатъчно красива, достатъчно стройна за него? Хаотичните чувства, които ме връхлетяха, прераснаха в паника. Нима губех и последната си опора?

След като семето на подозрението бе посято, злобните дворцови клюки с готовност ми предоставиха всички необходими подробности, които да му помогнат да покълне. Истина беше — страстите на Франц Йозеф вече не бяха насочени към мен, а към една млада полска графиня, която от известно време беше център на всеобщо внимание. Създание с бликащ темперамент и страст, отличаващо се със знойна красота, което си бе извоювало правото да се противопоставя безнаказано на всички морални норми. Дори не ми се наложи да полагам кой знае какви усилия, за да уловя шушукането в кошера на собствения ми антураж — от камериерките до главната придворна дама.

В Лаксенбург графиня Естерхази се бе посветила на задачата да въведе една нова придворна дама в задълженията ѝ. Дали бе наясно, че това е стигнало до ушите ми? Понятие си нямах, но бях сигурна, че и новата е назначена от ерцхерцогинята. Още една шпионка, която да я осведомява за всяка дума и за всеки жест. Само допреди няколко дни нямаше да се излагам да подслушвам зад полуотворена врата. Сега обаче нямах друг избор.

— Императорът е здрав млад мъж, кой би го съдил, задето търси разтуха? Още преди да се ожени, виенските контеси и красивите актриси трудно устояваха на чара му. Има ли друг монарх, който да изглежда толкова добре?

— Значи е вярно, че е поканил полската графиня на лов? Какво ли са хванали двамата в Райхенау, а?

Просташки, тих кикот. После отново прозвуча гласът на главната ми придворна дама:

— Какво да прави човекът, при положение че тя заключа вратата на спалнята си? Нали знаем какви са мъжете, в крайна сметка и императорът е просто мъж, миличка.

Призля ми. Стаята се завъртя пред очите ми, кръвта забуча в ушите ми. Спрях да дишам. Образът на Франц Йозеф в обятията на чернокосата полякия нахлу във фантазията ми така злостно и отчетливо, че насмалко не повърнах наред сред салона. Императорът ме мамеше публично, при това с одобрението на целия дворец! Какво да правя? Как да понеса злорадството, с което всички се подиграваха на нещастията ми?

Сбърках ли, че в крайна сметка не предприех нищо? Че допуснах да ме унижават, че страдах тайно? Гордостта не ми позволяваше да се възбунтувам. Тихо тъгувах по любовта, която някога ни свързваше. Продължавах да мълча, докато Виена се скъсваше да клюкарства как на огнената графиня ѝ се наложило да отстъпи мястото си на някаква жизнерадостна актриса, а тя пък — на следващата услужлива красавица. Ненаситността на моя съпруг беше повод за възхита, не за укори.

Когато се срещах с Франц Йозеф на трапезата, по приеми, големи аудиенции, празненства и официални събития, аз се стараех да изглеждам невъзмутима, недокосната от мълвата. Императорът се държеше любезно, проявяваше загриженост и нежност, но на мен ми се струваше, че и това е просто театър. Все повече се превръщах в нямата, излишната, некадърната. Лицето, което сутрин ме гледаше от огледалото, ставаше все по-бледо и по-болнаво въпреки всички разходки с кон и гимнастически упражнения.

Виена и „Хофбург“ ми бяха отнели куража да се боря с живота.

— Психическо заболяване? Моля ви, доктор Зеебургер, не говорете такива работи, иначе виенчани ще си помислят, че императрицата се е побъркала. Просто е малко странна, но тя винаги си е била такава. Не открихте ли нещо физическо, нещо по-реално?

— Ами... бронхите са леко засегнати и може би...

— Какво ми е, докторе? — Не можех повече да търпя ерцхерцогинята и придворният лекар на императора да си говорят над леглото и над главата ми, сякаш нямам нито мозък, нито уши.

— Белодробно страдание, Ваше Императорско Височество — угоднически отговори медикът. — Временно увреждане на бронхиалната система...

Тази диагноза сложи началото на цяла поредица от прегледи. Извървелите се след това лекари говореха и за сърдечно неразположение, малокръвие и охтика. Накрая престанаха да ми казват каквото и да било и обсъждаха въпроса само с ерцхерцогинята и императора.

Лежах в леглото си и чувствах как се топят силите ми. Първоначалното затруднено дишане прерасна в треска. Стомахът ми се бунтуваше, щом хапнех нещо, все по-често се питах дали не съм се запътила към преждевременния си край, дали няма да е по-добре да не съм жива...

Отдавна бях престанала да се страхувам от смъртта. Напротив, не беше ли тя решението на всички проблеми? Императорът бе получил своя престолонаследник, ерцхерцогинята властваше над децата ми. Какво още искаха от мен? Кой го беше грижа какво ще се случи с повехналата роза от баварските земи? Край на мечтите ми.

— Трябва да оздравееш, Сиси!

Франц Йозеф очакваше както от мен, така и от лекарите да се подчиняваме на заповедите му и да ги изпълняваме. Загрижеността му ме учудваше. Редовно се появяваше край леглото ми и всеки път се изненадваше, че още не съм на крак.

— Не мога да живея без моята Сиси — безпомощно обяви той в края на есента и се вгледа в тънката ми бледа ръка, сякаш там щеше да прочете кое кара челото ми да гори.

На езика ми беше да попитам: „Че ти не си ли живееш добре и без мен?“, но пустата ми гордост за пореден път ме възпря да призная колко ме бе наранил. Не желаех да слушам извинения. Какво щяха да променят те? Злото беше сторено.

— Не бива да се поддаваш на лошите си настроения — посъветва ме Франц Йозеф, май все пак бе доловил потиснатата ми въздишка. — Ти си моята императрица, забрави ли?

— Лоши настроения? — за момент безсърдечие то на това подозрение ме извади от апатията. Нима той предполагаше, че малтретирам клетото си тяло от чиста глупост? — Как можа да *кажеш* такова нещо?

— Виж сега, ако си наложиш да се стегнеш малко... — отвърна императорът с усмивка, която ме накара тайно да скръцна със зъби. — Направи го заради мен, Сиси! Нашите дипломати вече пишат, че във всички столици се разпространявали зловредни слухове относно загадъчното страдание на моята императрица...

— В какво ме упрекваш? Задето твоите посланици изпращат във Виена глупави доклади ли? — изгубила ума и дума, едва избъбрих аз.

— Дипломатите не са глупаци, ангел мой — обяви Франц Йозеф с онази обидна нотка, която ми казваше, че за него все още съм същото шестнайсетгодишно дете, за което се бе оженил.

— Дипломатите са мъже — отвърнах саркастично, но Франц Йозеф дори не забеляза подигравателния ми тон.

Само кимна утвърдително.

— Точно затова трябва да им вярваме, ангел мой. Грижи се повече за здравето си, обещава ли?

Наведе се над мен, целуна ме бегло и изчезна при документите и дипломатите си, преди да съм възразила решително на неговия поглед върху нещата. Остави ме насаме с мислите ми.

Наистина ли беше несправедлив към мен? Засрамах се и в най-закътаното ъгълче на сърцето си признах, че действително се възползвам от заболяването си, за да се измъкна от разочароващата скука и еднообразието на дворцовия живот. Просто се ужасявах от шепненето зад гърба ми, от притворната милозливост и от фалшивото съчувствие. Щом Франц Йозеф така или иначе ме мамеше, то поне не желаех да ме гледат как страдам.

Сред тишината на студените покои на „Хофбург“, докато есенният вятър свиреше над виенските покриви, болестта ми осигуряваше спокойствие и възможност за строга самооценка. Ревнувах ли от глупавите гъски, които преминаваха през леглото на императора в дискретна последователност? Болеше ли ме сърцето от вероломната измяна на мъжа, заради когото бях пожертвала свободата и здравето си?

Сама се учудих на това, което открих след прецизно допитване до собствените си мисли. Болеше ме, задето от обект на всеобщо възхищение се бях превърнала в предмет на съжаление, но сърцето ми беше по-скоро разочаровано, отколкото разбито. Нима открай време не усещах, че любовта на Франц Йозеф е лишена от онази дълбочина и изключителност, които поетите възпяваха в тъй затрогващи стихове?

Той обичаше хората според възможностите си, но повече от всичко обичаше гордия, строг фантом на своето императорско достойнство. Бляскавата представа за собствената му непогрешимост го водеше през всички катастрофи и удари. Той беше императорът, той не можеше да греши и да се заблуждава. Тази нагласа му пречеше дори да допусне мисълта за лична вина. Да му се възхищавам ли, да го съжалявам ли?

И изобщо — какво да правя? Колкото и да е чудно, решението на моите проблеми ми бе подсказано точно от неприятния лекарски колегиум, който ми досаждаше почти всекидневно. С високопарни думи доктор Зеебургер предложи на двама ни с императора нещо средно между медицински съвет и идеален изход.

— Единодушни сме, че в никой случай не се препоръчва Нейно Императорско Величество да прекара тазгодишната зима във Виена. Климатът е твърде суров за увредените бели дробове на височайшата госпожа. Съветваме я да замине на лечение при мек, здравословен климат, който да подпомогне процеса на лечение на увредените дихателни органи.

Да замина? Самата перспектива да напусна Виена и „Хофбург“ окрили уморените ми сетива. Дори Франц Йозеф не възрази, макар това да означаваше, че ще прекара приближаващите Коледни празници без мен.

— Би могла да отидеш в Меран^[2], Сиси — предложи той. — Италианското адриатическо крайбрежие, което предлага доктор Зеебургер, ми се струва твърде далече. Но ако предпочиташ Абация^[3]...

Предпочитах сама да си правя плановете. Франц Йозеф с мъка запази самообладание, когато ги чу.

— Искаш да заминеш за Мадейра? Моля те, Сиси! Това е на хиляди километри от Виена!

— Три хиляди, ако трябва да сме точни, Франц Йозеф — кимнах аз. — Но там цари вечна пролет. Топло е, а въздухът е приятен както тук през лятото. Ще видиш, че там ще оздравея.

— Нужно ли е да заминаваш толкова далеч от нас, Сиси? Пък и сама? Невъзможно е да вземеш със себе си децата на едно толкова дълго пътуване.

Моите малчугани наистина бяха единствената капчица горчилка в този прекрасен план. Но в Мадейра щях да съм толкова далече от тях, колкото бях и в „Хофбург“. Поради болестта ми ожесточената борба за децата на императора бе завършила окончателно в полза на ерцхерцогинята. Без нейно съгласие не можеше да се премести нито една играчка в детските стаи, а когато посещавах Гизела и братчето ѝ, си оставах чужда и за двамата.

Всеки път набитото момиченце благовъзпитано правеше реверанс пред мен, но после онемяваше и само ме гледаше с големите си сини очи. Толкова приличаше на баба си, че не смеех дори да прегърна малкото създание.

През ранния период от живота си моят син пък обичаше единствено своя източник на храна, унгарската дойка. Надаваше страховит рев, щом го вземех от нея. Не го винях. Вероятно се плашеше от бледата жена с нещастни очи, която се навеждаше над люлката му. Щеше да плаче по-малко, ако не смущавах спокойствието му през скъпоценните моменти, които неговата баба милостиво ми отпускаше.

Беше ми и трудно, и лесно да се сбогувам. С изключение на децата ми нищо не ме задържаше във Виена. Заминах с леко сърце, още повече че успях да се отърва от намусената си главна придворна дама. Възнамерявах да пътувам единствено в интерес на здравето си и поради това свитата ми беше приятно малка. Бях се постарала да избира за придружителки по възможност по-млади дами и дори се изненадах, когато никой не възрази.

Може би това се дължеше на факта, че госпожа Естерхази не пожела да изтърпи неудобствата на дългото пътуване. Не пророних и сълза за нея. Както и за Франц Йозеф, който ме ескортира до Бамберг и изтръгна от мен обещанието да си почивам добре и да му пиша често. В Антверпен се качих на борда на яхтата, която английската кралица

любезно ми бе предоставила, и когато поех за Мадейра, усетих, че дишам по-леко.

[1] Per procura (лат.) — задочно, чрез пълномощник. — Бел.прев.

↑

[2] Меран или Мерано — град в Северна Италия, провинция Южен Тирол. — Бел.прев. ↑

[3] Абация — италианското име на днешна Опатия — луксозен курорт в Хърватия. — Бел.прев. ↑

МАДЕЙРА 1860 — ВЕНЕЦИЯ/БАД КИСИНГЕН 1862 ГОДИНА „СКЪПИ ПРИЯТЕЛЮ...”

Вилата се намираше над морето, шумът на вълните беше мой постоянен спътник през умерено топлите дни и приятните нощи. Великолепните цветя и палми, мекият, галещ вятър и удобната, просторна къща бяха балсам за пренатегнатите ми нерви. Не подозирах, че съществуват такива места. Места, където слънцето грееше по-топло, а въздухът нахлуваше в изтерзаните ми дробове така леко и благотворно, че само няколко дни след пристигането ми мъчителната кашлица се подобри съществено, преди да изчезне напълно.

Направо не беше за вярване, че по същото време Виена бе обвита във влажна и студена мъгла, а жителите ѝ бяха принудени да дишат пушека на хиляди комини. Красотата на слънчевия остров с неговите ухаещи горички от мимози и ведрото време ме покори и тъгата ми отлетя от само себе си. Животът, с който уж бях приключила, се завърна с пълна мощ.

Първо, отново започнах да чета, още повече че няхах повод да се опасявам нито от назиданията на Франц Йозеф, нито от критично вдигнатите вежди на майка му. И двамата не одобряваха, когато изучавах Русо, забравях за времето със стихотворенията на моя любим поет Хайне или се занимавах с Данте и Байрон.

Не бях в състояние да разубеда Франц Йозеф, който повтаряше, че четенето на тези „ексцентрични теории“ ми причинява главоболие и ме навежда на глупави идеи. Ерцхерцогинята бездруго го смяташе за загуба на време. Двамата четяха само документи и това бе увредило вкуса им за всичко, което не е формулирано върху канцеларска хартия. Бяха лишени от усет за красотата на словото и за лечебната сила на поезията.

Разбира се, щяха да научат, че часове наред пренебрегвам забраната им, сигурна бях. Колкото и внимателно да бях подбрала придружителите си, Виена си оставаше близо. Не си направих труда да разбера кой информира ерцхерцогинята за начина, по който прекарвам дните си. Дали беше графиня Виндишгрец, която заместваше моята главна придворна дама в Мадейра? Или веселата Лили фон Хуняди, или графиня фон Турн унд Таксис, чиито роднински връзки стигаха до онзи княз фон Турн унд Таксис, за когото преди време се бе омъжила сестра ми Нене?

Трябва да беше някоя от тях. Защото редовните писма на Франц Йозеф преливаха от изпълнени с обич напомняния. Пожелавал ми да си почивам, а не да се преуморявам. И да не натоварвам прекомерно красивата си главица с неща, за които Господ не я бил създал. Свикнах да прехвърлям бегло тази част от писмата му и тутакси да я забравям.

Само за един човек обаче бях абсолютно сигурна, че не ме издава на Виена. Братът на графиня Лили — Имре. Старши лейтенантът от хусарския полк граф Хуняди изпълняваше длъжността на придворен кавалер в свитата ми. Предполагам, че по-скоро би жертвал живота си, отколкото да ми даде повод за недоволство. В погледите му четях много повече от послушанието на един мъж на честта, който служи с радост на своята императрица.

Колкото да се опитвах да спазвам дистанция, през последните дни не бях така хладна към него, както подобава на императрица. Тъй далече от Виена, изведнъж се почувствах Сиси, а не Елиза или Императорско Височество. Толкова отдавна беше времето, когато някой се бе възхищавал безгранично от мен. Предаността на Хуняди беше точното лекарство, от което се нуждаеше жената в мен.

С притворени клепачи наблюдавах скришом напетия граф. Гъвкавото тяло, гордата осанка и искрящият огън в погледа му го превръщаха в идеал за унгарски герой. Точно така си бях представяла маджарите! Един народ от горди херои, възседнали буйни коне, който обича свободата повече от живота си. Народ, способен на истински страстни чувства.

Знойното цветно море в градината подчертаваше предизвикателната мъжественост на неговия облик. Жадното ми за красота сърце, задушавашо се от сивото всекидневие и безутешната тъга във Виена, започна да изпитва удоволствие от тази прекрасна

гледка. Всеки страничен наблюдател би си казал, че съм задълбочена в тънкото томче със сонетите на Шекспир, което държах в ръце, а аз в действителност наблюдавах младия граф.

Той ми демонстрираше възхищението си по изключително очарователен начин, без никога да ми се натрапва. Винаги беше наблизо, за да чуе, ако го викам, готов да носи досадния чадър против слънце, да ми държи шала или да изпълни едва прошепната заповед.

— Този бездеен живот сред толкова много жени трябва да е скучен за вас, граф Хуняди — след дни все пак започнах разговор, който все си забранявах да подхвана.

А той трябваше да чака да го заговоря, преди да отвори уста в мое присъствие. Първоначално тази точка от дворцовия церемониал ме дразнеше, но ето че сега ми харесваше. От мен зависеше дали да започна разговор, или не. Обикновено няхах подобно желание. Имаше обаче изключения и привлекателният граф несъмнено беше едно от тях.

— Как може да ми е скучно в рая, Ваше Императорско Височество — отвърна той с приятния си баритонов глас и пристъпи мъничко по-близо. — Да служа на моята императрица в Мадейра е изключително благоволение на съдбата.

— Наистина ли? — не устоях на изкушението да го подразня аз. — Не предпочитате ли да жънете почести и да извоювате победи във войнствения свят на мъжете, на бойното поле?

— И да изоставя моята императрица? Никога, за нищо на света!

Тайно потреперих от потиснатата страст, която долових в гласа му. Дарих го с усмивката, за която Мария веднъж каза, че била в състояние да покори всеки мъж. Никога досега не я бях използвала съзнателно, дори върху Франц Йозеф — той се беше доближил до мен по собствена воля. Докато сега за първи път правех истински опит да заплена мъж, да го привържа към себе си. И май успях.

Върху мъжественото му лице изби видима червенина. Устните под симпатичните мустаци леко помръднаха, сякаш искаше да каже нещо, от което обаче в крайна сметка го възпряха възпитанието и послушанието. Пое си дълбоко дъх, гърдите му се повдигнаха. Забележително широки гърди под яки рамене, както забелязах в този момент.

Погледите ни се срещнаха и се преплетоха. Те разговаряха помежду си по някакъв тайнствен начин, което не ми се бе случвало с Франц Йозеф. Обикновено той бързаше, а ако все пак ме погледнеше, имах по-скоро усещането, че иска да ме погълне с погледа си, да ме превърне в своя собственост, както обичаше да постъпва с провинциите и държавите. В погледа на граф Хуняди се четеше чиста, безгранична омагьосаност. Страстното му сърце лежеше открито пред мен, очакващо да го взема. Какво изкушение!

Унизената Сиси, която се съмняваше в себе си, наранена от измяната на Франц Йозеф, която се смяташе за недостатъчно красива, недостатъчно умна, недостатъчно царствена, най-после се осмели да си зададе един крайно важен въпрос: дали пък изобщо не беше нейна вината, задето Франц Йозеф даряваше с благоволения си други жени? Дали той нямаше при всяко положение да тръгне на лов за нови красавици, защото се нуждаеше от потвърждение на мъжката си привлекателност? Потвърждение, което в този момент струеше от очите на граф Хуняди и бе адресирано до мен?

В пристъп на палавост затворих малката книжка и се надигнах от любимото си място на каменната пейка под уханните мимози. Дотегнало ми бе да чета за любов и нежни чувства, без сама да ги изживявам.

— Придружете ме, графе! Казаха ми, че долу, на пристанището, имало търговец, който продава пойни птички. Искam да изпълня вилата с техните песни, с тяхната веселост.

Младият граф се втурна към мен.

— Ще наредя да впрегнат каретата за Ваше Императорско Височество и за придружителите ви!

— Глупости! Ще отидем пеша! — За първи път от много време отново имах чувството, че съм господарка на собствените си сили. — Елате, графе! Да видим дали офицерите на императора умеят и други неща, освен да ми правят комплименти.

Това беше първият от поредицата излети, които ми доставиха върховно удоволствие. Малко след пристигането си в Мадейра бях купила лека карета и половин дузина бели понита. В употреба влязоха и едното, и другото. Оpozнавахме острова, съзерцавахме неговите природни красоти и забележителности или пътувахме просто така, без

посока, докато намерим красиво късче от плажа или крайбрежието, което ни приканваше да поостанем.

Разбира се, всички тези екскурзии предприемахме, съпроводени от моите дами. Благодарение на Лили, сестрата на Имре, разговорите ни придобиха нов тон, лек и приятен. Всичко това ми напомняше за моите лета в „Посенхофен“. Човек би си казал, че сме група сестри или приятели, наслаждаващи се на слънчевата благодат през тази южна зима.

Искаше ми се да забравя и Коледа, и рождения си ден, както бях забравила зимата, но не ми бе съдено. Закопнях за моите дечица, които щяха да прекарат празника без майка си. Гизела беше вече на четири години, Рудолф — почти на година и половина. Дали щяха да се питат къде е мама и какво ли щеше да им отговори ерцхерцогинята?

Опитвах се да намеря утеха, като им пишех писма и отговарях на писмата, които Франц Йозеф ми изпращаше непрекъснато по личните си куриери. По Коледа и Нова година любезността му достигна своя връх. Граф Нобили ни донесе елха от гората на „Лаксенбург“, за да не ни липсва нищо, ала празникът въпреки това беше тъжен. Изведнъж започнах да изпитвам носталгия по зимата, ледения студ на Бъдни вечер и меко падащите снежинки, неразривна част от този християнски празник.

Меланхоличните ми спомени обаче се отнасяха по-скоро за веселите коледни празници, които бях преживяла сред моето семейство в Мюнхен. Скованите церемонии във виенския „Хофбург“ изобщо не можеха да се мерят с тях. Всеки семеен празник там се задушаваше от формалности и етикеция, командван от ерцхерцогинята, която и в този случай, както и във всички други, очакваше всички да ѝ се възхищават, задето е родила и възпитала такъв съзнателен и верен на дълга си император.

Бедните ми дечица, как ми се щеше да ги предпазя от това и да им подаря спомени, които да приличат на моите! Ала веднага в мислите ми се вмъкваше образът на клетото мъртво ангелче, и аз отново потъвах в тъга и самообвинения.

Само граф Хуняди и веселата му сестра ме изваждаха от нерадостните ми настроения. Особено той.

— След мрачен ден отново изгрява слънце, Ваше Императорско Височество — увещаваше ме той. — Всяка сутрин можете да се

убедите в това. Болката ще отmine и ще се превърне в сила и надежда.

Точно неговите думи ми дойдоха наум, когато няколко дни по-късно, след почти безсънна нощ, се събудих в онова магическо междинно царство на развиделяването. Разпукващата се утрин ми напомни за летата в „Поси“. Щом се събудеше, малката Сиси просто навличаше първата попаднала ѝ рокля и се завтичваше към езерото, за да поздрави слънцето.

Без да му мисля много, се подчиних на спонтанния порив отново да постъпя така. Потърсих дрехи в тъмното. Напипах въздушна батиста с копчета на предницата, които можех да закопчаю и сама, без камериерка. Не посегнах към долните фусти, корсета и всички останали досадни атрибути, финият плат милваше кожата ми с неочаквана нежност и когато ходех, се омотаваше около краката ми. Боса, с обувки в ръка, се измъкнах безшумно навън. Къщата спеше. Нито придворна дама, нито камериерка, нито прислужница — никой не ме видя как крачех забързано по терасите.

Ходилата ми бяха отвикнали да стъпват боси. Усещах камъните, грапави и студени. Малко ме заболя, но в същото време това беше потвърждение, че съм жива, че сърцето ми бие, че тялото ми чувства. Опиянена от жизнерадост и бликнали емоции, не усещах нито хладния бриз, който подухваше от водата, нито необичайната утринна свежест. След каменните стъпала започна пясъкът. Мек и в същото време груб, с малки парченца от миди и остатъци от суха морска трева, които се вмъкваха между пръстите на краката ми.

Утринният здрач постепенно бе отстъпил пред новата сутрин. Слънцето, нежнорозово и прозрачно като стъкло, потегляше на своя път по светлосиния небосвод. Начало на нов ден, на нов живот. Не се изненадах, когато недалеч от мен изникна познат силует, очертан от ярките утринни лъчи. Бяхме ли си уговорили среща? Не и с думи. Една императрица не върши подобни неща. Въпреки това радостта, че виждам граф Хуняди, ме заля, както слънчевата светлина заливаше плажа.

— Скъпи приятелю...

Протегнах ръце, а той обхвана пръстите ми с неочаквана сърдечност, преди да ги поднесе към устните си — един доста смел, интимен жест.

— Моята императрица...

Мустаците му погъделичкаха опакото на дланта ми, страстният натиск на устните му прокара огнена дия до дълбините на сърцето ми. Какво перфектно допълнение на тази зашеметяваща утрин — да я споделя с душа, изпитваща същия възторг като мен! Не се нуждаехме от думи. Бяхме по-близки, отколкото съм била някога с Франц Йозеф.

В този заслепяващ момент осъзнах, че любовта ми към Франц Йозеф е била мечтата на едно наивно дете. Откъсната от реалността, витаеща в облаците, бях се влюбила в образа на мечтания принц, който нямаше нищо общо с истинския император.

Но защо никой не ме бе предупредил за тази грешка? Не можеше ли поне майка ми да осъзнае, че нейното неподготвено и наивно дете е тръгнало да гони една илюзия?

Глупав въпрос. Короните бяха способни да направят мама, вярна дъщеря на династията Вителсбах, сляпа за всичко останало. Горката ми сестра Мария, която храбро търпеше несгоди в обсадената „Гаета“ заедно със съпруга си, също понасяше горчивите последици от тази слепота. Една баварска принцеса няма право да обича. Дори тъй нежно и невинно, каквито бяха чувствата ми към този млад и красив офицер. Скоро разбрах, че не ми е позволено дори да изпитвам симпатия и да дарявам с усмивка.

Така и не узнах кой бе доложил така бързо на Виена за срещата на плажа и за почтителната целувка. Трябва да е било чрез телеграма, защото реакцията дойде незабавно. Граф Хуняди беше отзован от Мадейра по лична заповед на Негово Величество Императора. Почти не му оставиха време да си събере багажа и да осмисли нещастieto си.

— Е, все пак ще видите бойните полета и ще побеждавате, скъпи приятелю — промълвих тъжно, докато той целуваше за последен път ръцете ми. — Не ви донесох късмет. На никого не нося истински късмет.

— Оставам завинаги най-верен слуга на Ваше Императорско Височество — пламенно се закле той.

Наложих си да не гледам след кораба му. Трябваше да престана да се вслушвам в глупавото си сърце. Да спра да се доверявам, когато е по-уместно да проявявам недоверие, и да сложа край на детските фантазии. Удоволствието ми от слънцето и цветното великолепие отлетя. Въздухът беше все така съвършен, ала островът вече не ми предлагаше възможности за разтуха.

Многочасовите игри на карти с моите придворни дами загубиха своето очарование, както и излетите до отдавна познати обекти. Единственото ми разнообразие беше потокът от посетители, които, всеки посвоему, имаха грижата да информират цяла Виена как прекарваме дните си в Мадейра.

Малцина бяха добронамерени към мен като граф Грюне или голямата ми сестра Нене, която за моя радост се появи през новата година. Бракът с княз Фон Турн унд Таксис ѝ се отразяваше добре. Тя беше направила цяло чудо — същинско майсторско постижение — да сключи брак, който да е приемлив както за мама, така и за самата нея. Нене обичаше съпруга си и дойде в Мадейра без него само защото мама я бе помолила горещо за това. Дръпна ми такова яко конско, че се зачудих на кого ми прилича повече: на мама или на нейната сестра, императорската майка от Виена.

— Трябва да се храниш повече, Сиси. Как ще закрепнеш, когато човъркаш в чинията си като врабче? Седиш има-няма половин час на масата, и вече разтуряш трапезата. Кой би могъл да изяде през това време повече от няколко хапки от четирите блюда и четирите десерта?

— На мен времето ми е достатъчно — отвърнах, макар да съзнавах, че се държа като опърничаво дете. — Поне не съм от дамите, които се тъпчат от скука, докато корсетът им започне да скърца всеки път, когато си поемат дъх.

— Въпреки това трябва да се пазиш повече, Сиси. Обеща да сториш всичко, за да оздравееш бързо, забрави ли? Нали искаш скоро да се върнеш във Виена...

— Всъщност бих предпочела да пътешествам — чистосърдечно признах аз. — Не ми харесва постоянно да седя на едно място. Има толкова много страни, които ми се ще да разгледам.

— Не се дръж като дете, Сиси — Нене изобщо не я беше еня, че съм императрица. Тя все така владееше изкуството да мъмри малката си сестра. — Твоите виенчани искат да те видят.

— Имаш предвид, че искат да се мусят неодобрително на баварската роза.

— Не биха посмели.

— Ах, Нене, нима никой не ти е разказвал как злословят зад гърба ми? Смятат ме за скучна, глупава и некадърна, защото предпочитам да бъда сама, отколкото да играя ролята на празноглава

дворцова кукла. Пред мен се умилкват, ала зад гърба ми ме одумват и хулят. Според тях е грешка, че изобщо съществувам. Да не мислиш, че копнея да видя отново тези хора?

— Но не можеш и да се скиташ по света като нашия татко. Не стига, че си наследила този стремеж от него... Трябва да изпълняваш дълга си като императрица и като майка.

Ерцхерцогинята би се зарадвала много на Нене. Отдавна никой не ми беше изнасял такава лекция за дълга и послушанието.

— Престани — помолих я уморено аз. — Франц Йозеф няма нужда от мен, а децата си имат баба.

Нене сбърчи още по-строго сериозното си, красиво лице.

— Ох, Сиси, защо си усложняваш живота без нужда? Защо не можеш просто да приемеш случващото се? Защо трябва винаги да опонираш и да се налагаш? Би могла да имаш толкова добър, запълнен живот. Помисли за Рудолф и Гизела, помисли колко силно те обича Франц Йозеф.

— Да бе, обича ме толкова силно, че му остава доста голям излишък от любов за разни полски графини, актриси и не знам още какви дамички. Да не мислиш, че не съм наясно? — изсъсках обидено аз.

— Няма нищо, нищичко, заради което да си блъскаш главата — храбро възрази Нене, макар че се изчерви. — Мъжете са си такива. Трябва да си затваряш очите, и мама правеше така. Нима тя не е за нас истински пример за държане и достойнство?

Дали и принц Максимилиан фон Турн унд Таксис беше „такъв“? За някои неща не бива да питаш дори собствената си сестра. А така ми се щеше да имам около себе си човек, на когото да се доверя. Не смеех обаче да го сторя дори с Нене. Тя гледаше така самотнително над тесния си нос, характерен за династията Вителсбах, с който се отличаваше и мама, и ерцхерцогинята, че ми просветна: ще да е чула глупавите слухове за граф Хуняди. Една погрешна моя дума — и тя щеше да увенчае почтената си мисия с морализаторска проповед за брачната вярност. Напълно излишно.

Що за свят беше този, който съдеше по тъй различен начин за мъжа и жената? Виена се възхищаваше от императора, от неговата жизнерадост и от креватните му истории — и същевременно осъждаше своята самотна императрица заради една невинна усмивка.

Въпреки това благите, ала упорити думи на Нене ме накараха да планирам завръщането си. След като прекарах един самотен и прохладен Великден, дори Виена престана да ми се струва толкова ужасна. И без това пролетта и ранното лято бяха най-приятното време край Дунава. Ако щеше да има ново начало за Франц Йозеф и за мен, то трябваше да тръгвам на път. Какво ми оставаше, освен да се надявам?

Календарът показваше 28 април 1861 година, когато напуснах Мадейра — отново с яхтата на английската кралица. Този път избрах пътя през Средиземно към Адриатическо море и се чувствах достатъчно добре, за да прекъсна на няколко пъти пътуването с кралския кораб. Малко ме беше страх от момента на пристигането, затова го отлагах възможно по-дълго.

* * *

— Сиси, ангел мой! — Франц Йозеф ме притисна в обятията си толкова бурно, че се вкопчих в раменете му, за да не загубя почва под краката. — Колко добре изглеждаш, като самата пролет! Благодаря на Бога, че ти е помогнал да оздравееш. Не е ли истинска наслада за окото, Макс?

Последните думи бяха отправени към моя девер, ерцхерцог Максимилиан, който ме очакваше в Лакрома^[1] заедно с Франц Йозеф. Той ме поздрави с най-милата си усмивка и с най-напетия си реверанс. Харесвах Макс — беше чаровен, интересуваше се от много неща, за разлика от брат си, и умееше да разказва извънредно увлекателно. Имаше само един недостатък: оженил се беше за жена, която не можех да понасям.

Шарлота Белгийска дойде в двореца след смъртта на невръстната ми дъщеря и си присвои ранга на първа дама, защото бях твърде болна и изтощена, за да я спра. Държеше се, сякаш се е родила действаща кралица, и веднага се сдуши с ерцхерцогинята. А тя пък не преставаше да превъзнася пред мен новата си снаха като „перла на елегантността и грациозността“, с което не ми я направи по-симпатична. Освен това подозирах, че Шарлота бе източникът на множество злостни слухове по мой адрес.

Междувременно Макс носеше титлата вицекрал на Италия и живееше със съпругата си във великолепната крепост „Мирамар“, която бе заповядал да построят за тях на Адриатическо море. Нямах желание да живея в „Мирамар“ под покрива на Шарлота, но никой не ме питаше.

Поздравихме се доста хладно, ала двамата братя явно бяха доволни, че дамите им се държат на положение поне пред хората. Когато обаче Франц Йозеф замина с Макс за Триест, а аз останах в „Мирамар“, изобщо не излизах от покоите си. Стигаше ми удоволствието да рея поглед над лазурносиньото море, докато мислено сортирах картините от пътуването насам. Най-много ми се беше понравил Корфу. С радост щях да остана по-дълго на този гръцки остров, ако Франц Йозеф не бе настоявал толкова да се прибера.

Кучетата ми, от месеци насам свикнали да бродят свободно по тераси и градини, никак не харесваха да стоят затворени. Отлично ги разбирах. Именно затова се застъпих за Шедоу, когато предизвика поредните търкания между етърва ми и мен.

Ловният му инстинкт го бе повел по дирята на миниатюрното луксозно кученце, което непрекъснато се умилкваше около Шарлота. Дребното, проклето и вечно джафкащо създание схвана погрешно интереса на голямото куче и се хвърли в битка срещу натрапника с озлоблението, характерно и за господарката му. Естествено, нещата завършиха с победата на Шедоу, а Шарлота получи истеричен пристъп. Човек би си помислил, че кучето ми е ранило смъртоносно самата кралица Виктория, а не глезеното кученце, което тя бе подарила на етърва ми. Сбогувахме се още по-хладно, Макс вече не ми правеше комплименти.

Виенчани ми устройха възторжено посрещане — и те ми се зарадваха като моя съпруг. По целия ми път до „Хофбург“ тълпите се блъскаха, протягаха шии и се повдигаха на пръсти, само и само да зърнат своята императрица, която, смъртно болна, бе напуснала града през ноември предишната година, а сега седеше в каретата си, здрава и читава. Махах им любезно и си давах кураж с мисълта, че тези хора са движени от обич и загриженост, а не от жажда за сензации. Трябваше да престана най-после да мисля за всички само най-лошото.

Колкото и да протаках завръщането си, сега внезапно осъзнах, че не искам да губя дори минута. Нямах търпение да видя децата си,

затова не изчаках Франц Йозеф да ми помогне да сляза от каретата. Запретнах поли и се втурнах по голямото стълбище, преди той да ме настигне.

— Почакай, Сиси, накъде така?

— При малките — извиках през рамо и се втурнах напред, без да давам пет пари за удивените погледи, които ме следяха.

Заварих в детската стая едно закръглено, бледо, русо момиченце, толкова безцветно и тихо, че се огледах в помещението, да не би тук случайно да има още едно дете. Дете, с което това безмълвно създание си е играело, дете, което може би ще протегне ръчички към майка си и ще се зарадва, че я вижда. Но нямаше никой, освен детегледачката и една кланяща се камериерка, която тъкмо завързваше последната панделка на рокличката на малката.

— Гизела... — избъбрих аз, а радостта ми бе попарена от сивосиния сериозен поглед на детето. Вместо да се хвърли в прегръдките ми, то направи реверанс.

— За Бога! Ваше Императорско Височество не може да нахълтва тук просто така! — графиня Естерхази се плъзна подир мен в детската стая, пъхтейки развълнувано. Бях забравила умението ѝ да гледа като гувернантка, сурово и назидателно.

— Добър ден и на вас, графиньо — отвърнах подигравателно, защото знаех, че трябва да беше извън себе си, за да пренебрегне по такъв начин каноните на етикецията.

Тя обаче не забеляза иронията ми, а продължи да се вайка задъхано.

— Нейна милост, ерцхерцогинята, очаква Ваше Императорско Височество в големия салон. Етикетът предвижда императрицата най-напред да поздрави членовете на семейството според техния ранг и обществено положение, преди да посети детската стая. Ако обичате, последвайте ме...

„Добре дошла във Виена, Сиси!“ — казах си аз и се изправих. Сбогом, свобода! Прангите на испанския дворцов церемониал се затвориха с дрънчене около клетите ми глезени. Погледнах дъщеря си, която стоеше пред мен със сведен поглед, хрисимо скръстила ръце над детската си рокличка с цвят на иглика. Личеше си, че най-много от всичко ѝ се иска да побегне. Потиснах въздишката си и последвах графинята към салона.

Всичко беше както винаги. Шумолящата бегла прегръдка на ерцхерцогинята, любопитните погледи и промърморените поздрави на останалите членове на семейството. Топлото майско слънце огряваше Виена отвъд прозорците на „Хофбург“, ала тук луташе леден вятър.

— Имаш здрав вид, това е добре — доволно отбеляза ерцхерцогинята. — Виждам, че ще бъдеш в състояние отново да изпълняваш задълженията си.

Кимнах безмълвно, но не успях да изобразя усмивка. Сякаш никога не бях заминавала. Преди да се усетя, вече стоях в залата за приеми, накичена с бижута и облечена в рокля с шлейф, и мълчаливо понасях убийствено скучния „Кръг“ на имащите достъп до двореца първи дами. Всяка очакваше по няколко лични слова, всяка ме дебнеше да кажа нещо неподходящо.

Как мразех тези безсмислени церемонии! Що за странна чест беше да целуваш ръка на императрицата, а после с банални думи да отговаряш на въпроса й как си? Защо държаха на това, защо очакваха размяната на кухи фрази като стадо овце, докато дойде редът на всяка една от тях?

Мъничко удовлетворение ми носеше единствено неприкритата завист, с която очите им се плъзгаха по тялото ми и по новата официална рокля. Месеците в Мадейра бяха върнали здравата розова свежест на кожата ми. В изобилието от свободно време там бях започнала да обръщам повече внимание на външния си вид. Твърде късно бях разбрала, че красотата не само ми осигуряваше внимание, но и ме даряваше с власт. Власт над съпруга ми, например, която възнамерявах да използвам по-добре в бъдеще.

„Видът на знатната дама е много добър“, написаха на следващия ден виенските новинари, което ми достави удоволствие. Ала самочувствието ми изтичаше като вода между пръстите. Всяка сутрин моята непреклонна главна придворна дама ми поднасяше програмата за деня. Броят на официалните събития, спешно изискващи присъствието ми, придобиваше изтощителни размери. Едва ми оставаше време да сменям роклите и да опозная отново децата си.

Крехкото кърмаче Рудолф се бе превърнало в сериозно момченце. Първия път не ме позна и се скри зад фустите на баба си, когато посегнах да го целуна. Сърцето ми се скъса. Вкопчил ръчичка в

коравите дипли на черната ѝ атлазена дреха, с палец в устата, той ме гледаше страхливо от сигурното си убежище.

— Мило мое момченце, не ми ли позна? — задавих се аз. — Не му ли четяхте писмата ми? — упрекнах бавачката, ала отговора получих от ерцхерцогинята.

— Не бъди глупава, Сиси, как може едно момче на по-малко от две години да разбере какво му пишеш от Мадейра за цветята и облаците.

— Писах му още, че ми е мъчно за него. Изпращах му рисунки и подаръци, къде са?

— В някоя ракла — пренебрежително махна с ръка бабата на Рудолф и плесна малките пръстчета, за да ги откъсне от диплите на полите си. — Върви при бавачката, Рудолф.

— Как можете да го отправяте, когато искам да си поиграя с него — опълчих ѝ се аз.

Спечелих си хладен поглед и унищожителната реплика:

— Императрицата има по-важни задължения от това да си играе с едно малко момче.

— Аз съм му майка или сте забравили този факт?

— О, не, за Бога, не съм забравила — с леден тон отвърна тя. — Ти обаче май си забравила, че те нямаше месеци наред. Как смяташ, кой се грижеше през това време за него и за сестра му?

— Не е нужно да ми казвате, че сте били вие — дръзнах да възразя аз. — И така разпознавам почерка ви. Рудолф е напласен до нямай къде, а Гизела е толкова бледа и тиха, че прилича по-скоро на призрак, отколкото на принцеса от династията Хабсбург.

— Те са мили деца, които се научиха на послушание, за разлика от майка им — не ми остана дължна ерцхерцогинята. — Съжалявам, задето бедната ми сестра не е успяла да те научи на чувство за дълг и подобаващо поведение.

Идеше ми да се разплача заедно с малкото момченце, чиято издадена долна устничка трепереше, сякаш всеки момент щеше да избухне в сълзи. Твърде малък беше, за да разбере, че гълчаха майка му като някоя ученичка. Но уплашеното му изражение ми показваше, че въпреки крехката си възраст вече се бои от ядния тон на баба си.

— Плашите го — възмутено я упрекнах аз и го взех на ръце.

— В такъв случай ще трябва да се научи да не се плаши — величествено отсече тя. — Той е бъдещият император, колкото по-скоро го разбере, толкова по-добре за него. Извади палеца от устата си, Рудолф! Ти си престолонаследникът. Един престолонаследник е длъжен да се държи подобаващо.

Малкият палец се измъкна от розовата устичка, а на мен ми идваше да го върна обратно там. Клетият Рудолф!

Този път не получих подкрепата на Франц Йозеф — той не искаше да слуша за положението в детската стая. Искаше да се сложи още една люлка там.

— Прекалено много мислиш, Сиси — с усмивка отклони разсъжденията ми той и страстно ме целуна. — Мама знае какво прави. Нима не е възпитала чудесно и моите братя, и мен? Хайде, дай да ти помогна. Тази рокля е прекрасна, но според мен ще е още по-прекрасно, ако си по-малко облечена.

— Не, почакай — пламнала от неудобство, се изплъзнах от твърде умелите му ръце, които май познаваха всички тайни на женските дрехи. — Ужасно... ужасно ме боли глава.

Това не беше празно оправдание. В течение на деня първото туптене в слепоочията ми беше прераснало в болезнена мигрена. На всичко отгоре, след скандала ми с ерцхерцогинята, отново се появиха дихателните проблеми.

— Но ти си здрава, Сиси — Франц Йозеф беше на път да кипне. — Доктор Зеебургер казва, че можеш да раждаш още деца.

— Е, щом Зеебургер го казва — саркастично промърморих аз, — тогава да ги ражда той.

— Как ще стане това? — обърка се Франц Йозеф, който не разбираше от ирония. Трезвата му натура смяташе иронията за подозрителна, за качество, присъщо на опозиционерите и бунтовниците. А той презираше с цялото си сърце и едните, и другите. Погледна ме въпросително, а аз с мъка потиснах налегналата ме кашлица.

— Наистина не ми е добре, Франци — задъхано притиснах с длан галопиращото си сърце. — Май съм мъничко изтощена...

— Сигурно е от градския въздух или от смяната на климата — Франц Йозеф се опитваше да намери безобидно обяснение за моето неразположение. — Ще видиш как веднага ще се почувстваш много

по-добре, щом отидем в „Лаксенбург“. Ще изпратя камериерките да се погрижат за теб.

И той избяга толкова припряно от покоите ми, сякаш се страхуваше да не се зарази или да не каже нещо неподходящо. Донякъде го съжалявах, донякъде изпитах облекчение, задето бях потложила за неопределено време нашите брачни интимности. Свикнала бях да разполагам сама с леглото си, пък и в най-нежните времена на нашия брак всеки път си отдъхвах облекчено, след като бях изтърпяла необузданата настойчивост на Франц Йозеф. Тези моменти не ми липсваха ни най-малко — въпреки годините, прекарани с него, страстта, която го владееше, все още си оставаше загадка за мен.

Още на 29 май се преместихме в „Лаксенбург“ — след въпросната случка това стана по-рано, отколкото предишни години. В официалното съобщение на двореца се казваше, че императрицата се нуждае от спокойствие и уединение, за да стабилизира възстановеното си здраве. Но въздухът на „Лаксенбург“ също не донесе подобрене на поредните ми оплаквания. Денем ме измъчваха пристъпи на световъртеж, нощем — спастична кашлица и задух.

Напразно доктор Зеебургер се консултираше с професори, капацигети и учени. Накрая, изпаднал в пълно недоумение, дори се обърна за съвет към стария ни баварски домашен лекар, доктор Фишер.

В крайна сметка орлякът от медици постигна единодушие по диагнозата „опасност от туберкулозно възпаление“ и ми предписа пълен покой плюс безброй сиропи и лекарства. Щадене на тялото, душата и нервите. Единствената ми утеха бе, че тези указания ме предпазваха от дневните разписания на ужасната Естерхази.

За жалост обаче ми забраниха да отида на сватбата на най-малката ми сестра. Някогашното врабче се бе превърнало във великата принцеса Матилда, която трябваше да се омъжи за граф Лудвиг фон Трани. Лудвиг беше брат на италианския крал, което означаваше, че врабчето и Мария щяха да бъдат не само сестри, но и етърви. Тайно им завиждах за тази близост.

Фактът, че по здравословни причини пропуснах баварското семейно тържество, наля масло в огъня и отново разпали слуховете около състоянието ми. В умилително единодушие вестниците и посланиците спекулираха относно животозастрашаващата болест на

австрийската императрица. Слуховете ме плашеха, макар да научавах само малка част от тях. Наистина ли бях толкова зле?

— Ще умра ли? — попитах доктор Фишер, когото познавах от детството си.

— Ваше Императорско Височество трябва най-строго да си забрани подобни мрачни мисли — посъветва ме той, а аз се насладих на познатия баварски нюанс в строгите му думи. — Но със сигурност би било разумно Ваше Императорско Височество да замине отново на почивка в мек средиземноморски климат. Престоят в Мадейра е постигнал много, може би само е бил твърде кратък.

— Искаш отново да ме напуснеш? — ужасено реагира Франц Йозеф на предложението на лекаря. — Та ти току-що се върна у дома!

Сякаш заминавах за свое удоволствие! Бях твърде изтощена и безучастна, за да се защита. Почти не заспивах в кратките юнски нощи, макар че бях ужасно отпаднала. Лежах със зачервени очи в леглото си и се опитвах да не обръщам внимание на напирещата кашлица, която ме мъчеше все по-често. Защо да се противя на приближаващия край? Нямах да липсвам на никого, дори на децата си.

Доктор Фишер не искаше да чуе за капитулация. Той убеди колегите си в спешната необходимост от нов престой на юг. На 23 юни Франц Йозеф лично ме придружи до Триест, където чакаше корабът, който щеше да ме отведе в Корфу. Когато напусках острова през пролетта, не предполагах, че ще се върна толкова скоро там.

Раздялата със съпруга ми беше мъчителна за мен, защото заминавах с фаталистичното чувство, че се сбогувам завинаги. Качих се на кораба, съпътствана от личния ми лекар професор Шкода, а девер ми Максимилиан пое ангажимента да придружи нашата група до Корфу и да се погрижи за моите удобства. Франц Йозеф го бе помолил, а аз предпочетох да не питам Макс какво мисли Шарлота по въпроса, че е така загрижен за мен.

Както при пътуването до Мадейра, така и този път морето оказваше удивително въздействие върху болестите ми. Само след няколко часа започнах да усещам, че дишам по-леко, а докато пристигнахме в Корфу, вече бях в състояние да напусна кораба, без да се облягам на ръката на Максимилиан.

— Какво чудодейно изцеление — бодна ме той; под влиянието на Шарлота вече не си бърбеше тъй очарователно с мен както преди. —

Човек би могъл да те заподозре, че мъничко си симулирала, за да не ти се налага да прекараш лятото във Виена, Сиси.

На четири очи ме наричаше с галеното ми детско име и си спестяваше „Императорското Височество“ на церемониала. По същия начин и аз си спестявах излишните учтивости; наясно бях, че повтаряше критичните думи на Шарлота.

— От все сърце ти пожелавам никога да не разбереш какво е да се чувстваш зле и да не знаеш причината. Но както изглежда, скъпата ти съпруга ще се погрижи и ти да изживееш полагащата ти се доза страдания.

Пророчески думи, чиято истинност щеше да се потвърди години по-късно, когато той, тласкан от Шарлота, посегна към кралската корона на Мексико. Една безсмислена, амбициозна авантюра, която го „възнагради“ с печален край под градушката от куршуми на мексиканските бунтовници. Всеки член на нашето семейство беше орисан да понесе бремето на своята участ.

— Е, смятам, че вече нямаш нужда от мен — категорично заяви Макс и същата вечер потегли обратно към дома.

Какво ли толкова беше направил за мен... Дължах огромна благодарност за удобствата си на британския лорд-комисар на Йонийските острови. Той ми бе предоставил изцяло вилата си „Монрепо“ и се беше погрижил да не бъде обезпокоявана нито от любопитни очи, нито от излишни салюти.

Неочакваното ми оздравяване беше чудо и за мен. Както не бях симулирала оплакванията си, така не симулирах и изцелението си. Изведнъж започнах да дишам, без да ме мъчи кашлица, радвах се на дълбок и здрав сън, дори си възвърнах апетита — няхах обяснение за всичко това, както нямаше и професор Шкода, който ме напусна незабавно, защото вече не се нуждаех от него.

Постепенно силите ми се върнаха и аз тръгнах да изследвам заобикалящия ме свят. Скрытите заливчета под „Монрепо“ ме приканваха да се изкъпя в топлото море и аз отново открих отдавна забравеното удоволствие от безтегловното носене във водата. Плувах все по-навътре, без да ме е грижа за тревожните викове на придворните ми дами.

Бях се приготвила да умра на Корфу, а вместо това усещах, че отново започвам да живея. Доктор Фишер дойде да ме види и потвърди

онова, което професор Шкода вече бе докладвал във Виена и в „Посенхофен“: бях напълно здрава!

— И на мен не ми го побира умът, драги докторе — моето учудване беше не по-малко от неговото. — Понякога ми се струва, че моята болест се нарича „Виена“. Щом се махна от там, започвам да се чувствам много по-добре.

— Ваше Императорско Височество не бива да се фиксира върху подобни странности — бащински ме укори той. — Знаем много за тайните на човешкото тяло, но далеч не всичко. Възможно е този път оздравяването да е настъпило толкова бързо, понеже не отлагахме лечението.

— Ами ако все пак причината е Виена? — настоях, защото нещо дълбоко в мен ми казваше, че съм права.

— В такъв случай ще трябва да се променят тамошните обстоятелства, които са виновни за болестта — лаконично отвърна докторът.

— Дали това е възможно...

Той не обърна внимание на съмненията ми и аз прекратих разговора, защото точно в този момент пристигна писмо от Франц Йозеф, което, естествено, исках да прочета начаса. Кога ли щеше да дойде? Бях го помолила настоятелно да ме посети и със собствените си очи да се убеди колко съм добре.

Франц Йозеф дори не споменавахе за молбата ми. Цели страници, изпълнени с оплаквания от купищата работа; някак между другото отбелязваше, че не можел да си позволи да отстъпва пред всяко въображаемо страдание. Между редовете прозираше обвинение — ни повече, ни по-малко. Значи и той смяташе, че съм използвала болестта си като претекст, за да избягам от Виена. Дълбоко наранена, скъсах абсурдното писмо и си спестих отговора.

В Корфу пристигна отколешният му довереник, началникът на конюшните граф Грюне, и аз първоначално предположих, че императорът се е осъзнал и го изпраща да ме моли за прошка. Обаче горчиво се лъжех. Графът дори си позволи да ми даде съвети, които не му бях искала и които сякаш идваха от скъпата ми свекърва.

— Не можете да отречете, Ваше Императорско Височество, че самата Вие носите немалка вина за катастрофалното състояние на Вашия брак — добродушно заключи той.

— Аз ли? — толкова бях възмутена, че забравих всякаква въздържаност. — А кой нарушаваше свещената ни брачна клетва с полски графини, актриси и глуповати контеси? Да не мислите, че не съм наясно какви ги върши съпругът ми при тайните посещения на разни дамички в „Хофбург“?

— Е, хайде сега, императорът е просто мъж. Мъж с желания и потребности — гласеше отговорът. — А пък, както чувам, и в Мадейра не всичко е било съвсем безобидно...

Стаята се завъртя пред очите ми. Вкопчих се в облегалката на креслото, за да запазя самообладание. Нито за миг не се съмнявах, че намекуваше за клетия Имре Хуняди, чиято бляскава кариера в двореца бе приключила тъй неочаквано.

— Ако посмеете да изречете дори звук, графе — изсъсках през зъби, опитвайки да се овладее, — няма да ви го простя до края на живота си. Заблуждавала съм се по отношение на вас. Не държа да ви виждам отново в Корфу. А що се отнася до резултатите от пътуването ви, смятам, че не успяхте да постигнете промяна на ситуацията нито за мен, нито за императора.

Така и не разбрах какво е докладвал във Виена, затова пък усетих ефекта от посещението му. Ерцхерцогинята отново отправила упреци към горката ми майка в „Посенхофен“, а тя за пореден път ми изпрати благоразумната, дипломатична и солидна Нене. Този път придружавана от съпруга си, когото оставила във Виена при императора, докато тя сама продължила за Корфу. Княз Макс споделяше ловните увлечения на Франц Йозеф, така че никой от двамата нямаше да усети липсата на съпругата си.

— Както изглежда, ти се превръщаш в пожарната команда на семейството — опитах да се пошегувам с голямата си сестра, ала красивите ѝ очи ме гледаха сериозно и въпросително.

— Какво се е случило между теб и императора?

Простичък въпрос — и въпреки това отговорът беше толкова труден. Как бих могла да изразя с думи чувството, че съм самотна, нежелана и излишна, което ден и нощ ме измъчваше във Виена? Че вътрешно се бунтувам, когато императорът ми казва, че съм глупава, понеже съм жена. Че копнея за истинска любов, която не ми дават нито той, нито децата ми.

Нене слисано клатеше глава, докато избълвах всичко това в объркани, отчаяни изречения.

— Господ те е дарил с толкова прекрасни таланти, Сиси. Защо се пилееш от инат за неща, които не можеш да промениш? Трябва да се научиш на подчинение. Смири се и си поставяй задачи, които да ти носят удовлетворение.

— Как бих могла, след като всички ме дебнат дали нещо ще сгреща? Май ставам за нещо само по време на война, когато нямат подръка друг глупак, който да се грижи за клетниците, разкъсани от оръдията и пушките — напомних аз за активния си ангажимент в полза на ранените императорски войници, стотици от които бяха докарани във Виена след битките при Солферино и Маджента.

— Ти можеш всичко, стига истински да го желаеш — натърти сестра ми. — Престани да си слагаш на сърцето всяка дребна обида.

— Става въпрос за големи обиди — имитирах злобно гласа ѝ. — Проумей го, Нене! Те биха се ужасили, ако започна да си „поставям задачи“! За мен няма място в техните планове. Боя се, че вече нямам място и в сърцето на Франц Йозеф.

— Глупости, само предполагаш, че той не ти вярва. Пълна детинщина е да не му пишеш и да се правиш на обидена. Какво искаш всъщност?

Разговорите ни безрезултатно се въртяха в кръг. Нене бе засукала с майчиното мляко ролята си на покорна и обичлива съпруга. Тя не разбираше нито настойчивото ми желание за свобода, нито паниката, която ме връхлиташе, когато ми отказваха тази свобода. Сестра ми ме засипа с безброй добри съвети и предложи да говори с Франц Йозеф за нещата, които ми тежаха на сърцето.

— Не бива да си толкова дръпната с него, Сиси. И той не знае какво да мисли за твоите болести. Но те обича въпреки глупавите ти настроения, знаеш го. Престани най-после да се цупиш.

За моя изненада тя наистина успя да убеди императора. През октомври Франц Йозеф пристигна в Корфу с малка свита. Той положи такова старание да се сдобрим, че нямах друг изход, освен да му подам ръка.

— Боже мили, имаш нова прическа! — изтърсих аз като начало, хващайки се за най-маловажния повод.

Бакенбардите го правеха по-възрастен и толкова чужд, че ми се наложи да се вгледам по-внимателно, за да позная моя Франц Йозеф. Отдавна бяха отминали времената на напетия император, който ме бе ухажвал тъй бурно в Бад Ишъл. Сега пред мен стоеше един угрижен съпруг, който следваше стриктно дипломатичните указания на Нене.

— Искам да бъдеш здрава и щастлива, Сиси, всичко останало няма значение — повтаряше настоятелно той, докато най-сетне и аз му повярвах. Как обаче щеше да изглежда това щастие?

— И как ще стане това, когато във Виена отново настъпи зима? — потръпнах от ужас при мисълта за този мрачен сезон и за студения и ветровит „Хофбург“. Ами ако пак се разболеех?

— Достатъчно ще е поне да се завърнеш в пределите на монархията — предложи ми изненадващ компромис императорът. — Какво ще кажеш да прекараш зимата във Венеция? Навремето градът ти хареса много. Може да вземеш и децата. Няма да сте далече от Виена и аз ще мога да ви посещавам по-често.

— Нима ще го позволиш? — ококорих се от изненада аз. Дори не посмях да попитам какво е мнението на ерцхерцогинята за подобни планове.

— Ако ме обикнеш отново и престанеш да ме наказваш с мълчанието си.

Молбата му ме трогна. Какво можех да сторя, освен да му увисна на шията от благодарност? Изпълних се с нови надежди. Щом Франц Йозеф беше в състояние да надвие собствения си нрав, значи ме обичаше!

При пристигането ми във Венеция бях посрещната от цели трима ерцхерцози от Хабсбургския род. По заповед на императора те положиха трогателни грижи да бъда настанена добре и да живея в приятни условия. Венецианците обаче явно вече не си спомняха за възторга, с който ме бяха посрещнали някога. Трябваше ми време, докато разбере причината. Неочакваната отзивчивост на императора всъщност имаше малко общо със загрижеността му за здравето ми, но много — с политическите потребности.

След италианските походи империята бе загубила Ломбардия и очевидно повсеместно се шушукаше дали Франц Йозеф възнамерява да размени, или даже да продаде последния си италиански бастион — Венеция. Присъствието на императрицата даваше явен знак, че

монархията се дистанцира от подобни предположения. Щом се бях установила във Венеция, значи тази провинция едва ли щеше да смени собственика си.

Съзнанието, че за пореден път ме използват като пионка, ме нарани още по-силно, тъй като свързвах толкова надежди със завръщането си. Защо Франц Йозеф не ми каза истината? Какво му пречеше да ме помоли открито за помощ? На драго сърце бих го подкрепила. Или ме смяташе за глупава, нищо неподозираща гъска, сервирана на враждебно настроените италианци, за да обезоръжи евентуалните бунтари с незнанието и миловидността си?

Все пак последните седмици ме бяха научили на това-онова. Този път запазих разочарованието за себе си. Противопоставих се мълчаливо на злоупотребата с личността ми. Ограничих до минимум публичните си появи. И без това влажният въздух на разположения в лагуна град и досадната мъгла не предразполагаха към дълги разходки.

Въпреки всичко мрачният ноември донесе светъл лъч в нерадостното ми съществуване: децата пристигнаха със свитата си във Венеция.

За кой ли път всичко се направляваше от неодобрително намусената, строга графиня Естерхази. Очевидно ерцхерцогинята я бе инструктирала най-подробно, тъй че тя имаше нахалството да дава заповеди относно настаняването и дневния режим на децата ми — заповеди, които коренно противоречаха на моите разбирания.

Но ние вече не се намирахме във Виена! Привиках дамата и пределно ясно ѝ заявих, че надвишава правомощията си.

— Имайте предвид, Ваше Императорско Височество, че аз следвам стриктно указанията на императорската майка — подлизурски отвърна тя, ала очите ѝ святкаха враждебно.

— Аз съм майката на бъдещия император и вие ще изпълнявате моите заповеди, графиньо! — заявих ѝ с целия авторитет, на който бях способна, и с почуда констатирах как се стъписа и преклони главица.

След това Естерхази избягваше директните конфликти, но тихомълком сееше размирици. Толкова ми омръзна, че поставих ултиматум на Франц Йозеф да уволни дамата от поста ѝ. Още от първия си ден във Виена страдах под нейната опека и досадното ѝ присъствие ми беше дошло до гуша.

Нещата се проточиха — чак през март следващата година тя отпътува и най-сетне отстъпи мястото си на новата ми главна придворна дама. На служба при мен застъпи Пола Белгард, по мъж графиня Кьонигсег, а същевременно съпругът ѝ получи поста главен управител при императрицата. Най-последно можех да се посветя на децата си без намесата на Виена!

Дали ще ме помислите за лоша майка, ако кажа, че Рудолф ми беше оживял на сърцето повече от Гизела? Тя до такава степен беше дете на баба си, че обичта ми бе примесена с голяма доза съжаление, а това не беше добре и за двете ни. Още преди да е навършила шест години, дъщеря ми умееше да чете и беше толкова послушна и благопристойна, че ми ходеше по нервите — знам, несправедлива съм. Гизела не беше истинско дете, тя беше една малка ерцхерцогиня. Сравнявах я с моите братя и сестри, каквито ги помнех, когато бяха на нейната възраст, и всеки път сравнението не беше в нейна полза. Беше „блудкава“, както унищожително се изразяват виенчани. Така и не успях да намеря пътя към нейната тиха и спокойна същност.

Освен това не можех да я погледна, без да си спомня за горката София. За онова сладко ангелче, която така доверчиво се гушеше в обятията ми, докато сестра му се дърпаше мълчаливо и едва-едва разлепваше бледите си устни, когато трябваше да ми отговори.

Рудолф беше съвсем различен. Нежен, чувствителен, мечтателен и меланхоличен, той сякаш още тригодишен усещаше особеното настроение на този стар град. Когато пътувахме с гондола по каналите, се опитваше да улови накъсаните облаци, а когато му четях стихотворения, седеше, без да издава звук, и попиваше всяка думичка. Рудолф беше детето, в което разпознавах себе си и което обичах с любов, помрачена от страха за неговото бъдеще.

След завръщането ни през април 1862 година във Виена ме чакаше мама. Срещата ни беше сърдечна. Майка ми искала да се убеди със собствените си очи в моето състояние и довела доктор Фишер, понеже не желала да се осланя само на външни признаци.

Подробните прегледи не установиха нови увреждания на белите ми дробове. След зимата ме мъчеше досадно задържане на вода в краката, което докторът отдаде по-скоро на Венеция, отколкото на органично предразположение.

— Климатът на този град, разположен в лагуна, не е особено подходящ за Ваше Императорско Височество — лаконично поясни той. — Освен това ме безпокои наличието на известно малокръвие. Както научавам, не се храните така пълноценно, както би трябвало. За Бога, гладните диети не са лек срещу...

— Това не са никакви гладни диети — прекъснах го аз. — Просто нямам апетит. Призлява ми, когато трябва да се тъпча с храна, и не бих се чувствала в мир със себе си, ако дрехите ми се пукат по шевовите.

Тук имаше и известна доза суетност, но не се налагаше да му я тикам в очите. Не исках да заприличам на ерцхерцогинята или на майка ми. Мисълта да свърша като тромава, закръглена матрона ме хвърляше в паника. Какво ще остане от мен, когато красотата ми отmine? И без това тя беше пострадала от отоците на проклетата водянка. Опитвах се да огранича пораженията чрез въздържание от храна, но не успях.

— ... във всеки случай по-редовно, по-здравословно хранене — прекъсна мислите ми гласът на доктор Фишер. — И може би лечение при по-обичаен климат. В последно време чувам същински чудеса за Бад Кисинген, Ваше Императорско Височество.

— Сигурен ли сте, че Бад Кисинген ще ми помогне? — попитах. — Не ми се иска години наред да снова от един курорт на друг и да обременявам близките си с грижи и тревоги, доктор Фишер. В такъв случай бих предпочела някоя болест, която ще ме отнесе бързо. Тогава императорът ще може да си вземе нова жена и да бъде щастлив.

— Много Ви моля. Ваше Императорско Височество! — доктор Фишер се прокашля, показвайки, че е преглътнал някои доста поткровени думи. — Имате добра анатомична конституция и колкото по-малко се заинатявате, че сте смъртно болна, толкова по-здрава ще се чувствате. Винаги съществува връзка между главата и тялото, която не бива да се подценява.

— Е, щом казвате...

Вероятността да замина на лечение в Бавария ме окрили и аз захванах да кроя планове. Осъществих ги още през май, а Франц Йозеф настоя да ме придружи до старата ми родина. Децата се върнаха във Виена заедно със свитата си. Раздялата беше трудна, особено за Рудолф. Той обвини шията ми с тънките си ръчички и се разплака

сърцераздирателно, което накара баща му да сбърчи критично височайшето си чело.

— Трябва да се направи нещо, за да се превърне това момче в мъж — заръча той на възпитателката на престолонаследника, баронеса Велден. — Не може така! Да избухва в сълзи като момиче... Едно момче трябва да се държи подобаващо и да понася всяка раздяла.

— Не бъди толкова строг с него — настоях аз. — Толкова е малък още, толкова крехък.

Разчитах на обичливата ръка на баронесата, през последните седмици имах добри впечатления от нея. После се сбогувах и с Гизела, която за пореден път остана на заден план. Тиха, няма и послушна, бледосините очи под тясната периферия на пътническата ѝ шапка бяха заковани безизразно в мен. Чак ме хвана срам, задето ѝ се усмихнах и я целунах насила.

— И да поздравяш баба си — заръчах ѝ аз в разрез с истинските си чувства, ала дори така не изтръгнах отговор. Сериозна, притихнала и твърде възрастна за годините си, тя хвана за ръка братчето си и го отведе. Стори ми се, че Рудолф се вкопчи в пръстите ѝ като удавник за сламка.

Видът на хрисимите и самотни императорски рожби ме прободеше право в сърцето. Франц Йозеф не проумяваше защо се просълзах. Както обикновено, той си нямаше понятие от чувствата ми. Колкото и да не исках да призная пред себе си, двамата вече обитавахме различни светове.

— Не тъгувай, Сиси — навъсено ме предупреди той. Сякаш ми заповядваше да бъда весела, както заповядаше на служителите си да се явяват навреме на работа, преди да ги погребат под планините от документи, с най-добри намерения, разбира се. Аз не бях негов служител, но какъв смисъл имаше да му го казвам.

— Нали ще наглеждаш Рудолф и Гизела, когато се върнеш във Виена? — за кой ли път попитах аз.

— Разбира се. Освен това там е и мама, тя ще се грижи за малките. Няма да им липсва нищо. Тя се радва отново да ги прегърне.

„Мама“, императорската майка, иска ли питане! Чудесната съветничка на Франц Йозеф, сивото преосвещенство, всемогъщата ерцхерцогиня, как можех да я забравя? Спестих си отговора. Всяка дума по тази тема би била напразно усилие.

[\[1\]](#) Лакрома или Локрум — малък остров в Адриатическо море близо до хърватския град Дубровник. — Бел.прев. [↑](#)

„ПОСЕНХОФЕН“ 1862 — ВИЕНА 1865

ГОДИНА

„ТЯ СЕ Е ВЪРНАЛА...“

Дали се дължеше на баварския въздух, или на нежните грижи на добродушно гълчащия ме доктор Фишер, но лятото в Кисинген съществено стабилизира увреденото ми здраве. Отново беше време да кроя планове за бъдещето. Знаех, че ме очакваха във Виена, ала преди да се изправя пред това предизвикателство, потърсих сили и подкрепа в моя любим „Посенхофен“.

По най-различни причини обаче идиличните летни дни край Щарнбергското езеро се оказаха значително по-кратки и по-тревожни от предвиденото. Така например императорската свита, без която Франц Йозеф не ме пускаше да пътувам, се нахвърли върху безметежния дом на родителите ми с такава неприкрита арогантност и презрително свити устни, че дори клетата ми майка най-после придоби бегла представа за онази безочливост, на която бях изложена всеки ден във Виена.

И понеже безброй роднински връзки свързваха баварската висша аристокрация с австрийската, всяка неприязнена дума по тайни пътища се връщаше обратно в „Поси“.

Високомерните особи се мусеха и наричаха дома на родителите ми „голташко домакинство“. Те разглеждаха под лупа родословното дърво на мамините придворни дами и изливаха порой от подигравки върху жени, всяка от които ми беше по-скъпа от цялата високоблагородна виенска тълпа.

Тереза Фюрстенберг например злобеела, че тези жени, с едно-единствено изключение, произхождали от готвачки, търговски щерки и тем подобни. В писмата си до Виена се оплаквала от непрестанния шум, от нравите по време на хранене и дори от кучетата в маминия дом. Едва ли не всяка бълха, загнездила се в козината на някое от животните, била преднамерена обида на рода Вителсбах към

Хабсбургската монархия. Заключението на шикозната ландграфиня и нейните приятелки: кой би могъл да уважава императрица, произхождаща от подобни условия?

Ако исках да избегна шушукането, би трябвало да върна цялата си свита във Виена. И тъй като това не беше възможно, просто игнорирах дамите. През последните години бях постигнала голямо майсторство в това отношение. Дали някога ще ми бъде позволено да се обградя със спътнички, които да не служат на свекърва ми?

За щастие в „Посенхофен“ не зависех от компанията на Фюрстенберг и другарките ѝ. Моите „италиански сестри“, както вече наричаха Мария — понастоящем бивша кралица на Италия — и Матилда, графиня Трани, ми предлагаха много по-любвеобилни и позанимателни развлечения. Те също бяха дошли в „Поси“ без съпрузите си; използвахме дните, за да задълбочим сърдечните си взаимоотношения.

Вече не бяхме баварски принцеси, ала в живота ни имаше много сходства. Никоя от трите не бе намерила в брака си дори подобие на онова щастие, което обединяваше Нене и княз Фон Турн унд Таксис или Лудвиг и неговата „проста гражданка“ Хенриета. Бяха ни омъжили за монарси, за мъже от каймака на аристокрацията, но зад блясъка на големите имена се криеше пълна самота.

Така например съпругът на Мария беше с разклатено здраве; пламнала от смущение и неловкост, тя ни довери, че не водела с него нормален брачен живот, понеже той не бил способен на такъв. Затова пък царственият му брат, граф Фон Трани, компенсирал този факт, като преследвал с любезностите си не само Матилда, но и всички дами от обкръжението си, без да подбира много-много.

Предвид на тези обстоятелства дори мама си позволи да отправи извънредно необичайна критика към италианските братя.

— Искаше ми се дъщерите ми да имат способни мъже, мъже с характер — унило въздъхна тя. — Двамата италианци не са опора за жените си.

Замълчах си и се запитах какво ли би казала, когато научи за пълния размер на катастрофата? Мария още пазеше срамната си тайна, но рано или късно доктор Фишер щеше да се види принуден да съобщи на херцогинята какво се крие зад мнимата слабост на Мария, която той лекуваше по нейно желание.

Изгнанието в Рим, което Мария споделяше със съпруга си, със сестра си и с нейния мъж, беше направило самотното сърце на бившата кралица особено уязвимо за някои изкушения. По-специално — за обаянието на един белгийски граф, който служел като офицер в личната гвардия на папата. Арман дьо Лавай бил комендант на отряд от зуави^[1], командирован за охрана на двореца „Фарнезе“, където се бил настанил бившият крал Франц II със съпругата си Мария. Разочарованата бивша кралица почти не оказала съпротива на изкусителната усмивка на белгиеца. Все пак била едва на двайсет и две години и бракът ѝ бил само на хартия.

— Не съм родена за монахиня, Сиси — гордо и упорито оправдаваше тя своята слабост. — Искам да живея, а не да бъда жива погребана. Искях да разбера какво е любов.

— Можеше да го обичаш и без веднага да го пускаш в леглото си — упрекът сам се изплъзна от устата ми. — Как можа да бъдеш толкова неблагоприятна?

Въпреки че се намираше в отчайващо положение, Мария се засмя.

— Що за хладна и блудкава щеше да е тази любов, Сиси, ако не беше реализирана? Искях да опозная страстта, опиянението от пълното отдаване, което да ме утешава в досадната скука на дните ми.

Нещо в слисания ми поглед вероятно издаде на сестрите ми, че си нямах представа за какво говори Мария.

— Но нали Франц Йозеф е безумно влюбен в теб... — промърмори под нос тя, после притихна и се спогледа многозначително с Матилда, един вид изключвайки ме от тяхната компания.

— Не върви да сравняваш един император с обикновен гвардейски офицер — избухнах по-остро, отколкото възнамерявах, понеже се чувствах неловко. Не ми допадаше двете ми малки сестри да се перчат, че уж имали опит.

— И защо не, Сиси? И двамата са мъже, в любовта различия няма. На пипане влюбеният император сигурно е същият като влюбения гвардейски офицер — дръзко възрази Матилда.

— Как можеш да говориш подобни неща, врабченце? Това е нередно, вулгарно и греховно. Нямах ли достойнство?

— В любовта достойнството не важи, Сиси! — Мария отново се намеси в спора.

— Кажи го на мама, когато узнае за детето ти. Обзалагам се, че тя ще погледне по друг начин на ситуацията.

Малко след това баварската херцогиня бе запозната с проблема на Мария — както се очакваше, тя беше извън себе си. За разлика от херцог Макс, който го възприе като венец на всички неприятности, сполетели го през това лято и нарушили обичайното му спокойствие. Моят мил и търпелив баща, който ме съпровождаше и подкрепяше във всяко отношение по време на лечението ми в Бад Кисинген, за нула време се превърна в навъсен тиранин, изнервен от „женското кудкудякане“ дотолкова, че да избухне.

Предполагам, че тук си каза думата и раздразнението му от значителната по размерите си придворна свита, която от известно време бе разквартирувана отчасти в дома му, отчасти в селото и в странноприемниците около „Посенхофен“. Въздишките на трите сестри, обединени от злощастията си, към които довтаса от Регенсбург и спешно привиканата Нене, окончателно го довършиха. „Посенхофен“ беше негов дом, а не убежище за недоволни съпруги и вайкащи се дъщери.

Татко получи един от онези пристъпи на лудост, от които се бояхме още като деца, и на бърза ръка ни изхвърли, всички до една. Много по-късно забелязах, че тираничната му мъжка натура съзираше причината за всички злини единствено в жените. Не искаше да проумее, че личната катастрофа на Мария е причинена от мъж, нито пък че именно той бе дал благословията си за този неудачен брак.

Днес ми се струва, че през онова лято беше посято и семето на последвалия по-късно конфликт между баща ми и мен. Той вече не беше свободолюбивият герой от момическите ми години. Беше мъж, който не дава пет пари за чувствата на жените. Нито на собствената си съпруга, нито на многобройните си дъщери, фактът, че е мъж, му даваше правото да се държи по този начин — но това ли беше справедливостта, която инак така разпалено изискваше за всички?

Вероятно в любопитните очи на външния свят двете с Матилда внезапно сме осъзнали дълга към съпрузите си и сме побързали да се върнем при тях. В действителност причината се криеше в деспотизма на един разгневен баща, който счита дъщерите си за бreme и е намерил

начин да се отърве от тях. С мамината помощ Мария потърси убежище в манастир, тъй като нямаше как да се върне в Италия. Докато светът тънеше в спекулации дали бившата кралица на Неапол е решила да се замонаши, тя тайно роди момиченце.

Клетата ми нежелана племенница бе предадена на грижите на приемно семейство. По-късно научих, че Арман дьо Лавай взел дъщеря си и тя израснала под крилото на семейството му в Белгия. Мария се завърна в Италия при съпруга си. Нямаше друг избор.

Години след това бившият крал започна лечение, в резултат на което Мария му роди малка принцеса, ала и това щастие се оказа кратко. Мария Пиа, второто и последно дете на моята жизнерадостна сестра, почина едва на няколко месеца по вина на една небрежна бавачка.

Безапелационното решение на баща ми създаде трудности и на мен. Както всяка година, императорското семейство заедно с херцогинята се намираше в лятната резиденция в Бад Ишъл. Не изпитвах ни най-малкото желание да допълвам с присъствието си тази деспотична идилия. Бад Ишъл беше запазена територия на леля София и появата ми там би била равна на капитулация. Не исках да й давам повод за триумф. Ако Франц Йозеф желаше да отпразнува с мен трийсет и втория си рожден ден на 18 август, то щеше да му се наложи да го стори във Виена. Завоалирах това условие в едно крайно мило писмо до императора, ала въпреки това нещата твърде приличаха на ултиматум.

Франц Йозеф взе решение в моя полза. Заповяда да бъде организирано преждевременното завръщане на съпругата му във Виена и лично ме пресрещна във Фрайласинг. Дори си беше обръснал бакенбардите, които не харесвах; сияеше, когато ме прегърна на перона.

— Цялата империя е в краката ти, Сиси — поздрави ме той, преливащ от възторг, и нежно ме целуна. — Изглеждаш прекрасно, толкова млада и здрава. Аз съм най-щастливият човек на света, че те виждам в толкова добра форма.

— И аз съм щастлива — трогнато отвърнах на прегръдката му аз, после се отдръпнах леко. — Да не мислиш, че дългото боледуване ми доставяше удоволствие, Франци? Ще направя всичко да не ми се случва повече.

— Сигурен съм, че няма такава опасност, Сиси, толкова цветущ вид имаш. Как го постигаш? Ти не старееш, а само хубавееш.

Той ме обсипа с комплименти, а аз бях очаквала упреци. Изглежда, не се сърдеше, задето съм го измъкнала от Бад Ишъл. Поздрави най-сърдечно и брат ми Бърборко, който, естествено, вече трябваше да бъде наричан с кръщелното си име Карл Теодор.

Бърборко беше пораснал — млад мъж, който скоро трябваше да си търси булка. Взела го бях под крилото си, с цел да придобие малко светски маниери и известен опит в посещенията на чужди дворци. А също и за да имам край себе си частица от Бавария, след като татко ме прогони от родния ми дом така грубо и егоистично.

— Ще се погрижим да се позабавляваш и във Виена — дружелюбно обеща Франц Йозеф на брат ми. — Виенските девойчета никак не са лишени от чар, макар да не могат да се мерят по красота със сестра ти.

— Той преувеличава най-безсрамно, Бърборко — възразих аз, въпреки че всъщност бях очарована от любезностите на Франц Йозеф.

— Ни най-малко — императорът отново целуна ръцете ми. — Ти си най-красивото бижу в цялата ми империя, Сиси! Нищо чудно, че светът ми завижда за моята грациозна императрица.

Колко мило се изрази само. И как ме гледаше! Сякаш виждаше нещо прекрасно. Добре помнех и други негови погледи. Загрижени, раздражени, нетърпеливи или недоумяващи погледи, от които ме хващаше страх. Докато при тази наша среща имах чувството, сякаш ме ухащаше както навремето, когато бяхме сгодени. Това поведение ми допадна. То ми вдъхна сили да се опълча на виенския двор.

Естествено, бях наясно, че дамите и господата от висшата аристокрация няма да приветстват завръщането ми така въодушевено като императора. Знаех, че първите семейства на страната ще се мръщят на баварската роза по-безсрамно от всякога. Нека! За първи път се чувствах достатъчно силна, за да се противопоставя на всички тях.

Все пак виенските вестници, които информираха най-подробно за моето посрещане в столицата, бяха единодушни, че завръщането ми дава на народа повод за ликуване. Те намираха най-ласкателните думи, за да опишат външността, поведението и добротата ми. Когато пренебрегнах предварително подготвената реч за приема при кмета и

му отговорих със собствени слова, бях възнаградена с такива бурни аплодисменти, че дори забравих стария си навик да се усмихвам със затворена уста.

Бях трогната и същевременно дълбоко изненадана, че петнайсет хиляди души споделяха радостта ми. Вечерта виенчани се отправиха на великолепно факелно шествие до двореца „Шьонбрун“, където се бяхме настанили първоначално. Сърдечността, с която ме обсипа обикновеният народ, ме порази дотолкова, че по изключение забравих дълбоко вкоренения си страх от многолюдни човешки тълпи.

Уплашената младоженка в стъклената каляска, която трепереше от страх пред бъдещите си поданици, се бе превърнала в зряла императрица, грациозно приемаща изразите на преданост към нея. Върху почвата на тази симпатия вирееше и крепнеше едно ново самочувствие. Франц Йозеф беше първият, който го усети.

— Тези глупави предписания, ритуали и нрави на дворцовия протокол са толкова досадни — изненадах аз съпруга си с открит бунт срещу скования испански церемониал. — Не искам да се съобразявам с правила, които не са променени от шестнайсети век. И без това повечето са напълно безсмислени. Защо да нося обувките си само веднъж и да се обаждам на главния ти управител, когато пожелае да говоря с теб? Него какво го засяга?

— Моля ти се, Сиси, така трябва — Франц Йозеф ме изглежда, сякаш току-що му бях предложила публично да прегърне най-сърдечно Гарибалди, водача на италианските бунтари. — Всичко ще се обърка, ако не спазваме реда.

— В такъв случай искам в бъдеще сама да си определям реда — отвърнах невъзмутимо и му се усмигнах. — Бъди сигурен, че ще ти помагам във всичко, когато се налага. Не разбирам обаче как укрепвам устоите на монархията, като се преобличам по пет пъти на ден и се храня обилно, строго по часовник, макар да не съм гладна.

— Но дворецът трябва да се движи по план, Сиси. Не може всичките му там приеми, аудиенции и обсъждания да се провеждат ей така, произволно — протестира императорът. — Знаеш колко е важно да се съхрани достойнството на монархията.

— Моят главен управител, граф Кьонигсег, винаги ще бъде в течение на намеренията и желанията ми. Дворецът да съгласува с него.

Ако искам да живея във Виена и да бъда здрава и занапред, трябва да го направя по моя си начин, Франци.

Тайно затаих дъх в очакване на възражения. Императорът обичаше нормите и утвърденото разпределение на деня си. Знаех, че му беше трудно дори да разбере желанието ми за свобода и независимост. Дали щеше да ме призове към ред?

— Е, тогава прави каквото трябва. Единственото ми желание е да си щастлива, Сиси — предано отвърна той и изпусна тежка въздишка.

— Щастлива съм, Франци — весело потвърдих аз и отвърнах на нежната целувка, която, естествено, не можех да му откажа след този подарък.

Веднъж успяла да прокарам границите между моята самостоятелност и двореца, аз пристъпих към подредбата на новия си начин на живот. Заповядах към апартамента ми в „Хофбург“ да се добави гимнастическа стая, която беше обзаведена в точно съответствие с моите представи. Бях се убедила, че движението и гъвкавостта са неразривна част от доброто ми здраве. Тъй като и без това се събуждах по-рано от останалите, възнамерявах занапред да използвам сутрешните часове, за да укрепвам и тренирам тялото си на халките и трапеца.

Новата ми здравна програма включваше също редовни масажи и бани, затова заповядах да снабдят покоите ми със специална масажна маса и да обзаведат модерна баня. Нека Франц Йозеф да се задоволява с умивалник и тоалетен стол с дупка, аз обаче исках истинска вана, течаща вода и английски клозет с водно промиване.

Разбира се, тази така наречена склонност към „необяснимия лукс“ породя безброй завистници. Този път обаче бях подготвена за долните клюки и ги отминавах със смях. Нали в крайна сметка всеки ден четях в очите на Франц Йозеф одобрение на моята красота, подвижност и на младежката ми фигура. Не ми изглеждаше да съществува полска графиня или разкрепостена актриса, която да му харесва повече от собствената му съпруга.

По онова време стройното ми тяло тежеше 46 килограма при ръст 172 сантиметра и исках да си остане така, доколкото зависеше от мен. Не виждах причина обиколката на талията ми някога да надхвърли петдесет сантиметра; започнах да обръщам повече внимание на облеклото и на външния си вид. Огледалото, в което

доскоро хвърлях бегъл поглед, сега се превърна в най-важната контролна инстанция във всекидневието ми.

Кога аз — крехкото девойче, болната жена и уморената пътешественичка — се бях превърнала в бляскава императрица? Не можех да определя точно, ала ми харесваше да бъда красива и да ме боготворят заради външността ми. След толкова критики, придирчивост и унизителни подмятания изпитвах естествено удовлетворение от новото за мен одобрение.

Императорът се гордееше безумно със съпругата си. Посъветва ме да си направя от онези модни фотографии на господин Ангерер^[2] и бе извънредно поласкан, когато техните многобройни варианти се появиха във всички европейски дворци. Харесваше му, че другите владетели му завиждат за красивата императрица. Беше ме завоювал и никой не можеше да му отнеме тази победа. Тя го утешаваше за безбройните му политически и военни поражения в миналото. Тази причина бе достатъчна, за да се отнася снизходително към многото ми „шантави приумици“, както ги наричаше.

Ежедневното контролиране на теглото и мерките ми отнемаше доста време, но пък така можех да предприема незабавни стъпки, ако съм надхвърлила определения лимит. Това се случваше рядко, защото контролирах грижливо храната си, а редовното движение както в гимнастическата стая, така и върху конското седло поддържаше безпроблемно желаната форма на фигурата ми.

За щастие и без това не чувствах кой знае каква нужда от обилно ядене и от претъпканите със захар тестени храни, сладкиши и шоколадови бонбони, които дамите от моята свита поглъщаха в изобилие. Всяко нещо, надхвърлящо обичайното количество, ми причиняваше стомашно неразположение и по тази причина го избягвах. Чаша топло мляко, малко концентриран говежди бульон или няколко плода ми бяха достатъчни, за да се чувствам добре. След като се бях отървала от диктата на семейните хранения и от орловия поглед на ерцхерцогинята, си позволявах лукса да ям само когато изпитвам глад, а не когато се налага по план.

Появявах се на дворцовата трапеза единствено когато нямаше друг начин. В тези неизбежни случаи хапвах толкова малко, че критиците ми, естествено, се нахвърлиха върху моя „недостатък“. Но

те щяха да ме нападат и ако се тъпчех като хусарски лейтенант, прегладнял след тридневна езда.

Висшата аристокрация, която по традиция и от жажда за власт се усукваше около майката на императора, възприе с робска преданост антипатията на височайшата дама към екстравагантната ѝ снаха. Блюстителите на закостенелите нрави, които надушваха опасност за Запада, ако по време на „Кръга“ измърморя стандартните фрази без необходимия патос, не криеха неблагоприятното си. Прецизното изброяване на въображаемите ми грешки се превърна в тяхно любимо забавление.

Дали галопирах из „Пратера“ по изгрев-слънце заедно с моя английски началник на конюшните, или прекарвах времето си с гимнастически упражнения, дали посрещах братята и сестрите си във Виена, или си купувах ново куче — те винаги намираха за какво да се захванат. Учудвах се само на чудесната им информираност. Откъде черпеха точни сведения за дневните ми занимания?

Направо паднах от небето, когато открих причината — и то върху писалището на императора. Бях потърсила Франц Йозеф, за да разговарям с него за Рудолф, който ми се виждаше твърде сериозен и прекалено ангажиран във всекидневния възпитателен маратон на престолонаследника. Ала забравих за всичко, след като намерих докладите върху писалището на Франц Йозеф.

— Ти караш полицията да ме шпионира? — изумих се аз, втрещена невярващо в точното описание на деня ми, в което бе регистриран и най-дребният детайл.

— Моля те, Сиси, не се горещи толкова, това е съвсем безобидно.

В този ден обаче обичайната фраза не бе в състояние да ме умилюва, нито пък възхитеният поглед на императора, който се плъзна по новата ми рокля от розово моаре с прикачени тъмнорозови панделки.

— За какво ме молиш? — извиках гневно. — По-добре ми обясни откъде на твоя господин министър на полицията му е хрумнало да шпионира собствената си императрица!

— Това няма нищо общо с шпионирането, Сиси — опита се да ме успокои той. — Единствената цел е да се гарантира твоята сигурност. Задача на държавната полиция е да държи императрицата

под око. Живеем в опасни времена. Бунтовници, анархисти и други субекти може да се приближат до теб, за да ти навредят. Агентите са натоварени със задачата да те пазят.

— И това ще ме предпази? — грабнах най-горния лист с вчерашните ми дейности и го размахих пред очите му. — Ама че пазачи, да описват върху сума ти страници как преди два дни собственоръчно съм си купила бонбони с аромат на теменужка! Не желая полицейски шпиони по петите си, Франци! Погрижи се да ме оставят на мира!

Изхвърчах от кабинета му и треснах вратата толкова силно, че сигурно се чу из целия „Хофбург“. Бях възмутена до дъното на душата си и дори не помислих как враговете ми ще интерпретират тази бурна проява.

Внезапно прозрях кой разпространяваше безбройните недискретни клюки, на които толкова се бях чудила. Барон Фон Кемпен, министърът на полицията, и без това не се числеше към моите приятели. Отново почувствах, че не мога да дишам в „Хофбург“.

Някои събития, неподвластни на влиянието ми, допълнително даваха повод за зловни клюки около моята персона. Най-големият ми брат се бе отказал от правата си, за да се ожени за красива актриса без благородно потекло — този факт се пишеше на моята сметка, както и брачните проблеми на Мария, които се обсъждаха публично. Никой не знаеше все още за тайната ѝ бременност, но аз живеях в постоянен страх, че и този скандал ще бъде разкрит рано или късно.

До ушите ми стигна дори мълвата, че клюкарите сравнявали основателното бягство на Мария при майка ни с моите пътувания до Мадейра и Корфу. Две сестри, които си нямат друга работа, ами бягат от коронованите си съпрузи. Колко глупави бяха хората! И на най-големия си враг не пожелавах да преживее моите болки, безсънните ми нощи и онова ужасяващо чувство за надвиснала опасност от смъртоносно задушаване, което ме бе принудило да предприема и двете пътувания. Да не говорим пък за личното злощастие на Мария.

Всяка сутрин наблюдавах състоянието си с нарастващ страх. Грижливо проверявах функциите на тялото и свежестта на кожата си. Стана ми навик да обсъждам с моите лекари и най-малкия повод за тревога. Дори повиках доктор Фишер във Виена, защото единствено на него имах достатъчно доверие, за да се чувствам сигурна. Впрочем той

потвърждаваше в детайли диагнозите на виенските си колеги. Нямаше признаци за ново увреждане на белите ми дробове, докторът не намираще за какво да се захване, като изключим обичайното напомняне да се храня по-разумно и по-обилно.

Франц Йозеф смяташе тревогите ми за преувеличени и безпочвени. Според него доктор Фишер просто потвърждаваше това, което съпругът ми виждаше всеки ден със собствените си очи.

— Не знам какво в теб би могло да стане още по-съвършено и по-красиво, Сиси — в изблик на обич каза той, когато научи за резултата от прегледа. — С всеки изминал ден те обичам все повече и повече. Най-много ми се иска да те държа в обятията си ден и нощ.

Това „нощ“ ме накара да наостря слух. След раждането на Рудолф Франц Йозеф не се бе позовавал сериозно на съпругеските си права. Опитах се да прикрия с усмивка неудоволствието си.

— Твоите министри и чиновници няма да бъдат очаровани, ако се наложи да вършат цялата работа сами, Франци.

— От мен може да изискват много, но не и всичко. Аз не съм само император. Аз съм и мъж. Твоят мъж.

Мили Боже, той наистина имаше предвид онова, от което се опасявах. Прехапах долната си устна и трескаво си заблъсках главата в търсене на правилния отговор. Но освен „Не!“ и още веднъж „Не!“ не ми хрумваше подходящо възражение, което да звучи достатъчно дипломатично, за да пощади чувствителната му мъжка гордост.

Мълчанието ми не породило съмнения у Франц Йозеф. Той все повече се разгорещаваше по опасната тема, рисувайки последиците от желаната близост в най-пъстри краски.

— Би било прекрасно нашият мъничък Рудолф да си има братче или сестриче, Сиси — без заобикалки поде той. — Не ти ли се иска отново да държиш бебе в ръцете си?

Още едно дете, което ерцхерцогинята да отчужди от мен и да го възпитава посвоему? Никак даже! С мъка овладях ужаса си. Типично за Франц Йозеф — след толкова години да не забележи колко ми е трудно да му отдавам тялото си за интимни занимания. Не бях в състояние да изпитам при този акт нещо различно от отвращение и мъка, когато той се превръщаше в пъшкац, безпардонен непознат, търсещ единствено собственото си удоволствие.

Не изпитвах нито опиянението, възхитата и забравата, по които се превъзнасяха Мария и Матилда, нито спокойното равнодушие, което мама ми бе препоръчала преди първата ми брачна нощ. Та нали ставаше въпрос за моето тяло, защо не можех сама да определям какво да се случва с него? Как тъй една обикновена брачна клетва позволяваше толкова насилие и принуда?

До раждането на Рудолф понасях търпеливо отвратителните интимности, защото в крайна сметка беше мой дълг да родя престолонаследник. Но сега? Да не би Франц Йозеф да възнамеряваше да продължи изтощителния кръговрат „зачеване-раждане“, докато природата не му сложи край? Ужасяваща мисъл!

— Сигурно и ти копнееш за обятията ми, Сиси — настоя императорът въпреки мълчанието ми. Сякаш изобщо не му минаваше през главата, че бях изумена, а не притеснена. Притисна ме така силно към себе си, че дъхът ми секна.

— Моля те, причиняваш ми болка... — прошепнах.

Напразно. Той обсипа с целувки устните, бузите, челото и затворените ми очи, а аз замръзнах под настойчивите му ласки. Бях си въобразила, че съм в безопасност. Каква съдбова заблуда.

— Вече имаме три деца... — пак опитах да го възпра аз.

Този път той реагира. Престана да ме целува и ме изгледа намръщено. Вероятно бях бледа като смъртник.

— Имам само един наследник — педантично ме поправи той.

— И без това само един може да носи короната — отвърнах пораздразнено, отколкото възнамерявах.

Нима не бях изпълнявала безропотно дълга си като съпруга и императрица години наред? Не му ли бяха достатъчни Рудолф и Гизела? Мили Боже, как да отблъсна претенциите му, без взаимоотношенията ни отново да се влошат? Знаех, че реагира извънредно чувствително и на най-малкия намек за критика към мъжките му качества. В началото на брака ни бях направила един-единствен плах опит да го помоля за повече нежност и търпение.

Надменният му отговор се беше врязал в паметта ми: „Просто ми имай доверие, Сиси. Ти, разбира се, си нямаш понятие за любовта. Аз обаче знам какво трябва да направя. Досега съм доставил удоволствие на всяка жена, с която съм бил.“ Не можех да му кажа, че в моя случай се лъже...

— Някой ден Рудолф ще ни е благодарен, ако има братя, на които да разчита в трудни времена, Сиси — чух го да казва сега. — Един император се нуждае от семейство, на което да има доверие. Не знам какво бих правил без моите братя, Сиси.

Спонтанно ми хрумнаха няколко отговора, всички до един неподходящи да бъдат изречени на глас. Нито Максимилиан, нито Карл Лудвиг или Лудвиг Виктор бяха сред съветниците на Франц Йозеф. Ако изобщо слушаше някого, това беше майка му, но не и братята. Те го ядосваха, когато дръзваха да изразят мнение, различно от неговото.

Франц Йозеф продължаваше да смята мълчанието ми за женски свян. Потупа ме галено по рамото, сякаш бях кученце, нуждаещо се от успокояване.

— Ще видиш, че ще ти хареса пак да си имаме детенце, Сиси. Вече нямам търпение, така се радвам!

Аз обаче никак не се радвах, а нежеланието ми прерасна в паника. Същата вечер, когато Франц Йозеф дойде в спалнята ми, цялата треперех от треска и имах непоносимо главоболие.

— Толкова съжалявам, Франци... — прошепнах не съвсем искрено аз, а той направи крайно разочарована физиономия. Заприлича ми малко на Рудолф, когато му отнемат любимата играчка.

— Надявам се само да не е нещо сериозно, Сиси — промърмори съпругът ми, угрижен, но и разгневен. — Повика ли вече доктор Фишер?

— Утре, Франци — обещах аз. — Ще го повикам утре сутринта...

— После искам веднага да знам какво е открил.

Излезе, без да ми пожелае лека нощ или да ме целуне. Не му се сърдех. Изпитвах единствено облекчение, задето поне тази нощ не ми се наложи да изпълнявам така наречените му „мъжки желания“. Въпреки това не можах да спя. Колкото повече мислех, толкова повече се вцепеняваше и изстиваше тялото ми. Вече проклинах красотата, гъвкавостта и грацията, които привличаха Франц Йозеф. Как можех да съм толкова глупава!

Доктор Фишер още беше във Виена. Появи се рано-рано и ме прегледа основно. После ме погледна с тъжните си добри очи.

— Ваше Императорско Височество, изглеждате ми напълно здрава. Сърдечният ритъм и пулсът са наред, не установих и заболяване на вътрешните органи.

— Знам, въпросът е, че... — усетих как се изчервявам като рак.

При цялото ми доверие към доктор Фишер — как да изразя с думи какво ме вълнуваше? От една страна, и без това не можех да изрека дори звук, от друга — в присъствието на придворна дама ми бе забранен всякакъв намек, че проблемите ми евентуално имат нещо общо с императора. Какво да кажа, за да го насоча поне малко?

— Негово Величество ще си помисли, че само си въобразявам. Питайте обаче моите дами, наистина имах висока температура...

Дали намекът беше достатъчен? Може би из коридорите на „Хофбург“ вече клюкарстваха как императорът е напуснал спалнята ми с крайна неохота само след няколко минути? Нямах тайни под този покрив.

— Имате само временен проблем с кръвообращението, Ваше Императорско Височество — успокои ме доктор Фишер и така многозначително погледна нервно преплетените ми пръсти, че отново се изчервих. — Не е чудно, предвид на тежкото заболяване, от което наскоро оздравяхте. Истинско медицинско чудо е, че не се случва често. Не би трябвало да поставяте на карта постигнатия успех в лечението, като се излагате на прекомерни физически натоварвания...

— Какви натоварвания? — прошепнах разочаровано, защото не това исках да чуя. Вероятно той щеше да ограничи гимнастиката и уроците ми по езда.

— Така например в момента не би било редно Ваше Императорско Височество да поема риска от нова бременност — лаконично отвърна доктор Фишер.

Погледите ни се срещнаха и изведнъж в главата ми се възцари благодатен покой. Сърцето ми се върна към нормалния си ритъм, гърдите ми се изпълниха с поетия дълбоко въздух.

— Негово Величество ще бъде разочарован... — измърморих, потискайки глупавото желание да се разсмея. — Императорът толкова се надяваше...

— Предполагам, че Негово Величество държи най-вече на здравето на Ваше Императорско Височество — почтително отбеляза доктор Фишер.

— Но аз не искам да му създавам грижи — обади се гузната ми съвест. — И бездруго си има толкова много проблеми.

— Ако Ваше Императорско Височество желае, мога лично да се явя пред Негово Величество и да го успокоя — предложи докторът.

— Да, моля ви, съобщете му — припряно избъбрих аз. Колкото по-скоро Франц Йозеф погребее желанието си за нови наследници, толкова по-добре и за двама ни. — И ще му кажете също, че вината не е моя, нали?

Доктор Фишер се поклони отново и напусна покоите ми заднешком, както повеляваше церемониалът. Изведнъж главоболието ми отмина. Отпуснах се с въздишка на възглавниците, като си наложих да не рипна на мига. Отлично осъзнавах присъствието на дежурната придворна дама. Нямах доверие никому. Неприятно щеше да е както за Франц Йозеф, така и за мен, ако тя докладваше, че след като е чула потискащата диагноза, императрицата като по чудо си е възвърнала веселостта.

За кой ли път ми се прииска сред всичките тези високоблагородни дами с безупречно потекло да имаше поне една дружелюбно настроена към мен душа. Приятелка, достойна за доверието ми, с която да споделям и радости, и скърби. Не можех обаче да очаквам приятелство от дамите от виенската аристокрация. Това се потвърди и през следващата зима, която прекарах свободна и необезпокоявана благодарение на съдействието на доктор Фишер.

Дворецът уважаваше моя сан, но не и личността ми. Контесите, графините и ерцхерцогините не проумяваха, че монотонността на дворцовия живот с неговите приеми и чествания, аудиенции и празненства, сковаващи правила и кухи фрази е затъпяваща и скучна. Предпочитах вместо това да яздя из „Пратера“, да чета книга или отново да уча унгарски, те пък смятаха заниманията ми за недопустима критика и посегателство върху техните наследствени позиции и длъжности. Обвиняваха ме, задето ограничавах публичните си изяви, понеже това ограничаваше и техните.

Под грижливо фризираните им, окичени с бижута глави се криеше оскъден интелект, занимаващ се най-вече със семейни клюки, мода, завист и със собствената им значимост. Така например те не проумяваха, че уча унгарски, защото езикът, страната и нейната авантюристична история ме бяха омагьосали още първия път, когато

чух за тях в „Поси“. Нежният спомен за граф Имре Хуняди бе дълбоко скътан в опърничавото ми сърце. Чаровният унгарец и неговата красива сестра бяха направили дните ми в Мадейра незабравими.

Франц Йозеф, който говореше унгарски от дете, се забавляваше с ненадейно обзелите ме амбиции.

— Нямаше ли да е по-добре да си усъвършенстваш френския или италианския? Така ще ти бъде много по-лесно, когато приемаме нашите посланици.

Завоалираната критика само засили съпротивата ми. Искях да уча унгарски, а не да вземам уроци, за да бъде разбрана по-добре от някакви си посланици.

— Ти понякога приемаш и унгарци, мили мой — заинатих се аз.

— Тук си права — миролюбиво се съгласи той и отново се зае с документите си. — И без това скоро ще установиш, че този език крие коварни изненади.

За моите придворни дами унгарският беше синоним на революция и въстание. Ерцхерцогинята, все още абсолютният и непрекословен авторитет по въпроса кое подобава и кое не, ненавиждаше маджарите с цялото си сърце. Следователно и техният език беше някаква абракадабра, незаслужаваща да бъде изричана от една дама. Щом императрицата се мъчи да го научи, значи за пореден път доказва, че „щуротиите“ ѝ минават всякаква мярка.

Всеобщите настроения обаче само подклаждаха моето усърдие. Всяка унгарска дума, която усвоявах, засилваше интереса ми и ми доставяше удоволствие. Маджарите и тяхната страна все повече ми оживяваха на сърцето. Разбирах гордостта на унгарците и стремежа им към свобода, както разбирах и недоверието, с което се отнасяха към Хабсбургския император, когото политическите раздори бяха превърнали в техен крал.

След насилственото и кърваво разгромяване на революцията от 1848 година страната се владееше и управляваше централно от Виена. Унгария бе загубила привилегиите си, аристокрацията ѝ беше прокудена извън страната, унижена или езекутирана. Императорската войска задушаваше в зародиш всякаква съпротива. До момента Франц Йозеф не държеше да бъде коронован официално за крал на Унгария. Съображенията му бяха очевидни.

Коронацията предполагаше възстановяването на старата унгарска конституция, а никой във Виена не желаше да чуе за това. Императорската майка и повечето съветници на Франц Йозеф настоятелно го убеждаваха да не прави каквито и да било компромиси пред унгарците. Те бяха врагове на Унгария, а също и мои. Зад всяко сближаване надушвах измяна — сигурна бях, че същите хора стояха и зад опита на Франц Йозеф да ми избие от главата уроците по унгарски, на които първоначално само се присмиваше.

— Това източно наречие е твърде трудно за теб, Сиси — императорът прикри критиката си с мнима загриженост, когато се видяхме за малко на четири очи преди един от безбройните приеми. — Теб те заболява главата дори, когато ти се наложи да кажеш няколко изречения на френски в „Кръга“.

— Заболява ме главата не защото ми е труден езикът, а защото цялата тази дандания е толкова ужасна и безсмислена, Франци — дръзко изрекох голата истина аз. — Дори не е учтиво да казваш едно и също на всеки човек. „Как сте? Харесва ли ви във Виена? Радваме се да ви видим.“ И всичко това безброй пъти, един след друг, Боже мой, направо е затъпяващо!

Императорът реагира както винаги. Усмихна се снизходително, сякаш съм глупаво дете, което не знае какви ги дрънка. С едното око вече поглеждаше към вратата, която ей сега щеше да се отвори към голямата зала за аудиенции.

— Не е нужно да знаеш чужд език, за да бърбориш като папагал — опитах се отново да привлека вниманието му аз. — Да владееш един език означава да разбираш поезията му, да вникваш в стихотворното му изкуство, в мелодиката му...

— Ах, Сиси, нищо чудно, че горката ти главица те боли толкова често. Ама наистина, трябва да ѝ дадеш покой. По-добре си почивай, за да не пострада красотата ти от това витаене из облаците.

Вратата се отвори и отговорът ми за пореден път бе задушен от добре смазаната машина на дворцовия протокол. Поех си дълбоко дъх, за да преодолеея внезапното стягане в гърдите. Когато Франц Йозеф говореше такива неща, аз се напънах да запазя спокойствие, а това беше далеч по-трудно от ученето на унгарския. Понякога той се държеше не като мой съпруг, а като баща, и все повече заприличваше на такъв.

Опитите му да обедини многото народи от огромната си империя и да ги държи в мир и подчинение често срещаха спънки, което го правеше раздражителен и отрано издълба строги бразди върху челото му. И в този ден той ми изглеждаше много по-възрастен от годините си. Обичта ми към него пропъди лошото ми настроение, ала скоро бе засенчена от нови, необичайни грижи.

— На мен пък ми се струва, че именно ти трябва да си почиваш по-често, Франци — нежно му напомних аз, докато заемахме местата си под тронния балдахин и дамите ми драпираха около мен шлейфа на обемистата ми официална рокля. — Нужно ли е всяка заран преди шест да засядаш над документите? Нали имаш министри и чиновници, които работят за теб. И аз бих искала да ти помогна. Може би по унгарските въпроси. Научих вече толкова неща и...

— Ти? — недоверчивият му тон ме нарани, а следващите думи още повече влошиха нещата. — Що за идиотска идея? Жените си нямат понятие от политика, Сиси. Само ще объркаш всичко.

— Като майка ти ли? — възмутих се аз, в крайна сметка ерцхерцогинята също беше жена.

— Не, това е друго — пренебрежително махна с ръка императорът. — Не можеш да мериш мама с нормални мерки. Тя беше принудена да действа против природата си, защото нашият баща не й беше кой знае каква опора. Принудена беше лично да се погрижи да получа императорското достойнство, затова и разбира от политика повече от всички мъже, взети заедно.

— Единственият мъж в „Хофбург“ — огорчено промърморих аз, защото тази виенска мъдрост, естествено, беше стигнала и до моите уши.

Франц Йозеф се засмя и даде знак на церемониалмайстора, че аудиенцията може да започва.

— Сигурно има известна истина в това. Не знам какво щях да правя без нея. А сега ощастливи с усмивката си американския посланик, нека да докладва отвъд големия океан, че имам за жена най-красивата императрица в цяла Европа.

Прикрих разочарованието си, доколкото ми беше възможно, и продължих с удвоена енергия езиковите си занимания. В същото време полагах грижи и занаят да бъда бляскавата императрица, която Франц Йозеф искаше да вижда до себе си. Всъщност двете задачи се

съчетаваха добре. Преговарях думички, докато четкаха косата ми, и се упражнявах да говоря унгарски с камериерката, която ми помагаше за тоалета, а преди това беше служила при една унгарска благородница.

Ежедневно се упражнявах с часове, за да постигна образа, който императорът и всички останали очакваха от мен при всяка моя публична поява. А очакванията се увеличаваха непрестанно. Но пък ми доставяше удоволствие, когато критиците ми капитулираха пред възторга, с който ме посрещаха хората. Химноподобните вестникарски статии за елегантния ми външен вид, за грациозните ми движения и за необикновената ми разкошна коса заглушаваха злостните клюки.

Грижите за тази коса, първоначално тъмноруса на цвят, а през изминалите години потъмняла до златистокестеняво, изискваха значителни усилия. Веднъж на три седмици посвещавах цял един ден на миенето и грижите за пицната грива, която вече ми стигаше до прасците.

За гъвкавост и блясък се прилагаше редовно маска от трийсет сурови жълтъка, разбъркани с ракия. Сместа се втриваше с четка в кичурите, които едно слугинче предварително разстиляше върху масата. Маската действаше един час, после косата се измиваше с топла вода, изплакваше се с отвара от орехови черупки, поръсваше се с розова вода и накрая се изсушаваше. Това отнемаше часове. Денят за миене на косата ми се бе превърнал в ритуал, който ангажираше голяма част от моята прислуга и беше същинско изпитание за търпението ми.

Затова пък всичко живо възхваляваше пицната ми грива. Напразно завистничките ми се опитваха с помощта на изкуствени къдрици да постигнат ефекта, който природата ми бе дала по рождение.

Веднъж на представление в „Бургтеатър“ бях впечатлена от изисканата фризура на изпълнителката на главната роля, Елен Габийон, и не се поколебах да попитам кой е нейният фризьор. За мое удивление фризьорът се оказа жена — истинска магьосница, твореща чудеса.

— Франциска Ангерер, Ваше Императорско Височество — докладва ми придворната дама, която бях изпратила да разузнае. — Дъщеря на фризьор от Шпителберг. Отскоро е фризьорка в „Бургтеатър“.

Но не задълго. След като лично одобрих девойката и се убедих както в уменията ѝ, така и в пъргавия ѝ ум, през април 1863 година вестник „Винер Моргенпост“ съобщи, че „госпожица Ангерер се отказва от грижата за прическите на придворните актриси и от определения за това хонорар“. Затова пък тя стана фризьорка на императрицата, а размерът на годишното ѝ възнаграждение бе определен на две хиляди гулдена. Освен това ѝ бе дадена възможност „да печели от своите умения и другаде“, когато не се нуждаех от услугите ѝ.

Не се съмнявах, че госпожица Ангерер ще се възползва от тази възможност — освен че беше сръчна в ръцете, тя се отличаваше със забележителен търговски нюх. Допадна ми това обикновено момиче, което благодарение на таланта и способностите си проникваше стремително в среди, при нормални обстоятелства недостъпни за нея. Тя беше най-доброто опровержение за заблудата на Франц Йозеф. Жените притежаваха и други качества, освен да бъдат хубавки и да раждат деца.

Фани встъпи в длъжност и с безподобна сръчност се зае с косите ми. Тя умееше да сплита и вдига на кок гъстата ми коса така, че да обрамчва челото ми като корона, а значителната ѝ тежест да не натоварва прекомерно тила ми. Освен това ме забавляваше с любопитни клюки за моите завистнички. Антуражът ми откри в нея възможност да извлече ползи и не една дама се опита да я примами тайно. Тъй като не постигнах успех, скоро се появиха злостни клюки и по адрес на Фани Ангерер. Въпреки всичко тя ми остана безпределно предана, което за мен беше поредното доказателство за вродената ѝ интелигентност.

Изкусните ръце на Фани ми донесоха още по-голямо удивление по балове и публични прояви. След процесията за празника Тяло и кръв Господни, в която участвах в началото на лятото, писаха повече за тоалета и фризура ми, отколкото за християнския смисъл на самия празник. Що се отнася до мен, всяка крачка от шествието ми носеше неописуем ужас. Изпитвах страх от огромните човешки маси, които се блъскаха край пътя. Те стояха там не от набожност, а от чиста жажда за сензации.

След това събитие мигрената ми се засили до такава степен, че доктор Фишер препоръча да повторя лечението в Бад Кисинген. Явно

и императорът упорито свързваше известни надежди с това пътуване, защото пое лично неговата организация. Заминах за Бавария, съпроводена от многобройната си свита и новата си фризьорка и изпроводена с най-добри пожелания от Франц Йозеф.

Наясно бях, че доктор Фишер ми бе осигурил само временна отсрочка. Рано или късно трябваше да възобновя в пълна степен брака си, ала засега предпочитам да отпъждам тази тягостна мисъл. Единствено настоящето имаше значение, а то ме освобождаваше от притесненията на дворцовия церемониал и от неговите кухи предписания. В Бад Кисинген никой не предявяваше претенции към мен. Дори към красотата ми. На слепия херцог на Мекленбург му беше все едно как изглеждам, а на клетия мистър Колет в инвалидната количка му бе достатъчно присъствието ми. Разпусках в компанията на тези прекрасни и умни мъже. Върнах се към естествения ритъм на нормалния живот, в който никой не ме следеше, наблюдаваше и надзираваше.

Бях благодарна, задето Франц Йозеф не се отби при мен при пътуването си за Събранието на владетелите^[3] във Франкфурт, фактът, че пруският министър-председател Бисмарк беше убедил краля на Прусия да не присъства, едва ли бе подобрил настроението на Франц Йозеф.

* * *

Пределно ясно ми беше, че Прусия се стремеше към ролята на доминираща сила в немски говорещата Европа и, естествено, беше против императора — независимо от многобройните приятелски и роднински връзки, съществуващи между нашите народи. Подозирах също, че Франц Йозеф не е на нивото на сатанинския ум на господин Фон Бисмарк, но нима беше позволено на една жена да критикува така явно съпруга си? Вероятно беше по-добре, че не получих възможност да изразя мнението си, след като императорът бездруго оспорваше правото ми да разбирам от политика.

Малко по-късно братът на Франц Йозеф, ерцхерцог Максимилиан, и съпругата му Шарлота също игнорираха всички добронамерени предупреждения, когато делегация от мексикански

емигранти им предложи императорската корона на Мексико. В стремежа си към бленуваната корона заслепената Шарлота не желаше да чуе, че се впускат в опасна авантюра с неизвестен край. Максимилиан пък открай време си беше мечтател, откъснат от действителността. Те потеглиха към едно толкова несигурно бъдеще, че дори аз изпитах съчувствие към ерцхерцогинята, която неочаквано избухна в сълзи, сбогувайки се със своя син. Майчиното ѝ сърце сякаш усещаше, че повече няма да види ерцхерцога — новоизпечен император.

Съчувствието ми към нея се пренесе и във всекидневното ни съжителство, така че прекарахме един измамлив период в необичайна семейна хармония. През 1864 година аз, повече откогато и да било, се стремях да изпълнявам изискванията към моята длъжност, а тя зачиташе усилията ми, като ограничаваше критичните си забележки. Дори милостиво изтърпя предпазливите ми опити да добия някакво влияние върху двете ми деца.

При всяко мое посещение Гизела продължаваше да ми се покланя безмълвно и благовъзпитано. Винаги беше в безупречни роклички, никога не правеше резки движения и излъчваше някаква възрастна сериозност, която никак не подходеше на едно осемгодишно момиченце. Сигурно не биваше да я сравнявам с моята жизнена и весела първородна дъщеря, която Бог ми бе отнел толкова рано, но не можех да не го правя. Гизела не приличаше нито на мен, нито на братята и сестрите ми. Мисълта, че би могла да погоди номер на възпитателката си или да тича боса из „Хофбург“, беше не само странна, но и абсурдна.

Ако криеше мъничко обич в малкото си сърчице, тя къташе това чувство единствено за ерцхерцогинята и за малкия си брат. С майка си се държеше съвършено дистанцирано и благовъзпитано. Погледнех ли я, сякаш гледах сериозното момичешко лице на ерцхерцогинята, което аха-аха да ме попита какво искам от нея. Искях да я обичам, но колкото повече се опитвах, толкова по-трудно се получаваше.

През това лято Рудолф получи за шестия си рожден ден свита, каквато се полагаше на един принц. Негов главен управител беше генерал-майор граф Леополд Гондрекур, който същевременно изпълняваше и длъжността възпитател на престолонаследника. Графът беше избран лично от бабата на Рудолф; фактът, че от този момент

виждах сина си само в униформи, беше достатъчен, за да ми стане подозрителен въпросният господин. Що за възпитател беше този, който превръщаше шестгодишния ми син в детско издание на императорски офицер?

Сърцето ми страдаше за моето нежно, ранимо момченце, което беше твърде чувствително и твърде боязливо, за да си играе на войници. Ако ненавистта на Рудолф към генерал-майора беше дори наполовина на моята, значи трябваше да го освободя от неговата тирания. Само дете не ми се удаваше възможност да се намеся и да помогна. Когато се опитвах да засегна въпроса пред Франц Йозеф, той отказваше да ме изслуша и говореше за „воинска твърдост“. Трябвало „да укрепне характерът“ на Рудолф, а крехкостта му да отстъпи място на „мъжката сила“.

Какво можех да сторя? Императрицата също бе жена, която дължеше абсолютно послушание на мъжа си. Имах само правата, определени ми от Франц Йозеф. Ако въпреки това се помъчех да помогна на Рудолф, щях да вляза в открито противоречие с императора. Това би означавало да заложа на карта влиянието и личната си власт, доколкото ги имах. Нима щях да помогна на престолонаследника, като направя и двама ни нещастни?

Този проблем ме терзаше толкова, че ми беше трудно да се съсредоточа върху всекидневието. Например върху подробния списък на дамите от старата унгарска аристокрация, измежду които трябваше да си избира нова придворна дама. Унгарка, която да ми помага да уча езика и чието бъдещо присъствие още отсега беше трън в очите на виенските ми дами.

Дворът реагира ужасено на непонятното ми желание, затова пък аз с радост и съвсем преднамерено им сервирах една млада унгарка от най-нисшата аристокрация. Признавам, жестът беше детински и вироглав, но впоследствие се оказа, че съм извадила голям късмет.

През ноември Ида Ференци постъпи при мен на длъжността „четец на Нейно Величество“ — етикетът, то се знае, беше проучил, че тя не може да стане придворна дама, тъй като поколенията на нейните предци не са имали достъп до двореца. Аз настоявах на желанието си, а служителите на императора блъскаха дебелиите си глави, докато накрая им хрумна решение: да ми назначат не придворна дама, а дама-четец.

Ида притежаваше благородно сърце, за което би трябвало да ѝ завиждат мнозина в двореца. Тя стана моя приятелка, за каквато отдавна копнеех. Още щом погледнах в кротките ѝ момичешки очи, разбрах, че мога да ѝ се доверя. Когато дойде при мен, беше на двайсет и три години, а на мен ми се струваше, че цял живот съм я познавала. Най-после имах доверена душа, която разбираше какво чувствам и мисля. Човек, който по възраст и произход беше изцяло близо до мен, а не до свекърва ми, макар да бяха правени не един и два опита да подкопаят лоялността ѝ.

С помощта на Ида скоро установих, че знанията ми по унгарски вече бяха достатъчни да водя разговор, недостъпен за любопитните уши. Освен нас двете в обкръжението ми нямаше никой — с изключение на императора, — който да разбира и да говори този труден език. Можехме да си бъбрим открито, докато, например, господин Винтерхалтер^[4] ме рисуваше в безкрайно дълги сеанси, портрет след портрет.

Желанието на този художник да улови и фиксира върху платното цялата ми същност сякаш нямаше насита. Първоначално трябваше да изготви само една картина, представяща ме в непринуден утринен тоалет и с разпуснати коси. Подарък за работния кабинет на Франц Йозеф. След това обаче веднага сложи на статива следващото платно. Този път стоях на подиума в празнична рокля и със звезди от диаманти в косата, и единствено благодарение на Ида не умирах от скука и нетърпение.

— Вие сте истинско щастие за един художник, Ваше Императорско Височество — отбеляза Винтерхалтер, когато се учудих на усърдието му. — Толкова много красота непременно трябва да бъде съхранена за поколенията.

Този човек нямаше спирание. Със сигурност не беше без значение и обстоятелството, че императорът го възнаграждаваше по царски за всяка картина. Понякога ми се струваше, че с всеки нов портрет Франц Йозеф се опитваше да обсеби и частица от моята същност.

— Какво да правя, като ми харесва да ме гледаш, докато седя на писалището — обоснова той новата си страст по моите портрети. — В момента имам твърде малко време за теб.

Така си беше. От ранни зори в кабинета му светеше, а понякога не се явяваше дори на вечеря. Майка му бе възпитала у него чувство за

дълг, което го приковаваше към бюрото, докато не прочете и най-маловажния документ и не се подпише лично под него.

Той така се товареше с работа, че през февруари на следващата година дори не можа да ме придружи за сватбата на Карл Теодор в Дрезден. Бърборко се беше влюбил в принцеса София Саксонска и младата двойка — и не само тя — очакваше императорът и императрицата да празнуват с тях.

— Ще заминеш сама — заповяда ми малко рязко той, когато възразих. — И без това пътуваш без мен насам-натам.

Спестих си отговора — каквото и да кажех, щях да сбъркам. Понякога имах чувството, че от устата на императора говори ерцхерцогинята. Дали тя го насъскваше отново зад гърба ми? Подозирах, че рано или късно щеше да се стигне до твърде лош сблъсък. Временното примирие започваше да се руши отвсякъде. Битката, от която се опасявах, се състоя обаче чак през август.

Сватбата на Бърборко, слава Богу, отмина — не ми беше по вкуса стълпотворението от хора, действаше ми на нервите; отмина и ежегодната почивка в Бад Кисинген, и срещата ми с моя братовчед Лудвиг.

След смъртта на баща си Лудвиг беше станал вторият баварски крал, носещ това име. Трябва да призная, че по онова време той беше изключително добре изглеждащ млад мъж. Забавляваше ме с мечтателната си екзалтираност, смеех се на склонността му към преувеличение. Лудвиг се захласваше по мен; бях принудена многократно да му напомням, че съм омъжена императрица. Накрая, без да се замислям, му съобщих, че имам още една неомъжена сестра, и продължих пътя си към Бад Ишъл.

Както всяко лято, така и сега семейството се беше събрало около ерцхерцогинята в императорската вила. Възнамерявах да стисна зъби и да преклоня глава, ала цялата ми добра воля в миг се изпари, когато прегърнах сина си. Едва познах клетото момченце. Той беше блед като платно, потрепваше, когато го докоснех, и реагираше толкова нервно, че се уплаших за душевното и физическото му здраве.

— Не се бой от майка си, Рудолф — измърморих ужасено и погалих хилавото му тресящо се гръбче. — Какво се е случило? Кажи, какво?

Мина известно време, но постепенно той изля цялата кошмарна история, прекъсвана от силни ридания: Гондрекур беше на път да съсипе духа и тялото на престолонаследника. Неговите методи на възпитание произлизаха директно от школата за кадети. Съжалявах със задна дата клетите момчета, които вероятно е тормозел, преди да се захване с престолонаследника. Закалявал сина ми с безсмислено поливане със студена вода, плашел го до смърт със среднощни пистолетни изстрели до възглавницата му и през миналата зима дори го накарал да марширува в адски студ, леко облечен, в снега пред стаята на баща си.

Върхът на всички жестокости било посещението на зоологическата градина в Лайпциг^[5] и твърдението, че ще бъде нападат от глиган. Почти обезумял от страх, Рудолф блъскал по заключената порта и се молел за помощ, а неговият възпитател — по-скоро палач, отколкото педагог — очаквал този ужасен експеримент да укрепи смелостта на императорския син.

Нищо чудно, че Рудолф боледуваше постоянно. Най-страшното от целия му сподавен разказ беше обаче, че и баща му, и баба му са знаели за тези бруталности. С тяхно одобрение генерал-майорът се отнасял към единствения син на императора като към някакъв изнежен кадет. Нима всички бяха обезумели напълно?

— Това ще свърши, Рудолф, обещавам ти! — утеших сина си аз и се запътих право при баща му.

Спестих си предварителния разговор с ерцхерцогинята. Имах лоши спомени за аргументите ѝ. Когато пътувах до Мадейра и Корфу, тя ме упрекваше, че съм зарязала децата си. Смяташе ме за безотговорна и неспособна да се грижа за Гизела и Рудолф, които всъщност бяха в много по-голяма степен „нейни“ деца, отколкото мои. Присвояваше си правото да се грижи за възпитанието на децата на императора и многократно ми го натякваше. Този път обаче ставаше въпрос за нещо повече: на карта беше заложено психическото и физическото здраве на сина ми!

— Ако не се намесиш, този ужасен човек ще превърне Рудолф в кретен! — нахвърлих се на Франц Йозеф аз. — В изтъкан от нерви неудачник, така залутан, че няма да си спомня дори кои са родителите му.

— Хайде сега, пак прекаляваш, Сиси — взмути се Франц Йозеф, по-скоро от държането ми, отколкото заради сина си.

— Гондрекур прекалява! — креснах, извън себе си от гняв. — Смяташ ли, че дете, малтретирано чрез поливане с ледена вода и pistolетни изстрели, ще се приучи към храброст? Най-много да научи, че заобикалящите го възрастни са брутални идиоти.

Никога не бях дръзвала да говоря на императора с такъв тон. Видях как челото му почервения и ми се стори, че глупавите бакенбарди, които не можех да понасям, настръхнаха повече от обичайното. Въпреки това не отстъпих и на милиметър.

— Аз съм майка на твоя син и искам без ограничения да определям какво ще се случва с него, къде ще живее и кой ще ръководи възпитанието му — настоях най-категорично.

— Но досега то...

— ... се определяше от майка ти, наясно съм — прекъснах го аз. — Това ще се промени!

Погледнах императора право в лицето и се смразих чак до върха на пръстите. Дали ще ме предаде? Дали ще постави майка си над мен? Не можех да понеса тази мисъл, но също така не можех да понеса и страданията на сина си. Както и да приключеше сегашната разправа, аз не биваше да отстъпвам. Всичко в мен се съпротивляваше на тази мисъл.

Напуснах Франц Йозеф, без да му кажа довиждане. В покоите си веднага седнах на бюрото, за да изложа писмено исканията си. Достатъчно добре познавах съпруга си и можех да предскажа неговата реакция. Без този документ той щеше да се опита да остави нещата такива, каквито са. За него беше валидно само писаното слово. Е, добре — щеше да го получи черно на бяло. Налагаше се да реши: Гондрекур или аз! Перото ми полетя по хартията сякаш от само себе си:

Желая да ми бъде гарантирано неограниченото правомощие по всички въпроси, засягащи децата — изборът на тяхното обкръжение, мястото на тяхното пребиваване, цялостното ръководство на тяхното възпитание, с една дума, само и единствено аз да решавам

и определям всичко до момента на пълнолетието им. Освен това желая само и единствено аз да определям и решавам всичко, отнасящо се до личните ми дела, между другото — изборът на моето обкръжение, мястото на моето пребиваване, всички промени в дома и т.н., и т.н.

Елизабет Бад Ишъл,

24 август 1865 година

Заложих всичко на една карта. Единственото оръжие, с което можех да накарам Франц Йозеф да се осъзнае, беше красотата ми. Дали тя щеше да бъде достатъчна, за да пречупя влиянието на ерцхерцогинята?

Аз победих, ала в нощ като тази ми се струва, че победата, която извоювах заради Рудолф, бе платена твърде скъпо. Да, питам се дори дали ако не се бях намесила, щях да спестя на сина си болката от един провален живот...

Гондрекур бе отстранен от обкръжението на престолонаследника, императорът го назначи за командващ на армейски корпус. Нужно ли е да добавям, че неговите войници първи бяха унищожени при Кьониггрец^[6]? Че хората говореха за него не заради военните му успехи, а заради срамната случка, когато в гнева си откъснал ухото на свой войник?

На важния пост като нов възпитател назначих Йозеф Латур фон Турмбург. Четирийсет и четири годишният старши лейтенант беше войник до мозъка на костите, с което получи одобрението на императора, но освен това беше следвал и право, а от 1860 година служеше като флигеладютант на императорското семейство. Ценях дискретността и приятните му обноски и знаех, че ще бъде подходящ възпитател на моя чувствителен син.

Излязох права. Рудолф обикна този човек, който насърчаваше природонаучните му дарби, изостряше интелигентността му и по този начин, без да иска, му отваряше очите за грешките на монархията. Това беше началото на онези проблеми, които все повече отдалечаваха Рудолф от баща му и правеха сина ми нещастен и недоволен.

По онова време обаче ми беше ясно само едно — че с намесата си се бях опълчила публично на императорската майка. Тонът помежду

ни, и без това хладен, стана леден. Тя ме упрекуваше, че с красотата си съм завладяла Франц Йозеф, за да го манипулирам.

— С цялото си сърце и душа съжалявам, задето отстъпих и разреших този брак — хвърли в лицето ми тя.

Беше права, но не би ме разбрала, ако го бях изрекла на глас. Ограничих се с учтив поклон и запазих мислите за себе си.

Как не виждаше, че решението на нейния син бе повлияно не от любов, а от слабост? Императорът мразеше да го принуждават да действа против волята си. Затова пък винаги даваше право на онзи, който му се противопоставяше и не му оставяше друг изход.

Можех ли да обичам такъв слабохарактерен мъж?

[1] Папските зуави са многонационално воинско формирование, създадено през 1860 г. и състоящо се от млади, неженени римокатолици. — Бел.прев. ↑

[2] Лудвиг Ангерер — австрийски фотограф (1827–1879), открил първото фотостудิโอ във Виена, впоследствие придворен фотограф на императорската фамилия. — Бел.прев. ↑

[3] От 17 август до 1 септември 1863 г. във Франкфурт била насрочена среща на немските владетели за обсъждане на конституционна реформа. Срещата била провалена поради отсъствието на пруския крал. — Бел.прев. ↑

[4] Франц Ксавер Винтерхалтер (1805–1873) — немски художник, майстор на портрета. Работил като придворен портретист във Франция, Великобритания, Испания, Белгия, Русия, Австрия. — Бел.прев. ↑

[5] По онова време самостоятелна община, днес район на Виена. — Бел.прев. ↑

[6] Битката при Кьониггрец, състояла се на 3 юли 1866 г. край село Садова в Бохемия, близо до Прага, е решаваща в Немската война между Прусия, от една страна, и Австрия и Саксония, от друга. Прусия побеждава, а Австрия понася огромни човешки загуби. — Бел.прев. ↑

ВИЕНА, ЯНУАРИ 1866 — ДЕКЕМВРИ 1866

ГОДИНА

„СЪРДЕЧНИТЕ, НЕРАЗРИВНИ ВРЪЗКИ“

— Значи това Дюла Андраши^[1].

— Нямаше нужда да ми го представят. Той стърчеше сред редиците на унгарската делегация като самотна скала в морето. Носеше извезаната със сърма дреха на маджарските князе. По обточената му със скъпоценни камъни мантия искряха златни бродерии, на излъсканите му до блясък ботуши дрънчаха шпори. Тигровата кожа, праметната върху раменете му, го превръщаше донякъде в цигански предводител, донякъде в татарски главатар.

Какъв мъж само! Изпод гъстите вежди гледаха тъмни, пламенни очи, върху високото чело падаха непокорни черни къдрици. Изящни мустаци, твърд контур на брадичката, пружинираща походка на опитен ездач — тези детайли допълваха образа на героя, който въпреки войнствената си поза притежаваше и излъчването на елегантен артист. Под мишница носеше калпака си, окичен с птичи пера, на хълбока — украсената със скъпоценни камъни сабя, неделима част от парадния костюм.

Мили Боже, дали ми пролича, че сърцето ми се запремята като лудо? Зави ми се свят от възбуда, докато си спомнях всички онези неща, които Ида ми бе разказвала за храбрия заместник-председател на унгарския Парламент. Тя се възхищаваше от него и, ако можеше да ѝ се вярва, в това отношение споделяше компанията на всички унгарки — от селското девойче до благородната дама.

Андраши беше сред унгарските революционери от 1848 година осъдени задочно на смърт. Палачът заковал на бесилото черна табела с името му и по този начин го обесил „il effigie“^[2], така да се каже образно, а не ефективно. През това време честитият мъртвец, пращящ от здраве, живеел в изгнание в Париж, където дамите го нарекли „le beau pendu“ — обесеният хубавец, и се избивали за благоволенieto му.

Една от тях, красивата му сънародничка Катинка Кендефи, успяла да заплени сърцето и душата му. Ида твърдеше, че не му били необходими и двацет и четири часа, за да си осигури ръката ѝ. Всичко това ми се струваше невероятно, докато не го видях. Той беше мъж, който бе в състояние да предизвика и най-доброто, и най-лошото в една жена. Досега познавах такива мъже само от картините и от легендите за герои.

Пак от Ида знаех, че майка му използвала цялото си значително влияние във Виена и в Унгария, за да издейства помилването му. След като се завърнал в родината с жена си и сина си, той ѝ се отблагодарил, като от бивш революционер се превърнал в ловък политик. Имал само една цел: мир за Унгария! Заради нея бил готов дори да се сдобри с императора, подписал навремето смъртната му присъда.

Първите преговори с унгарските либерали се бяха състояли още през декември миналата година, а посещението на тази делегация, която бе пристигнала, за да ми честити рождения ден, макар със закъснение, беше непосредственото следствие от онова първо сближаване. Групата се състоеше от най-важните мъже на унгарския Парламент. Предвождаха я унгарският политик Ференц Деак^[3], унгарският кардинал и папски наместник и граф Андраши. Ида ми беше разказвала за тях и за техните политически цели много повече, отколкото подозираше Франц Йозеф.

За императора това беше просто един от многото приеми по случай новата година. За мен беше нещо повече: уроците по унгарски език, разговорите с Ида и сърцето ми казваха, че унгарците имат право на национална идентичност и на собствена конституция. Убеждението ми беше толкова дълбоко, че се одързостих да се застъпя за тях по изключително сензационен начин.

Вместо обичайната рокля с шлейф облякох дворцов вариант на унгарската национална носия. Тясно черно елече, искрящо от пер лени наниз и диаманти, пристягаше бухнала бяла блуза с широки ръкави. Върху плисетата на бялата копринена пола бях запасала изящна престилка от скъпа тъкана дантела; Фани бе увенчала диамантената диадема в сплетените ми коси по изключително очарователен начин с миниатюрна шапчица, украсена с разноцветни ленти.

При появата ми по редиците на унгарската делегация премина вълна на възбуда, после гостите безмълвно ме аплодираха. Без много

думи пратениците разбраха, че императрицата е на тяхна страна. Огненият поглед на гордия граф Андраши беше неотклонно впит в мен; през всички пластове от бижута, дантели и коприна той проникна право в разтрепераното ми сърце.

Докато кардиналът се кълнеше на изискан език в лоялността на унгарската нация към императора, престолонаследника и императрицата, аз трудно се концентрирах върху речта му. Усещах погледа на графа и не смеех да погледна към него. Не знаех какво става с мен. Как в това състояние да произнеса дори една дума на благодарност?

Когато ми дойде редът, заговорих без много-много да му мисля — словото извираше право от душата ми. Обърнах се към гостите си на унгарски и само след няколко думи почудата в техните очи бе заменена от едва сдържан възторг.

— Откакто провидението ме свърза със сърдечни и неразривни връзки с Кралство Унгария благодарение на Негово Величество, моя обичан съпруг, благоденствието на Унгария винаги е било предмет на моето най-живо съпричастие.

Надигнаха се първите възгласи „Да живее!“, ала аз продължих невъзмутимо:

— Приемете моята най-искрена благодарност и отнесете сърдечните ми благопожелания на онези, които са ви изпратили тук, докато бъда удостоена с честта, в съответствие с желанието на страната ви, да се явя сред тях заедно с августейшия си съпруг.

Франц Йозеф кимаше утвърдително на това изобилие от високопарен дворцов патос, макар че възгласите „Eljen!“^[4], които се издигаха чак до изографисания таван на залата за аудиенции, вероятно му се струваха малко подозрителни. Унгарци да изразяват възторга си във Виена? Напълно непознато явление! Обикновено подобни аудиенции преминаваха в крайно скована атмосфера. Наложих се церемониалмайсторът да повиши глас, изричайки поканата за официалната дворцова вечеря, за да бъде чуто.

— Надявам се, че ще се явиш на вечерята? — загрижено попита императорът, преди да се разделим. Обикновено избягвах подобни банкети. — Както изглежда, унгарците имат слабост към теб, трябва да се възползваме.

Нямаше да пропусна тази вечеря, дори да бях на смъртно легло, но, разбира се, не го изрекох на глас. Ограничих се с покорното „Както желаеш, Франци!“ и се запътих към покоите си още по-забързано от обикновено.

Необичайно развълнувана от вечния женски въпрос какво да облека за това събитие, аз внесох пълно объркване сред придворните дами, докато се спрях на бяла рокля с шлейф, извезана с перли. Фани сплете в косите ми наниз от матовобели перли, а Ида избра подходящо ветрило, обточено с бели лебедови пера. Дали усещаше желанието ми тази вечер да съм особено красива? Да се харесвам, да блестя, да покорявам?

Откъде идваха тези нови, смущаващи копнежи? Не ми се искаше да мисля за това. Твърде опасна беше пътеката, по която можеха да ме отведат разсъжденията ми. Нима не се гиздех за моя съпруг, както винаги досега? Във всеки случай Франц Йозеф смяташе така. Той ме целуна почти благоговейно по челото, преди да се отправим подръка към дворцовата трапеза.

— Моята обична императрица — натърти някак по-особено върху стандартната фраза той. — Ти разпръскваш по-ярка светлина от всички свещи в „Хофбург“, взети заедно.

Благодарих с лек реверанс за милия комплимент, ала ръцете ми бяха леденостудени от вълнение. Добре, че официалният тоалет предвиждаше копринени ръкавици, а безбройните свещи в залите на „Хофбург“ разпръскваха допълнително топлина. Не бих могла да кажа какво ядох и пих през онази вечер. Часовете бяха обвити във воал от възбуда, предвкушване и трепетно очакване. Всичко бе съсредоточено върху онзи специален момент, в който Дюла Андраши щеше да се наведе над ръката на своята императрица и да я целуне.

Установих, че нямам проблем да намеря правилните думи за този пратеник. Естествено, приветствах го на унгарски с добре дошъл във Виена и изразих надеждата си, че тук ще му хареса.

— Вие говорите унгарски с невероятно съвършенство, Ваше Императорско Височество — похвали той начина ми на изразяване, а на мен ми се струваше, че очите му изсмукваха от мен всяка искрица живот.

— Заслугата е единствено на една ваша сънародничка, графе — трескаво се помъчих да скрия вълнението си аз. — Без моята мила Ида

Ференци не бих научила толкова много за вашия език, за родината и целите ви. Благодарение на нея Унгария ми е оживяла на сърцето. Вижте, мен ме боли, когато делата на императора в Италия вървят на зло; когато обаче същото се случва в Унгария, то ме убива.

— Унгарците ще се хвърлят в краката на своята кралица и императрица — убедено изрече той. — Няма нещо, за което моят народ да копнее повече от това да се запознае със своята повелителка. Ще приемете ли поканата ни, Ваше Императорско Височество? Буда и Пеща^[5] очакват своята господарка!

— Колкото ни е възможно по-бързо, графе — обещах аз и използвах цялата си енергия, за да убедя и Франц Йозеф да осъществим това пътуване. Знаех си, че рано или късно щеше да отстъпи, стига да упорствах достатъчно дълго.

Още в края на същия месец отпътувахме за Унгария, а групичката около ерцхерцогинята бълваше змии и гущери. Едно беше да настояваш за приключване на досадния конфликт с Унгария и съвсем друго — с решаването на проблема да се заеме именно критикуваната от тях императрица.

Свекърва ми и нейните съветници не криеха бурното си недоволство при известията за възторженото ни посрещане в Буда и Пеща, за баловете в крепостта „Офен“ и за симпатията, с която ме приемаха из цяла Унгария. Но аз и без това не правех нищо както трябва според тази злобна жена, особено след конфликта ни относно възпитанието на Рудолф.

В онези дни Виена беше далече, а възторгът на унгарците ме радваше и отвлечаше вниманието ми от тъжните спомени, макар в началото на пътуването да се страхувах от тях. Смъртта на София остана в миналото, а настоящето и бъдещето победиха скръбта ми. За първи път, струваше ми се, и Франц Йозеф ме считаше за способна на нещо повече, отколкото само да демонстрирам красивата си фасада.

— Унгарците чисто и просто предпочитат да чуят някои политически истини от красивата ти уста — похвали усилията ми той. — Трябва да кажа, че си ми от голяма помощ, особено задето говориш така добре унгарски и умееш да общуваш с аристокрацията.

Разбира се, тази похвала ме насърчи още повече и аз се стараех да удостоявам с присъствието си безбройните приеми, празненства, приветствени речи, разглеждания, паради и балове — всички без

изключение. Нервите ми се опъваха не толкова от гигантската програма, колкото от свързаното с нея непрестанно обличане и събличане. За всеки повод трябваше да се явявам с нов тоалет, който се натъкмяваше над безбройните долни фусты, корсета, кринолина и другите подробности и чието обличане и събличане изискваше безкрайно много време. Понякога се занимавах с процедурата по-дълго, отколкото носех самата дреха.

Как щях да навредя на отношенията с Унгария, ако поне един следобед носех една и съща рокля?

— Биха го изтълкували като неуважение — деликатно ме предупреди Ида, щом понечих да се разбунтувам. — Хората тук са извънредно чувствителни, когато става въпрос за възможно унижение от страна на Виена.

Подчиних се на логиката на този аргумент. Свикнах да усещам около себе си постоянното благотворно присъствие на граф Андраши, моя добър гений. И най-строгий критик не би открил недостатъци в неговите думи, в делата и в уважителното му държане. Той беше свършен слуга на своята кралица. Когато стоеше до мен, извисил внушителния си ръст, нямаше трудности, нямаше неочаквани събития. Поне не видими...

Защото на някакво далечно, непознато ниво на съзнанието си още тогава подозирах, че това няма да е всичко. Неизречените сигнали на неговото присъствие ме объркваха и тревожеха, ала те ме и съживяваха по чудодееен начин. Дори само заради това не пожелах да приключим престоя си едва след десет дни.

— Не бива да обиждаме така унгарците, Франци — настоях за промяна на плана аз. — Знам, че господин Кренвил те съветва да тръгваме, защото не може да понася Ференц Деак и неговите либерали. Но ти си императорът, ти определяш какво да се случва. Ако отстъпиш, той ще си въобрази, че може да манипулира императора. Това ли искаш?

Понякога се срамувах мъничко, задето през последните седмици ми беше толкова лесно да направлявам съпруга си в желаната посока. Годишите на нашето съжителство ми бяха отнели илюзиите, но ме бяха дарили със съзнанието за силата на моята красота. Франц Йозеф не смееше да ме разгневи, докато ме ухажваше и копнееше отново да сподели леглото с мен.

Генерал-адютантът граф Кренвил не беше единственият, комуто се наложи на свой гръб да разбере, че Франц Йозеф се страхува от личностна конфронтация като дявол от тамян. Императорът го държеше в постоянно очакване на заминаването, ала в крайна сметка останахме пет седмици, преди да се върнем във Виена. Невероятно дълго време за държавно посещение в Унгария и ясен сигнал, определящ бъдещата политическа насока.

— Ще продължите ли да ме осведомявате за усилията си? — попитах граф Андраши на гарата, когато той за последен път се наведе над ръката ми.

— Щом Ваше Императорско Височество желае това — многозначително отвърна той и ме дари с един от онези натежали погледи, които неизменно разтуптяваха сърцето ми и ускоряваха дишането ми.

Каква пленителна дързост! Откъде черпеше куража да се доближава по такъв рафиниран начин до своята кралица не само като политик, но и като мъж?

— Желая го, графе — отвърнах аз величествено, но толкова тихо, че да стигне само до неговите уши. И без това всички бяха свикнали императрицата никога да не повишава глас — в случая това се оказа предимство. — Ако обаче имате да ми казвате нещо поверително, по-добре да го съобщите на милата ми Ида. Вътрешният глас ми нашепва, че едва ли случайно съм я избрала за една от моите дами.

— Забележителна мисъл, Ваше Императорско Височество — похвали ме той с усмивка, колкото одобрителна, толкова и закачлива. — Ние, унгарците, не можем да се отблагодарим на свети Стефан, задето ни изпрати кралица, която е не само приказно красива, но и надарена с държавническа мъдрост.

Както винаги думите му намериха път право към сърцето ми. Досега никой не бе сметнал за необходимо да похвали моя интелект. Красотата ми, грациозността ми — да, но не и това, което имах в главата. Ако Унгария беше като този мъж, то нейната свобода заслужаваше всичките ми усилия.

— Ласкаете ме — отклоних хладно комплимента аз и измъкнах пръстите си от ръката му. Странно, но не изпитвах никакво смущение, когато той ме докосваше.

— Как бих могъл да лаская една владетелка, която по природа вече е благословена с всички богатства и с най-забележителни качества, Ваше Императорско Височество! Просто казвам истината.

— В такъв случай се надявам, че Господ няма да ви държи отговорен за тези очарователни лъжи, графе — промърморих аз, като внимавах да не зърне зъбите ми, докато се усмихвам. — Запазете благоразположението си към мен, докато се видим отново във Виена.

— Ваше Императорско Височество знае, че не бих могъл да постъпя другояче.

Погледите ни се срещнаха за последен път, а после някой се прокашля дискретно до мен, за да ме подсети, че не сме сами. Изчаквах да приключи. Качих се на влака, сбогуването с Унгария изведнъж ми се стори толкова трудно, както обикновено чувствах раздялата с „Поси“. Важна част от мен остана между възвишенията на Буда и из необятната унгарска пуста.

Подобни сантиментални скрупули бяха чужди на Франц Йозеф. Още по обратния път той вече се занимаваше с друг политически проблем: Прусия.

Пруският министър-председател, граф фон Бисмарк, подстрекаваше враждата и сееше раздор — през април до Виена стигна новината, че Прусия тайно е сключила договор с Италия против Австрия. Ако и Франция ни нападнеше в гръб, щяхме да сме загубени. Императорът постъпи по единствения правилен начин, като от своя страна сключи съюз с френския император Наполеон III^[6]. Един скъпо струващ пакт, защото му се наложи да предложи на Франция провинция Венеция като гаранция. Въпреки това и този алианс не ни опази от най-лошото.

Малко след това, на 15 юни 1866 година, Прусия обяви война на великата сила Австрия. Пруският крал нехаеше, че излиза срещу армия, за която се предполагаше, че има съществено надмощие. Той не се страхуваше от общността, състояща се от Австрия, Саксония, Бавария, Вюртенберг, Баден, Хановер и Хесен-Касел. Вероятно Бисмарк по-рано от всички беше предвидил, че тъкмо големият брой на съюзниците накрая ще се окаже фатален за нас. Беше невъзможно да се постигне съгласие, така че цялата ни военна мощ съществуваше само на книга.

Лошите известия ни засипваха толкова бързо, че оставих децата при баба им в Бад Ишъл и незабавно се върнах при Франц Йозеф във Виена. Опитът от миналото ме караше да се опасявам, че и този път ще се наложи да оборудваме болници за ранените. И не се излъгах. Саксония и Бохемия първи паднаха в жертва на Прусия. На 3 юли 1866 година Австрия и Прусия се изправиха една срещу друга на бойното поле при Кьониггрец. В онзи ден под знамената ни се сражаваха невъобразим брой войници — 450 000. Ала въпреки числовото превъзходство войските на императора и на неговите съюзници претърпяха съкрушително поражение.

Първоначално знаехме за ужасните подробности единствено от телеграмите. После на Северната гара пристигнаха първите влакове с ранени и злощастieto на тази война ни връхлетя с пълна сила. Благодарих на Бог, задето бях оставила децата в Бад Ишъл, защото се говореше, че победоносните пруски войски възнамерявали да настъпят към Виена. Всеки, който можеше да си го позволи, избяга от града. Страстите бяха възбудени до крайност, всичко вреше и кипеше; наложи се дори спешно да опаковат документацията от „Хофбург“ в безброй сандъци и заедно с най-ценните предмети от съкровищницата и от библиотеката да я изпратят с кораб на сигурно място, в Буда и Пеща.

Сред министрите, генералите и служителите на Франц Йозеф настъпи тягостна неразбория. Издаваха се противоречиви заповеди, а скудоумието на раздутия административен апарат, в който и най-некадърните се стремяха към постове и титли, ускори всеобщия крах. Тромавата администрация на старците, която майката на императора бе изградила и управлявала, се оказа още по-неспособна и по-безпомощна, отколкото предполагаша дори най-строгите ѝ критици.

— В нищо не ми върви — самообвиняваше се Франц Йозеф, но накрая не му остана друго, освен да се съгласи на задушавания мир с краля на Прусия. Беше принуден да приеме разпускането на Германския съюз^[7] и да понесе реорганизацията на Германия без Австрия, под пруско ръководство. Въпреки това опасността не беше отминала напълно.

Хитрият стратег Бисмарк подкрепяше онези сили в Унгария, които работеха против Андраши и Деак и ратуваха за тотално отделяне от Австрия. Привържениците на тази опозиция се множаха с всеки

изминал ден. Ако следващата революция избухнеше в Унгария, щеше да възникне второ военно огнище, което отслабената и без това династия на Хабсбургите нямаше да преживее. Според мен имаше една-единствена възможност в последния момент да се повлияе на нещата в наша полза, затова не се поколебах да изложа предложението си на императора.

— Позволи ми да замина за Буда и Пеща с престолонаследника и сестра му. Унгарците ме харесват. Ако императрицата избяга с децата си и потърси тяхната закрила, това ще бъде апел към рицарството и гордостта им.

Франц Йозеф беше толкова отчаян, че без особени дискусии се съгласи с плана ми. Доведоха Рудолф и Гизела от Бад Ишъл във Виена. Протестът на ерцхерцогинята срещу пътуването ни остана нечуто. В случая с Кьониггрец императорът също бе принуден да признае, че съветите на мъдрата му майка невинаги му носеха полза. Та нали именно тя най-горещо му бе препоръчала всички онези надуты аристократи и генерали, които така плачевно се бяха провалили на бойното поле и в дипломатията, представяйки ги за уж умни глави и надеждни съветници.

„Когато целият свят е срещу теб и нямаш нито един приятел, изгледите ти за успех са сведени до минимум. Трябва обаче да се съпротивляваш, докато можеш, да изпълняваш докрай дълга си и накрая да загинеш с чест“, писа на майка си той и превърна думите си в дела.

Възхищавах се на почтеното поведение, което демонстрираше напук на всички нещастия, ала симпатията ми все повече се превръщаше от съпругеска любов в приятелско съчувствие. Искаше ми се да го отведе в Унгария заедно с децата и да оставя на ерцхерцогинята да се справя с хаоса във Виена, за който тя носеше немалка вина.

Съжалявах, че със заминаването си се отказвам от грижата за болниците, но унгарският въпрос ми се струваше по-важен. Щях да направя повече за ранените войници, ако предотвратя нова война, вместо да седя край леглата им и да слушам ужасяващи разкази за дезорганизация и некадърност.

Така щях да направя повече и за Франц Йозеф, чиято популярност сред населението бе намаляла драматично в хода на тази

опустошителна война. Дори съвсем открито настояваха да абдикира. Надигаха се гласове в полза на Максимилиан, който си имаше своите проблеми в Мексико. Опитах се да докажа публично лоялността си към императора, като целунах ръката му пред очите на всички при сбогуването ни на виенската гара.

Този сензационен жест трябваше да му покаже, че съм до него, особено в онези тежки дни. Възмущавах се, че всичките блюдолизци и лицемери, които обикновено пълзяха в краката му, сега се осмеляваха да го критикуват. Моите унгарски приятели споделяха възмущението ми — верният Ференц Деак ме посрещна на гарата с думите:

— Смятам, че би било проява на малодушие да обърнем гръб на унгарската кралица, след като бяхме близки с нея, докато делата на династията вървяха добре.

Докато той говореше, аз отново усетих върху себе си настойчивия поглед на Дюла Андраши. Той ме докосваше с очи, обгръщаше ме отвсякъде, проникваше под кожата ми. Трудно ми бе да съсредоточа вниманието си върху Деак и да му благодаря за приятелството с добре обмислени думи. По-късно щях да имам време да се обяснявам с обаятелния граф, който никога не бе напускал мислите ми въпреки угнетяващата ситуация и безбройните проблеми през тази ужасна година.

Първоначално обаче хвърлих енергията си в спешната задача да убедя унгарците в добрите намерения на императора. Ако Деак и Андраши ще бъдат водачите в едно бъдещо либерално унгарско правителство, ползващо се с благоволенieto на Франц Йозеф, то следваше това да се обясни най-напред на собствения им народ. Защото мнозина се бяха ориентирали накъде духа вятърът и бяха започнали изведнъж да флиртуват с почти забравените революционери, без да разбират, че само единството с императора обещавахе истински мир.

Усилията ми се саботираха от две страни. Първо, от унгарските патриоти, които надушваха в конфликта между Австрия и Прусия ненадейния шанс за пълна самостоятелност. Второ, налагаше се отново и отново да опровергавам съмненията на Франц Йозеф. Без мен той беше изложен без защита на антиунгарското влияние на двореца и скоро започна да реагира с раздразнение на всяко предложение, идващо от Унгария, с презумпцията, че едно либерално правителство в

Буда и Пеща би било не по-малко лошо от окончателния крах на Хабсбургската монархия.

За него беше непоносима дори мисълта да удостои с частна аудиенция бунтовник, когото лично бе осъдил на смърт през 1849 година. Моето предложение да назначи Андраши за външен министър в новото правителство на Унгария пък съвсем го ужаси. Да не съм се сближавала много-много с него, телеграфира ми припряно веднага след като бе получил писмото ми.

Наложи се да използвам цялото си влияние, за да опровергая опасенията му. Стигнах дори дотам, че включих в играта и Рудолф, на когото исках един ден да кажа, че не нося вина за нещастията на баща му. Отговорът на Франц Йозеф звучеше леко примирено: „Е, добре, ще го изслушам спокойно и ще го оставя да говори, а после ще го поразпитам хубавичко, за да видя дали мога да му имам доверие.“

Когато научи за това, граф Андраши сведе красивата си глава в знак на признателност за усилията ми:

— Провидението е било благосклонно към страната ми, когато е насочило погледа на императора към прелестната баварска принцеса.

По-късно си спомних тези думи, когато приказката за „красивото провидение“, на което Унгария дължала толкова много, тръгна от уста на уста.

Както можеше да се очаква, срещата на двамата толкова различни мъже първоначално донесе чисто дипломатически успех. Предполагах, че външността, гордостта, пламенният темперамент и харизмата на унгареца са смутили императора повече, отколкото политическите му планове. Мъжете от сорта на Дюла Андраши не четяха документи, те действаха. От същото тесто бяха замесени героите на този свят — за разлика от предпазливите императорски чиновници. Неминуемо Франц Йозеф се бе стъписал от подобно изобилие на мъжествена енергия и храброст, противоречащо на собствения му характер.

През следващите месеци се отдадох на уморително сноване между Виена, Буда и Пеща. Опитвах се да влияя върху събитията в мой интерес, но успехът се бавеше.

Междувременно непосредствената военна опасност за Виена бе предотвратена, ала боевете в южната част на империята продължаваха, а Бохемия страдеше най-тежко под пруската окупация. Всички тези

обстоятелства ми даваха аргументи за оставането ми в Унгария. Първите информации за условията, които Берлин диктуваше на императора, ме накараха да онемеея.

Не стига, дето Австрия вече нямаше да бъде част от Германия, ами трябваше и да плати двайсет милиона талера за този срамен мир. По изключение споделях възмущението на виенската аристокрация от позорния пакт, както и тъгата й заради края на някогашното ни отечество. Не можех да си представя, че вече няма да се наричам германка.

Сега разбирах по-добре от когато и да било защо унгарците държаха така упорито на националната си идентичност. Граф Андрaши искаше да предам на императора унгарския меморандум относно преобразуването на монархията, ала моментът не беше подходящ. През това лято Франц Йозеф се тревожеше повече за опустошената от войната Бохемия, която страдаше от епидемии и глад.

Знаех, че дългът ми повелява незабавно да се запътя към Виена, дори може би към Бохемия. Но знаех също, че нямаше да постигна кой знае какво там. Хората в Бохемия се нуждаеха не от утеха, а от ясен мир. Императорът можеше да им осигури храна и лекари. Ако обаче напуснех точно сега Унгария, щях нанеса смъртоносен удар на всички надежди на моите приятели за по-добро бъдеще.

Наясно бях, че във Виена нямаше да проявят разбиране към поведението ми. Императорският двор беше свикнал да ме смята за хубава, но празна главица, която не разбира от политика и мисли само за собственото си благополучие. Затова ги оставих да клюкарстват на воля и се заех да помогна на моята Унгария. В дългите си писма и по време на кратките си връщания се опитвах да убедя Франц Йозеф, че действам в негов интерес. Той обаче не искаше да го проумее.

Вместо да отговори на предложенията ми, изпълваше страниците на писмата си с лични назидания: пази си силите, грижи се за здравето си, недей да яздиш прекалено много, не чети прекомерно, не разговаряй много-много с унгарците, ела скоро пак да ме видиш, не ме карай да се тревожа за теб... Не знаех дали да се трогна от загрижеността му, или да му се ядосвам, задето не се отнасяше с необходимата сериозност към писмата ми. Понякога оставах с впечатлението, че той чете единствено донесенията на полицейските си агенти и писанията на вестникарските драскачи по мой адрес. Какво

да направя? Как да сложа край на ужасната му нерешителност по политическите въпроси?

— Търпение — посъветва ме Андраши, когато му изплаках болката си. — Може би наистина ще е добре Ваше Императорско Височество и децата да се върнете във Виена. Не бива да гневите императора. Може би дори е препоръчително за известно време да не засягате унгарския въпрос в разговорите си.

— Вие искате да се отървете от мен! — спонтанно го упрекнах аз и цялата пламнах, защото миг по-късно осъзнах, че не подобава на една императрица да говори така.

Той ме удостои с един от онези продължителни, пламенни погледи, които всеки път ме оставяха без дъх, после смело посегна към ръката ми и я поднесе към устните си. Невъобразим жест! Никой не може да докосва императрицата, ако сама не му е разрешила. Но... да ме прости Господ... усещането беше възхитително!

Приела го бях неофициално, затова не носех ръкавици. Почувствах сдържаната милувка на чувствените му устни направо върху деликатната ми гола кожа. Меките косъмчета на мустаците му докоснаха треперещите ми пръсти и изпратиха градушка от непознати усещания към най-дълбоките кътчета на душата ми, пък дори и на тялото ми.

— Само три неща са по-важни за мен от живота ми: моята кралица, синът ми и Унгария! — изрече той и стисна целунатата ръка с пръстите си, сякаш искаше да я смачка.

Не почувствах болка, твърде запленена бях от внезапната, неочаквана интимност на тази минута. Сякаш бяхме сами на света. Правилно ли бях разбрала? Той бе назовал на първо място своята кралица, а Катинка, съпругата му, липсваше в този списък.

— Вие сте луд, скъпи приятелю — прошепнах едва-едва аз и най-сетне освободих ръката си от хватката му. — Не знаете какво говорите.

— Напротив, знам — възрази той с дълбок, многозначителен глас, който премина като бурна милувка през сетивата ми. — И Ваше Императорско Височество го знае.

О, да, знаех го — и в същото време се страхувах от него. Това не беше очарователно бърбрене, нито безобиден флирт по време на бал, а този унгарец не беше никакъв миловиден флигеладютант или

симпатичен ерцхерцог. Той беше мъж — и за първи път аз осъзнах цялото значение на тази обикновена дума. Дали обичта ми към Унгария беше толкова силна, защото графът олицетворяваше най-ценните ѝ добродетели? Смелост, свободолюбив дух, авантюризъм и красота? Боже, накъде се бяха запътили мислите ми? Не можех да остана повече, не биваше. Трябваше да замина!

— Прав сте, граф Андраши — измърморих пресипнало и се помъчих да накарам глупавото си сърце да замълчи, защото ми се струваше, че биенето му заглушава гласа ми. То протестираше срещу толкова много благоразумие. Боеше се от самотата, която сега го застрашаваше повече от преди. Но кога ли ми е било позволено да се вслушам в сърцето си? — Време е да се върна във Виена. Императорът ме очаква — промълвих аз.

Нямаше какво повече да добавя. Заминах за Виена, за да може императорът да отпразнува рождения си ден заедно със съпругата и с децата си.

* * *

— Ще рече човек, че си е намерила изгора в Унгария.

— Кой, императрицата ли? Ама моля ви се, драга моя. Тази жена няма сърце. В противен случай нямаше непрекъснато да зарязва горкия император в тези трудни времена.

— Е, със сигурност има сърце, но вероятно бие за унгареца. Разправят, че бил голям женкар, бонвиван и обигран донжуан. Граф Хюбнер го познава от Париж; чух да го нарича „играч“. Възможно ли е да се заиграва с короната? От този мерзавец може да се очаква всичко.

Двата злобно съскащи гласа потънаха в общия шум на празненството за рождения ден на императора, без да успея да ги идентифицирам. Отровата на поредните язвителни забележки ме засегна особено болезнено, макар да ми бяха известни клюките, които непрекъснато се разпространяваха по мой адрес. Доскоро можех да се чувствам засегната като всяка жена с чиста съвест, обвинена несправедливо. Сега обаче възмущението ми бе примесено с мъничко гузност. Сетих се за старата поговорка „Няма дим без огън“.

Кой на кого изневерява и с кого — това беше абсолютната любима тема на виенската аристокрация, но досега не бях давала истински повод на злите езици да се занимават с личния живот на императорското семейство. Не бях мамила Франц Йозеф, откакто му се заклевх във вярност и покорство преди много години в църквата „Свети Августин“. Възпитана бях да спазвам клетвите си. Нима вече ми личеше как отчаяно се борех срещу изкушението? И че частица от мен, за жалост, беше склонна да се отдаде на един сладък, забранен блян?

Общо взето, моето завръщане от Унгария не премина под щастлива звезда, макар че Франц Йозеф страшно се зарадва. Гизела се втурна в прегръдките на баба си, сякаш не я е виждала от години, а престолонаследникът дари ерцхерцогинята с чаровната усмивка, която превръщаше сериозното момченце в прелестен херувим. Трудно ми беше да скрия майчината си ревност към тази демонстрация на радост.

Колкото и да се стараех да въздействам на Рудолф, той твърде рано беше отучен да проявява спонтанност и сърдечност. Остана си тих и сдържан и при новия си възпитател, а когато го заговорех, само ме гледаше безмълвно с големите си очи. Дърпаше се, щом понечех да го прегърна; откажех ли се от намерението си обаче, поглеждаше толкова разочаровано, сякаш вината беше в мен, че не полагам повече усилия да се сближа с него.

Докато пребивавахме в Буда и Пеща, Гизела създаде в мен обезкуражаващото впечатление, че не изпитва абсолютно нищо. Нито радост, нито тъга; нито възторг, нито интерес. Затова бях толкова изненадана от нежността, която прояви към баща си и баба си във Виена. Като че ли аз пречех на живота на моите деца. Когато направих лекомислена забележка в този дух, ерцхерцогинята не пропусна да бръкне в раната ми.

— И още се чудиш? Ама че смешка! Те са свикнали майка им да се занимава повече със себе си, с болестите си, с пътуванията си, с конете си, с косата си и с красотата си, отколкото със семейството си. Какво очакваш от тях? Това са умни деца, които отлично разбират какво става — тонът ѝ беше толкова безпощаден и леден, че онемях.

За първи път тя се обръщаше към мен с повече от обичайните скъпернически и хладни думи. Трябваше да дам заден ход, когато я заварих при Гизела, но не можеш да обърнеш гръб на императорската майка, колкото и сериозна причина да имаш за това. Дъщеря ми

седеше на столче с прилежно скръстени в скута ръце и целомъдрено сведени към земята очи. Нима ерцхерцогинята възнамеряваше да ми вдигне скандал пред нея?

Видът на безучастното момиченце задуши желанието ми да ѝ се противопоставя. Вирнах брадичка и се взрях в бабата на Гизела. Беше се променила. Чертите на закръгленото ѝ лице се бяха изострили, дълбоки бръчки се бяха врязали. Силната ерцхерцогиня се бе превърнала в стара, уморена жена.

— Ако децата ми са толкова умни, колкото твърдите, те ще разберат, че винаги съм им желаела доброто — отвърнах гордо, направих реверанс и напуснах стаята.

Не си струваше да се занимавам с тъпите ѝ упреци. Отдавна не се вълнувах от приказките, разпространявани по мой адрес от скучаещи придворни дами и завистливи аристократки.

В двореца цареше неприятна атмосфера. Всички тези князе, благородници и генерали, които бягаха от прусаците и се стичаха към Виена, сееха недоволство и създаваха напрежение. Всеки очакваше незабавно решаване на проблемите си от един император, който не знаеше как да се справи дори със собствените си затруднения. През онези дни мисленето и действията му се отличаваха с такава мудност, че направо ме хващаше страх. Скоро нямаше да му се налага да взема каквито и да било решения, ако най-сетне не проумееше колко необходима му беше една силна и либерална Унгария, която да бъде на негова страна.

Въпреки това се съобразявах с дадения ми съвет и по изключение избягвах тази тема. Единствено пред Ида дръзвах да си излея сърцето. Разбира се, говорехме на унгарски, докато Фани разпускате за през нощта вдигнатата ми на кок коса, а в небето над парка на „Шьонбрун“ грееше бледата луна.

— Ще наля вода в мелницата им, ако тъкмо сега засегна въпроса за моите унгарци, но едва се сдържам, нещата не търпят отлагане, Ида! Той разчита на помощта ми.

И двете знаехме, че с „той“ нямах предвид императора.

— Търпение, Ваше Императорско Височество — гласеше съветът на младата ми приятелка. — Сама виждате, че не бива да се дава нова храна на сплетните.

Махнах пренебрежително с ръка, а Фани цъкна тихо и неодобрително с език. Само тя се осмеляваше понякога да се държи с мен така, сякаш бях една от обикновените ѝ клиентки. Това ме разсмиваше или ядосваше, в зависимост от моментното ми настроение.

Тази вечер въздъхнах примирено.

— Ах, Ида, как смеят тези жени да си чешат езиците по мой адрес, сякаш съм някоя глупава гъска, която мами съпруга си? Знаеш, че няма нищо подобно.

— Не се гневете, Ваше Императорско Височество. Известно Ви е, че високопоставената дама неизменно се намира във фокуса на общественото внимание. Завиждат ѝ, затова се опитват да ѝ открият грешки.

— Въпреки това нямат право. В Унгария аз само представлявах интересите на императора. А те ми говорят за изгора, моля ти се, Ида! Сякаш съм млада камериерка, която се захласва по някой хубавичък граф!

— Вие, Ваше Императорско Височество, сте жена, чудно красива жена, а той е мъж, изключително привлекателен мъж. Когато застанете един до друг, направо сте радост за окото, сякаш сте създадени един за друг — Ида сниши глас и дори се поизчерви, заключавайки: — Той Господ си знае работата.

— Ах...

Не ми хрумна друг отговор и дори Фани, която не разбираше и дума унгарски, се сепна и прекъсна за миг работа. Но едва ли фризьорката ми можеше да бъде толкова объркана като мен. Нямах особено доверие в Божията воля. Един Бог, който допускаше хиляди от децата му да бъдат разкъсвани по бойните полета, заслужаваше според мен по-скоро критика, отколкото безрезервна вяра в милостивата му предвидливост.

Фани продължи да ме реши, а аз разглеждах лицето си в огледалото. Тясно, с огромни тъмни очи, сериозно и без бръчки, красиво. Макар да беше еретично, в този момент аз вярвах по-скоро в силата на тази красота, отколкото в Бога на „кардинал Дърдорко“.

С помощта на тази красота и с безброй ласкателства успях да получа разрешение от Франц Йозеф да посрещна в Буда и Пеща деня

на свети Стефан, големия празник на патрона на Унгария, който се падаше непосредствено след рождения ден на императора.

Не друг, а самият Лайош Кошут^[8], най-опасният измежду унгарските емигранти, косвено потвърди правилността на тази ми постъпка. От Италия той бълваше огън и жупел срещу каквото и да било сближаване на Унгария с Австрия и гледаше с огромно недоволство на симпатията, с която ме посрещаха в родината му. От Унгария ни донесоха, че разпращал настоятелни писма до своите привърженици и се обявявал както срещу Дюла Андраши, така и срещу Ференц Деак.

Как можех при това положение да заложа на карта постигнатото дотук и да си стоя тихо и мирно във Виена, боейки се от някакви глупави сплетни?

Дори Франц Йозеф съзнаваше, че присъствието ми в Унгария заедно с престолонаследника и сестра му бе наложително. Ала още в първото си писмо, което скоро след това получих в Унгария, той критично отбелязваше, че съм се била отнесла „твърде лековато“ към поредната ни раздяла.

Изтерзана от грижи, тайни угризения на съвестта и от наложителните потребности на деня, аз пращах до Виена все по-дълги, по-любовеобилни и по-приятелски писма. Императорът не биваше да намери и най-малката причина да се съмнява в привързаността и лоялността ми, камо ли пък да ме ревнува. Само аз си знаех, че в действителност имаше основателна причина за това.

Граф Андраши беше не само олицетворението на тайните ми момичешки мечти, но към него ме привличаше и опитът, който бях натрупала като жена. За първи път бях уверена, че той се възхищаваше не само от бляскавата фасада на императрицата, но и от живата, многопластова личност зад нея. Когато разговаряше с мен, не си губеше времето с банални комплименти, нито пък приемаше, че аз, бидейки жена, бездруго съм се родила без капка мозък в главата. Приятните неща, които ми казваше за външността ми, бяха толкова ексцентрични, че аз не само им се радвах, но и се чувствах истински поласкана.

Виенските царедворци, които тъй лицемерно ме заклемяваха като „унгарско оръдие“, биха се учудили, ако знаеха с какво удоволствие изпълнявах ролята на такова оръдие. Най-после някой

оценяваше моите вродени и придобити способности и ги използваше без колебание. През изминалите дванайсет години на нашия брак Франц Йозеф знаеше само едно — да пренебрегва и подценява тези таланти.

Последните дни на август в горещата, слънчева Унгария, които ме изтощаваха с безкрайните си тържествени актове за деня на свети Стефан и изискваха цялата ми енергия, същевременно като по чудо съживиха вътрешната ми сила.

От Прага дойде новината за окончателното подписване на мирния договор заедно с поредното писмо от Франц Йозеф, което настоятелно ме приканваше да се върна във Виена. *Не ме оставяй толкова дълго сам*, пишеше той, а аз потиснах с мъка въздишката си, докато го четях.

Та нали именно той ме оставяше сама дори когато живеях под един покрив с него във Виена. Още в пет сутринта сядаше над документите, които и без това разказваха само общоизвестни неща. Използваше всяка свободна минута, за да отиде на лов, вместо да я прекара с мен. Излетите, разходките на кон, разговорите от ранната фаза на брака ни бяха само спомен. Вече не помнех кога сме били заедно на театър. За Франц Йозеф театърът беше интересен само ако главната роля в пиесата се изпълняваше от някоя красива актриса, по възможност оскъдно облечена.

— Ще заповядате ли да стягаме багажа, Ваше Императорско Височество? — попита главната ми придворна дама. Макар да не беше чела писмото, и тя като всички останали можеше лесно да отгатне какво пише в него.

— Още не, графиньо Кьонигсег — промърморих аз и в същия миг улових погледа на моята Ида, който препоръчваше тъкмо обратното.

Знаех, че е права, но всичко в мен се съпротивляваше на едно сбогуване, което щеше да ми е много по-трудно от това с Франц Йозеф. Започнах припряно да си блъскам главата как да намеря някаква що-годе разумна причина да отсроча заминаването.

— Забравехте ли, че обещах да посетя болницата в замъка „Гьодьольо“^[9]?

Този замък, разположен на един час езда от Буда и Пеща, беше преобразуван в лазарет за унгарците, ранени в битките при Кьониггрец

и в Италия. Стоеше празен, откакто бе починал последният собственик, който нямал наследници, и правителството с радост се беше възползвало от възможността да настани ранените войници при относително удобство.

Всички щяха да проявят разбиране, ако бях забравила за това по-скоро маловажно посещение, ала то беше точно онзи предлог, който търсех.

— Ида, моля, кажете на нашия приятел, че бих се радвала да ме придружи за този излет.

Естествено, дадох разпореждането на унгарски, и също така естествено избегнах да спомена лесно разпознаваемото име, което би дало повод за любопитство на главната ми придворна дама. Харесвах Пола Кьонигсег много повече от графиня Естерхази, но пълно доверие имах само на Ида.

— Смятате ли, че е разумно, Ваше Императорско Височество? — плахо възрази тя.

— Не — отсякох. — Но въпреки това ще го направя.

А наум тъжно добавих: *„Не мога да се сбогувам с него както с императора, зорко наблюдавана от стотици хора, които коментират всяко мое движение. Поне това трябва да ми е позволено!“*

* * *

Яздех в бърз тръс из унгарската пуста, ширнала се чак до хоризонта, а придружителите ми изостанаха толкова, че вече не ги чувах. Странната лекота и новооткритата свобода вливаха в жилите ми повече жизнени сили от всяко лекарство, предписано от докторите. И дума не можеше да става за сравнение дори с най-лудешкия галоп из „Пратера“ или в околностите на „Лаксенбург“. Ето, това беше чистият еликсир на живота!

Всичко наоколо сякаш бе създадено, за да увеличи насладата на ездача и да го насърчи за високи спортни постижения. Особено като се има предвид, че за целта разполагах с най-прекрасните екземпляри от конюшната на граф Андраши, след като той се убеди със собствените си очи в майсторското ми владееие на конете.

От същата конюшня беше и огненият вран кон, който ми оседлаха в онзи ден. Расов, необуздан, отличаващ се с деликатна красота, той се нуждаеше от здрава ръка, която да държи юздите, и от опитна ездачка, която да укротява дивия му нрав. Затова пък ми се отплащаше с бързина и с илюзията за безгранична свобода на движението. Само един ездач поддържаше еднакъв ход с него — не беше нужно да се обръщам, за да знам кой бе той.

— Ах, приятелю, как ще ми липсват във Виена нашите разходки с кон! — подвикнах му аз, когато се изравни с мен.

Той ми отговори със смеха на разбойник — силните му бели зъби проблеснаха под мустаците, около катраненочерните му очи се образува венец от фини бръчици.

— Ваше Императорско Височество, Вие сте единствената жена, която може да обуздае този четирикрак дявол — долових гласа му сред тропота на копитата.

— Наистина ли е толкова бърз? — обзе ме отдавна забравената лудешка палавост от детството ми. — Ще го изпробвам. Хайде да се надпреварваме! Да видим кой ще стигне пръв до онази гора там, на хоризонта!

Отпуснах юздите и препуснах, без да изчакам отговора му. Отново бях петнайсетгодишната лудетина, която докарваше до отчаяние възпитателката и родителите си. Онази Сиси, дето тичаше боса към езерото през поляните в „Поси“ и пазеше равновесие върху конския гръб без седло.

Този магически ефект се дължеше на Унгария. На Унгария и на Дюла Андраши. Само графът беше достатъчно откачен и необуздан, за да обърка сметките на една пощуряла императрица, да я задмине и да я очаква, вече стъпил на земята, докато достигне огряната от слънцето самотна полянка, към която сякаш от само себе си се бяха устремили двата коня.

Слязох от седлото, останала без дъх, възхитена и малко възмутена, задето се бе одързостил да бъде по-добър от мен. Никога не бях срещала мъж, съперничещ ми по великолепието и рисковаността в ездата. Дори императорът не ме превъзхождаше в този спорт.

— Вие сте прекрасна! — викна той в порив на чувства, каквито изпитвах и аз. — Яздите като царицата на амазонките!

Сложих ръце в протегнатите му пръсти и първоначалното докосване някак естествено прерасна в необузdana страстна прегръдка. Погледите ни се преплетоха. Наблюдавах като омагьосана как в тъмните му очи се прокрадна искрица течено сребро, подобна на лунна светлина над среднощно езеро. Това поетично сравнение контрастираше със силата, която ме притисна към мускулестото му, пламенно мъжко тяло — никога не бях виждала и усещала такова плътно сливане.

На някакво далечно ниво на съзнанието ми се удивих, че този необуздан, див изблик на чувства не ме отблъсна. Напротив, поддадох се на натиска и безволево се предадох на жадната целувка, която смаза устните ми и възпламени вътре в мен глад, какъвто не познавах.

Никога не ме бяха целували така. Забравих коя съм, къде съм и в каква лекомислена опасност се впускаме двамата. Значи това беше „то“, значи по това копнеех, когато бленувах за любов. Кое то ми липсваше, когато Франц Йозеф безогледно обладаваше тялото и душата ми. Отдаване, опиянение, забрава, страст — изведнъж тези думи оживяха и пулсираха по вените ми.

В тази изключителна прегръдка не беше неловко да се докосваме, усещаме, опипваме. То се превърна в жизнена необходимост като дишането. Цялото напрежение, неизречените думи и забранените горещи ласки, от които така непоколебимо се бяхме лишавали досега, скъсаха бентовете, преляха през тях и се вместиха в тези вълшебни мигове.

Сега разбрах какво е изпитвала сестра ми Мария. И защо ме гледаше с онази блага усмивка, когато я упреквах, че се е самозабравила заради любовта си с белгиеца. И до днес не знам какво щеше да се случи, ако Андраши не се беше опомнил, ала той се отдръпна и ме пусна от обятията си.

Олюлях се, смразих се, залитнах и захлупих с длани пламналото си лице, за да скрия бушуващите в мен чувства. Както обикновено бях сложила един върху друг няколко чифта ръкавици за езда, защото имах навика да държа юздите силно опънати. Ако не предпазвах двойно и тройно дланите си, юздите щяха да издълбаят грозни бразди в тях. Гладката кожа на ръкавиците беше неочаквано хладна и чужда върху горящите ми страни. Докато се мъчех да си възвърна самообладанието

и да нормализирам дишането, долових ужасен стон, подобен на моя, и вдигнах очи.

Пред мен вече не стоеше невъзмутимият, самоуверен унгарски политик. Разтърсваното от емоции лице носеше неговите черти, ала болката в бездънните му зеници беше нова и непозната. Тя приличаше на дивото терзание, което разкъсваше и мен.

— Ержебет — до ушите ми достигна измъченият му сипкав глас. — Боже мили, защо, защо трябваше да си императрица!

Не бях ли произнесла и аз подобна фраза някъде в далечното минало? Сега тя ми се връщаше по ирония на съдбата. Не бях в състояние да издам звук, само стоях като парализирана, впила поглед в него. Изключителната, страстната интимност на това „Ержебет“ ме бе докоснала по-силно дори от целувката.

Още една версия на името ми. Струваше ми се, че вече съществуват толкова личности, колкото и имена. Императрица Елизабет, Елиза — версията на леля София, Сиси на Франц Йозеф и сега — тази унгарска, поразена от гръм Ержебет, чиито чувства ми бяха толкова чужди и непознати, че ме изпълваха със страх.

Тази Ержебет искаше да отговори с „Дюла!“, но това щеше окончателно да я събуди за нов живот. Смеех ли да рискувам и да я съживя? Какво щеше да се случи, ако го направех? Нямах ли по този начин да забравя за съществуването на Елизабет, Елиза и Сиси? Нямах ли да издам смъртната присъда на всички тези персонажи и да обърна живота си с главата надолу?

— Кълна се във всички светии, моля Ви да ми простите, задето си загубих разсъдъка. Знам, че не биваше да го правя. Непростим гаф — продължи той, дишайки тежко. — Но не съжалявам, ако ще да ми струва главата. Искях поне веднъж, поне един-единствен прекрасен миг...

— Замълчете! Това е безумие! Чудовищна, недопустима дързост! — прекъснах го аз, останала без дъх. — Никога не се е случило. Нищо не свързва Ержебет и граф Андраши. Абсолютно нищо! Аз съм императрицата, как можах да го забравя?

— Нищо? Ержебет, как можеш да наричаш нашата любов „нищо“?

Абсолютната увереност, с която той окачества моите и своите чувства, направи отговора ми още по-труден.

— Тя е и трябва да бъде нищо, приятелю, защото би разрушила всичко, за което работихме. Как си представяте императорът на Австрия да подаде ръка на човека, който му е откраднал жената? С това бихте превърнали колебанието му в гняв, а готовността му за мир в пепел.

— Ержебет!

— Не, недейте! — отстъпих крачка назад, за да не се изкуша отново да се хвърля в обятията му. — Нека заедно да обичаме Унгария, приятелю. Тя ще ни свързва завинаги и ще бъде единственото, което сме успели да създадем заедно. Унгария е нашата рожба!

— А какво съм аз за теб, Ержебет?

Поне веднъж заслужаваше да чуе истината. Истината на едно сърце, което в този момент се пръскаше на парченца под непосилно тежките удари.

— Ти си една мечта, Дюла Андраши. Една мечта за любов...

Горчиво-сладката болка на тези откраднати минути остана завинаги заключена в мен, а замъкът „Гьодьолю“ по тайнствен начин се свърза с небивалия смут на клетото ми сърце.

Толкова бях зашеметена, че почти не усетих как Андраши ми помогна да се метна отново на седлото и почтително застана до мен. Придружаващите ни не се усъмниха в обяснението му, че сме се надбягвали, освен това „Гьодьолю“ вече се виждаше между дърветата. Гледах сградата с пламнали очи и, кой знае защо, намирах нейните строги пропорции за утешителни. Макар да беше просторна и малко тромава, тя сякаш обещаваще уют и спокойствие под покрива си. Колко хубаво би било да живееш на подобно място!

Вкопчих се в тази мисъл, за да издържа посещенията и да запазя що-годе приемливо поведение. Може би в онзи ден съм се сторила на горките ранени в „Гьодьолю“ неособено сърдечна, но най-доброто, което успях да постигна, беше да се държа на краката си. В Буда и Пеща ме чакаше следващото усложнение: лятната жегата способстваше за разпространението на холерата.

Моментално заповядах да отпътуваме, за да не излагам на опасност децата, а през това време във Виена вече ме обвиняваха, че изобщо съм ги довела в Унгария. Писмата на Франц Йозеф също излъчваха смесица от упрек и примирение, която ми показваше, че враговете ми усърдно използваха моето отсъствие, за да му влияят.

Съществуваха много важни причини за незабавното ми завръщане във Виена, но този път сбогуването беше по-трудно от всякога.

Последният ми поглед от прозореца на купето на тръгващия влак беше предназначен за една стройна мъжка фигура с черна коса, чиито контури бяха погълнати от облаците пара.

— Мама плаче — озадачено установи Рудолф.

— Тъжна е, защото напуска Унгария — меко му отговори Ида Ференци, преди някой друг да вземе думата.

— И аз съм тъжен — отвърна Рудолф, правейки трогателен опит да ме утеши, но и той беше нещастен. Моят син също като майка си бе запленил от Дюла Андраши с неговото авантюристично минало на революционер, опълчил се на самия император.

— Аз пък изобщо не съм тъжна. Радвам се, че се връщаме във Виена — обади се Гизела. Отговорът беше типичен за нея. Ако изобщо отвореше уста, винаги изричаше обратното на това, което исках да чуя.

Завръщането ни във Виена потвърди най-лошите ми опасения: Франц Йозеф отново беше попаднал изцяло под влиянието на антиунгарската групировка. Ерцхерцогинята му висеше над главата и най-нагло твърдеше, че залитането ми по Унгария било опасно и недалновидно. Тя окуражаваше императора както в колебанието му да вземе положително решение по унгарския въпрос, така и в подозрителността му към поколението на революционерите, което понастоящем заемаше либерални позиции. Обаче Кьониггрец бе променил много неща. Франц Йозеф вече не беше склонен автоматично да приема всяка дума за умна и правилна, само защото е била произнесена от майка му.

Щом забелязах това, се заех да си връщам загубената територия, прилагайки къде упоритост, къде — леко изнудване. Франц Йозеф твърдеше, че съм го тормозела, но тъй като не можеше да устои на усмивката ми, беше само въпрос на време да постигна целта си.

Императорът се съгласи да приеме още веднъж граф Андраши на частна аудиенция и да му даде възможност да обясни по-подробно политическите си планове. Молах се за успеха на тази среща, ала съзнателно се държах настрана от Андраши. Колкото по-рядко споменавах заедно имената ни, толкова по-добре за Унгария. Вече се

разпространяваха долнопробни анонимни писания, които го представяха като суетен човек, упражняващ гибелно влияние върху императрицата.

А всъщност той не беше нито суетен, нито фантазьор. Дори имаше много точна представа как трябва да изглежда така наречената Дунавска монархия, която да обедини Австрия и Унгария в една нова, могъща сила. Предложи на Франц Йозеф два национални парламента — австрийски и унгарски, които да управляват под патронажа на императора-крал. Дали съпругът ми щеше да се съгласи с подобни радикални нововъведения?

Заровете бяха хвърлени по-рано от очакваното. След окончателното сключване на мирния договор с Прусия Франц Йозеф и без това бе решил да обнови коренно имперската администрация във Виена. На 30 октомври той назначи нов държавен министър на външните работи на империята — това обаче не беше австрийски аристократ, а саксонски барон.

Във Виена Фридрих Фердинанд фон Бойст^[10] се намираше в трудно положение, ала беше достатъчно умен, за да осъзнае предимствата на помирението с Унгария. Но и той не се числеше към мъжете, които признаваха, че една жена може да разбира от политика. В австрийската столица бях лишена от възможността да ходатайствам на Унгария, като изключим евентуалното ми влияние върху Франц Йозеф в личен план. Бях в неведение за решенията, които се вземаха в кабинета на императора, а когато го питах, той ми се присмиваше и ми напомняше за задълженията ми като императрица и съпруга.

Последното ми причиняваше все повече главоболия. Верният ми съюзник доктор Фишер беше в Мюнхен, а Франц Йозеф не пестеше недвусмислените си забележки, че вече нищо не пречело в императорското семейство да се появи ново дете.

— Изглеждаш просто ослепително, макар че това лято дори нямаше възможност да отидеш на курорт — радваше се съпругът ми.

— Въпреки това времената не са подходящи за раждане на деца, Франци — помъчих се да обясня нежеланието си аз. — Какво ще стане, ако възникнат неприятности с Унгария? Не мога да пътувам напред-назад и да играя ролята на твой дипломат, ако съм бременна.

— Този въпрос скоро ще се изясни, Сиси, обещавам ти.

Не смеех да повярвам на това уверение, но използвах свободното време, което имах в изобилие, за да усъвършенствам унгарския и да разширя познанията си за страната и хората. За целта Андраши ми бе препоръчал един свой приятел. Макс Фалк беше журналист, но работеше във Виена като помощник в Спестовната каса и се оказа извънредно симпатичен и образован човек. Скоро започнахме да се отклоняваме от обичайните уроци и несприинудено да разговаряме на унгарски за история, литература и поезия.

Фалк не се поколеба да ме запознае с някои от забранените унгарски съчинения и статии, разпространявани нелегално във Виена. Ако нашият министър на полицията можеше да хвърли поглед на това четиво, сигурно щеше да получи удар. Фалк беше от онези умни интелектуалци, които са трън в очите на повечето управници. Той застъпваше необичайни теории и умееше да обяснява разбираемо и най-сложните обстоятелства. Искаше ми се Франц Йозеф да се вслушва повече в такива хора, вместо в своите закостенели и консервативни министри.

За моя огромна радост ноември 1866 година най-после донесе желаното обединение: Австро-Унгария щеше да формира двойна монархия, управлявана по наследственост от императорско-кралската династия Хабсбург. Всяка страна се сдоби с народен парламент, а администрацията във Виена представляваше външнополитическите, военните и финансовите интереси на двете нации. Коронацията бе насрочена за юни следващата година.

— Те настояват и ти да бъдеш коронясана заедно с мен, Сиси — доволно съобщи Франц Йозеф. — Такова нещо не се е случвало досега. Обикновено кралицата се коронясва няколко дни след краля.

— Това е особено висока чест за Ваше Императорско Височество — така Ида допълни по-късно информацията, която Франц Йозеф не ми беше предал или пък не му беше известна. — Унгария Ви дължи толкова много, че иска да Ви се отплати, като Ви короняса заедно с императора.

Непосредствено след това започна планирането на важното събитие, а аз предпазливо изложих пред Франц Йозеф проект, който по ред причини ми бе легнал на сърцето още от август предишната година. Никога нямаше да ми се удаде по-подходящ случай.

— Сега вече наистина имаме нужда от жилище в Унгария, Франци. Кралската крепост „Офен“ е един ветрилник, макар и достолепен. Човек зъзне и зиме, и лете, липсват й най-елементарните удобства.

— Ако пак ще ми говориш за „Гьодьолю“, Сиси... — на Франц Йозеф не му бяха допаднали хвалебствията, които му бях изпратила още в първото си възторжено писмо от Унгария.

Сякаш инстинктивно усещаше, че любовта ми към „Гьодьолю“ крие чувства, които нямат нищо общо с него. А всъщност красивият провинциален дворец с просторните конюшни щеше да ми хареса и без свързаните с него спомени. Построен със замах сред негъсти гори, той е бил притежание на едно-единствено семейство още от времето на Мария Терезия. Последният княз Грасалкович починал през 1841 година, без да остави наследници. Разправяха, че бил луд по конете и дори издигнал специален паметник на любимия си бял жребец. Харесвах тази история, както харесвах и рохката песъчлива почва около двореца, така подходяща за галопиране.

Но още тогава, през август, Франц Йозеф не поиска и да чуе за придобиване на „Гьодьолю“. И държавната хазна, и личната каса на императора бяха опустошени от огромните репарации, наложени ни от мира с Прусия.

— Разбира се, че говоря за „Гьодьолю“ — троснах се аз сега, макар да предусещах как ще завърши този разговор. — Знаеш, че го желая повече от всичко.

— Аз пък не знам с какво да го платя, Сиси — нетърпеливо отвърна императорът. — Вече намалих конюшните и заповядах повсеместни икономии. Как биха ми имали доверие моите поданици, ако в същия момент купя замък в Унгария! Какво ще си помислят за мен виенчани? Че съм прахосник?

Предпочитах да не ми се напомня за продажбата на конете. Много се засегнах, задето императорът прибягваше към толкова отчаяни мерки. Нима не знаеше какво значеха тези животни за мен? Нямаше ли достатъчно бижута, произведения на изкуството и други ценности, които можеше да обърне в пари вместо тях? Мъртви предмети, които не дишаха и не можеха да бъдат обичани?

Вероятно ерцхерцогинята бе предложила да започне икономии именно от конюшните. Открай време тя гледаше с лошо око на

любовта ми към конете и на продължителната ми езда. Мисълта за майката на императора не се отрази благотворно на дипломатическите ми умения.

— Не можеш ли поне веднъж да видиш нещата в тяхната цялост? — упрекнах го аз. — Трябва да вземаш предвид и това, което унгарците мислят за нас. Те са горд народ и искат император, а не скръндза.

— Не си справедлива, Сиси. Бог ми е свидетел, че си имам други грижи, освен някакъв унгарски замък. Чу ли вече колко зле вървят нещата в Мексико? Положението не е толкова розово, както го представя Макс в писмата си до мама, тамошните бунтовници придобиват все повече власт и влияние. Шарлота е пристигнала в Париж. Възнамерява да помоли Наполеон да изпрати войници в подкрепа на Макс. Надявам се да не дойде и при нас, ние наистина си имаме достатъчно проблеми.

— Това можеше да се очаква. Ти предупреди и двамата да не се впускат в тази авантюра — ядно напомних аз. Франц Йозеф владееше виртуозно изкуството да сменя темата, когато казаното от мен не му изнасяше. — Да се оправят сами с цялата бъркотия.

— Не бива да говориш така, все пак Шарлота е член на семейството. Ако ни помоли, трябва да намерим начин да ѝ помогнем.

— И аз съм член на семейството, ако си забравил. И аз те моля за нещо. А ти търсиш ли начин да ми помогнеш?

Франц Йозеф присви очи, стисна устни и придоби онова опърничаво изражение, което ми показваше, че съм отишла твърде далеч.

Съжалявах, но същевременно се ядосвах ужасно на дебелоглавието и ината му. Избягвах споровете, а също и следващите официални изяви. С облекчение, но и малко гузно признах пред себе си, че така поне временно бе замразен и въпросът за брачната ни интимност. И без това в момента не бих понесла опитите му за сближаване.

С всяка изминала година зимата във Виена влияеше все по-зле на здравословното ми състояние. Мъглата, която се издигаше над Дунава и обгръщаше града в сиво було, притискаше като похлупак пушека от комините и превръщаше коридорите на „Хофбург“ в леденостудени, ветровити тунели. Тя тегнеше като олово върху белите ми дробове и

заедно с потиснатото настроение в двореца изцеждаше изцяло силите ми.

Войната бе нанесла болезнени рани на много семейства, но и щастливците, които не носеха траур, нямаха особени причини за веселие. Всеки — от камериерката до главната придворна дама — имаше какво да оплаква.

След разправията ми с Франц Йозеф трескавите дни от изминалите месеци, които запълвах с безброй аудиенции, разговори, заминавания и пристигания, с писане и отговаряне на писма в Унгария и във Виена, отново отстъпиха място на парализиращото еднообразие на дворцовия живот. Повече от всякога ми беше трудно да се вписвам в помпозния и безсмислен протокол.

Постигнала бях толкова много за Унгария и за императора — с какво право ме тикаха пак в глуха линия? Нима не бях доказала многократно, че съм способна и на нещо друго, освен да раждам деца и да изглеждам добре? Разочарованието ме обладаваше все повече и повече; опитвах да се разсейвам, като все по-усърдно се грижех за здравето, фигурата и външния си вид.

Още по-продължителна езда, още повече гимнастика, още по-рафинирани кремове и маски, още по-оскъдно хранене.

Докато бях най-красивата императрица в Европа, Франц Йозеф щеше рано или късно отново да се съобразява с мен.

Докато вестниците публикуваха снимките ми, докато художниците рисуваха портретите ми, докато половин Европа се занимаваше с въпроса дали френската императрица Евгения^[11] можела да стъпи на малкото пръстче на австрийската императрица, щях да бъда сигурна, че няма да потъна в забвение. Нито във Виена, нито в Буда и Пеща.

[1] Граф Дюла Андраши (1823–1890) — виден унгарски политик един от основоположниците на съвременна Унгария. — Бел.прев. ↑

[2] Ефигия, от лат. effigies, надгробна скулптура. — Бел.прев. ↑

[3] Ференц (Франц) Деак (1803–1876) — виден унгарски политически деец, баща на Австро-Унгарското съглашение от 1867 г. — Бел.прев. ↑

[4] „Eljen!“ (унг.) — „Да живее!“ — Бел.прев. ↑

[5] Днешната столица на Унгария, Будапеща, е съставена от два исторически града, разположени на двата бряга на река Дунав — Буда и Пеща, които се обединяват през 1873 г. — Бел.прев. ↑

[6] Шарл Луи Наполеон Бонапарт (1808–1873), известен с предприетата от него мащабна реконструкция на Париж. — Бел.прев. ↑

[7] Германски съюз или Германска конфедерация — краткотрайно политическо обединение на германските държави, съществувало в периода 1815–1866 г. След победата на Прусия през 1867 г. е образуван Северногермански съюз под пруска доминация, който пет години по-късно става основата на пълното германско обединение в единна Германска империя. — Бел.прев. ↑

[8] Лайош Кошут — унгарски национален герой, държавен деятел, юрист и революционер (1802–1894). — Бел.прев. ↑

[9] „Гьодьольо“ — най-големият бароков замък в Унгария, на около 25 км североизточно от Будапеща. Има и град със същото име. — Бел.прев. ↑

[10] Ф. Ф. фон Бойст (1809–1886) — виден държавник на Саксонското кралство и на Хабсбургската монархия. — Бел.прев. ↑

[11] Евгения де Монтихо (1826–1920) — испанска аристократка и императрица на Франция, съпруга на Наполеон III. — Бел.прев. ↑

ЗИМА 1867 — ПРОЛЕТ 1869 ГОДИНА „ДА ЖИВЕЕ ЕРЖЕБЕТ!“

— Лудвиг иска да се ожени за София? Това любовна история ли е, или мама е скроила тая работа за малката? По една корона за всяка дъщеря, типично за нея, способна е да мисли точно по този начин.

Сестра ми Матилда, която преди броени дни бе родила момиченце, кръстено Мария Терезия, се изтягаше блажено върху възглавниците си. Превърнала леглото си в нещо като приемна, сега искаше да чуе до най-малките подробности какво съм правила през последните седмици в Мюнхен и Виена. Изненадващият годеж на София с младия крал на Бавария бе възбудил особения ѝ интерес.

Пътуването ми ме бе отвело през Мюнхен до Цюрих, където Матилда живееше с граф Трани, така че ѝ разказах удивителните новини от първа ръка.

— Мама няма нищо общо — отвърнах. — Тя би предпочела брата на Франц Йозеф, Лудвиг Виктор, нали знаеш, че има безумна слабост към Хабсбургите. Но ти познаваш София. Своенравна е и обича да се налага. Очевидно братовчедът Лудвиг е точно мъжът, който би искала да има. Впечатлена е от любовта му към музиката на Рихард Вагнер, а романтичното му ухажване направо я разтапя. Той прибягна до цялата гама от похвати: среднощни разходки с лодка до „Поси“, букети от рози и романтични писъмца. Сега отпразнуваха годежа си, а през лятото ще се оженят. На 25 август Лудвиг навършва двайсет и две години, тогава ще е сватбата.

— Късметлийка — меланхолично въздъхна Матилда. — Почти не помня Лудвиг. Наистина ли изглежда толкова добре, колкото твърдят всички?

— Той е много привлекателен младеж — признах аз. — Висок, тъмнокос, романтичен. Май аз го наведох на идеята да поогледа София.

— Ти ли? — сбърчи чело Матилда. — Как така?

— Ами той изпадаше в телешки възторг при вида ми — като пале пред пълна с храна паничка. Напомних му, че съм омъжена, но имам по-малка сестра. Кой да знае, че ще вземе насериозно думите ми?

— Все едно, щом София го обича. Или имаш някакви забележки към него?

Свих рамене.

— Мен ако питаш, още е много незрял и млад.

— Ще остарее от само себе си — подхвърли Матилда в обичайния си лековат маниер. — А как е графиня Хоенембс? Вярно ли е, че вече говориш унгарски като същинска маджарка?

Матилда намекуваше за безобидния псевдоним, под който бях отишла инкогнито до Цюрих. Той ми бе дал възможност за частна среща със сестра ми, без посещението ми да се превръща в държавно дело.

— Вече говоря дори по-добре от Франц Йозеф, а той го е научил още като дете — гордо отвърнах аз.

— Защо си правиш труда? — Матилда не беше във възторг от уникалното ми постижение. — Та това е един варварски език, който никой извън Унгария не разбира. А пък ти открай време не си много по ученето.

— Обаче искам да живея в Унгария — доверих ѝ най-съкровено си желание аз. — Много по-хубаво е, отколкото във Виена, и вече открих един замък, който ми харесва...

— Това никак няма да се понрави на Франц Йозеф.

Какво да ѝ отговоря? Че понякога най-обичах императора, когато само си разменяме писма? Че глупавото ми сърце беше заето от друг, по когото копнеех безумно? Сестра ми и без това предусещаше някои неща.

— Да не би плановете ти да имат нещо общо с напетия граф Андраши? Неговото име се появява подозрително често в писмата ти — тя сложи пръст право в тайната ми рана. — Нали за него се говори, че щял да става първият унгарски министър-председател?

— Що за глупави мисли ти идват в главата! — отхвърлих подозрението ѝ аз. Дори на нея не можех да доверя чувствата си. — Или смяташ, че съм способна да палувам като някоя виенска контеса? Аз съм омъжена, аз съм императрицата.

— Това не те прави неуязвима за любовта — сложи точка на разговора Матилда.

Колкото и да е странно, тя беше права.

Не бях неуязвима и за скръбта — през март от Мюнхен пристигна тъжна новина: младата ми снаха, принцеса София Саксонска, не беше преживяла зимата. Тя не успя да се съвземе, след като миналото лято роди дъщеря си Амелия, ала въпреки това смъртта ѝ на едва двацет и две годишна възраст дойде изненадващо за Карл Теодор и за цялото семейство. Вместо да замина с Франц Йозеф за Буда и Пеща, където предстоеше подписването на договора с Унгария, аз потеглих към Мюнхен за погребението на София.

Семейството беше замаяно от този удар на съдбата, а клетият Бърборко почти не възприемаше случващото се около него. Колкото и странно да звучи, но когато застанах край гроба на София, освен огромна мъка изпитах и мъничко завист. Наистина ли беше толкова лошо да умреш в разцвета на младостта и красотата си, искрено оплаквана от всички? Да се унесеш във вечен сън, вместо само да страдаш и да старееш наяве?

Въздържах се да изрека на глас меланхоличните си разсъждения, защото подозирах, че никой нямаше да ме разбере. Тъгата ми се подхранваше от толкова много различни източници, че изплаках потоци от сълзи и за София, и за мен самата.

Куриерите на Франц Йозеф ми носеха от Унгария новини за грандиозното посрещане на императора. Вследствие на войната парламентите на Бохемия и Моравия бяха разпуснати, затова пък в Буда и Пеща императорът бе станал кръстник на нова Унгария и назначил граф Андраши за първи министър-председател на държавата.

Как ми се искаше да бях там! Как ми се искаше лично да приема прекрасния подарък, с който Унгария се отблагодаряваше на краля и на кралицата си за своята свобода! Унгария ми поднасяше в дар замъка „Гьодьоль“!

Прочетох два пъти писмото, докато осъзная този факт, след което веднага седнах на бюрото, за да споделя радостта си с Франц Йозеф. Сега всичко щеше да бъде наред. Нетърпеливо очаквах момента, когато замъкът ще бъде оправен и ще можем да живеем в него, писах на съпруга си аз.

В тишината на нощта, която настъпи след тази радост, изпратих и още едно безмълвно послание до Унгария. Знаех в чия глава се беше родила идеята за този специален подарък и коя клетва го бе турила в ръцете ми. Дом в Унгария. Място, където да мога винаги да се върна и което да принадлежи само на мен. Нямах търпение да замина на изток. Чак през май обаче ми се удаде възможност да покажа на Франц Йозеф замъка, който означаваше толкова много за мен.

Междувременно лазаретът беше преместен и във всички стаи гъмжеше от работници. Щукатъори, тапицери, бояджии и мебелисти се трудеха ден и нощ, така че до коронацията да превърнат „Гьодьолъ“ в унгарския рай, за който копнеех.

— Не е ли прекрасно, Франци? — теглех го от едно помещение към друго аз. — Ако закусваме край този прозорец, ще имаме чувството, че сме в градината. Какво има, Франци? Въобще не поглеждаш стаите, гледаш само мен. Да не би шапката да ми седи накриво?

— Какво да правя, като предпочитам да гледам теб вместо празните стаи, Сиси. Толкова си красива, когато се радваш.

— А какво ще кажеш за „Гьодьолъ“? — настоях. — Харесва ли ти?

— Не е зле — милостиво призна той и подръпна бакенбардите си. — Но всъщност е много по-елементарно, отколкото очаквах. Смятах, че е нещо специално, щом толкова си се запалила по него...

За кой ли път ми правеше впечатление как Франц Йозеф дори не се опитва да вникне в предпочитанията и антипатиите ми. Стоеше наред „Гьодьолъ“ и не виждаше, че това е дворецът на човек, луд по конете, човек, който е обичал животните си. Не разбираше, че бях привлечена именно от тази спокойна простота и от единението с природата. Това беше по-ценно от всички натруфени и позлатени рамки и мрачни кадифени завеси в неговия „Хофбург“.

— Само почакай да го завършат — помъчих се да скрия разочарованието си аз. — Когато в конюшните има коне и се уреди домакинството, тук ще бъдем щастливи, Франци! Ясно го усещам!

— Аз съм щастлив навсякъде, където си и ти, Сиси — отвърна толкова простишко и убедително той, че се трогнах и забравих всичките си критики.

Държах да наглеждам ремонта на „Гьодьольо“, затова императорът замина за Виена без мен, след като произнесе в новия унгарски Парламент тронно слово, съпровождано от бурни аплодисменти. Тържествата за коронацията трябваше да започнат на 6 юни, а дотогава имаше да се свърши много работа.

Този път обаче не се настаних в кралската крепост „Офен“, а бях приета гостоприемно в двореца „Токай“. Стопанката беше заминала, така че имах възможността да се залъгвам с измамната и опасна илюзия, че стопанинът принадлежи единствено на мен. Във великолепия дом на новия унгарски министър-председател имаше достатъчно място и за моята свита, затова смятах, че съм застрахована срещу недоброжелателни слухове. Дори най-злобните клюкарки не биха предположили, че ще навредя на реномето на императора при тези обстоятелства, и то броени седмици преди коронясването ми.

Твърде скоро разбрах, че съм се лъгала.

— Всичко живо подозира императрицата, че има тайна връзка с графа. Просто скандално!

Разговорът беше между главната ми придворна дама, графиня Кьонигсег, и друга придворна. Дочух го случайно, докато седях в закътан градински павилион и четях писмата от Мюнхен и Регенсбург, които куриерът ми бе донесъл сутринта. Явно не бях единствената, потърсила спокойно местенце.

— Нищо чудно, след като се настанихме тук — отвърна другата, която не успях да позная по гласа. В някои дни сладникавият, напевен виенски диалект ми звучеше еднакво безлично. — Императрицата трябваше да живее в „Офен“! За какво се усуква около този унгарец, чиито предци са били цигани и са скитали из страната?

— И всеки ден да язди от там до „Гьодьольо“? Говорите глупости, мила моя, и ако благоволите да приемете един добър съвет от мен, ще запазите мнението си за графа за себе си. Императрицата не обича да го критикуват.

— Нима не разбира, че с поведението си възбужда недоволство във Виена? След посещението на императора генерал-адютантът Кренвил нарече Унгария „Азиатската Австрия“.

— Както е известно, Кренвил не е сред приятелите на императрицата, той винаги ще намери за какво да я критикува, когато тя е в играта. Все едно дали това засяга Унгария или Виена...

Гласовете се отдалечиха. Вдигнах поглед и видях, че и граф Андраши беше чул клюкарките. Той стоеше под зелена арка от пълзящи рози и когато се приближи и ми се поклони елегантно, забелязах, че изражението му бе необичайно сериозно.

Щом сведох очи към наклонената горда глава с гарвановочерните къдрици, сърцето ми заблъска като лудо. Засърбяха ме връхчетата на пръстите, щеше ми се да ги заровя нежно в тази коса, както понякога правех с Рудолф. В мен напираше желанието да се хвърля в прегръдките му и да се притисна до стройното му тяло. Но освен да въздъхна леко, за да освободя задържания в дробовете си въздух, друго не можех да направя.

— И императрицата е просто жена — прошепнах беззвучно аз. — Няма ли място на този свят, където да бъде защитена от злословия и глупави клюки? Единственото, което искам, е да ме оставят на мира.

— Може би някой ден това място ще бъде „Гьодьольо“ — сериозно отвърна графът. — Пожелавам Ви го от цялото си сърце, Ваше Императорско Височество.

— А какво ме съветвате да правя дотогава, приятелю?

— Съществува само една възможност да се пресекат слуховете.

— И тя е?

Той потърси погледа ми и по мрачния, застрашителен блясък на тъжните му очи предугадох какво искаше да каже. Не! Моля те, не! Само това не!

— Трябва да покажете на всички, че императорът и императрицата са предани един на друг и се обичат нежно, независимо какво твърдят слуховете. Може би една нова бременност...

— Вие не знаете какво искате от мен, граф Андраши! — избухнах аз.

— Много добре знам, защото така сам забивам ножа в гърдите си, Ержебет!

Водехме разговора на унгарски, както и всички наши доверителни беседи. Дори бях добила навика да пиша писмата си до Франц Йозеф на унгарски. Но в този момент не намирах думи да изразя чувствата си. Вероятно не бих ги намерила и на всеки друг език на света. Болката и отчаянието стискаха в клещи изстрадалото ми сърце.

— Няма ли друг изход? — попитах отчаяно.

— Няма по-убедителен начин да се защитите от обвинение, на което не бива да обръщате внимание, Ержебет!

Силуетът му се замъгли от сълзите, напирани в очите ми, а когато погледът ми отново се проясни, той си бе тръгнал. Унгария и една корона... Струваше ли си да бъдат изкупени с такова вътрешно усилие?

Щом си възвърнах способността да разсъждавам трезво, разбрах, че нямам друг избор, освен да принеса желаната жертва. Веднъж достигнала до този извод, открих странна утеха в него. Поне нямаше да ме обвиняват, че съм забравила дълга си. Значи все пак, макар и в последната секунда, не се бях провалила според високите ценностни критерии, които сама си бях изградила.

Франц Йозеф посрещна с огромно самодоволство факта, че най-сетне отстъпих пред ухажванията му. Той не подозираше за безсънните ми нощи, нито какво усилие ми струваше това отстъпление.

— Такива са жените — подсмихна се снизходително той, когато установихме императорската резиденция в кралската крепост „Офен“ преди коронаяването. — Веднъж като наложат идеите, които кръжат в красивите им главици, започват да се държат така очарователно, че на нас, клетите мъже, не ни остава друго, освен да им се подчиняваме и да ги любим.

Сякаш обвързването между Унгария и Австрия не беше политическа необходимост, а моя прищявка — така прозвучаха думите му. С труд потиснах възражението си и го дарих с онази отсъстваща, автоматична усмивка, за чието значение той и без това не се питаше никога. Стигаше му, че изобщо се усмихвах.

Приготовленията за четиридневните тържества по коронацията през юни 1867 година ангажираха и двама ни, така че бездруго не оставаше време за излишни разсъждения. Трябваше да спазим безкрайно количество древни церемонии, традиции и обичаи, за да бъде късметът благосклонен към бъдещото кралство.

Най-абсурдно ми се видя задължението двете с Гизела да закръпим собственоръчно коронационната мантия и коронационните чорапи, които Франц Йозеф трябваше да носи в големия ден. При бягството си през 1848 година господин Кошут и привържениците му бяха заровили набързо тези важни исторически одежди, така че

дългогодишният им престой във влажната пръст не само се виждаше, но и се надушваше съвсем ясно.

Гизела бърчеше носле, за което не можех да я укоря. За щастие имаме няколко сръчни помощнички, защото работата ни не се отличаваше нито с кой знае какви фини бодове, нито с особена ловкост. Открай време мразех ръкоделието и с изненада открих, че дъщеря ми беше наследила от мен точно тази женска антипатия. За първи път се спогледахме в безмълвно единодушие, докато правехме всичко възможно да вплетем в мантията и чорапите тъй желания късмет.

За радост не ми се наложи да шия собствените си одежди за коронацията. Великолепната роба пристигна от Париж, където бе проектирана и ушита в ателиетата на мосю Уорт. Това беше най-красивата и най-драгоценната рокля, която бях носила някога. Бял копринен брокат, от горе до долу избродиран със сребристи цветчета, кадифен елек с шнурове от истински перли, бели бухнали ръкави, драпирани с най-фина ръчна дантела. Ансамбълът се допълваше от коронационна мантия от бял сатен, подплатена с кадифе в царско синьо.

Изключителната празнична рокля издаваше ръката на майстора моделиер, макар че кройката и детайлите бяха съобразени с унгарската национална носия. Подходящото диамантено колие беше от съкровищницата на унгарските крале, а короната ми е била носена навремето от Мария Терезия.

Всичко беше готово за великото събитие, което започна с прием за членовете на парламента в тронната зала на крепостта „Офен“.

Франц Йозеф, разбира се, се появи в униформа, макар че този път поне беше избрал униформата на унгарски генерал. Костюмът на Рудолф също бе украсен с унгарски гайтани, докато Гизела и аз се появихме в маджарски женски носии.

— Приличам на русокоса унгарка — намусено коментира дъщеря ми.

— Ти си унгарка — отвърнах.

— Не, аз съм дъщерята на австрийския император! — възрази тя.

— А след няколко дни ще станеш и унгарска принцеса — намеси се Франц Йозеф, за да потуши очертаващата се разправа, и

дружелюбно погали дъщеря си по главата, с което я накара да замлъкне.

В очите му се четеше обич и гордост. Може да имаше някои недостатъци, но обичаше своите деца. Щеше да обича и следващото.

* * *

Денят на коронацията — 8 юни 1867 година, започна преди изгрев-слънце с 21 топовни салюти от Цитаделата. Празничното шествие към църквата „Свети Матяш“, където ни очакваше епископът-княз на Унгария със своята свита, потегли още в седем часа.

Отново пътувах през ликуващото множество в стъклена карета, теглена от осем снежнобели коня. Хората се тълпяха край улиците: маджари, банатци, сърби, словаци, а също и хървати, поданиците на новата Дунавска монархия, както и значителен брой войници, полицаи и полицейски агенти, готови да предотвратят евентуални насилствени действия, с които анархистите и непоправимите революционери заплашваха да взривят празника.

Възгласът „Да живее Ержебет!“ ме съпровождаше по целия път към църквата, ехтеше над стъклената карета и ме носеше напред върху облака на всенародната радост. На моменти успях да зърна над главите на почетната гвардия Франц Йозеф, който яздеше отпред на великолепен кон. Върху раменете му лежеше грижливо почистената и закръпена мантия на свети Стефан, а юздите на коня му искряха от злато и скъпоценни камъни. Начело на коронационното шествие беше граф Андраши. Неговите унгарци го бяха удостоили с честта да сложи на главата на императора желязната корона на свети Стефан, обвита в толкова много легенди.

Дали в този момент той мислеше за мен, както аз — за него? За това, което постигахме през този ден, за което бяхме мечтали от първия миг на нашата среща? За мен беше от особено значение, че именно той държеше короната на свети Стефан над дясното ми рамо, докато епископът ме миропомазваше за кралица на страната и народа си. Въпреки че не ни беше отредила да благословим с клетва любовта си, съдбата ни компенсираше с тази вълнуваща церемония в името на

Унгария. Очите ми бяха пълни със сълзи. Обзета от необичайна набожност, аз се захлех да сторя най-доброто за тази страна и хората ѝ.

Слава Богу, в онзи момент не подозирах, че и това намерение щеше да изтече като пясък между пръстите ми!

В църквата „Свети Матяш“ бях твърдо решена да служа с всичките си сили на новата Дунавска монархия. Тържествената литургия приключи под ечащите звуци на „Коронационната меса“, която Ференц Лист бе композирал преди много години именно по този повод.

След това бляскавото шествие се отправи през улиците към така наречения Коронационен хълм, състоящ се от пръст, донесена от всички унгарски провинции. Франц Йозеф отново се закле най-тържествено, че ще брани унгарската Конституция срещу всевъзможните опасности от четирите посоки на света, а аз го гледах от издигната за мен трибуна.

Докъдето стигаше погледът ми, се разстилаше море от цветове. Специално за случая унгарските празнични одежди, и без това разкошни, надминаваха всичко, което бях виждала преди. На слънчевите лъчи драгоценните кожи, бижутата, перата, блестящите пояси за шпаги и лъснатите катарами искряха още по-ярко. Една впечатляваща картина на отминало величие и разкош, която се свързваше с надеждата за още по-прекрасно бъдеще.

Последвалата върволица от празнични банкети, приеми, аудиенции и церемонии беше напрегната и уморителна. Юнското слънце тегнеше така безмилостно над покривите на Буда и Пеща, че аз по изключение намирах хладните покои на кралската крепост за извънредно приятни. Франц Йозеф, който имаше зад гърба си една изключително разочароваща в политическо отношение година, видимо се наслаждаваше на бликналия възторг на унгарските си поданици. Той не пропускаше нито едно благопожелание и дори заедно с мен се смеси с участниците в голямото народно празненство пред крепостта, с което завърши коронацията.

Беше топла лятна нощ, над огромни огньове се въртяха овни и волове на шиш. Виното се лееше като река, а звуците на циганските цигулари се смесваха с глъчката от безброй гласове и възгласите „Да живее!“, които ни съпровождаха.

— Де да можеха всичките ми поданици да съжителстват с такава радост и в такъв мир — тази необичайно меланхолична реплика се изплъзна от устата на императора, докато се намирахме сред веселящото се множество. — Откакто съм на власт, имаше твърде много войни и кръвопролития.

Себепознанието бе толкова чуждо на Франц Йозеф и го спхождаше толкова рядко, че аз се трогнах, хванах го за ръката и за миг облегнах глава на рамото му.

— Не се упреквай, Франци — опитах се да го утеша аз. — Винаги си се ръководел от най-добри помисли, но твоите съветници те натикаха в тези лоши конфликти. Сега, когато вече не ги слушаш, всичко ще се промени.

— Дай Боже да си права, Сиси — въздъхна той и стисна ръката ми, която държеше неговата. — В такава нощ човек е склонен да вярва в чудеса, нали? Може би Господ ни изпраща знак, че е на наша страна. Един принц за Унгария, няма ли да е чудесно?

Нескритият намек за продължението на тази нощ ме накара да се изчервя от неудобство. Неволно потърсих с поглед познатата широкоплещеста фигура с черни къдрици сред водовъртежа от празнуващи хора.

Открих Андраши сред група гости на тържеството, скупчени около казан с гулаш. До него стоеше изящна, чудно хубава унгарка и се смееше звънливо. Графиня Катинка Андраши беше забележителна красавица и не й личаха нито годините, нито ражданията. Точно в този момент се усмихваше на съпруга си; белите му зъби блеснаха, докато ѝ отговаряше. Макар да обичаше мен, той уважаваше и желаше жена си. Единствено с нея щеше да живее, да се смее и да танцува! Разбира се, винаги съм знаела това, но упорито отпъждах образите. Сега виждах картината със собствените си очи и ме заболя.

— Какво ще кажеш, Сиси? Да си тръгнем и да откраднем няколко часа, през които да не сме император и императрица, крал и кралица, а?

Какво ми оставаше? Кимнах. Затворена в клетката на един брак, който като наивно петнайсетгодишно девойче бях смятала за земен рай, нямах друг изход, освен да продължавам да се нагаждам към обстоятелствата. Може би наистина имахме шанс да започнем отначало и да избегнем старите грешки.

Може пък Франц Йозеф да беше прав. Ако през тази или някоя друга нощ заченехме принц за Унгария, щях да направя за тази страна повече от всички политици, взети заедно. Да го възпитам в традициите на този горд народ, така както ерцхерцогинята бе направила от Франц Йозеф император по свой вкус — ето една задача, която ми обещавахе надежда и бъдеще. Вкопчих се в тази представа с целия си копнеж, с всичките си възжеления, докато предоставях на Франц Йозеф моето стройно, гъвкаво тяло, което той желаеше повече от всякога.

Изминалите години обаче не бяха повлияли положително нито на нежността, нито на деликатността му. Каквито и да са били дамите, които е ощастливявал вместо мен, те не бяха направили нищо, за да облагородят егоистичния му нагон. Или пък грешката беше моя? Докосването му не предизвикваше огън под кожата ми, оставяше ме хладна и равнодушна. Когато принадлежах на съпруга си, не изпитвах и следа от онази съдбовна слабост, която ме връхлиташе само като погледнех в очите на Дюла Андраши.

Не можех да отрека: с него бяхме създадени един за друг.

— Защо не й простиш поне в този тежък момент, Сиси? — примоли се майка ми. — Каква мъка ни сполетя, време е да забравим дребнавите недоразумения от миналото. Така повелява християнският дълг.

— За християнския дълг ерцхерцогинята трябваше да си спомни преди няколко години, мамо — отхвърлих упрека на баварската херцогиня аз. — Няма спор, съдбата я удари жестоко, но именно двете с Шарлота тласнаха клетия Макс към тази авантюра. Трябваше непременно да се докопат до корона, по възможност — императорска.

— Корона, която се търкала в прахта, откакто Макс бе екзекутиран от онези ужасни бунтовници — вметна мама и ме жегна с поглед, сякаш аз бях заповядала на мексиканците да извършат това злодеяние. — Ти също си майка, вече загуби дете. Знаеш какво чувства сестра ми и колко се нуждае от нашата утеха.

— Макс можеше своевременно да се оттегли на безопасно място, ако собствената му майка не го заклеваше да остане в Мексико. По онова време честта беше по-важна за нея от живота му — заинатих се аз.

Колкото и да е чудно, но ако в тази драма имаше човек, на когото да съчувствах искрено, това беше Шарлота Белгийска. Тя поне се бе опитвала да помогне на Макс с всички сили, жертвайки накрая и собственото си здраве.

— Прекалено строго съдиш, Сиси — укори ме майка ми, която отначало се бе зарадвала, задето двамата с Франц Йозеф пристигнахме в Бавария направо от унгарската коронация. В момента императорът се отблагодаряваше за моята съпружеска отзивчивост, като изпълняваше и най-дребните ми желания. — Как би могла да предположи, че той се излага на такава опасност?

Спестих си отговора. Струваше ми се лицемерно и нечестно да се солидаризирам точно сега с ерцхерцогинята. Ала и аз скърбях за моя девер и окайвах неговата безсмислена и жестока смърт.

Какво ли е чувствал Фердинанд Максимилиан фон Хабсбург в утрото преди позорната си екзекуция, която, както се твърди, бил понесъл със самообладание и гордост? Дали е мислел за любимата си Шарлота, която, мъчейки се да му помогне, бе изпаднала в умопомрачение? Водена от огромното си и пламенно усърдие, тя бе изложила молбата си дори пред Светия отец в Рим, ала това последно усилие се бе оказало непосилно за здравето и за разклатените ѝ нерви.

Потресаващата вест, съобщена на Макс със суха телеграма от Рим, беше стигнала и до Виена: Нейно Височество императрица Шарлота получила масивен мозъчен кръвоизлив и била върната в „Мирамар“.

Скъпернически слова, описващи превръщането на някога красивата и елегантна княгиня в безпомощна развалина, която дори вече не знаеше коя е. До края на дните си Шарлота щеше да се нуждае от чужда помощ; почти сигурна бях, че ако беше на себе си, тя щеше да предпочете гибелта на Максимилиан пред своята зла участ.

— Ох, каква мъка — въздъхна отново баварската херцогиня. — През това лято всички плачат. Горкият Бърборко плаче за своята сладка София, Нене — за клетия Макс, а сега и сестра ми София — за любимия си син. Господ не е благоразположен към нас, баварските сестри.

— Как е Нене? — опитах се аз да отвлека вниманието на мама от ерцхерцогинята.

Преди броени дни голямата ми сестра бе погребала 36-годишния си съпруг в княжеската гробница в Регенсбург, изтърпявайки пищната церемония с каменно лице и безупречно държане. Откакто беше пристигнала в „Посенхофен“ с четирите си малки деца не преставаше да плаче. Тя обичаше наследника на престола Максимилиан фон Турнунд Таксис повече от всичко на света и още не можеше да проумее как така внезапно бе покосен от бърбечно заболяване. Двамата с императора пристигнахме навреме в Регенсбург, за да я подкрепяме на погребението. След това Франц Йозеф отпътува за лятната си почивка в Бад Ишъл, докато аз се опитвах да утешавам мама.

— Елена е при сестра ми. Двете клетки душици се утешават взаимно — мама посочи с глава към съседната стая. „Поси“ беше пълен до покрива, откакто бе пристигнала ерцхерцогинята с придворните си дами. Колко странно, че в дълбокото си отчаяние тя бе предпочела да потърси убежище при сестра си, а не при своите приятели във Виена.

— В такъв случай съм излишна — надигнах се аз. — Не ми се сърди, мамо, но ще си замина, преди татко отново да се развилнее и да ни изхвърли. Бездруго е ужасно раздразнителен, защо всъщност?

— Ах, заради Лудвиг — за пореден път въздъхна майка ми. — Непрекъснато отлага сватбата със София, а после се появява посред нощ с огромни букети от рози или изпраща стихотворения. Дано всичко свърши добре!

— Той е мечтател, мамо — съобщих аз личното си мнение за братовчедата Лудвиг.

— Той е кралят на Бавария — гневно ме поправи тя. — Трябва не да мечтае, а да управлява и да се ожени за София, та най-после всичко да се уреди. Ще рече човек, че още не е пораснал.

— Наистина ли смяташ, че всичко се урежда с едно бракосъчетание? — изпуснах се аз.

Херцогинята ме удостои със строг поглед.

— Твърде е вероятно, стига и двете страни да полагат нужните усилия. Нали двамата с Франц Йозеф отново се разбирате по-добре?

— Никога не сме се разбирали зле, мамо — избегнах прекия отговор аз.

— Радвам се да го чуя, Сиси. Императорът е извънредно почтен и порядъчен мъж. Ти си щастливка, че те обича толкова силно и всеки

път великодушно ти прощава грешките.

— Щастлива съм, мамо... — промърморих, за да съкратя дебатите.

— Смя ли в такъв случай да разчитам, че занапред няма да го ядосваш с глупавите си сантименталности?

— Мамо! — тази жена успяваше да накара близо трийсетгодишната императрица на Дунавската монархия да се почувства като невъзпитано хлапе. — Какво искаш да кажеш? Глупава сантименталност ли е, че желая да замина за Бад Ишъл при моя съпруг?

— Клюките стигат и до Бавария, дете мое. Радвам се обаче, че се опомняш и заставаш до любезния си съпруг.

Заключението ѝ беше толкова многозначително, че ми идеше да тропна с крак. Усещах накъде бие. Понякога ми се струваше куриозно, че всичко живо ме подозира в изневяра, която бях извършила единствено в мислите си, но не и на дело. Кога ли щях да проумея, че не мога да влияя върху нещата, които разпространяваха по мой адрес?

— Нямам основание да се опомням, мамо! — държах последната дума да е моя, а после разпоредих да ми стегнат багажа.

Без императорската майка Бад Ишъл беше същински рай. Прекарвах по-голямата част от времето не в огромната вила, а в уютния ловен павилион на Франц Йозеф. Останах в Залцкамергут^[1] и след като императорът замина за Виена, където го чакаха срещи и аудиенции. Тук, в планината, свидетелка на историята ми от самото начало, разполагах с достатъчно време след всичките вълнения да помисля на спокойствие и за себе си. Тук намерих сили да осъзная видимите промени в тялото ми. След три бременности нямаше място за съмнения.

Душните летни дни не бяха особено подходящи за дълги разходки, но аз въпреки това ги правех и често оставях запъхтените придворни дами далече зад себе си. Накрая никой вече не протестираше, когато тръгвах към ловния павилион с минимална свита или пък дори бродех сама сред природата. Този вид самота ми действаше добре и ме даряваше с вътрешно спокойствие, от което остро се нуждаех.

В парализиращата августовска жегата животът в гората замираше напълно, така че в онзи следобед твърде бързо долових нечий

предпазливи стъпки зад мен. Някой от полицейските агенти на Франц Йозеф? Нима ме преследваха дори тук? Обърнах се, пламнала от гняв, и съзрях високата фигура в моден всекидневен костюм, насочваща се към мен сред дърветата. Сънувах! Невъзможно! Не беше истина!

— Ержебет!

— Откъде... Как тъй... — гласът ми изневери, със странна яснота усетих как между плешките ми се стече капка пот. Същевременно сама намерих отговора на въпросите си: Ида. Само тя беше мостът между Унгария и мен.

— Защо поемате такъв ужасен риск, приятелю?

— Не виждам никакъв риск, след като идвам да донеса на моята кралица новини от Унгария! Всичко е по реда си. Тук съм като официален пратеник, най-добросъвестно се настаних в хотел и уведомих главния управител на императора за пристигането си.

— А това в момента... — прошепнах.

— ... е просто разходката на един уморен пътешественик, за да ободри душата и сърцето си.

Ръцете ни се намериха сами, погледите ни се преплетоха.

Ах, този майстор на изкусителните думи и целувки от моята красива Унгария! Той вливаше в кръвта ми отровата на копнежа, а над нас с тътен се събираха ежедневните буреносни облаци.

— Как си? Здрава ли си, добре ли си? — загрижено се осведоми той между две целувки.

— Послушах те. Бременна съм.

Видях как лицето му се вкамени, долових измъчената въздишка, предшестваща отговора му.

— Не тъжи, всичко е наред, това е нашето дете. Едно дете за Унгария. Моята страна ще го обича и аз ще го обичам.

— Как искам да обичаш мен!

Наистина ли казах това? Та нали възнамерявах само да си го помисля, не и да го изрека. Първите тежки дъждовни капки падаха върху главите и раменете ни, а ние стояхме, впили очи един в друг.

— Не можем да останем тук, ще се намокриш до кости. Къде е свитата ти?

— В Бад Ишъл. Не можех да ги понасям вече. Но ловният павилион на императора е съвсем наблизко...

Скътах тайната за този следобед дълбоко в сърцето си, което усеща особено болезнено самотата, след като е познало истинското щастие. Помня лекотата и смеха, сякаш е било вчера. Помня мощната буря, която се разрази над главите ни, сякаш самите небеса ни изпращаха този порой, за да ни защити и изолира от всичко останало.

Жената, която преживя тези часове, не беше Сиси, нито императрицата, нито Елиза — беше Ержебет. Тя намери удовлетворение и любов в забраненото отдаване, в откраднатите целувки, във възбуждащите докосвания, в прекрасните прегръдки и в неизпитваната досега страст. Необузданите природни стихии разтърсваха простичките дървени стени, сред които отекваха прошепнати любовни слова на унгарски, потъващи в тътена на бурята. Когато се събудих от необикновеното опиянение, бях убедена, че съм сънувала с отворени очи.

Бях се поболяла от угризения и самота, когато Франц Йозеф, а с него и реалността, дойде в Бад Ишъл, в императорската вила. Преизпълнена със срам заради небивалата проява на слабост, аз се люшках между разкаянието и упорството. Упреквах се и в същото време защитавах своите действия пред самата себе си. Нима в крайна сметка не бях направила просто това, в което бездруго вече ме обвиняваха всички? И дали императорът бе дошъл, защото беше узнал за това напук на цялата потайност?

Всъщност той дойде, защото предстоеше държавно посещение на френския император и неговата съпруга Евгения в Залцбург. Наполеон III искаше лично да поднесе на Франц Йозеф съболезнованията си по повод смъртта на Максимилиан. Освен това непрестанно засилващата се мощ на пруския император в Берлин тласкаше Франция и Австрия към все по-тясно сближаване и ги принуждаваше да забравят за старите предразсъдъци. Франц Йозеф настоя да го придружа.

Неразположението ми и дори евентуалната ми бременност изобщо не стигаха до съзнанието му. Той беше толкова загрижен за политическата ситуация, че нямаше време да се занимава с жена си или с брака си. Всекидневието бе помело първоначалното му мило старание да ми се хареса, при това — по-скоро от очакваното. Но то не му бе отнело нещо, което щеше да му липсва.

— Няма защо да се напругаш, Сиси. Просто трябва да присъстваш в Залцбург. Би било неучтиво Наполеон да доведе своята императрица, а моята да си остане вкъщи, понеже имала мигрена. В никакъв случай не искам да го ядосвам.

Само да присъствам, разбира се. Той си нямаше представа какъв напразен труд беше да се преобличаш пет пъти на ден, да се усмихваш, докато те заболи устата, и да дърдориш високопарни баналности. Не му се налагаше и да печели глупавия конкурс по красота: вестниците в Залцбург и Виена, в Буда и Париж, в Лондон и Мадрид отсега се надпреварваха да пишат за срещата на върха между най-красивите европейски императрици.

Колкото и да ми беше противно да задоволявам жаждата им за сензации, не можех да допусна онези, които ме обичаха, да гледат как някой ме засенчва. Цялата бях обсипана с диаманти, а тържествената ми рокля блестеше на слънцето, когато влакът на френската императорска двойка пристигна на гарата в Залцбург.

Първото впечатление беше разочароващо. Евгения и Наполеон слязоха на перона, от глава до пети облечени в черно. С този дълбок траур Наполеон искаше да отдаде почит към Макс, ала мрачният цвят изостряше чертите на неговата императрица и я правеше безцветна. През следващите дни обаче тя се зае да коригира първото ми впечатление. Всички вестникари описваха в подробности сензационните одежди, създадени от мосю Уорт специално за нея. Те отбелязваха и дръзките къси поли, даващи възможност на всеки да зърне фините ѝ глезени.

В личните ни разговори с радост открих една духовита, симпатична жена, която не даваше повод за съперничество. Тя притежаваше чувство за хумор и образование, каквото болезнено липсваше на много австрийски дами. Вероятно двете щяхме да приключим доста по-бързо и по-успешно безкрайните политически дебати, които мъжете ни водеха ежедневно.

Но нали никой не ни молеше за това, не ни оставаше друго, освен да си бъбрим, да сравняваме мерките си и да скучаем благоприличие. От това посещение не произлезе почти нищо, но все пак накрая Наполеон ни покани на Световното изложение в Париж.

След няколко седмици Франц Йозеф се отзова на поканата, но без мен, защото отдавна вече беше сигурно, че очаквам дете.

Нито дворецът, нито императорът отдаваха голямо значение на това събитие, нали беше четвъртата ми бременност.

— То ще бъде унгарче — припомних аз на Франц Йозеф разговора ни по повод тържествата за коронацията. — Нали това искаше?

— Искам само да се чувстваш добре и да си здрава — императорът избегна директния отговор.

Въздъгнах, след като той си тръгна, а моята мила Ида ме изглежда странно.

— Какво има? — подразних се аз.

— Простете ми, Ваше Императорско Височество, обаче... — видях как се напрегна, за да продължи. — Може би не е разумно да наричате очакваното дете „унгарче“. Това би дало повод за недоразумения...

Първоначално се стъписах, но после проумях какво имаше предвид.

— Мили Боже! Кой би бил толкова злобен...

Глупав въпрос, разбира се. Половин Виена би била толкова злобна, дори може би цяла Австрия. Мирното уреждане на отношенията с Унгария съществуваше на хартия, но не и в главите на хората. Знаех, че детето е от Франц Йозеф, но ако изтъкнех това разбиращо се от само себе си обстоятелство, бих признала, че давам ухо на подлите клюки, а гордостта ми не го допускаше. Много пъти съпругът ми бе вършил преди мен това, с което бях натоварила съвестта си един-единствен път, и то в момент, когато нямаше опасност за честта му. Можех само да си мълча, така и направих.

Ала колкото повече напредваха месеците на моята бременност, толкова по-неспокойна ставах. Ерцхерцогинята вече не ме тормозеше да демонстрирам пред виенчани растящия си корем, пък и изобщо няхах кой знае колко работа. Франц Йозеф се върна към своите книжа, аудиенции и съвещания, а когато се опитвах да говоря с него за развитието на новата Дунавска монархия, той ме потупваше галено по ръката и ми се присмиваше.

— Да не натоварваме клетата ти главица с тия работи, Сиси. Само това липсваше — да получиш главоболие и да не можеш да заспиш нощем, както понякога се случва на клетия ти мъж.

— Но аз искам просто да помогна — защитавах становището си по-упорито от преди. — Нали ти помагах и в Унгария.

— Не можеш да го сравняваш с нормалната политическа дейност, Сиси — той отблъсна категорично всякаква по-нататъшна намеса. — Унгарците са народ, който обича драматичните сценки, тяхното е повече театър, отколкото политика. Сега обаче отново дойде ред на рутината, ангел мой, и ти би умряла от скука, ако те занимавах с моите документи.

Да скучая още повече от сега? Дали да не предложа на Франц Йозеф за един-единствен ден да си разменим ролите? Да прави реверанси, изпълнявайки списъка на граф Кьонигсег, който, макар и съкратен заради бременността ми, все пак беше достатъчно изтощителен?

— Най-добре ще ми помогнеш, ако се погрижиш за нашите поданици и се покажеш в приютите за бедни и в болниците, Сиси. Сираците също имат нужда от твоята подкрепа...

Какво можех да направя, освен покорно да кимна и да последвам съвета му? Императорът не би разбрал колко потискащо ми действаше да посещавам хора, изпаднали в беда, без да имам възможност да им помогна истински. Виенските бедняци се нуждаеха не от моята усмивка и от подаяния, а от социални реформи. Но ако изложех тези разсъждения пред Франц Йозеф, той щеше да помисли, че окончателно съм се побъркала.

Всъщност побърканият беше моят братовчед, кралят на Бавария, който развалил годежа си със сестра ми София — разправяха, че изхвърлил портретния ѝ бюст през прозореца на мюнхенската си резиденция право на улицата. Татко кипеше от гняв заради това оскърбление, а аз отлично разбирах негодуванието му.

Съжалявах клетата си сестра, която ми разказваше така възторжено за любовта си към своя красив годеник и намираше извинение за всичките му странности. Мама пък се възмущаваше от грубото поведение на краля, който бе превърнал в посмешище най-малката ѝ дъщеря. Кой би поискал отхвърлената годеница на баварския крал, пък била тя хубавица и без никаква вина за случилото се? Обещах да се огледам за подходяща партия за зарязаната София. Достатъчно красива беше, за да бъде приета във висшите кръгове, както желаше мама.

Самият Лудвиг, който от време навреме ми изпращаше дълги, екзалтирани послания, сега пропусна да ме информира собственоръчно за разваления си годеж. Чак след години го видях отново и проявих известно разбиране за трагичните криволици на личната му съдба. През тази есен обаче му бях много сърдита.

Нима ние, жените, бяхме просто играчки на безогледните мъжки настроения? Обект на възхита и обожание, докато траеше красотата ни, забравени и избутани настрана, когато дойдеше старостта или пък се появеше някоя друга — по-млада, по-красива, по-интересна?

Тези разсъждения, в съчетание с обичайните несгоди на бременността, ме потапяха във все по-дълбока меланхолия. Все по-трудно понасях хапливите подмятания на придворните и враждебната изолация във Виена. След възхищението и топлотата, с които ме посрещаха в Унгария, столицата ми се струваше студена и недружелюбна. Защо трябваше да стоя тук и да търпя всичко това?

— Сега не може да пътуваш за Унгария — строго възрази Франц Йозеф, когато споделих с него тези си мисли. — Наближава Коледа, а също и рожденият ти ден. Как би се възприело отсъствието на главното действащо лице от всички празненства?

— Ах, на никого няма да липсвам — изпуснах се аз.

— Що за глупости? — стресна се императорът. — На мен ще ми липсваш, ангел мой. И, разбира се, на Рудолф, на Гизела, на майка си, на баща си и на цялото семейство.

В последното силно се съмнявах, но, разбира се, не го изразих на глас. Единственото, което имах и което ме защитаваше, беше добронамерената привързаност на Франц Йозеф. Само Ида знаеше как копнеех за Унгария и колко отчаяно чаках кратките, скришом предадени писъмца, които получавах толкова рядко чрез нейния адрес.

В някои дни ми се струваше, че скъпоценните часове в „Токай“, „Гьодьолю“ и Бад Ишъл само са ми се присънили. Унгарските книги и стихове не можеха да заместят необятната пуста, разходките на кон по песъчливата почва, песента на цигулките и страстта в онези пламенни тъмни очи.

Когато сърцето ми се стягаше прекалено много, аз си мислех за детето, което ни свързваше по такъв тайнствен начин. Опитвах се да излея чувствата си в стихотворна форма и си фантазирах в поетични слова:

*Връзка сърдечна как искам със вас
и да даря синовете ви с крал.*

Ала вероятно още тогава в безграничната си тъга знаех, че и това мое съкровено желание няма да се сбъдне. Чак през февруари успях да убедя Франц Йозеф, че нашето кралско дете трябва да се роди в Унгария. Настаних се в „Гьодьольо“, а Франц Йозеф пристигна тъкмо навреме, преди на 21 април 1869 година да започнат родилните болки.

За щастие раждането мина без проблеми и на следващата сутрин на бял свят се появи една малка унгарка: Мария Валерия фон Хабсбург. Франц Йозеф не възрази да скъсаме с традицията и поне веднъж да не кръщаваме момичетата с имена като София, Мария Терезия или Мария Луиза.

— Важното е, че малката е здрава — доволно установи той, когато му показах новата му дъщеря.

Всички бяха доволни и се радваха на миниатюрното същество с тъмносини очи и гъст, тъмен пух по главичката. Включително във Виена, където по политически причини се опасяваха от евентуален принц, обречен на унгарските дела. Виж, с една принцеса можеха да се спогодят.

Ерцхерцогинята беше в „Хофбург“, този път детето ми принадлежеше само на мен. Разбира се, императорът като послушен син подробно описа на майка си новата дъщеря. Била хубавка, макар да не му допадала особено миризмата, разнасяща се от пелените ѝ. Показа ми писмото, преди да го предаде на куриера.

— Не хубавка, а чудно красива — коригирах го аз и възмутено се надигнах от възглавниците. Вече се чувствах достатъчно силна, за да защитавам малката си дъщеря от всички, дори от собствения ѝ баща.

— Как би могло да бъде другояче с тази майка — моментално ме омиловичих с комплимент императорът и ме целуна по челото. — Трябва да решим кои ще ѝ станат кръстници, Сиси. Имаш ли нещо предвид?

— Разбира се! — бях подготвена за този въпрос. — Какво ще кажеш за сестрите ми от Италия? Бившата кралица Мария и графиня Трани са сякаш създадени за това.

— Щом казваш...

Франц Йозеф не възрази и кръщенето се превърна в един от онези шумни унгарски празници, които будеха толкова недоволство и завист във Виена. Не стига това, ами на празника на стрелците в „Офен“ победител излезе граф Андраши, който изпревари съпруга ми; този факт бе възприет във Виена като черна неблагодарност от страна на целокупния унгарски народ. Добре, че бях далеч от всичко това! Изобщо не бързах да напусна Унгария. Мария Валерия беше твърде малка, за да пътуваме.

Това мъничко същество ме накара за първи път да осъзная какво върховно блаженство свързва майката и детето. Сърцето ми се разтапяше както никога, когато очарователното създание ме погледнеше със сериозните си сини очи. Беше толкова крехка, толкова беззащитна и безпомощна, и същевременно — вече отделна, уникална личност. Имаше си характер и желания, а аз се превръщах във восък в нейните розови пръстчета.

Обичах дъщеря си безгранично, безразсъдно и с всеотдайност, каквато, признавам си, изпитвах за първи път в живота. Мария Валерия беше крехкият съд, в който най-сетне можех да излея изобилието от обич и преданост, дремещи в мен. Имах право да обичам това човече, никой не можеше да ми го отнеме и в отплата щях да получа неговата обич.

Заплащах за това с постоянни тревоги и страхове, които обръщаха с главата надолу цялото ми домакинство и при най-леката кашлица на Валерия. Страдах за всяко зъбче, което ѝ никнеше, разцъфтявах при всяка усмивка, с която озаряваше живота ми. За мен тя беше всичко на света, моята единствена, моето най-чисто, най-прекрасно щастие!

[1] Залцкамергут — историческа област в Горна Австрия, източно от Залцбург. — Бел.прев. ↑

КОЛЕДА 1869 — КРАЯТ НА 1873 ГОДИНА

„Какво значат титли и санове...“

Угнетяващата гледка от прозореца на моя салон не допринасяше ни най-малко за повдигането на настроението ми. Напротив, декемврийска Виена ми действаше изключително потискащо.

— Искан ми се да замина час по-скоро — въздъхнах.

— Но Вие пристигнахте едва вчера, Ваше Императорско Височество — възрази моята мила Ида и ми се усмихна благо, за да омекоти скрития си упрек. Напоследък тя се осмеляваше да ме призовава към ред, аз пък няхах нищо против. Това беше нейният начин да покаже, че се тревожи за мен.

— Освен това е Коледа, знам — изпреварих нервно следващото й възражение аз. — Въпреки това бих предпочела да прекарам този празник в Унгария. Тук ме харесват по-малко от всякога, Ида. Усещам го с всяка своя фибра.

— Налага се просто да посвикнете, Ваше Величество — благо ме посъветва тя и премести масителницата на писалището ми.

Тъкмо бях започнала да пиша писмо до мама в Мюнхен, ала безпокойството ме бе тласнало към прозореца. Не се бяхме виждали с майка ми след сватбата на София с младия херцог Алансон през септември миналата година.

Сега София живееше със съпруга си в Лондон, а новините, които получавах от нея, звучаха доста оптимистично. Изглежда беше щастлива, макар че мама предпочиташе да я бе омъжила за крал. В момента обаче никой не говореше за Лудвиг от династията Вителсбах. Посветих една въздишка и на него, после се върнах към писмото.

Отчаяна съм, задето се налага да съм тук, съобщавах на майка ми аз, и това си беше самата истина. Радостта на Франц Йозеф, задето двете с малката Валерия бяхме отново с него, не компенсираше враждебността на виенския двор.

— Толкова дълго бяхте далече от мен — призна той, закачайки малкото момиченце, което без капка респект посегна с нежните си пръстчета към бакенбардите на императора и ги дръпна силно.

— Глезиш я много повече от другите деца — додаде той, когато се намесих, уплашена от твърде грубото му отношение към малката ръчичка. Вече изискваше уважение дори от едно пеленаче, което не разбираше нищо.

— За да глезиш някого, трябва най-напред да бъдеш близо до него, Франц — отвърнах малко остро аз. Близкото съжителство с Валерия ме бе накарало да осъзная колко много майчина обич бях пропуснала да раздам на първите си деца заради диктаторската намеса на свекърва ми.

Ала Франц Йозеф си правеше оглушки за подобни намеци. Макар фиаското на загубената война да бе отслабило влиянието на ерцхерцогинята, той никога нямаше да търпи критика към майка му. Дори ако идва от мен. Само той си знаеше какво изпитва — дали облекчение или тъга, задето тя все повече се оттегляше както от политиката, така и от живота в двореца. Просто го приемаше, както цял живот бе одобрявал всичките ѝ решения.

За мен имаше значение единствено майката на императора да зачита изключителното ми право да се разпореждам в детската стая на Валерия. Тя се порадва на малкото момиченце без особен ентусиазъм, не направи обичайните си забележки относно семейните прилики и не се заинтересува нито от здравето, нито от плановете ми. В нейните очи унгарското дете беше обременено с недостатъците на страната, в която бе родено.

— Слава Богу, че е момиче — отсече тя по обичайния си безпардонен начин и тутакси напусна детската стая.

Топнах перото в мастилото, за да продължа писмото, а Ида приближи към мен кутийката с бонбоните виолетки. Вероятно се надяваше, че апетитът ми ще се събуди, ако се изкуша да похапна нещо сладко. Тревожеше се за мен, когато пропусках хранения, пък и без да въздишам тежко, тя знаеше, че Виена ми разстройва стомаха.

И тя като мен четеше вестници и знаеше как дребнаво ми брояха дните, прекарани в Унгария. Твърдяха, че през последната година били двеста и дваисет. Вместо да се запитат по какви причини предпочитах Унгария, журналистите охотно се впускаха в злобарски предположения

дали фактът, че за най-малката дъщеря на императора се грижат само унгарци, при това в Унгария, няма да ѝ навреди необратимо.

Това не беше по вкуса нито на виенчаните, нито на бохемците и на всички останали, които се стремяха да пресекат унгарското влияние върху императора. Те се кахъряха, задето Унгария, видите ли, била предпочитана несправедливо, и кипяха от яд, че новият главен придворен управител на императрицата също произлиза от тази страна.

Барон Ференц Нопча произхождаше от Трансилвания и беше близък приятел на граф Андраши, което създаваше у мен илюзията, че съм с графа дори когато не бе наблизо. Нопча смени граф Кьонигсег, когото освободих с почести ведно със съпругата му, моята главна придворна дама. И те, както много други, бяха на първо място верни слуги на ерцхерцогинята, а не мои. Възнамерявах занапред да се обградя само с хора, които съм си подбрала сама, а това бяха най-вече унгарци.

Сърцето ми остана в „Гьодьольо“ и всяка дума на унгарски, която чувах във Виена, ми звучеше като поздрав от втората ми родина. Тази мисъл ме подсети за един проблем, който от предния ден не ми излизаше от главата.

— Наистина ли след пристигането ни не намери в жилището си никаква вест, Ида? Дори кратко писъмце от нашия приятел?

— Съжалявам, Ваше Величество.

И аз съжалявах, но освен това се ядосвах. Толкова ли беше трудно да изпрати поне честитка за рождения ми ден? Личен поздрав, който шпионите нямаше да прочетат и който щеше със сигурност да стигне до мен чрез моята вярна Ида? Бих се радвала в ден като този да получа поредните уверения в неговата обич, за да вляза в новата година от живота си с тази утеха.

— Е, няма значение — махнах с ръка аз и се опитах да си повярвам. Но прекъснах писмото, защото мама щеше да разбере от всеки ред, който пишех, че не съм толкова щастлива, колкото изискваше от мен тя. Не бях наследила способността ѝ да проявява женско покорство и да се примирява с неизбежното.

Потърсих утеха в детската стая. Моята унгарска принцеса вече бе достатъчно голяма, за да се засмее, щом ме види. Обичах лъчезарната ѝ натура толкова силно, че сърцето ми щеше да се пръсне.

В това кръгло детско лице с блестящи очи нямаше нищо фалшиво, изкуствено или критично. Само радост и откритост.

Каква разлика в сравнение с по-големите ми деца. Не успях да събудя в тях онази безусловна любов, която сякаш бе вродена на Валерия, камо ли да изпитам към тях нещо подобно. Само пред себе си признавах, че те си останаха чужди за мен. Освен това все повече ме обземаше подозрението, че някаква зла съдба е подменила нарочно добрите намерения в тези двама юноши.

Да вземем 13-годишната ерцхерцогиня със строго опънатата назад коса и скованата, почти войнишка стойка. Ъгловатото ѝ детско тяло беше набито и подobaваше повече на момче, отколкото на момиче, което скоро щеше да се превърне в жена. Тя ме хвърляше в такова безпокойство, че вече се боях дори да я прегърна. Наежваше се срещу всякаква близост и нежност. Своенравната, мълчалива съпротива на Гизела не ми даваше шанс да си поговоря с нея. Моята дъщеря ми беше напълно чужда.

За разлика от нея престолонаследникът беше обичлив, често изпадал във възторг и трогателно се старал да угоди на всички. В блесналите му очи четях възприемчивост, чувствителност и силен копнеж за внимание и признание. За единайсетте си години не беше особено висок и често боледувал, ала полагалше неимоверни усилия да се превърне във всичко онова, което изискваше от него императорът: добър ловец, мъжествен ездач и преди всичко — храбър войник. Отсега носеше само униформи и козируваше по военному.

Както ми казаха, и възпитателят му бил доволен от Рудолф — синът ми изучавал най-прилежно сложните предмети, които се изискват от един престолонаследник на Хабсбургската династия. Всички говореха само хубави неща за него — с изключение на баща му. Франц Йозеф винаги намираше причини да му придирия. Повод за това му даде дори поздравът на детето към мен — когато ме прегърна, Рудолф се просълзи.

Щом забеляза това, императорът тутакси смръщи чело.

— Никога няма да станеш мъж, Рудолф, ако се разредаваш при всеки удобен случай.

Клетият принц най-напред почервеня като рак, а после пребледня. След което се оттегли толкова бързо, че не успях да разменя и две думи с него.

Единственото от децата ми, на което можех да посветя обичта и вниманието си без задръжки, с цялото си сърце, беше малкото ми момиченце. „Единствената“ — злобните придворни дадоха това прозвище на Мария Валерия, с цел да ме подиграят, но за мен то се превърна в галено име.

— Ти си вечно моя — заклех се аз на ритащото създание, което блажено гукаше в объятията ми. — Никой няма да ми отнеме твоята любов, а моята и без това ти принадлежи. Само на теб и на никой друг.

Франц Йозеф се видя принуден да се примири с този факт. Всичко в мен настръхна срещу желанието му отново да въведе общата спалня.

— Нима не изпълних дълга си? — протестирах аз срещу мъжката арогантност, с която предполагаше, че ще го приветствам възторжено в леглото си. — Имаме две здрави дъщери и един престолонаследник. Да изискваш повече значи да предизвикваш съдбата.

Извърнах се настрани, за да не забележи как страхливо бях вкопчила ръце в диплите на дантеленото си неглиже. Нямах как да забраня на императора да идва в спалнята ми, той беше мой съпруг. Страхувах се обаче, че красивата и фина дреха, която носех за собствено удоволствие, имаше нежелан ефект върху него.

Полупрозрачната дантела не оставяше място за съмнение, че след раждането си бях възвърнала обичайната тънка талия. Деколтето разкриваше твърде много плът; дълбоко в сърцето си току-що бях мечтала друг един мъж да ме зърне в тази дреха. Може да бях прехвърлила трийсетте, но не ми личеше.

Подозирах, че императорът също забелязва тези неща. Опитът ме бе научил да се боя от похотливия блясък в очите му. В миналото достатъчно често бе пренебрегвал отпора ми, прилагайки жестоката смесица от физическа сила и любезна арогантност. Не му минаваше през ум, че се чувствах беззащитна и унижена, когато ме принуждаваше да му се отдавам. Още по-малко бях в състояние да споделя удоволствието, което той изпитваше. Биха го възпрели единствено здравословните обстоятелства и лекарските забрани. В момента не разполагах нито с единия, нито с другия аргумент. Оставаха ми само страхът. И упорството.

— Не може ли просто да ми се прииска да те прегърна с любов, Сиси... — той изрече това толкова скромно и покорно, че се извърнах удивена.

— Ами направи го тогава — позволих му аз, като на всичко отгоре си въобразявах, че проявявам великодушие.

Малко неловко той посочи с глава към една определена посока.

— Имам предвид в леглото, Сиси.

Вероятно бях единствената жена, която някога е молил така настоятелно за нейното благоволение, ала в този миг дори не помислих за това. Твърде ужасена бях от изречената без заобикалки покана.

— Не — извиках с пресипнал глас и малко по-кратко добавих: — Не, Франци, моля те. Все някога трябва да приключим с това. Не искам да надебелея като майка ми и да раждам дете след дете. Пък и не мога, знаеш какво казват лекарите и колко зле се чувствах, когато бях бременна три години една след друга. Това ще ме убие. Нима го искаш?

— Мили Боже, Сиси, какви ги приказваш! Ти си моята любов, ти си всичко за мен! Бих пожертвал собственото си здраве, стига да можех да ти помогна.

Трогнах се от страстния изблик на Франц Йозеф, взех десницата му и я притиснах към сърцето си. Това беше онзи Франц Йозеф, в когото навремето се бях влюбила така наивно и глупаво. Все още изпитвах към него уважение, респект и приятелски чувства, макар да си имаше своите грешки и никога да не ме разбираше.

— В такъв случай ми позволи занапред да изградя живота си така, че да ми носи радост, Франци — тихо промълвих аз. Сама не вярвах как най-после събрах куража да му говоря в прав текст. — Заклевам ти се, че ще ти бъда вечно благодарна и винаги ще те подкрепям! Аз съм твоята вярна съпруга, докато смъртта ни раздели.

— Не знаеш какво искаш от мен, Сиси — възрази той, смаян и възмутен. — Какво да правя, след като ме гониш от леглото си? Та аз съм просто мъж.

— Прави това, което мъжете винаги правят в такива ситуации — промърморих толкова тихо, че не знаех дали ме е чул. — Бъди сигурен, че няма да те упреквам.

Открай време беше трудно да убедиш Франц Йозеф в обратното, след като веднъж е взел решение. Той считаше това за лична атака, за

незачитане на позициите му, дори — за обида към Негово Величество. Майка му бе формирала у него фаталното съзнание за собствената му непогрешимост. Нищо не бе в състояние да разклати тази абсолютна увереност — никакви аргументи, никакви възражения. Той беше императорът, а аз се страхувах, че и този път ще настоява на правата си като владетел и мъж.

Изпълнена със страх, очаквах отговора му. Дишах на пресекулки и напразно се опитвах да потисна нервната кашлица, която ме връхлиташе винаги когато се чувствах безпомощна и притисната до стената. Погледите ни се срещнаха. Не знам какво прочете той в очите ми, но накрая се извърна и напусна покоите ми.

— Ах, Сиси — чух го да казва, после вратата се хлопна и аз останах сама.

Коленете ми трепереха, свлякох се на един стол с червена тапицерия и се погледнах в огледалото. Лицето ми беше бяло. Очите — широко отворени, огромни. Сънувах ли? Наистина ли Франц Йозеф си бе тръгнал? Нима бе отстъпил? Нима се бе оттеглил от личния ми живот?

Не ми се вярваше. Измина доста време, докато проумея, че наистина бях победила. Никога повече не зачекнахме темата и аз си правех оглушки за всички клюки, които по-късно стигаха до ушите ми — за разни шивачки на бельо от „Хофбург“ и за търговски щерки от Виена — проявявайки безмълвната лоялност, която бях обещала на Франц Йозеф в онази нощ.

* * *

— Прекрасна си, Сиси! — Франц Йозеф се наведе над ръката ми в тънка атлазена ръкавица и я целуна с перфектна елегантност.

Погледнах изотгоре към грижливо сресаната му на път руса глава. Нима бе възможно косата на темето му да е започнала да оредява?

— И ти изглеждаш доста шик, Франци — поласкана, се реванширах с ответен комплимент. Това не беше лъжа от учтивост. Червената униформа със златни орнаменти и пагони все още му стоеше така добре, както преди много години.

— Представа си нямаш колко съм ти благодарен, задето си до мен днес — додаде императорът, когато седнахме един срещу друг в каретата, движеща се през утринна Виена по посока към катедралата. — Виенчани ще акламират красивата си императрица.

— Да се надяваме — промърморих аз, обзета от тягостни чувства. — Питам се само защо проявяват такова любопитство към мен.

— Е, как защо? — императорът се приведе напред и потърси погледа ми. — Те се гордеят с теб, Сиси, както се гордея и аз. Поласкани са, че цял свят им завижда за красивата императрица. Затова искат да те виждат от време на време в целия ти блясък и да ти се радват.

Въздържах се от отговор, защото вече съжалявах, че се бях съгласила с тази изтощителна и надута церемония. Във Виена ежегодната процесия с Тялото Господне не беше благочестивото събитие, което помнех от Бавария. В Дунавската метрополия тя беше същински панаир на суетата. В тази демонстрация на бижута и дрехи бяха впрегнати не само императрицата, но и всички придворни дами и цялата императорска свита. През миналите години се стараех да я избягвам, ала през 1870 година не успях.

Много преди изгрев-слънце се оставих в ръцете на моите камериерки — за превръщането на Сиси в императрица бе необходимо доста време. Сигурно изминаха повече от три часа, докато ми облекат бледолилавата рокля с шлейф, в чиито сребристи бродерии проблясваха диаманти, и докато Фани среши, сплете и вдигне на кок косата ми. И тъй като процесията се формираше още в седем заранта при катедралата „Свети Стефан“, зад гърба си имах една неприятно кратка нощ и изпратих доста безмилостно послание към Господ, който ми бе надробил този спектакъл.

— Неявяването на Ваше Величество за седма поредна година би нанесло политически щети.

Дюла Андраши бе използвал цялото си влияние, за да ме убеди, когато се изправихме един срещу друг в малкото жилище на Ида Ференци.

— Да не искате да настроите цяла Виена срещу себе си? Отсъствахте при церемониите за Велики четвъртък, а също и при

откриването на новата Виенска опера. При това специално заради Вас отложиха датата.

— Не се чувствах добре — оправдах се аз. — В последната минута получих стомашни болки, съпроводени с изпотяване, което ми попречи да присъствам на тържественото представление на „Дон Жуан“.

Пристъпите на неразположение ме сполетяваха все по-често, когато бях изложена на погледите на блъскащата се тълпа. Нима той не разбираше, че единственият начин да се изплъзна от тях беше да избягвам тези поводи? Или бе дошъл само да ме назидава, сякаш бях някое невъзпитано дете?

— Още една причина да омилоствите виенчани с участието си в голямата процесия.

— Дали се лъжа, или в последно време сте придобили навика да ме наставлявате, приятелю?

— Просто съм загрижен за моята императрица, която може да създаде неблагоприятно впечатление — дипломатично се измъкна той.

Потръпнах при спомена за пламенния поглед, съпроводил тези думи. Неговото политическо значение, неговите постове и неговата Унгария поглъщаха огромна част от времето му, така че за мен не оставаше почти нищо.

Почувствах погледа на Франц Йозеф — искрено се надявах, че не умее да чете мислите ми. С леко раздразнение опипах фризура си.

— Наред ли е всичко? Гледаш ме някак странно.

— Опитвам се да запечатам твоя образ в съзнанието си, Сиси — отвърна императорът с онази удивителна нова комбинация от смирение и възхита, характерна от известно време за гласа му, когато разговаряше с мен. — Наистина ли смяташ веднага да отпътуваш за Бавария? Не можеш ли да останеш малко повече във Виена?

— Наех замъка „Гаратсхаузен“ — потвърдих своите планове аз, благодарна затова отклонение. — На Валерия ще се отрази добре да прекара лятото в Бавария. Ела ни на гости, Франци, и на теб ти трябва малко разнообразие.

— Знаеш, че не мога да оставя мама в Бад Ишъл сама — мрачно въздъхна императорът. — Защо не дойдеш и ти...

— В Бад Ишъл? При майка ти? — тонът ми бе толкова красноречив, че Франц Йозеф се изчерви.

— Почти не ви виждам двете с малката. Или си в Унгария, или в Бавария, или Бог знае къде — упрекна ме той.

— И това го казва императорът, който възнамерява през есента да пътува до Египет и Ориента — опитах се да го обезоръжа аз.

— Ами тогава ела с мен — предложи веднага Франц Йозеф. — Нали толкова обичаш да пътешестваш.

— Да направя официално посещение в Константинопол и после да замина за откриването на Суецкия канал? Как си го представяш? Кой ще се грижи за Валерия? Не мога да водя със себе си малката в такива страни. Забрави ли какво се случи навремето със София, докато бяхме на посещение в Унгария?

— Права си — примири се Франц Йозеф. — Какво да правя, като ми е трудно да се разделям с всички, което обичам. Така ми се иска да си с мен.

За щастие в този момент достигнахме целта си, така че си спестих усилието да продължавам този твърде личен разговор.

През последните месеци Франц Йозеф наистина бе приел да уреждам живота си по свой вкус, но още хранеше абсурдната надежда, че все някога и аз ще изпадна в онова състояние на педантично спокойствие, което го задържаше във Виена на писалището му, проникнат от чувство за дълг. Неприятно ми бе, че се налагаше да го разочаровам, затова слязох бързо, макар че нямаше да е зле да поостана в каретата предвид ниските сутрешни температури.

Съпровождана от мръзнещи придворни дами, принцеси, княгини и от най-важните представителки на висшата аристокрация, аз заех мястото си в процесията. Всички бяха като мен с дълбоки деколтета и трепереха под студения вятър. Военните с техните затворени догоре униформи и духовниците с великолепните си роби бяха в по-изгодно положение. А също и хилядите виенчани, които се блъскаха покрай пътя и издаваха нещо средно между шепот и въздишка, щом ме зърнеха. Всички бяха с пелерини, палта и жакети, докато императрицата и нейните дами бяха покрили голата си кожа единствено с леки като перце копринени платове и хладни бижута. В края на този ден сигурно всички щяхме да сме болни.

Тази вероятност ме плашеше, но повече от нея ме плашеше човешкото множество, което ограничаваше процесията от двете страни. Докъдето стига погледът — едно необятно, развълнувано море

от глави, шапки и бонета. Не смеех да си помисля какво ли би се случило, ако някой изпадне в паника при тази блъсканица. Анонимната човешка маса щеше да ни залее като река, която помита и разрушава всичко по пътя си.

Часове по-късно, когато най-сетне се върнах в покоите си, окована в „сбруя“ от бижута и шлейфове, цялата треперех и ми беше ужасно зле. Още малко и щях да повърна. Ако зависеше от мен, никога повече не бих се подложила на такова мъчение. Нито заради Франц Йозеф, нито заради него.

* * *

— Оръжие ли? Мили боже, за какво ми е оръжие, граф Андраши? Аз не водя войни.

Поглеждах удивено ту кутията, в която върху кадифе блестеше красив, малък дамски револвер, ту мъжа, който ми бе поднесъл този подарък.

— Около „Гьодьольо“ е пълно с диви кучета, случвало се е да нападат конете и да създават опасност за ездачите. Ваше Величество трябва да бъде подготвена за подобни ситуации, при целия Ви ездачески финес и цялата Ви лична смелост.

— Аха, значи се тревожите за мен, приятелю? — не устоях на изкушението да го упрекна, толкова много му бях насъбрала.

— Как може да се съмнявате, Ваше Императорско Височество?

— Вероятно защото в последно време не обръщахте достатъчно внимание на моята персона... — продължих да нажежавам опасния дуел аз, докато разглеждах прекрасното оръжие, инкрустирано със злато. Истинско произведение на изкуството, върху чието дуло дори беше гравиран знакът срещу уроки.

Не получих отговор. Той само ме изгледа безмълвно с тъмните си пламтящи очи. Стори ми се, че прочетох в тях странна смесица от тъга и нетърпение. Тъгата я разбих. Нетърпението — не дотам.

— Не смейте да отричате! — предупредих. — Последния път ви видях във Виена, а в „Гьодьольо“ идвате само когато ви праща императорът.

— Не сте справедлива към мен, Ваше Величество — защити се той. — Не минава нито час, в който да не давам най-доброто от себе си за моята императрица и кралица.

— На полето на политиката, в правителството, пред императора, само не и пред мен — нацупих се аз и тутакси усетих колко детински прозвучах. Побързах да вдигна ръка и да му попреча да отговори. — Няма нужда да се оправдавате, граф Андраши. Благодаря ви за загрижеността и за подаръка. Ще го нося със себе си, когато излизам на езда.

— Моля се Богу да не Ви потрябва никога, Ваше Величество.

Подадох му десницата си за целувка, но ръкавицата ми подчертаваше новата дистанция между нас също както събитията, които отдавна бяха решени през главата ми.

Вече политиката направляваше живота му, а не неговата императрица и кралица. Той придружи императора в пътуването му из Ориента, а клюкарите с наслаждение разчепкваха предполагаемия му флирт с императрицата на Франция, която срещнал там. Нека! Какво ме засягаха глупавите брътвежи на останалите у дома царедворци! Чакаха ме по-важни дела. Имаше хора, които се нуждаеха от подкрепата ми.

Сестра ми Мария, например, която най-после бе заченала от съпруга си и очакваше дете по Коледа. Заминах за Рим, който бездруго беше център на внимание — там се провеждаше църковен събор на папата с висшите сановници на Католическата църква.

Не успях напълно да запазя пребиваването си инкогнито. Папата ме прие на аудиенция във Ватикана; после Светия отец посети двореца „Фарнезе“, изгнаническата резиденция на Мария и съпруга ѝ, и това ни навлече церемонии, още по-безкрайни от тези във виенския двор, както и извънредно странната принуда да се придвижваме на колене.

За щастие дойде време Мария да ражда и това сложи край на официалната програма. Малката ми племенница се появи на бял свят точно по Коледа — за мен това беше чудесен подарък както за Коледа, така и за рождения ми ден. Радостта на Мария ме правеше щастлива. Не посмях да я попитам дали понякога си мисли за другото момиченце, което растеше някъде в Белгия. По-добре беше да не повдигам въпроса сега, когато май всичко започваше да се подрежда.

През декември и януари огромните прохладни зали на двореца „Фарнезе“ приличаха на ледник, но въпреки това на мен ми допадаха повече от зимния „Хофбург“, където завърналият се от Ориента Франц Йозеф празнуваше Коледа и Нова година с останалата част от семейството, без мен. Освен това край Тибър пролетта идваше по-бързо, отколкото край Дунава, и преди да се върна в Унгария, аз се насладих на великолепия първи лов за годината в компанията на римската аристокрация.

В Унгария бях придобила вкус към спортната ловна езда. Физическите движения и възхищението на придружаващите ме унгарски и италиански благородници ми действаха благотворно. Летях над ровове и трънаци, в ушите ми звучаха пръхтенето на конете и лаят на кучешката хайка, някъде назад оставаха удивените викове на придружителите ми, които не можеха да се мерят с мен по смелост и бързина — ето кога се чувствах жива по начин, водещ до пристрастяване. Ясно бе, че виенската аристокрация не го разбираше и остро го критикуваше. Всичко, което не се случваше във Виена, в абсолютния пъп на техния еснафски свят, им изглеждаше подозрително.

Нека! Установих се в „Гьодьольо“ и пътувах до Виена само когато Франц Йозеф изрично ме помолеше да го подкрепя и да бъда до него. Това се случваше доста рядко, защото той вече почти не търсеше съвет от мен, както не го търсеше и министър-председателят на унгарското правителство. Аз вече няхах политическа значимост за нито един от двамата.

Изпълних дълга си, изиграх ролята си. Сега всички те искат от мен само да бъда красива и да им позволя да ми се възхищават — доверих на Ида примиренческите си разсъждения аз.

— Разбира се, само когато им се отвори време, за да се сетят случайно за мен. Колко съм огорчена!

— Не бъдете несправедлива, Ваше Величество — меко прошепна Ида. — Тези двама мъже носят огромна отговорност за империята, те жертват дори личните си желания за нея.

— Ас тях и моите — подигравателно подметнах аз. — Не съм ги молила за това.

— Трябва да проявите търпение, Ваше Императорско Височество.

— Така ли? — усъмних се аз. — И защо точно аз? Кой е разпоредил, че мъжете трябва да действат, а жените — да чакат? Историята познава много примери за обратното. Дори в нашия собствен дом.

— Това беше във времена на нужда, Ваше Величество.

— Искаш да кажеш, че сега не е такова време ли, мила Ида? Дай Боже да не се заблуждаваш. Все някога народът ще проумее, че няма разумна причина, поради която той да гладува, докато ние тънем в блясък и разкош. Времето на императорите и кралете е ограничено.

— Мили Боже, само ако тайната полиция чуе това! — Ида беше ужасена, но и запленена. — Това е подстрекателство към бунт, Ваше Величество! Не бива да говорите така.

— А какво да правя? Да се принасям в жертва, както иносказателно искаше от мен Ида? Кой би имал полза от лишенията ми? Империята? Унгария? Самата аз? — Нямах отговор и това засилваше безпокойството, което ме изпълваше все повече и повече.

Кога ли моето покорство е имало смисъл или е довело до успех? В повечето случаи то носеше само още по-тежки загуби и още по-строги ограничения. Можех да разчитам на внимание, възхита, симпатия и приятелство единствено когато извършех нещо скандално. Когато изумявах всички, когато ги ядосвах или ги хващах натясно, правейки нещо съвсем необичайно.

Дори моят мил педант Франц Йозеф отстъпваше най-лесно, когато го очаровах или изненадвах. Да не говорим, че и Дюла Андраши заслужаваше да му се напомни, че не възнамерявам да седя най-покорно, затънала в скука, и да се надявам на трошица от благосклонното му внимание.

Заинатих се и реших по-малко от когато и да било да съобразявам плановете си с другите. Единствено приятелските чувства, които хранех към Франц Йозеф, ме отведоха през лятото за няколко дни в Бад Ишъл, където заедно със семейството очаквахме пристигането му. Напразно чакахме. През юли Франция обяви война на кралство Прусия. Императорът, в сърцето си на страната на французите срещу свръхмощните прусаци, но официално неутрален, не можеше да напусне нито писалището, нито министрите си през тези кризисни дни.

Той дори се изкушаваше от идеята да подкрепи Франция, така че политическите обстоятелства ми забраняваха да продължа пътя си към Бавария, при моето семейство, както предвиждах първоначално. Освен това братята ми Лудвиг и Карл Теодор се сражаваха на бойното поле на страната на Прусия, а мама се тревожеше за тях. Не възнамерявах да прекарам следващите седмици в Бад Ишъл под неподобния надзор на свекърва си, затова избягах в Нойбург, намиращ се в подножието на Северните Алпи в областта Щирия.

Разделена от Франц Йозеф само на пет часа път, аз получавах неговите писма, които ме информираха за окончателната победа на прусаците в битката при Седан и за ареста и детронирането на френския император. Сега и Австрия бе принудена, ще не ще, да се спогоди с могъщата Прусия. Дошло беше време за коренна промяна в имперската външна политика.

Надеждата ми, че императорът ще се посъветва с мен по този въпрос, беше излъгана. Прекарах зимата на 1870 година с дъщерите си в Мерано, после отново отидох в „Гьодьольо“, следващото лято бях в Бавария и в Бад Ишъл, през октомври 1871 година отново избрах Мерано — и през всичкото това време той не направи дори опит да узнае мнението ми.

Не само аз бях изненадана, когато съпругът ми — без каквото и да било ходатайство от моя страна — реши да назначи Дюла Андраши за нов външен министър на империята и да се раздели с граф Бойст. Още преди години му бях препоръчала да се възползва от дипломатическите способности и от умната глава на моя унгарски приятел, ала когато това се случи, изпитах не само задоволство, но и силна тъга. Бяха се споразумели без мен. Какви още доказателства исках за моята маловажност?

Време беше да погледна фактите в очите. Външният министър на Хабсбургската двойна монархия имаше право да бъде приятел и доверено лице на императрицата, ако изобщо намереше време затова, ала тяхната забранена любов окончателно принадлежеше на миналото. Без да подозира, Франц Йозеф бе издигнал стена, която ни разделяше завинаги. Във Виена бездруго съзираха моя почерк в това назначение. Всичко живо — от майката на императора до консервативната аристокрация — окайваше либерализма, който изповядваше граф Андраши. Колкото по-рядко ни виждаха заедно в бъдеще, толкова по-

бързо щеше да затихне клюката, а той да има възможност да работи, както трябва.

Дали графът подозираше каква болка изпитвам, колко самотна се чувствам? Вероятно, защото несъмнено на неговото влияние се дължеше фактът, че при поредната смяна на моите придворни дами отново начело на списъка беше унгарка от средите на политическите му приятели. Графиня Мария Фестетикс фон Толна ме плени още първия път, когато я видях. Само година по-голяма от мен, тя беше хем умна и духовита, хем самостоятелна и любвеобилна. Надарена с галовен глас и красиви очи, тя най-напред се превърна в приятна придружителка, а скоро и в близка приятелка.

Клюкарките бяха ужасени до дъното на душата си, задето в непосредственото ми обкръжение вече служеха само две „истински“ австрийки, графиня Гъос и графиня Шафгоч, но това изобщо не ме засягаше. И без това избягвах двора, докато в началото на 1872 година не бях повикана у дома по лична молба на външния министър. Все пак си беше спомнил за мен, след като цяла Виена пищеше, че императрицата предпочита „Гьодьольо“, Мерано или Мюнхен пред „Хофбург“.

Заварих всичко във Виена непроменено. Франц Йозеф ме посрещна, преливащ от възторг, майка му — с ледена хладина. Придворните бяха сковани и учтиви, но едничкият специален приятел, заради когото си бях направила труда да се върна, излъчваше странната комбинация от дистанцирана любезност и почти бащинско благоволение. Сякаш изобщо не ме забелязваше, а мислите му бяха някъде далече. При краля на Прусия, например, който бе коронясан за император във Версай, или при някакви конференции в Лондон и в Германия. Но в никакъв случай — при една глупава императрица, която гордо криеше дълбокия си копнеж и самотата си.

Дори на дворцовия бал не успях да разклатя безупречната му поза. Докато се въртахме в ритъма на валса, той не забелязваше, че съм в прекрасна рокля с елегантна гарнитура от зеленикавосиня коприна, която мосю Уорт от Париж бе създал специално за мен. Обличането отнемаше още повече време, откакто широките кринолини бяха заменени от пищните драперии на шлейфовете и от турнелите^[1], но аз не пожалих сили за този бал. Франц Йозеф ме нарече „извънредно очарователна“, придворните ми дами — „възхитителна като момиче“, а

граф Андраши? Той сметна за по-важно да ми напомни за пропуснатите ми задължения като императрица.

— Короната се нуждае от Вас, Ваше Величество. Виена не е същата без своята императрица.

— Не говорете глупости — възмутих се аз. — Да не мислите, че не знам как ме одумват злобно, как ме клеветят и обиждат? Никой не държи на императрицата. Аз пък нямам амбицията да им се натрапвам — отбягвах тъмните му очи, вперила поглед в ревера на елегантния му вечерен костюм. Болезнено осъзнавах, че всички в залата ни дебнеха.

— Вие имате син, който един ден ще носи императорската корона, Ваше Величество — намери той правилните думи, за да победи упоритата ми съпротива. — Сега е моментът да се положат основите на бъдещия европейски мир. Само една силна и единна Хабсбургска династия може да гарантира този мир.

— И как ще укрепя Хабсбургската династия, като се изтощавам в безкрайни церемонии и изпълнявам така наречените си монархически задължения в болници, бедняшки приюти и по лицемерни дипломатически приеми? — осведомих се аз с нотка на ирония, която той се направи, че не чува.

— Тези неща дават сигнал за стабилност и сигурност, за имперска суверенност. Те вдъхват надежда и оптимизъм. Не смятам, че наистина се налага да обяснявам това на моята императрица.

Въздъгнах. Той все още умееше да вниква в мислите ми. Трябваше да призная, че беше прав за едно: бъдещето на Рудолф си струваше усилията.

— Вие сте верен слуга на императора и на сина му, граф Андраши — примирено прошепнах аз. — Ще взема пример от вас, обещавам. Но не искайте пълна всеотдайност от мен. Нужна ми е и малко лична свобода, в противен случай ще се задуша в клетката си.

Валсът свърши, а с него и възможността да разменим поне няколко думи, не предназначени за чужди уши. Графът ме съпроводи до императора; загледана след него, с мъка се въздържах да не го повикам обратно. Как успяваше да изтръгва от мен обещания, които всъщност не исках да давам?

Бъдещето ме занимаваше силно през следващите дни, но не това на империята и на нейния престолонаследник, а на голямата ми дъщеря. Гизела си беше наумила да се омъжи. През последните години

тя порасна и се превърна в млада жена с пищни форми, не чак красива, но когато се усмихваше — което за жалост се случваше рядко, — ставаше доста привлекателна и дружелюбна.

Едва шестнайсетгодишна, тя се влюби в принц Леополд Баварски, който всъщност трябваше да се ожени за принцеса Амалия фон Кобург. Вече се водеха преговори за тази сватба. Гизела обаче се заинати — колкото от наивност, толкова и от дебелоглавие, което страшно ми напомняше за нейната баба — и се фиксира върху младия баварец, с когото се бе запознала на семейни срещи и при посещенията ни в Бавария. Искаше него и никой друг. Принцът от династията Вителсбах, десет години по-голям от дъщеря ми, не беше нито красавец, нито блестяща партия за една ерцхерцогиня от династията Хабсбург.

— Сигурна ли си, че искаш да се омъжиш именно за Леополд? — направо изгубих ума и дума, когато тя ми съобщи за желанието си. Никога не бе изговаряла толкова много изречения наведнъж в разговор с мен. След като каза, каквото имаше да казва, млъкна и само кимна енергично.

— Още си много млада — потърсих повод да отложам решението й аз. — Нима искаш отсега да се поставиш под непрекословното командване на мъж, когото познаваш само от няколко гостувания у баварските роднини?

— Да — отново кимна Гизела. — Леополд е точният човек.

— Чудя се, че си склонна да се откажеш толкова млада от свободата си — промърморих под нос, обезоръжена от дебелоглавието й. — Човек не цени това, което притежава, докато не го загуби.

Голямата ми дъщеря се съпротивляваше на подобни забележки безмълвно, но упорито, така че скоро с Франц Йозеф капитулирахме. Поканих баварския принц за императорския лов на бекаси в „Офен“ и в „Гьодьолю“ и накрая отпразнувахме годеж, който намирисваше на оскърбление към принцеса Амалия. Добре, че брат ми Макс Емануел беше влюбен в Амалия и малко по-късно се ожени за нея, така че до вражда не се стигна.

По изключение в този случай споделях мнението на майката на Франц Йозеф, която резюмира събитията в обичайния си лаконичен стил: „Семейното щастие на малката и на кроткия Леополд според мен е гарантирано, ала тази женитба не струва нищо като партия.“

Но какви алтернативи имаше моята Гизела? В момента нямаше европейски принцове на възраст за женитба. Надявах се наистина да бъде щастлива. Все пак щеше да живее в Мюнхен, за което ѝ завиждах.

Не беше писано на свекърва ми да доживее тази сватба. Още в началото на годината здравословното ѝ състояние се влоши, а през май ми се наложи да прекъсна посещението си в мекия климат на Мерано, защото ерцхерцогинята във Виена давала повод за сериозна загриженост. Треска, прераснала във възпаление на белите дробове, изсмукваше силите ѝ и лекарите се опасяваха от най-лошото. Бдях край леглото ѝ. Отначало от чувство за дълг, а после по ред други причини. Действаше ми тягостно, че тази амбициозна и могъща жена бе изгубила желание за живот.

— Всичко свърши, Сиси — за първи път от десетилетия тя се обърна към мен с любимото ми име. — Не изпитвам тъга. Съжалявам единствено за грешките, които допуснах.

— Всеки прави грешки — отвърнах аз.

— Грешките на властимащите са с най-лоши последици — възрази тя. Това беше един от последните разговори, които водихме. Последваха часове на страдание, в които нямаше място за приказки.

След екзекуцията на Максимилиан тя бе преживяла само поражения и разочарования. Политическата изолация, в която се бе оттеглила — колкото доброволно, толкова и по принуда — разяждаше гордостта и подкопаваше здравето ѝ. Франц Йозеф заповяда да покрият улицата под прозорците ѝ пред „Хофбург“ със сено, което да заглушава шума от колелата на каретите и от конските копита, ала това вече не ѝ помагаше. На шейсет и седем години тя бе легнала, за да не стане никога повече.

При това положение всички грешки и обиди бяха забравени. Сега тя беше просто моята леля София, която изминаваше последния си труден път. Точно по същото време се разболя Валерия, така че аз делях времето си, доколкото ми бе възможно, между двете болнични легла. Мъчителната борба на императорската майка със смъртта продължи десет дни, а аз живеях в постоянен страх, че може да склопи завинаги очи, докато съм при дъщеря си.

Церемониалът определяше и този последен час. Около смъртния ѝ одър се събраха най-важните персони в двора: министрите, нейната свита, семейството. Всички седяха и чакаха края, повече или по-малко

невъзмутимо. Часове наред, пристегнати в официални дворцови одежди, а очевидно и с къркорещи стомаси, те безмилостно наблюдаваха как умира тази някога тъй могъща жена.

Вечерта съобщиха, че високопоставените дами и господа трябва да се явят на вечеря, и те хукнаха с такова облекчение, сякаш Дяволът беше по петите им. Радвах се, че се махнаха. Това ми спестяваше шумоленето на роклите, потиснатите въздишки, шепота и осезаемото нетърпение на всички онези, които цял живот бяха пълзели пред клетата жена, агонизираща в леглото. Сега обаче нямаха търпение да се отърват от нея, за да си напълнят стомасите и да я забравят.

Мъките ѝ продължиха до следващата сутрин, после всичко свърши. Гледах как дишането ѝ ставаше все по-плитко и накрая спря. Внезапно ме обзе завист: тя лежеше умиротворена, докато Франц Йозеф, заслепен от мъка, се бе превърнал в дете и проливаше горчиви сълзи.

Отвъд прозорците изгряваше слънцето на 27 май 1872 година, денят на смъртта на майката на императора.

Мрачните, помпозни ритуали на имперското погребение бяха спазени най-прецизно в съответствие с испанския дворцов церемониал. Всяка крачка, всяка дума и всяка молитва се определяха от етикета. Човек можеше да остане с впечатлението, че погребваме не майката на императора, а самата империя.

* * *

Опечаленото семейство, потънало в траур, се събра през лятото в Бад Ишъл. Атмосферата в императорската вила, лишена от господстващата и впечатляваща фигура на ерцхерцогинята, ми действаше тягостно. При първата възможност избягах в „Посенхофен“, където през септември пристигнаха не само братята ми, но и Мария, Елена, Матилда и София. Но лекотата на безоблачните детски дни отдавна бе останала в миналото.

След смъртта на съпруга си Нене се бе отдала всецяло на Бог и на своите деца, занемарявайки външния си вид; уплаших се от прекомерната ѝ набожност и силните ѝ майчински чувства. Можех да

разбера презрението ѝ към външните условности, но не и фанатичната ѝ религиозност.

Мария, която бе загубила малката си дъщеря още в първата година след раждането ѝ поради трагичната небрежност на детегледачката, беше принудена по политически причини да се откаже от изгнанието си в Рим. Сега живееше със съпруга си ту в Париж, ту в Бавария. Видя ми се неспокойна и нещастна като Матилда, а и последните новини на София не звучаха обнадеждаващо: макар през 1868 година да бе родила момиченце, тя страдеше от депресия и бракът ѝ май също не беше особено щастлив.

Майка ни слушаше вайкането на дъщерите си и бърчеше чело, а когато започнах да си стягам куфарите, си отдъхна с явно облекчение. Малкото хубави мигове на тази година прекарах — къде другаде? — в „Офен“ и „Гьодьольо“. Ловният сезон примами за кратко дори Франц Йозеф в Унгария и за няколко слънчеви есенни дни нашият тамошен дом се превърна в рая, за който мечтаех.

Човекът, който внасяше ред и система в този рай, беше началникът на моята конюшня Хари Холмс — същински архангел, споделящ пристрастеността ми към чистокръвните коне и зорко надзираващ оборите. Макар да бе попрехвърлил шейсетте, аз не си представях да поверя другиму моите четириноги приятели. Той съдеше строго и за гостите ми — според ездаческите им способности, а не според благородническите титли. Мъже като принц Лихтенщайн, граф Николай Естерхази, графовете Карой или Батиани му импонираха не със славните си фамилии, а единствено защото язدهа умело и разбираха от коне.

Щеше ми се и Рудолф да се възползва от способностите на тези мъже, към които през онази есен се присъедини и Дюла Андраши, но синът ми просто не беше направен от ездаческо тесто. Беше твърде нервен и неспокоен, а това състояние се предаваше и на най-миролюбивия кон. Тревожех се, когато го виждах на седлото, затова му забраних да ме придружава, а той възприе тази забрана гордо, но и с нескрита тъга. Беше ми мъчно за него, но какво трябваше да сторя? Императорът никога не би ми простил, ако Рудолф се нарани при падане от коня.

След тъжните месеци на траур и скръб аз с цялото си сърце се отдадох на чистото удоволствие от физическото движение. Харесваше

ми да бъде планетата, около която кръжи вниманието на всички тези храбри, млади спортисти. Но най-вече ми допадаше искрицата на ревност и гняв в очите на един определен граф.

Той не подозираше какви усилия полагам в усамотението на моите покои, за да усъвършенствам образа на елегантната амазонка, от който да се възхищава. Кройката на черните и тъмносините ми ездачески костюми с гарнитура от тясна ивица самурена кожа трябваше да бъде толкова тясна, че да ми лепнат като втора кожа. Шивачката прикрепяше с миниатюрни бодове полата в талията, едва след като горната част ми стоеше като изваяна, без нито една гънка. Това беше истинско мъчение, защото през цялото време тя не биваше да докосва тялото ми, но резултатът си струваше усилията.

Към костюма носех модни малки ездачески цилиндри с мънички драпирани воали и по няколко чифта ушити по мярка ръкавици, нахлuzени един върху друг. Екипировката ми включваше и ветрило — бях оценила интимността, която ми даряваше защитата на тъмносинята кожа, когато не желаех да ме гледат. Разбира се, използвах го едва след като се наситех на одобрението, възхитените погледи и беззвучните въздишки на моите придружители.

В крайна сметка и на мен се наложи да потискам въздишките си, докато каретата на граф Андраши ме отвеждаше към влака, защото дните в „Гьодьолъ“ отиваха към своя неизбежен край. Срецу мен с учтиво, невъзмутимо изражение седеше безупречният политик, глава на семейство и дипломат. Нито следа от боготворенето, което другите така страстно демонстрираха пред мен. Защото вече отдавна не изпитваше такова или защото избягваше изкушението?

Не смеех да попитам. Страхувах се от отговора.

* * *

— Защо това Световно изложение трябва да се състои именно във Виена? — измърморих с горчивина аз и захвърлих списъка обратно върху книгата, които покриваха почти цялата маса.

— От събитието се очакват големи печалби — Мария Фестетикс ми напомни неща, които всъщност ми бяха известни. — Всеки, който е в състояние да събере няколко жълтици, инвестира в спекулативни

сделки; под сурдинка се говори, че ерцхерцог Луцвиг Виктор участвал със сума в размер на милиони.

— Типично за брата на императора — ни най-малко не се учудих на тази новина. — Как допуснах да ме убедят да участвам във всичките тези събития? Суматохата около сватбата на Гизела ми беше предостатъчна. Още съм изтощена от безбройните приеми.

— Но пък какъв прекрасен празник беше! — възторгна се графиня Фестетикс. — Вие бяхте толкова лъчезарна императрица, Ваше Величество! Грациозна, стройна като момиче, великолепна.

Нямах намерение да засенчавам важния ден на Гизела, но всички твърдяха, че център на тържествата е била по-скоро 35-годишната майка на булката, отколкото самата 16-годишна младоженка. Въпреки това не подobaваше Гизела да демонстрира такова облекчение при сбогуването ни на централната виенска гара. Развълнува се само като се разделяше с разплакания си брат. Рудолф направи изключително емоционална сцена, за което отново си навлече суровия укор на императора. Но и на самия Франц Йозеф му личеше колко му е трудно да се сбогува с голямата си дъщеря.

— Имате ли новини от младата съпруга, Ваше Величество? — Мария ми бе станала толкова близка, че знаеше кога може да наруши забраната да не заговаря първа императрицата.

— Разбира се, тя се обади, както му е редът — писмото от Гизела беше някъде под купищата бумаги. — Както изглежда, чувства се добре с Леополд. Да видим дали и занапред ще е така. Първоначално всичко изглежда толкова обнадеждаващо.

Също така обнадеждаващо започна и важното изложение на 1 май 1873 година, което събра във Виена гости от цял свят. Както се опасявах, събитието се изроди в отвратителна блъсканица между павилиони, празнични зали и пищни приеми. В безкрайна върволица се редуваха речи, химни, банкети, балове и посещения на учтивост, а също и визити на короновани глави. Едвам изпратихме семейството на германския престолонаследник, на което отделихме голямо внимание, както пожела императорът, и ето че пристигна кралят на Белгия. След това испанската кралица, разни съмнителни князе от източните провинции и не на последно място — царят на Русия, който доведе във Виена семейството на престолонаследника си, куп велики князе и огромна свита.

Заредиха се дни на безкрайно, изтощително празнуване и преобличане. Жегата, притиснала Виена, превръщаше всеки ден в ново изпитание. На всичко отгоре в мен все повече се утвърждаваше впечатлението, че интересът на посетителите бе насочен не към Световното изложение, а към моята персона. Очевидно и последният владетел от пустините на Ориента искаше да се убеди с очите си, че аз наистина съм най-красивата европейска императрица.

Колкото и да се стараех да отговоря на очакванията, безсмислената суматоха ми късаше нервите и подкопаваше здравето ми. Все същите церемонии, същите речи, същите жестове. Ала скоро се оказа, че повърхностният блясък не може да прикрива дълго горчивата истина: икономическите очаквания не вървяха в крак с обществените прояви. Докато висшата аристокрация танцуваше цели нощи по баловете, започна да се очертава ужасяваща вълна от фалити. Очакваните печалби от борсата се градяха върху чисто фантомни сделки. За една нощ богати мъже се превръщаха в бедняци, първите самоубийства шокираха Виена.

В края на юли всичко това окончателно ми дойде до гуша. Използвах за предлог месечното си неразположение, за да се оттегля в Пайербах край Райхенау. Желаех самота, чист планински въздух и бързо ходене сред природата. Не ме беше грижа, че разни короновани глави най-безочливо настояваха да ги приема, сякаш това се разбираше от само себе си. Франц Йозеф се подлагаше на тази напасть и изискваше същото от Рудолф, но това си беше негова работа. На мен ми беше писнало от помпозни приеми и тъпи комплименти.

Чисто и просто отказах да участвам повече в тази тупурдия. Накрая направих само едно изключение — поддадох се на женското си любопитство, макар че продължавах да негодувам срещу условностите. Ставаше въпрос за Насреддин^[2], персийския шах, който бе пристигнал във Виена с гигантска свита и живееше в „Лаксенбург“. Граф Кренвил имаше съмнителното удоволствие да подготви двореца за владетеля, роднините му, жените от харема му и не на последно място — за четирийсет овни, пет кучета, четири газели и огромен брой коне.

Разказаха ми, че междувременно графът бил пред пълно отчаяние, защото шахът не спазвал нито една уговорка, ако не бъдела одобрена от астролога му, и изрично настоявал да ме види. Нямало да

си заmine преди това. Дори вестниците се намесиха в спора, либералните бяха на моя страна. Те задаваха въпроса защо Европа отдава такива почести на шаха, който всъщност бил тиранин, и съзираха в отказа ми знак, че дори той няма право да нарушава безнаказано нравите и приличието.

Имаше опасност ориенталският велможа да разделя общественото мнение във Виена още месеци наред, затова отстъпих пред уговорките да се появя на прощалното му соаре. За моя изненада вечерта се получи доста забавна. Очаквах безпардонен тиранин, а се срещнах с безмълвен мъж, който си сложи на носа очила със златни рамки и ме огледа, сякаш бях изложена за продан на публичен търг като робините му.

Той не изрече нито дума, освен „Ah, qu'elle est belle!“^[3], а в последвалия разговор, който проведохме на френски, с кротката си плахост ми напомняше за Рудолф.

Трогната от стеснителността му, аз го дарих с усмивка, а после заедно наблюдавахме големия фойерверк в „Шьонбрун“.

По-късно ми разказаха, че бил определил тази вечер като най-хубавата от цялото си пътуване из Европа и сравнил фигурата ми с елегантен кипарис. На следващата сутрин си заминаваше, затова сметнах дълга си за изпълнен и се оттеглих за лятото в Бад Ишъл. Тъкмо навреме, защото малко по-късно във Виена избухна холерата.

Макар да се опитвах да скрият мащабите на епидемията, започна истинско бягство на аристокрацията от Виена. Решително отказах да се върна в столицата за приема на италианския крал Виктор Емануил. Нямах друг избор заради Валерия. Нима трябваше да изложа малката на опасност, като се заразя самата аз или пренеса заразата? И освен това нито императорът, нито неговият външен министър не можеха да ме накарат да се усмихвам на един мъж, който бе принудил сестра ми Мария и съпруга ѝ да заминат в изгнание.

Германският император, който пристигна през октомври, също мина без моето присъствие. Отидох за няколко дни до Виена едва заради 25-годишнината на управлението на Франц Йозеф през декември. Още илюминации и фойерверки, тържествени слова, празнични богослужения.

— Всичко това служи единствено за демонстриране на нови рокли, стари семейни бижута и на собствената значимост —

възбунтувах се аз срещу показното си присъствие редом с императора.

— Твърде строго съдиш хората, Сиси — отговори Франц Йозеф, докато пътувахме в каляската към поредния прием. — Те обичат пищните събития, които отвличат вниманието им от всекидневието, обичат и красивата си императрица.

— Това не е никаква любов — прошепнах толкова тихо, че думите ми потънаха в тракането на колелата и разговорът ни замря. Ако това беше мнението на Франц Йозеф за любовта, нищо чудно, че пътищата ни се раздалечаваха все повече и повече.

— Те не разбират защо се криеш в закрити превозни средства, защо покриваш хубавото си лице с воали и не желаеш да се покажеш пред тях — подхвана отново императорът след кратък размисъл. — Ех, да беше престанала да задълбаваш в тази пуста свръхчувствителност.

Свръхчувствителност! Колко хубаво, че собственият ми съпруг ме разбираше така „добре“! Стиснах устни, за да не кажа нещо не на място. Този път той не се опита да ме убеждава в правотата си. Останалата част от пътуването премина в мълчание.

Свободата на движение, която така ценях в „Гьодьольо“, Бад Ишъл или Мерано, продължаваше да е недостъпна за мен във Виена. Щом дръзнях да направя няколко крачки извън дворцовия церемониал, опитът завършваше с катастрофа. Не можах дори да се пошляя по новата виенска „Рингщрасе“, без да привлека нежелано любопитство.

Моментално около мен и графиня Фестетикс се образува тълпа, първоначално уж приятелски настроена, приветстваща ме възторжено. После обаче тези, които стояха отзад, започнаха да се блъскат напред, кръгът се стесняваше все повече и повече, докато лицата започнаха да се размазват пред очите ми и не можех да си поема дъх. В последната минута Мария осъзна опасността, извика за помощ и няколко сърцати мъже ни освободиха от народните обятия.

Шокът от тази случка ми въздейства толкова силно, че тутакси заповядах да стегнат куфарите и избягах в „Гьодьольо“. Франц Йозеф се натъжи. Дворецът фучеше от възмущение, господин външният министър се правеше на изумен, а виенските вестници ме наричаха „императрицата, тази странна жена“.

Какво очаквах от мен? Да позволя да ме смачкат като жертвен агнец и да танцувам на конците им подобно на глупава панаирджийска марионетка?

[1] Турнел — малка възглавничка, която жените носели отзад под роклите си, за да им придава елегантност. — Бел.прев. ↑

[2] Насреддин шах Каджар (1831–1896) — управлявал Иран почти половин век. — Бел.прев. ↑

[3] „Ах, каква хубавица!“ (фр.) — Бел.прев. ↑

ФЕВРУАРИ 1874 — ЕСЕНТА НА 1875

ГОДИНА

„ПОСЛЕДВАЙ МЕ НА МАСКАРАДНИТЕ

ИГРИ...“

— Какво толкова му е лошото, Ида? Никога не съм била на такъв бал, а пък всичко живо се превъзнася колко забавно било. Нима трябва да седя в „Хофбург“ и да скучая точно в карнавалния вторник^[1]?

— Нали мразите баловете, Ваше Величество — напомни Ида.

Отхвърлих възражението ѝ с вдигане на рамене, наблюдавайки как Фани прикрепва към главата ми и разресва червеникаворуса перука.

— Може и този да не ми хареса. Тогава ще си тръгна, но първо искам да си съставя собствено мнение. Станах баба, без нито веднъж да съм била на карнавала в залата на „Музикферайн“^[2]. Това си е направо скандално, не смяташ ли?

Придворната ми дама и фризьорката ми се спогледаха, което не остана незабелязано за мен. И двете се тревожеха за малкото приключение, което смятах да си позволя, докато Франц Йозеф беше на отдавна планираното си държавно посещение в Русия без своята императрица.

— Престанете — прекъснах аз безмълвната размяна на загрижени погледи между моите довереници. — Това са лудешките карнавални дни, цяла Виена е на крак, за да се забавлява. Или съществува забрана императрицата да прави същото, което правят нейните поданици?

— Но ако Ви разпознаят, Ваше Величество...

— Кой ще ме разпознае? Нима приличам на императрицата? Императрицата е с кестенява коса и никога не би отишла на маскенбал с жълта копринена пелерина. Престанете с тези физиономии само защото и на мен ми се иска да се повеселя поне веднъж. Обещавам ви

да не свалям маската. Няма нищо страшно, скъпа Ида, стига да не забравяш да ме наричаш Габриела.

Ида подръпна нервно червената си дреха. Спряхме се на името Габриела, за да избегнем и най-малкия риск. Една от камериерките ми, която приличаше на мен по цвят на косата и телосложение, носеше това необичайно за Виена име. По този начин оставяхме фалшива следа за особено любопитните, която водеше към нея, а не към съпругата на императора.

„Хофбург“ бе потънал в мълчание, докато се прокрадвахме по коридорите към очакващия ни файтон. Придружителката ми постоянно се озърташе, но тази вечер сякаш бяхме сами в двореца. Никой не ни спря.

— Успокой се най-после — смърхих аз треперещата Ида, докато скромното возило под наем преминаваше покрай новата опера. — Никой във Виена не очаква да отида доброволно на бал, дори да става въпрос за най-изискания редут^[3].

Това си беше самата истина, така че клетницата най-сетне се отпусна. Аз излязох права. Никой не ни обърна внимание, когато пристигнахме пред сградата на виенския „Музикферайн“ и се запътихме към стълбите за горната галерия, проправяйки си път сред гъмжилото от хора. Ние бяхме просто две маски в тълпа от маскирани. Тук имаше безброй костюми във всички цветове, макар да се брояха на пръсти пелерините, така скъпи и тежки като моята.

Огледах се с любопитство, защитена от черната дантелена маска върху лицето. Харесваше ми да съм анонимна. Съжалявах мъничко, че се бяхме разбрали само да наблюдаваме от галерията цялата суматоха.

Отначало се забавлявах да откривам познати фигури и лица под фантастичните одежди. Тази вечер половината виенски двор се веселеше, без да подозира, заедно със своята императрица. Колкото повече кавалери и дами разпознавах обаче, толкова по-неспокойна ставах. Завиждах им за необременения смях. Защо не можех поне веднъж и аз да потанцувам и пофлиртувам?

Ала с кого? Не биваше да флиртувам нито с граф Естерхази, нито с някой друг от напетите унгарски благородници, които бяха дошли за карнавала във Виена. Ключката щеше да превърне безобидното удоволствие в огромна драма и със скоростта на вятъра да отнесе скандала до императора. Въпреки това копнеех за опасната дрога на

възхищението. Откакто Гизела ме бе направила баба през януари, страдах от странна чувствителност.

Баба! Само думата беше достатъчна, за да се почувствам стара и повехнала, макар външно да запазвах невъзмутимост. По време на посещението на младата майка дори се постарях да демонстрирам необходимото достойнство на новата ми позиция и прилежно изпълнявах всички официални ангажименти. Франц Йозеф ме укори, задето точно тогава отидох при болните от холера, за да вдъхна утеха на тези клетници, ала нямаше как да възрази срещу посещението ми при майката на баварския крал. Горката дама ми се стори малко чудата — май разбрах откъде идваха странностите на братовчеда Лудвиг.

Наистина ли бях вече твърде стара, за да събудя пламенни чувства у някой хубав младеж? Някой като онзи там долу, който, елегантен и самотен, стоеше в периферията на всеобщата суматоха и очевидно нямаше придружителка?

— Мога да го заговоря и да го доведа горе — предложи Ида, след като насочих вниманието ѝ към него. — Това е позволено на редут, нали точно затова всички са с маски. Бихте могли да си побърбите с него, скъпа Габриела.

— Ами ако е от двореца?

— Ще разбера — обеща ми тя и слезе долу, а аз зачаках резултата от усилията ѝ, изпитвайки странната комбинация от радостно предвкушване и страх. Искях да се харесвам и същевременно се боях от това.

Малко по-късно се появи моят непознат рицар, воден от Ида. Отблизо младостта, силата и очевидната му възхита изглеждаха още по-изкусителни. Погледите ни се срещнаха. Той се стъписа, изчерви се и отговори на въпросите ми с очарователен маниер, задъхано и скромно.

Беше дребен министерски чиновник и не се движеше в първите кръгове на двореца, това ме направи дръзка и лекомислена. Скоро се осмелих да попитам какво е мнението — неговото и на приятелите му, за императорското семейство и по-точно за самата императрица. Какво се говори за нея? Какво мислят за тази високопоставена дама? Никога не бях имала случай да чуя това със собствените си уши, без да ме разпознаят.

Отговорът му беше колкото уважителен, толкова и откровен. Той смяташе своята императрица за красива и прекрасна, но спомена също, че според всеобщото мнение се показвала твърде рядко пред публика. Прекалено много се занимавала със своите коне и кучета и прекарвала твърде малко време в двореца във Виена.

Ядосах се, че чувам старите предразсъдъци от устата на един младеж. Подканих го да отгатне възрастта на дамата в жълта пелерина, до която седи, и той се доближи неприятно до истината, заковавайки на числото трийсет и шест. Наистина ли изглеждах вече толкова стара? Може би щеше да е най-добре да го отпраля незабавно? Какво си мислех, подхващайки този глупав флирт?

Ала за този младеж аз не бях императрицата, на която всички се подчиняват само щом смръщи вежди.

— Ама и ти хич не си любезна — безсрамно разкритикува той „Жълтата пелерина“. — Най-напред изпращаш приятелката си да ме довлече тук, а после ме гониш.

Засмях се, макар на Ида да ѝ стана неприятно.

— Искаш да кажеш, че ти дължа нещо?

— Най-малкото едно ръкостискане, както подобава — възпротиви се той на намерението ми да го отпраля.

Направих се, че не виждам протегнатата му ръка, но не настоях да си върви. Напротив, дори му позволих да ме придружи из залите, въпреки че Ида протестира с тревожен шепот.

Чувствах се сигурна подръка с този момък. Междувременно научих, че се казвал Фридрих Лист Пахер фон Тайнбург, макар че явно правехме впечатление като двойка.

Уповавах се на маската и на перуката, докато не срещнах учудения поглед на граф Естерхази. Той ме познаваше добре, нали в крайна сметка бяхме ходили безброй пъти заедно на лов и беше сред най-верните ми обожатели. Колко често се бе впускал в красноречиви славословия, че нямало друга жена в империята, която да се движи грациозно като мен.

Освен това той беше в състояние да разпознае очите ми и зад маската. Нито за миг не се съмнявах, че на драго сърце би заел мястото на Фридрих. Заедно с младия Елмер Батиани и принц Лихтенщайн се числеше към най-упоритите ми обожатели. Като го гледах как върти глава подире ми, бях сигурна, че би извършил всяка глупост, за да

реши загадката, която му бяха задали две очи със златисти точки, скрити зад черна дантелена маска.

Бързо дръпнах придружителя си, защото компанията на граф Естерхази определено нямаше да ми достави удоволствието, което намирах в близостта с този открит и рицарски настроен млад чиновник. Той ми напомняше за първата ми възторжена любов: Рихард, напетия млад офицер, за когото бленувах и по когото си бях изплакала очите. Какво ли си мислеше за мен? Предполагаше ли коя се крие под маската?

— Коя съм аз според теб? — лекомислено и весело попитах аз.

Отговорът ме изуми.

— Ти си дама от голямото добрутро — дръзко отвърна той. — Господарка с висок ранг. Цялата лъхаш на аристократка, а очите ти издават благородна душа.

Думите му ми се понравиха, макар да си позволяваше твърде много. Ида непрекъснато ми даваше знак, че е време да сложим край на тази авантюра.

— Моля те, не си тръгвай — примоли се той, когато усети намеренията ми. — Така искам да те опозная истински.

— Невъзможно — отсякох. — Пътувам много и никъде не се чувствам у дома.

— Ще дойда при теб, където и да си.

— Ще ти пиша — обещах аз, заразена от лудешкото настроение на тази вечер и с цел да го успокоя. Накарах го да ми даде адреса си. Позволих му да ме придружи до каретата, която Ида вече бе извикала на изхода.

— Обещавах ли ми, че няма да се върнеш в залата? — попитах го аз, помнейки любопитния поглед на Естерхази. — Искам да се прибера у дома с приятното усещане, че си бил на този бал само и единствено заради мен.

Той ми обеща, целуна ми ръка, а после всичко се случи много бързо. Уплашената Ида се намеси и осуети нахалния му опит да надзърне зад маската ми. Вратичката на каретата се затръшна, едно последно „Адио!“ — и аз изскубнах от авантюрата и пръстите, и личността си.

През тропота на колелата долових приглушен звук: моята приятелка, моята дама-четец беше на ръба на нервна криза.

В сподавения ми кикот също имаше нотка на истерия. Какво щеше да стане, ако ме бяха разпознали? Ако Фридрих бе произнесъл на висок глас името ми? Мили Боже, дано да удържи на обещанието си и да не се връща в залата. Дано не доведе това безумие докрай, дано не се опита да ни проследи.

— Да се приберем по заобиколни пътища — уплашено помолих Ида. Тя нареди на кочияша как да ни откара до „Хофбург“ по заобиколни пътища през предградията.

Възбуждащото тайно приключение на бала ми помогна да преживея множеството скучни дни след това. Веднъж ми се стори, че разпознах Фридрих, докато бях на разходка в „Пратера“. Ала каретата ми отмина твърде бързо, за да зърна нещо повече от лице, поздравяващо почтително.

Всъщност изобщо не възнамерявах да му пиша, но колкото повече мислех, толкова по-примамлива ми се струваше тази идея. Кому щяха да причинят болка тези писма? А какъв балсам бяха те за моето самотно сърце, закопняло за истинска любов!

Пътуване до Мюнхен ми даде възможност да изпратя обещаното писъмце, без тайната полиция на императора да си завира носа в личните ми дела. Намекът за разговора помежду ни ми достави огромно удоволствие.

Може да сте разговаряли с хиляди жени и девойки, да сте вярвали, че се забавлявате, ала душата Ви никога не е срещала сродна душа...

Дръзки думи, на които той отговори моментално, тъй като му позволих да ми пише до поискване в Мюнхен. Засипа ме с въпроси. Искаше да знае къде съм, какво правя, с кого си прекарвам времето и дали ревността му е основателна. Какво очарователно, по младежки разпалено и в същото време невинно писмо! Нямах как да го оставя без отговор, макар че с Ида се изпокарахме заради него.

— Може да се изтълкува погрешно — предупреди ме тя. — Ами ако този момък някак разбере с кого има честта да води интимна кореспонденция...

— Ще имам грижата да не разбере никога — отхвърлих аргументите й аз. — Доставя ми удоволствие да си измислям несъществуващ живот заради него. Трябва да оставя погрешни следи. Пътувания, различни от реалните, предпочитания, отличаващи се от истинските. Бих могла, например, да спомена, че не понасям кучетата. Всички знаят, че императрицата обича своите кучета повече от всичко.

Скъпата Ида обаче продължи да изпитва панически страх от евентуален скандал. Наложих се да прибегна до помощта на сестра ми Мария в Неапол, за да поддържам контакта с Фридрих. Ако тя изпращаше писмата до него от Англия, за където заминаваше скоро, докато аз в действителност бях във Виена или в Мюнхен, на него нямаше да му хрумне дори, че си кореспондира със самата императрица.

По този начин бяха разменени няколко писъмца, които съчинявах на шега и с лека ръка. В тях се разказваше за членове на семейството и за събития, съществуващи само в моята фантазия. Бях толкова сигурна в себе си, че охотно отговорих дори на въпроса дали е възможно да не се казвам Габриела.

Нима храните антипатия към това красиво име на архангел, попитах го аз и същевременно го помолих да помисли дали не би могъл да прекара почивката си в Англия, за да се видим.

Исках да му подаря надеждата за нова среща, макар да знаех, че накрая ще бъде принудена да го разочаровам. Защо да не споделим за кратко една очарователна илюзия? Та нима мечтанията, очакването, надеждата не бяха по-хубави от увереността и яснотата? Нали ми беше споменал за увлечението си по поезията? Коя поезия би могла да бъде по-сърцераздирателна и по-възвишена от тази на чистата, невинна любов?

Увековечих в стихове флирта на „Жълтата пелерина“ и с наслада разкрасих случката. Харесваше ми да извъртам възможностите и събитията по свой собствен вкус и се надявах писмата на Фридрих да ми дадат безброй нови импулси.

Само че той беше твърде млад и нетърпелив, за да оцени моето меланхолично и романтично влечение. Следващото му писмо звучеше съвсем различно. Между редовете прозираха самоувереност и мъжкарско предизвикателство. Според него името ми не било нито

Габриела, нито Фредерика, ами Елизабет, дръзко твърдеше той и на всичкото отгоре настояваше за отговор и обяснение.

Когато получих това послание чрез Мария, кръвта се качи в главата ми. Как смееше?! Защо беше толкова разпален, лишен от всякаква дипломатичност и предпазливост? И дума не можеше да става да му отговоря и да продължа кореспонденцията. Обгърнах се в мълчание.

И това приключи както всички любви в моя живот. С разочарование, самота и напразни мечти. Жълтата пелерина потъна в раклите ми за дрехи и не бе облечена никога повече.

* * *

— Англия ли? — Франц Йозеф ме изгледа, сякаш току-що му бях съобщила, че възнамерявам да замина за Вътрешна Монголия. — Какво ще търсиш в Англия, Сиси? Мария ти е пуснала тази муха, нали?

И без това посещението на сестра ми беше трън в очите на Франц Йозеф. Нямаше разумна причина, освен може би, че той не харесваше начина, по който тя ми подражаваше. Всъщност това правеха всичките ми баварски сестри, но бившата кралица на Неапол успяваше да създаде най-перфектно впечатление.

Мария приличаше най-много на мен и допълнително подчертаваше този факт със стойката, прическата и дрехите си. Многобройните коварни изненади, които ѝ поднесе животът, не бяха навредили на красотата ѝ и ако имаше истинска разлика между двете ни, то това беше безцеремонният ѝ маниер да казва свободно всичко, което мисли. С това си качество вече на няколко пъти бе хвърлила в смут виенчани и двореца.

— Най-добрият начин да живееш като кралица е да живееш като бивша кралица — засмяно бе изтърсила тя на императора. Чист гаф, въпреки че бяхме в тесен семеен кръг. Не се учудвах, че той се страхува от влиянието на Мария и копнее гостуването ѝ да приключи час по-скоро.

— И така да е, какво от това? — отвърнах аз с провокативен тон. — Или да остана във Виена, където политическите групировки се

упражняват за всичко да обвиняват императрицата? Бих им се изсмяла, ако не се ядосвах толкова. За бохемците аз съм злата жена, която не позволява да те коронясат в Прага като крал на Бохемия. За централистите съм причината майка ти вече да не е между живите, а за църквата съм постоянен дразнител, понеже не тичам непрекъснато да се изповядвам. Сигурно ще се намери и партия, която ще ме държи отговорна, ако по време на майското тържествено шествие завали дъжд.

— Сега вече наистина не си справедлива, Сиси — укори ме императорът с най-сухия си чиновнически тон.

— Възможно е, обаче ми дойде до гуша от разпавии. Може би докато се върна, ситуацията ще се успокои. Освен това морските бани в Англия определено ще се отразят добре на Валерия. Твърде често боледуваше през изминалата зима. Трябва да стабилизираме здравето ѝ.

Императорът се видя принуден да одобри пътуването, тъй като аз бях глуха за възраженията му. Не възнамерявах обаче да правя държавно посещение с официални срещи, така че за пореден път напуснах Виена с дъщеря си под псевдонима графиня Хоенембс. През Страсбург и Хавър се отправихме към първата ни цел на английска земя — остров Уайт.

Не бях споделила с Франц Йозеф, че Мария ми бе описала възторжено и в най-ярки цветове конния лов с хайка, ловджийските замъци и вълнуващия обичай да се ходи на лов за лисици, типичен за английското кралство. От скоро тя притежаваше ловджийски замък там и ме уверяваше, че нямало да намеря такива идеални възможности за езда дори около „Гьодьолю“.

Имаше право. Аз се запалих още след първия лов на лисици в „Бийвър“, замъка на херцога на графство Рътланд — както по самия спорт, така и по хората, които го упражняваха. За моя изненада срещнах в Рътланд много стари познайници. Например братята Балтаци, които вече ми бяха гостували в „Гьодьолю“ и които притежаваха конезаводи в Англия, Австрия и Унгария. Благодарение на тях веднага се почувствах като у дома си сред безстрашните ездачи и дръзките спортисти.

По-безобидните развлечения по време на посещението ми в Лондон бързо потъваха в забвение. Например собственото ми

изображение в Музея на възсънните фигури — то беше бледа шега в сравнение с магията на фамозните английски среди, практикуващи спортна езда. На заден план отидоха и далеч по-тъжните преживявания в голямата болница за душевноболни „Бедлъм“^[4]. Интересувах се много повече от коне, отколкото от най-новите медицински постижения в областта на психическите заболявания.

Докато Франц Йозеф прекарваше по-голямата част от това лято на някакви военни маневри, аз посещавах английските конюшни, водих Валерия на балнеолечение и се опитвах да отклонявам официалните покани на кралица Виктория, доколкото ми беше възможно. Нямах желание да скучая до смърт заедно с нея в резиденцията ѝ в замъка „Озбърн“ — в този случай императорът дори беше на едно мнение с мен. Той ми писа обаче, че няма да намери време да дойде за две седмици в Лондон и лично да посети кралицата в Шотландия. Да не ограничавам плановете си и да направя всичко необходимо, за да си почина добре.

Тутакси се възползвах от дадената ми свобода, макар че императорът, настоявайки да си почина, едва ли е имал предвид усилените тренировки по езда. В „Гьодьольо“ и във Виена ми даваха уроци такива забележителни майсторки по езда като Елиза Ренц или Емилия Лизет, но способностите ми далеч не бяха достатъчни, за да яздя начело на английския лов на лисици. Следващия път щях да яздя само начело, друг вариант нямаше!

Върнах се във Виена с ловджийски кон и с една прекрасна нова цел. Бях преоткрила спортната си амбиция! Изведнъж се оказа, че часовете на деня не ми стигат. При конен лов из полето във Великобритания се преодоляваха препятствия, много по-високи от тези в „Гьодьольо“ или в Бохемия. Това изискваше безупречна стойка на седлото, огромен кураж и още повече сръчност и опит. Стойката и куража ги имах. Що се отнася до сръчността и опита — щях да тренирам, докато ги придобия.

Подобни препятствия можеха да бъдат издигнати на виенския хиподром във Фройденау, в сърцето на „Пратера“. Ала само след няколко дни вече не бях там сама с началника на конюшната ми. Половината град си убиваше времето да наблюдава как неговата императрица тренира преодоляване на препятствия. Хората се стичаха към хиподрума на тълпи.

Само това да беше, пак щеше да е достатъчно неприятно, но те имаха дързостта да критикуват спортните ми амбиции. Вестникарските статии, слуховете, сплетните и злобните забележки ми оставяха само един изход: „Гьодьолю“.

— Не можеш да ме упрекваш, задето пак заминавам за Унгария — защитих се аз от искането на Франц Йозеф да остана във Виена. — Нямам намерение да се правя на палячо пред всички тези хора. Усилията ми са напълно сериозни и след като никой не разбира това, ще тренирам другаде.

— Защо изобщо трябва да умееш да прескачаш подобни препятствия?

Какво да му отговоря? Защото ми харесва? Защото за секунди имам чувството, че съм свободна и мога да летя? Императорът с неговия трезв характер не би разбрал нито един мой аргумент, затова си замълчах.

Както обикновено, накрая той отстъпи и в „Гьодьолю“ аз се посветих на задачата, която сама си бях поставила. Искях да им дам да се разберат на всичките ми критици. Щях да бъда не само най-красивата императрица на Европа, но и най-перфектната ездачка на континента. „Царицата на амазонките“ — красивото прозвище, с което веднъж ме бе удостоил моят скъп приятел.

Същият, който сега съсредоточаваше чувствата си единствено върху политиката и ме даряваше с приятелство, в което някогашната страст бе отстъпила място на днешните бащински назидания. Искях да избягам от толкова много тъжни мисли и се отървах от тях само върху гърба на моите коне.

Следващата пролет донесе нов смъртен случай в нашето семейство. Никой не изпита особена болка, защото бившият император Фердинанд, който почина в Прага, без да остави потомство, отдавна бе изчезнал от полезрението на обществеността и на фамилията си. Въпреки това смъртта му донесе прелом в живота ми. Той бе определил Франц Йозеф за единствен наследник на огромното си богатство и това изведнъж сложи край на призивите на моя съпруг към пестеливост. Императорът утрои доходите ми и започна да изпълнява всяко мое желание.

На първо място в списъка ми бяха конете. Така и не преодолях обидата, когато по внушение на ерцхерцогинята след поражението при

Кьониггрец съкратиха точно моите конюшни. Същевременно се погрижих за смисленото нарастване на ненадейно увеличените ми доходи. Закупих облигации и акции на държавните железници, на Дунавското параходство и инвестирах в няколко спестовни книжки.

Императорът никога не си направи труда да провери как процедирам с парите си и вероятно щеше да се изненада, ако разбереше колко успешно нарастваха депозитите ми през следващите години.

Малко отмъстително обаче разпоредих новите ми коне да бъдат платени от имперската хазна. Искях да бъдат най-добрите, каквито могат да се намерят в Австрия и в Унгария. Нямаше да се изправя пред критичния поглед на спортните ми приятели, докато не овладеех нещата до съвършенство. Собствените ми изисквания към качеството бяха толкова високи, че следващата година се въздържах от пътуване до Англия, защото въпреки интензивните ми усилия все още не бях постигнала съвършенство.

Вече бях добила вкус към морските бани и към крайбрежието на Ламанша, затова реших да замина за един морски курорт в Нормандия. Моят управител избра това да бъде „Састо ле Мокондюи“ — обикновен замък с огромен парк, сякаш създаден за английски препятствия и несмуцавани тренировки по езда. Оказах се напълно неподготвена обаче за възраженията на императора срещу това пътуване.

— Отношенията ни с Франция не са от най-добрите, Сиси — загрижено отбеляза той. — Във Франция проявяват търпимост към анархистите, може да се озовеш в опасност. Освен това в Берлин няма да погледнат с добро око, ако императрицата на Австрия прекара почивката си в Нормандия.

— Ама моля ти се, Франци — възмутих се аз. — Какво го засяга кайзера в Берлин къде ще си карам почивката? „Састо“ се намира на усамотено място край морето, наоколо няма нищо, освен няколко селца. Всеки анархист би привлякъл вниманието като бяла врана. Освен това наистина имам достатъчно народ около себе си, така че нищо не може да се случи.

Императорът отстъпи и в последния ден на юли 1875 година личният ми влак спря във Фекан. Още с пристигането си трябваше да се замисля, защото никой не беше взел под внимание желанието ми за

дискретност. Гарата беше затворена специално заради мен, каретите чакаха, огромно множество любопитни французи ни оглеждаха до насита.

Другарчето в игрите на Валерия, черното като въглен мавърче Рустимо, което ми бе подарил шахът на Персия, събуди огромен интерес, както и керванът на домакинството ми. Той включваше унгарска майсторка на супи, сладкари, готвачи, помощници в кухнята, камериерки, перачки и слуги. Наред с персонала на конюшните, нает за да се грижи за чистокръвните коне, които водехме от Виена и които командваше моят управител, имаше и официална императорска свита: церемониалмайстор, придворни дами, камериери, лекар, свещеник, секретар, ковчезник и още много други. Цялата досадна тълпа, без която една императрица на Дунавската монархия не можеше да диша, поне според мнението на виенската дворцова канцелария.

Всеки ден в „Састо“ трябваше да бъдат нахранени седемдесет и двама души, при което моят дял вероятно изискваше най-малките усилия. Сутрин обикновено се задоволявах с чаша кафе или чай и с парченце кейк. През деня хапвах най-много едно рохко яйце, малко бульон, прясно изцедени сокове или хладко прясно мляко. Валерия обаче обичаше шедьоврите на императорския сладкар, както и виенските бонбони, които ѝ правеше и които тя щедро споделяше с другите деца.

Тя бе пораснала и вече беше мило момиченце, което непрекъснато мъкнеше бохемската си кукла и много ме радваше. Колкото повече растеше, толкова повече откривах известна прилика с Гизела, ала чертите на Валерия за щастие бяха по-фини, а фигурата ѝ — по-изящна. Тя притежаваше най-очарователната усмивка и когато ме даряваше с нея, чак сърцето ме заболяваше от майчина обич. Тя беше слънцето в моя живот.

Дните ни в „Састо“ влизаха в приятен, редовен ритъм, макар че отначало времето не беше особено подходящо за морски бани. Освен това се дразнех даделя с толкова много други хора плажа на скалистия залив „Пти Дал“, където ми бяха построили малка баня. Затова пък красивият пейзаж приканваше към дълги разходки с кон, ала неприязнените реакции на местните скоро ми развалиха удоволствието. Селяните и рибарите не обичаха благородниците. За

тях ездачите бяха аристократични дразнителни, които те сподиряха с ругатни и буци пръст.

Тези хора не подозираха, че аз по принцип бях на тяхна страна. Щедро заплащах за щетите, нанесени след моите разходки с кон, и постоянно дарявах пари за бедните от околните общини и за изпаднали в беда рибари. Проявявах разбиране към възмущението на народа от монархията и аристокрацията. Съзирах заплашителните облаци на хоризонта на нашия живот, чието съществуване Франц Йозеф така упорито отричаше. Може би защото никога не четеше нищо друго, освен своите книжа и нареждаше на тайната си полиция да изгаря бунтарските писания, които вероятно биха го разтърсили.

Пистата с препятствия, която началникът на конюшната ми издигна в парка, беше готова, така че пристъпих към тренировките по скокове. Скоро малкото коне, които бяхме довели, се оказаха недостатъчни и поръчах нови. С един от новите коне се случи нещастие, което предизвика вълнение чак до Виена.

В мига на инцидента усетих само тласък, който ме изхвърли от седлото, загубих ориентация и след силен удар в тила изпаднах в безсъзнание.

Когато отново отворих очи, видях надвесени над мен угрижени лица. По бузите на графиня Фестетикс дори се стичаха сълзи. Безкрайно се учудих да видя така развълнувана и отчаяна точно моята спокойна и мила Мария.

— Какво е станало? — попитах. — Къде съм?

В този момент дотърча доктор Видерхофер, развял полите на jaketa си, и изпадна в паника, задето нямах спомен за падането и дори къде се намирам.

В съзнанието ми проблеснаха спомените за „Бедлъм“ и другите психиатрични клиники, които бях посетила напоследък.

— Ще се превърна ли в кретен, докторе? — единствената ми тревога беше за бедничкия ми Франц Йозеф. — Моля, не съобщавайте на императора.

Силното сътресение на главата ми бе последвано от нощ, изпълнена с ужасни болки. Лекарят се опитваше да ги облекчи с торбички лед и с компреси, ала на мен ми беше толкова зле, че непрекъснато ме избиваше на повръщане. По-късно Мария ми каза, че в отчаянието си лекарят мислел дори да пожертва косата ми, за да

стане по-леко на главата. За щастие това не се наложи. След няколко дни покой дори се почувствах способна да отговоря на тревожните писма на императора.

„Какво бих правил на този свят без теб, добрия ангел на моя живот“, загрижено пишеше той.

Съпругът ми рискува дори да влезе в конфликт с външния си министър, като настоя — независимо от тежката политическа ситуация — да ме посети незабавно. Но последвалата телеграма своевременно предотврати евентуалния дипломатически хаос. Известих императора, че съжалявам, задето съм го изплашила така. В крайна сметка аз бях ездачка и някакво си глупаво падане нямаше да ми отнеме нито смелостта, нито спортните ми способности. Придворният лекар, когото загриженият император изпрати, се убеди със собствените си очи.

Доктор Видерхофер ми забрани всякакви тренировки през следващите дни. Изведнъж „Састо“ опустя и ми опротивя. Разпоредих да се връщаме, а през това време виенските вестници усилено спекулираха около „конните похождения на императрицата“. Критично настроените журналисти бичуваха конния спорт като скъпо струващо развлечение на дворянството. Той не одобрявал на една императрица, която принадлежи на целия народ, пишеха те. Свих рамене — пак бях разбунила духовете във Виена.

— Жалко, че дойдох на себе си, в противен случай щяха да съчинят некролога ми и най-после да ме оставят на мира — казах на Мария, а тя ужасено се прекръсти.

— Опазил ни Бог, Ваше Императорско Височество! Не бива да говорите така. Дори на шега.

Спестих си отговора и отново се заех с писмото на императора, което съдържаше не само тази новина, но и молбата на връщане да мина през Париж. Вероятно предполагаше, че няма да се осмеля да отхвърля идеята му, след като бях предизвикала такава паника.

В Париж се постарях да огранича до минимум официалните срещи. Нямах намерение да си бъбря с президента на Френската република, маршал Мак Маон^[5], нито да давам приеми или да ходя в Операта, за да ме зяпат. Вместо това разгледах града и „Лувъра“ пеша. За ужас на Мария прекосих Булонския лес на кон и със задоволство констатирах, че главата вече не ме боли и при най-бърз галоп.

Наистина ли бяха очаквали, че никога вече няма да яздя? Толкова ли малко ме познаваха?

На връщане спрях при Гизела в Мюнхен. Новините за последните събития ме бяха изпреварили и дъщеря ми изрази неодобрението си хладно и нетърпящо възражение, досущ като покойната си баба. Не ѝ харесваше нито падането в „Састо“, нито поведението ми в Париж. Не защото ме обичаше, а защото се опасяваше, че щяха да ѝ припишат държането на собствената ѝ майка, тя настоятелно ме помоли:

— Наистина не бива да яздите повече, майко! — прозвуча ми не като моя дъщеря, а като гувернантката на Валерия, англичанката мис Трокмортън, на която бях посочила вратата, защото възпитаваше напълно погрешно любимата ми малка дъщеря.

Гизела ме провокира до такава степен, че отговорих рязко:

— Не е ли по-добре да възпитаваш децата си, а не майка си?

Тя реагира със злобно стиснати устни и не възрази, когато пожелах незабавно да продължа пътя си за Виена.

От там заминах за есенния лов в „Гьодьоолъ“, в който тази година участваха дори Франц Йозеф и граф Андраши. Очаквах да чуя критики и от тяхна страна, ала Франц Йозеф ме изненада приятно: императорът беше просто щастлив, че отново яздя редом с него и че злополуката в Нормандия не ми е навредила трайно.

Затова пък Дюла Андраши правеше всичко възможно да покаже колко ми е ядосан. Необходими бяха умело планиране и дискретната помощ на доверените ми унгарки, за да разговарям с него на четири очи, без веднага всичко живо да разбере и да тръгнат злонамерени слухове.

Той не скри възмущението си:

— Не мислите ли за онези, които Ви обичат, Ваше Величество? — упрекна ме той. — Защо залагате на карта скъпоценния си живот така безразсъдно?

— Рано или късно всеки ездач пада от седлото, приятелю — отвърнах. — Защо в моя случай се прави държавен проблем от това?

— Може би защото сте незаменим, Ваше Величество?

— За кого, граф Андраши? — провокативно измърморих аз, очаквайки обичайното изреждане на дъщеря ми, императора,

престолонаследника и на самия него, чиито чувства винаги са били толкова важни за мен.

— Императрицата не е частно лице, Ваше Величество — след кратко колебание отвърна той. — Императрицата е символ. Падне ли тя, пада монархията. Времената са тежки, трябва да спестяваме на монархията всяко излишно сътресение.

— На монархията — прошепнах ужасено, мъчейки се да проумея какво бях чула току-що. — Значи вашата загриженост се отнася само и единствено до монархията, граф Андраши. Добре е да го знам.

Той избягна погледа ми. Взираше се толкова съсредоточено в покривите на „Гьодьолю“, които се провиждаха над върховете на буките по време на тази разходка, че разбрах — мъчеше го крайно неудобство. Колко хубаво. Нека да страда поне малко, след като така щедро ме черпеше с най-горчивото лекарство.

Чаках дълго, преди да се реши да ми отговори:

— Разумно ли е отново и отново да се отварят стари рани, Ваше Височество? Не можем ли да бъдем приятели? Добри приятели, които си имат доверие и са честни един към друг? Това би означавало много за мен.

Протегна ми ръка, настояваща и молеща, фината длан на ездач. Погледът ми се плъзна нагоре, към ъгловатото маджарско лице с мустаци и тъмни къдрави коси. За първи път открих сребристи нишки на слепоочията и в мустака. Тъй атрактивните навремето бръчици в крайчеца на очите и по челото се бяха превърнали в дълбоки бразди. Кога дивият унгарски авантюрист от моите мечти се бе преобразил в този солиден и угрижен господин? Наистина ли се познавахме от толкова много години?

Трогната, но и разтърсена, аз посегнах към ръката му и силно я стиснах. Стори ми се хладна и неочаквано крехка.

— Няма защо да ме молите, приятелю. Аз съм символ и винаги ще бъда. Но понякога и един символ има нужда от усещането за свобода и лекота. Обещавам ви обаче, че ще бъда внимателна. Дори накарах Валерия да ми се закълне, че никога няма да се качи на кон. Разбирам загрижеността ви, но в моя случай тя е прекалена.

Той целуна пръстите ми и ме остави в объркано състояние, нещо средно между възмущение и тревога. Така значи, за него се бях превърнала в символ. Никаква Ержебет, просто — шахматна фигура в

политическите кроежи. А също и символ на една любов, която явно не означаваше за него онова, което въпреки всичко означаваше и щеше да означава за мен.

Разговорът остави горчив привкус. Вечерта разгледах най-подробно лицето си в огледалото. И при мен ли се забелязваха следи от стареене? Дали кожата ми бе загубила своята свежест, еластичност и блясък? Дали при разресване Фани намираще по гребена повече мъртви косми отпреди? Дали талията ми започваше да се разширява?

— Струва ми се, че вече ставам на години, Мария — въздъхнах аз при влизането на любимата ми придворна дама; в отговор графиня Фестетикс се изсмя тихо.

— Шегувате се, Ваше Величество. Вие сте по-красива от всякога. Не гледайте в огледалото, а в лицето на императора. Той Ви е толкова предан, че изпитва щастие дори когато само му позволите да докосне ръката Ви.

— Предпочитам огледалото, Мария. То е по-неподкупно. Не смяташ ли, че кожата ми е станала твърде мургава? Трябва да си сложа маска с извара, освен това тази вечер няма да хапна нищо. Най-много чаша прясно мляко...

Започнах още по-усилено да се грижа за красотата си. Това беше наложително, каквото и да казваше Мария. Трябваше само да погледна Валерия, която постепенно се превръщаше в млада дама. Да не говорим за Рудолф, който по направо магически начин привличаше моите придворни дами, независимо от възрастта им.

Той беше на седемнайсет; забавлявах се, като гледах как с един поглед, с една усмивка разпалваше такъв голям възторг. Самият той почти не го забелязваше, защото виждаше единствено младата си вуйна. Рудолф боготвореше ерцхерцогиня Мария Терезия, втората съпруга на брата на императора — Карл Лудвиг. Едва прехвърлила двайсетте, тя бе най-красивата измежду красивите сестри от Браганса^[6]. Дребно, фино момиче с одухотворени очи и дълги, гъсти, катраненочерни коси. Бяха я омъжили за човек с двайсет и две години по-възрастен от нея, който я пазеше, както змеят пази съкровището си. Нищо чудно, че Рудолф се изкушаваше да играе ролята на рицаря. Полека-лека ставаше мъж.

Аз пък с всички сили се мъчех да потисна неудовлетворението си. Не, още не бях стара! Ако беше така, нима щях да се чувствам лека

като перушинка на седлото? Нима най-прекрасните ездачи като принц Лихтенщайн, братята Лариш или княз Кински щяха да лежат в краката ми? Една дума, една усмивка — и всеки от тях щеше да прати по дяволите чест, имане и семейство, за да служи само и единствено на мен.

Тяхното възхищение, техните комплименти бяха храна за моята душа, макар че вероятно беше по-добре да не проверявам истинността им. Нуждаех се от подобни радости по-остро, отколкото от ястията на дворцовата кухня, които и без това само се натрупваха по хълбоците ми.

Уважението на моите унгарски кавалери не причиняваше щети. Напротив, то държеше настрана черните сенки на меланхолията, които внезапно се бяха появили в периферията на съзнанието ми и се приближаваха, подобно на гъста мъгла, особено след като през ноември умря любимото ми куче Шедоу.

Напускаха ме всички, които ме обичаха безрезервно...

[1] Последният ден на карнавала преди началото на Великите пости. — Бел.прев. ↑

[2] „Музикферайн“ — известна концертна зала на Виенското музикално сдружение, където се провеждат прочутите новогодишни концерти на Виенската филхармония. — Бел.прев. ↑

[3] Редут — бал с маски; танцувална зала. — Бел.прев. ↑

[4] „Бедлъм“ или „Bethlem Royal Hospital“ — лондонска психиатрична клиника — Бел.прев. ↑

[5] Патрис дьо Мак Маон (1808–1893) — маршал на Франция и виден политик. Той става първият президент на Третата република. — Бел.прев. ↑

[6] Браганса — португалски благороднически род, който се превръща в кралска династия, управлявала Португалия и нейната колониална империя от 1640 до 1910 г., както и Бразилската империя до 1889 година. — Бел.прев. ↑

АНГЛИЯ 1876–1878 ГОДИНА

„ЗАЩО ДА СЕ ВРЪЩАМ В КЛЕТКАТА?“

— Това тук не ти е „Гьодьольо“, Сиси, макар че си домъкнала в Англия целия си харем от ездачи. Тук ти трябва пилот, ако искаш да яздиш най-отпред по време на лов — поясни сестра ми Мария с такъв поучителен тон, че не знаех да се смея ли, да се ядосвам ли.

От време на време тя обичаше да демонстрира превъзходството, което бе постигнала благодарение на общуването си със светските среди в Париж и в Англия. Особено в присъствието на графиня Фестетикс, потръпваща всеки път, когато четяха неучтиво сестринско конско на нейната императрица.

— И каква е целта на този пилот? — спокойно пренебрегнах провокацията аз. За разлика от моята придворна дама обикновено не вземах Мария насериозно. — Бездруго цялото това чакане започва да ми ходи по нервите. Дойдох в Англия на лов с коне. Вместо това се мотая, правя визити при кралицата и чакам някакъв си лорд да ме пилотира, сякаш съм превзета английска лейди. Не си представях така нещата!

— В „Гьодьольо“ може да познаваш всеки камък, но тук поне първоначално ти е нужен човек, който да те придружава по време на лов — надутو поясни Мария. — Той избира пътя, по който да минеш. Той е до теб, когато възникнат трудности, и ти подава ръка, ако паднеш. Включихме в тесния кръг от избраници полковник Хънт, най-добрия ездач на стипълчейз^[1] в цяла Англия. Още по-подходящ би бил капитан Бей Мидълтън, обаче той не иска да пилотира никого, дори императрицата.

— Така ли? И защо? А какво значи Бей^[2]? Що за име?

— Капитан Уилям Джордж Мидълтън — съобщи пълното му име Мария. — Казват му Бей, защото има червеникавокестенява коса. Той е шотландец и е един от най-умелите ловци на лисици на острова. Обаче е с труден характер.

— Няма нужда да се грижи за мен — остро възразих аз. — Все пак умея да яздя, Мария. И нямам намерение занапред да падам често от коня. Предай на приятелите си, че оценявам загрижеността им, но ще се оправям сама.

— Не се засягай, Сиси — засмя се Мария и отпи от чая си. — Утре се започва. Ще видиш, че „Истън Нестън“ ще ти хареса. Имението е прекрасно, паркът — приказен, а и ние сме почти съседи. Така че ще можеш да се караш с мен, когато поискаш, а английските лордове ще имат възможност лично да се убедят, че в нашето семейство има две жени, които умеят да яздят.

Оказа се, че никак не е преувеличила. Необятното пасище, покрито с храсти, поточета и тук-там с огради, с редки горички и малко на брой пътища, сякаш беше създадено за продължителен галоп върху гърба на расов кон. Цялата изгарях от нетърпение, докато бившата кралица на Неапол най-сетне се появи със съобщението, че капитан Мидълтън все пак е благоволил да бъде пилот на императрицата.

— Твърдят, че бил казал: „За какво ми е притрябвала някаква императрица?“ — малко злобно поясни сестра ми. Нищо чудно, явно искаше да ме настрои срещу капитана и да му създаде неприятности. Но защо?

— Друго да е казал? — попитах, без да проявявам капчица от очакваното възмущение.

— Откъде накъде трябвало да те пази, предпочитал да следва собствения си път — многозначително додаде Мария в очакване да избухна от гняв.

— Значи е простак — обобщих трезво фактите аз; вместо да ми поддействат отблъскващо, те, кой знае защо, ме заинтригуваха. Дали щях да убедя този труден шотландски характер в моите ездачески умения? Предстоящият лов придоби допълнителен чар, надхвърлящ спортното приключение.

Мария се навъси леко и поверително се наведе към мен:

— Капитанът няма да одобри, ако твоите унгарски кавалери кръжат около теб. Той се отнася много сериозно към спорта, така че едва ли ще прояви особена любезност. Подготви се за един самохвалко, който огъва монети и пуска дебелашки вицове. Зад гърба му го наричат още „Тел“. Нали се сещаш — от to tell, „говоря“.

В смешния ѝ опит да ме подразни отново лъсна спотаената ревност на Мария. Махнах с ръка и се помъчих да не показвам с какво любопитство очаквах да се срещна с шотландския грубиян.

Първото впечатление бе разочароващо. Мъжът в опънатата по тялото му ловна куртка беше висок и наистина много як. Според мен не беше красив. Правата червеникавокестенява коса лъщеше от помада, рунтав мустак покриваше горната му устна. В центъра на ъгловатото, загоряло лице се мъдреше дълъг гърбав нос; в съчетание с мрачното изражение и тъмния тен той му придаваше нещо заплашително, сърдито. Наистина не му личеше, че е по-млад от мен.

Все пак първоначално той запази учтивостта на джентълмен. Съвестно се убеди, че конят ми барабар със седлото отговаря на високите му изисквания. По време на проверката обаче се доближи достатъчно до мен, тъй че усетих с каква мъка владееше нетърпението и гнева си, задето му бе натрапена ролята на „детегледачка“ на една императрица.

Настаних се върху дамското седло и захванах да подреждам широките си, елегантни поли, които се бяха оказвали фатални за толкова много ездачки при падане, защото се заплитаха в юздите или в принадлежностите на седлото; през цялото това време погледът му остана отегчен и резервиран. Не му направи впечатление нито перфектната ми рокля за езда, нито грациозната ми стойка. Явно не очакваше нищо от тази императрица, наумила си да участва в истински лов на лисици. Как ли щеше да се чуди!

Още при първия сигнал на рога аз, заедно с наброяващата стотина души ловна дружина, се втурнах след джафкащата хайка, без повече да му обръщам внимание. Усещането беше неописуемо! Без никакви усилия се нагодих към ритъма на коня и летях над храсти и ровове, сякаш се целях с воала на ездаческия си цилиндър към бледосиния купол на мартенското небе.

Ето ги резултатите от усилените тренировки по скокове, през които бях преминала, подготвяйки се именно за този ден! Сестра ми и нейните английски кавалери изостанаха далеч назад. Редиците на унгарците и австрийците също оредяха, само един се беше залепил плътно към задницата на коня ми, след като навакса първоначалната преднина, която за негово удивление му бях отнела.

Какъв надарен ездач беше този капитан Мидълтън! Кентавър, сякаш сраснал се с коня си, издръжлив, упорит и силен. Какво ли беше мнението му за мен?

В края на лова останаха само шепа от над стоте души, които тръгнаха първоначално. Разбира се, Мария беше сред тях, а също Ники Естерхази и принц Лихтенщайн, лорд Спенсър и други, но аз виждах само капитан Мидълтън.

Той скочи от коня си, за да ми помогне да сляза от седлото. Не беше от хората, които правят засукани комплименти, ала суровите му думи ме изпълниха с дива гордост.

— Не познавам друга жена в цяла Европа, която да язди като Вас, Ваше Величество — отсече той. — За мен ще бъде чест да продължа да Ви пилотирам, стига да го желаете.

— Наистина го желая, капитане — отвърнах също толкова лаконично аз. — Струва ми се, че вие сте подходящият човек за труден терен.

Мария чу тази размяна на реплики и щом останахме насаме, започна да ме кори.

— Значи и ти се поддаде на недодялания чар на нашия шотландец? — заяде се тя. — Нали знаеш, че е сгоден? За лейди Шарлота Берг, изключително заможна млада дама.

— Какво ме интересува? — подмятането ѝ ме учуди. — И аз съм омъжена, ако не си забравила. Ценя го като ездач и нищо повече.

— Обясни това на твоите унгарски кавалери, които никак не си падат по Бей.

Нямах намерение да отговарям на подобни глупости. Понякога склонността на Мария към клюкарстване ми идваше в повече. Доставяше ѝ особено удоволствие да одумва другите, но в последно време не правеше разлика между приятелите и враговете ми.

Аз пък смятах за по-разумно да се занимавам с конете си. Първият ми ловен опит показа, че чистокръвните коне, които бях довела от Виена, имат проблеми на английски терен. Трябваша ми коне, тренирани тук и специализирани в конен лов с хайка. Капитан Мидълтън ме консултира при покупката и спечели сребърната купа, която бях учредила за състезание по стипълчейз.

Лудешкото надбягване с препятствия над подкастрирани храсти и ровове, пълни с вода, беше спорт точно по моя вкус, макар да се

въздържах от участие. Опасността от нараняване и падане беше по-голяма, отколкото при лов, а Франц Йозеф никога не би ми простил, ако поемех такъв риск за здравето си.

И без това получавах предостатъчно донесения за критиките в императорския двор. От уста на уста се предаваха дребнави сметки на пътните ми разходи — уж над сто хиляди гулдена, както и злобният слух, че съм проявявала извънредно неподобаващото за една императрица предпочитание към някакъв червенокос шотландец.

Колко противно ми беше да се завърна в това гнездо на оси, изтъкано от жлъч и дребнавост! Нима се бяха възмутили, когато императорът продаде конете ми, за да плати военните репарации? Нима ме бяха съжалили? Нима изобщо бяха забелязали тази жертва? Никога. Но сега, когато личното ни състояние покриваше желанията ми, те изведнъж се разтревожиха. Каквото и да правех, все беше погрешно.

Въпреки това се налагаше да се върна във Виена, обратно в моята клетка.

На прощаване поканих капитан Мидълтън на есенния лов в „Гьодьольо“.

— Не ме карайте да чакам напразно — помолих го аз и си заминах, изтръгвайки от него обещанието, че няма да ме разочарова.

Времето, оставащо до лова, сякаш беше спряло. Използвах лятната почивка в Бад Ишъл, за да продължа там тренировките по скокове и езда. През септември отскочих с „Мирамар“ до Корфу, за който си спомнях с добро от отминали лоши времена.

На 9 септември акостирахме в Атина и аз оцених по достойнство свободата, която ми даваше новата императорска яхта. Най-после имах възможност да се възхитя лично на впечатляващите следи от античното минало. Чистите, ясни форми до такава степен отговаряха на идеала за красота в собствената ми душа, че ми се искаше никога повече да не обиждам очите си с натруфения плюш и пищността на виенските салони.

Всички там си въобразяваха, че са толкова модерни и елегантни, толкова образовани. А всъщност просто бяха дребнави и надуты — жалки парвенюта, които нямаха нищо общо с истинската култура и красота. Може би трябва да се установя в Гърция? Вероятно там бих се

чувствала по-добре, по-необременена. Тази мисъл потъна в забвение, когато в „Гьодьольо“ най-после се събра желаната ловна дружина.

Сред гостите бяха брат ми Лудвиг, жена му Хенриета и тяхната 18-годишна дъщеря Мария. Бях обикнала Мария по време на многократните ми посещения в Бавария. Понякога държането ѝ ми напомняше неукротимата, отдавна забравена Сиси, по-късно опитомена във Виена и превърната в нелюбима императрица. Мария обаче беше по-силна от наивната Сиси. Изящната ѝ глава с червеникаворуси коси стоеше гордо и самоуверено върху тесните ѝ рамене. Това момиче знаеше как да се държи и несъмнено привличаше като магнит някои мои гости от мъжки пол.

Никой вече не се осмеляваше да припомни забравения скандал около Лудвиг и неговата красива актриса. Сега Мария беше баронеса фон Валерзее и племенница на императрицата. Тя беше от семейството и аз ѝ имах много по-голямо доверие, отколкото на други, дори само поради кръвната ни връзка. Обикновено в близкото обкръжение на императрицата се допускаха само дами, разполагащи поне с 16 предни от висшата аристокрация, тъй че нейното присъствие до мен представляваше провокация, с която много се забавлявах.

Не се изненадах, че и Мария се включи в ятото въздишащи по Рудолф гъски, след като той пристигна в Унгария заедно с императора и свитата му. Дали да ѝ кажа, че нито отговаря на идеала му за красота, нито изобщо може да става дума за връзка помежду им? Или да я оставя да изживее горчиво-сладката мечта за няколко приятни октомврийски седмици? Реших да си замълча. По-късно щях да се погрижа да я омъжа за подходящ човек, достатъчно възрастен и богат, за да си затвори очите за сенчестите моменти в родословното ѝ дърво.

Капитан Мидълтън пристигна последен от гостите ми. Зарадвах се, когато установих, че изминалите месеци не бяха нанесли ущърб на нашето ездаческо приятелство. Той ми беше останал верен. В искрящите му сини очи се четеше същото обожание, а наеженият червен мустак върху загорялото му лице издаваше предприемчивост и жизнерадост. До него мнозина от високоблагородните ми придружители изглеждаха надути и суетни. Но и онези, които смятах за приятели, реагираха доста странно на появата му в „Гьодьольо“.

На първо място — граф Николай Естерхази, който защитаваше позицията си на първенец в лова с почти детинска ревност. Докато

императорът се отнасяше много любезно с Бей и се забавляваше с маниера му, Ники смяташе, че има основания за съперничество. Този факт ме удиви, но и възмути. Той нямаше право да ми нарежда кого да ошастливявам с приятелството си. Демонстративната му враждебност към всичко английско беше направо смешна. За какъв се смяташе? За човек, имащ право да дава нареждания на своята императрица?

— Тук май не ме харесват — моят гост от Великобритания бързо усети настроенятията, съзнателно или подсъзнателно насочени против него.

Беше прав, знаех го. Преди повече от две десетилетия и аз бях изпитала на гърба си тази уникална способност на виенския императорски двор да изключва всяко „чуждо тяло“, макар да се преструва, че го посреща с отворени обятия.

— Това е смешно — отвърнах аз, без да уточнявам дали имам предвид подетата от Естерхази война или изказаното от него предположение. — Просто унгарците не са свикнали някой да се мери с тях в ездата, камо ли да ги превъзхожда. Тепърва ще се учат как да реагират като истински спортисти, но вие не се смущавайте. Целта им е да засегнат по-скоро мен, отколкото вас. Моите унгарци не желаят да ходят на лов в Англия, това е всичко. Така се гордеят със страната си, че не признават нищо друго. Завиждат ви заради моето приятелство, Бей.

— Готов съм да заплатя всякаква цена за това приятелство, милейди — отвърна той; думите му прозвучаха като клетва.

— Щастлива съм, че ме придружавате, и се надявам да запазите благоразположението си към мен — отвърнах с усмивка, а той целият пламна.

— Ще си замина само когато изрично ме помолите за това, Ваше Величество.

— Е, ще има да чакате, също като моите унгарски приятели — шеговито парирах аз.

Когато бях с него, се смеех повече от всякога. Безкрайно се забавлявах със суховатия начин, по който гледаше на нещата и ги коментираше, със склонността му към безобидни и грубовати шеги, с преувеличената му непохватност. Мидълтън беше чужд на онази свръхчувствителна унгарска национална гордост, която слагаше всяка думичка на златарските везни и надушваше предателство навсякъде.

Той беше по-земен, по-откровен и ми вдъхваше чувството, че за мен би яздил и през огън, без да прави от това драма на живот и смърт.

По време на унгарските ловни излети оцених спокойствието и увереността, които излъчваше, така че все по-често предпочитах да яздя с него, а не с граф Естерхази или с Елмер Батиани. Последният намери утеха в зачестилото общуване с Мария, ала Ники Естерхази се държеше като момченце, на което са откраднали играчката.

— Прекалено много си позволява този Ники. Ще рече човек, че сме имали любовна връзка, а сега съм се преориентирала към Бей — изпуснах се аз пред доверената ми графиня Мария Фестетикс.

Тя отвърна на ироничната ми забележка с необичайна сериозност.

— Ами, това се дължи може би на обстоятелството, че Ваше Величество прекалено често отпращате малката Валерзее, когато излизате с англичанина. Слуховете се раждат от нищото, а и най-невинните начинания може да бъдат изтълкувани погрешно, стига някой да пожелае да открие нещо лошо.

— Само не започвайте пак с интимните вечери, Мария — подразних се от откровеността ѝ аз.

Знаех, че не ѝ допадаше да вечеряме в тесен кръг, само ловната дружинка и без формалности. Императорът беше изключен от тези вечери, защото не би понесъл да присъства на подобно отклонение от глупавия церемониал. Той не би търпял дори да се разговаря на трапезата. Вечерите с него бяха сковани, безмълвни, скучни и така убиваха настроението, че ти се искаше час по-скоро да свършат.

Нашите весели ловджийски трапези, напротив, бяха истинско удоволствие. Дебатирахме по най-различни събития, разговаряхме за поети и философи, за видове спорт и пътешествия, за изобретения и наука. Никой нямаше предимство и на никого не се налагаше да чака да го заговори императрицата. В този кръг най-после имах възможност да кажа какво мисля, без да ме упрекват в „утопични фантазии“ или да ме предупреждават да не си претоварвам главицата с разсъждения.

— Не става дума само за вечерите — обади се Мария. — Има нещо непристойно в поведението на англичанина. Няма съмнение, че Ви боготвори, Ваше Величество. Една Ваша усмивка, един Ваш поглед и той цял разцъфва, сякаш е надзърнал в рая, което прави впечатление при този тъй груб и недодялан човек.

Сравнението ме разсмя.

— Не вярвам в мирогледа на нашия шотландски приятел да има място за подобни благочестиви мисли, Мария. Кажете ми, моля ви се, защо да му забранявам да ме обожават? Заобиколена съм от толкова много врагове, позволи ми все пак да имам някой и друг приятел.

Тя не възрази, само сведе очи, а аз се върнах към стихотворенията на Хайнрих Хайне, които четях за отмора. Но понеже бях наясно, че Мария не одобрява благоразположението ми към Бей, реших да си вземем довиждане в жилището на Ида Ференци, когато дойде време шотландецът да напусне „Гъдъолъ“.

Не исках да се сбогувам с него пред очите на другите, сърцето ме болеше, задето си заминаваше.

— Ще се видим на лова догодина — обещах аз, докато той целуваше ръката ми с неподозирана за този суров спортсмен нежност. — Тоест, ако искате да ме пилотирате и през следващата година.

— Само глупак би отказал да пилотира кралицата на хайката — тросна се той.

Дълбоко в очите му беше стаена болка, подобна на моята. Преглътнах сълзите си.

— На добър път, Бей, и не забравяйте да ми потърсите подходящи коне. Междувременно ще тренирам усърдно, за да не ви посрамя, когато се видим пак.

Погледът ми се замъгли, ала едва когато чух да се затваря вратата, се осмелих да дам воля на сълзите си.

Нямаше вече много мъже в живота ми, които да изпитват към мен такива дълбоки чувства като капитан Мидълтън. Дали намаляващият им брой се дължеше на годинките? Дали причината беше в мен? Може би красотата ми си отиваше?

Какво ми остава, ако тази красота избледнее? Кой тогава ще се грижи и тревожи за мен? Франц Йозеф ли? Той се отнасяше към мен със сърдечна привързаност и вероятно дори би се радвал, ако се превърна в достолепна матрона, с която да си делят кифличките на закуска и която да дебелее неудържимо, докато се превърне в копие на мама или на леля София. Потръпнах само като си представих тази картина. Ако бъдещето ми щеше да изглежда така, не го исках.

Страхът от неизвестността се смеси с тъгата от заминаването на Мидълтън и сълзите ми рухнаха. Чувствах се окаяна и самотна, макар

да бях заобиколена от многобройна свита.

* * *

— Абсурд, Сиси!

Рядко се случваше Франц Йозеф да наложи толкова категорично вето на плановете ми — чак се стъписах и се вгледах изпитателно в него. Видя ми се уморен. В русия му мустак проблясваха бели нишки, а линията на челото, откъдето започва косата, се бе оттеглила доста по-назад. Очите бяха хлътнали в орбитите, някогашният им искрящо син цвят сега бе сивкав, лишен от блясък.

— Не говориш сериозно, Франци...

— И още как! Според теб как ще изглежда това пред света? При сегашните отношения между Англия и Австрия е изключено императрицата да пътува за свое удоволствие до Острова.

— Аз се държа настрана от политиката. Нали сам каза, че не желаяш моята намеса — напомних му обидено аз.

— Продължавай в този дух и не ходи в Англия — кимна той, сякаш вече съм взела решението, което му изнасяше.

— А приготвленията ни? — кипнах аз.

— Ами просто ще ги спреш, Сиси. Какво пък толкова? Според мен във Виена има достатъчно работа за теб. Няма да скучаеш.

Почти никога не закусвахме заедно. Трябваше веднага да се сетя, че императорът е имал причина за това необичайно прекъсване в неговата и в моята ежедневна рутина. Като го гледах как машинално разбърква кафето и колко неловко се чувства в кожата си, насмалко не го съжалих, ако не ставаше въпрос за мен и за свободата ми.

— В Англия ме очакват — осмелих се да възразя повторно. Отдавна броях дните до заминаването си.

— Ходенето ти на лов при англичаните би предизвикало гигантски политически скандал, така казва и Андраши.

— О, несъмнено — настървих се аз. Ще рече човек, че цяла Унгария дружно се е вдигнала на нож, само и само императрицата да не ловува рамо до рамо с Бей Мидълтън.

— Да, ама мама се радва на лова в Англия — изписка Валерия, която досега седеше на масата, без да издава звук, така че почти бях

забравила за присъствието ѝ. — Тя се чувства добре, когато язди там.

— Ах, детенце — в погледа на Франц Йозеф към дъщеря му се четеше нежност, но и изненада.

Нито Рудолф, нито Гизела биха дръзнали да вземат думата в негово присъствие. Но пък и никой от двамата нямаше тази сладка усмивка, запазена марка на Валерия, която обезоръжаваше императора.

Не можех да се начудя колко сърдечно беше отношението между баща и дъщеря, въпреки че се виждаха толкова рядко. Не изпусках от очи малката, така че тя ме придружаваше при повечето ми пътувания, а с нея — и възпитателките и учителите ѝ. Въпреки това Франц Йозеф и Валерия се разбираха отлично на ниво, което оставаше чуждо за мен.

И сега императорът благоволи да даде обяснение на дъщеря си, каквото, предполагам, нямаше да даде на мен.

— Императрицата е длъжна да се съобразява с политическата обстановка, сърце мое. Ако мама замине за Англия сега, целият свят ще си помисли, че си уеднаквявам политическите цели с тези на кралицата, което би било фатално и не бива да се случва. Ние имаме съюзи, с които трябва да се съобразяваме, и приятели, които не бива да нападаме в гръб. Разбираш ли?

Валерия кимна утвърдително с цялата сериозност на своите осем години, без да забелязва, че Франц Йозеф ми чете конско.

— Разбира се, и аз съм винаги честна с Рустимо. Той ми е приятел.

Кичестият мустак на императора помръдна — лекото движение беше знак, че присвива устни. В случая с малкия мавър той беше на страната на моите критици. Направо се чудех как още не се е сетил да ме упрекне, че от общуването с мавъра красивата бяла кожа на Валерия ще вземе да почернее. Понякога мъжът ми беше суеверен и старомоден като последния файтонджия.

— В такъв случай знаеш кое подобава и кое не — той все пак се въздържа от по-нататъшни критични забележки пред най-малката ни дъщеря и помилва нежно кестенявата ѝ коса. — Смятам, че и мама разбра какво казах.

То се знае! Моите приятели нямаха значение. Те не бяха важни за Виена. Сведох глава, а императорът го прие за съгласие.

— Значи всичко е наред — той остави салфетката и се изправи. — Ще ме извините ли? Бих искал да си поприказваме повече, но днес е

денят за аудиенции. Да слушаш учителите, Валерия. Моите почитания, Сиси — наведе се и ме целуна по бузата. — Днес казвал ли съм ти, че отново изглеждаш особено красива? Няма ли да ме дариш с усмивка за довиждане?

Усетих бодливия му мустак, всичко в мен настръхна. Не ми беше дал повод да се усмихвам. Дебелите стени на „Хофбург“ бяха клетката на моя живот. Политиката и етикетът — въжетата, приковали ме неподвижно към тези виенски скали подобно на Прометей. Извърнах глава и мълчах, докато той излезе.

— Не тъгувайте, мамо — обади се Валерия, която с фините си сетива усещаше, че баща ѝ ме бе натъжил. — И във Виена има много хубави неща. Тук са татко и Рудолф. А сигурно и госпожа Ренц ще се зарадва, ако отидете да яздите при нея.

Доброто сърце на моята малка дъщеря кроеше планове как да подобри настроението ми. Прегърнах я и с тих ужас отбелязах, че вече изобщо не беше толкова малка. През април щеше да навърши девет, след което с гигантски крачки щеше да се превърне от дете в девойка, а после и в жена. Какво ще стане, когато ме напусне?

Какво предвиждаше ужасната политика на Франц Йозеф за моята единствена? Дали щях да имам власт, за да ѝ спестя мъките и сълзите? Да я предпазя и защита, така че животът ѝ да не приключи с брак, който да подреже крилата ѝ и да я принизи до собственост на някой велможа, разпореждащ се с нея, както намери за добре?

— Не плачете, мамо — прошепна Валерия и аз бързо примигнах, за да спра напиралците сълзи.

— Мама не плаче, единствена моя. Хубава работа, как така татко ти ще ме разплаче.

— Това е невъзможно, понеже Вие го обичате, нали?

Сърце не ми даваше да излъжа тази невинна душа, затова си замълчах. Впуснах се в трескава активност, за да избягам от грижите и страховете. Запълвах дните си със занимания, които ми помагаша да понасям града и бездушното еднообразие в двореца. Целта ми беше да използвам времето, за да съхраня както физическата си подвижност, така и красотата, която всички бяха свикнали да приемат за даденост. Това бе единственото задължение, което приемах, защото знаех, че за заобикалящия ме свят беше важна само външността.

Начертах си прецизен план по часове, към който се придържах, за да наруша някак еднообразието на безсмислените дни във Виена. Наближаваше пролетта, затова всяка сутрин ставах преди пет часа и изчетквах тялото си от глава до пети на отворен прозорец, преди да ме масажират със специална тинктура от говежда жлъчка, чист алкохол и глицерин. После вземах вана с хладка дестилирана вода и започвах ежедневната си гимнастика във физкултурния салон.

На закуска се срещях с Валерия, а след като малката отидеше при учителите си, идваше Фани, за да ми направи прическата. Докато тя се занимаваше с косите ми, аз четях или пишех писма, нетърпящи отлагане. След прическата идваше ред на обличането, което също отнемаше доста време, дори когато ставаше въпрос за обикновена домашна дреха. Никога не напусках покоите си, преди да съм довела до съвършенство образа, съответстващ на всеобщата представа за императрицата.

Предобедните часове отлитаха, запълнени до краен предел. Обикновено обядвах сама, така че можех да се отдавам на предпочитанието си към течна храна, без Франц Йозеф да ми разваля апетита с нежеланите си съвети. Той отказваше да проумее, че представите ми за здравословно хранене се различават драстично от неговите. Предпочитах да избягвам всякакви дебати, защото той беше убеден, че щом е император, автоматично е винаги прав и по тази тема.

Следобед задоволявах потребността си от чист въздух и движение. В зависимост от атмосферните условия и времето, с което разполагах, предприемах продължителни, ободряващи разходки на кон или пеша. След това усилие се преобличах, а Фани отново ми правеше прическа. Обикновено следваше ново посещение на Валерия, а в седем семейството се събираше на вечеря.

Нямах кой знае какви вълнуващи занимания, ала въпреки това не обичах ходът на дните ми да бъде смущаван от ненужните дворцови церемонии — техният смисъл напълно ми убягваше. Аз не бях като княгиня Метерних, чиято цел в живота очевидно беше — окичена с бижута, напудрена и гримирана — да играе основна роля на всеки прием и да владее висшата аристокрация. Всички тези досадни барони, графове, князе и принцове ми идваха в повече. Трябваше ми особена причина, за да ги разгледам под лупа. Такава причина бяха Мария Валерзее и нейното бъдеще.

Лудвиг се зарадва до нямай къде, когато при лятното ми посещение край Щарнбергското езеро предложих планове за женитбата на голямата му дъщеря. Разбира се, Мария не можеше да се надява на добра партия от висшата аристокрация, защото ѝ тежеше тъмното петно в произхода. Въпреки това реших, че съм намерила идеалния кандидат за нея в лицето на един силезийски благородник, чието семейство служеше на императорския двор от незапомнени времена. Георг Лариш беше достатъчно богат, за да предложи добър живот на племенницата ми, но също и достатъчно зрял, за да държи под контрол склонността към палавост и авантюризъм, която бях забелязала у нея.

Сватбата се състоя през октомври в „Гьодьолъ“, но дори този прекрасен празник не превърна отминалия лов в голямо събитие. Липсваше ми компанията на Бей Мидълтън, а унгарските ми кавалери, колкото и да се стараеха, не бяха в състояние да запълнят тази празнина.

Повече от всякога копнеех дипломатическите усложнения с Англия да приключат. Оскъдните писма, които разменях с Мидълтън, не съдържаха нито една лична дума. Само новини за коне, приятели от лова и спортни детайли, ала аз с безпогрешна увереност знаех, че и той като мен броеше дните до новата ни среща.

— Нима искаш Рудолф винаги да бъде неотлъчно до теб? — сестра ми Мария сновеше неспокойно из салона на апартамента ми в лондонския хотел „Кларидж“, необяснимо нервна.

— Какво имаш против Рудолф? Вече е на деветнайсет, извънредно приятен младеж. Зарадвах се, че ще пътуваме заедно — учудих се аз, докато наблюдавах сестра ми.

— Прекалено много си позволява — обидено отвърна Мария. — Остава само да поиска да му се кланям!

— Той е престолонаследникът и един ден ще бъде император на Дунавската монархия — напомних ѝ възмутено. — Не можеш да го обвиняваш, задето този факт се е превърнал в негова плът и кръв.

— Ама моля ти се, Сиси! Още не е станал император. Дори не е станал мъж.

— Виенските контеси имат друго мнение по въпроса — подразних се аз. Откъде накъде ѝ бе хрумнало да напада Рудолф, при това толкова несправедливо?

— Ако обичаш, не ме сравнявай с тези тъпи гъски — задъха се от възмущение сестра ми.

— Недей да се палиш толкова, Мария — опитвах се да запазя добрия тон, не ми се искаше още първата ни среща да прерасне в разправия. — Рудолф пристигна в Англия със своя учител, професор Карл Менгер, за да продължи обучението си. Интересува се от новите индустрии, освен това има обширна образователна програма. Когато ние заминем за Нортхемптъншър, той ще остане в Лондон. По някое време ще ме посети, но със сигурност няма да участва в лов, прекалено опасно е за него. Вече седи доста уверено на седлото, но не е обучен да препуска през полето и да гони лисиците.

— И все пак... — Мария подръпна нервно екстравагантната си рокля и замлъкна, понеже влязоха Мария Фестетикс и младата графиня Лариш. Тя отвърна на поздрава им с почти незабележимо кимване, а аз се запитах как може да упреква Рудолф във високомерие, след като се отнася дори към моята добра Мария и към собствената си племенница, сякаш са въздух.

— Значи възнамеряваш час по-скоро да продължиш за Котсбрук Парк? — попита тя, без да обръща внимание на новодошлите.

— Капитан Мидълтън ме очаква там с конете ми — кимнах аз и отново почувствах онази подсъзнателна възбуда, която ме съпровождаше от момента, в който Франц Йозеф най-после ми бе разрешил да пътувам. — Любопитна съм да видя какви животни ми е избрал.

— Нали знаеш, че още не се е оженил? — Мария понижи глас. — Интересно какво казва годеницата му по въпроса, че непрекъснато е на път, за да изпълнява поръчките ти.

— Ами тогава я попитай — сопнах се аз. — А мен ме остави на мира. Не желая да чувам нищо. Мидълтън ме пилотира, личният му живот не е моя грижа.

Смело твърдение, което напълно заслужаваше смръщването на Мария. Все пак тя се въздържа от по-нататъшно разпростиране по темата. Спомних си думите ѝ, когато застанах пред Бей Мидълтън — с година закъснение от планираното.

— Милейди — промърмори той с онази грубовата, дуднеща шотландска нотка, която придаваше особен тембър на гласа му. Ала погледът му беше далече по-красноречив.

Под тясната, тъмносиня рокля за езда сърцето ми биеше толкова силно, че се опасявах да не би туптенето му да се забележи през плата.

— Капитан Мидълтън — промълвих, и протегнах ръка. Пръстите ми изчезнаха в яките му ръце на ездач; той се приведе, задържа ги малко повече и ги целуна малко по-продължително.

— Добре дошли в моята родина, милейди.

Сякаш никога не се бяхме разделяли. Не бих могла да подбера по-добре конете, които ми бе намерил. Редом с него животът ми изведнъж стана по-светъл, по-весел, по-интересен и по-въълнуващ.

Всеки скок над храст или ров с вода беше същевременно и скок към неизвестността, към приключението. За някои от придружителите ми обаче това означаваше да цопнат във водата или направо да се озоват на кушетката в лекарския кабинет. Не изпитвах страх, бях изпълнена с прекрасното усещане за щастие, за съвършенството на всеки отделен час. На сърцето ми беше ведро, яздех с радост и лекота, а около нас кучетата джафкаха, лисиците бягаха, копитата трополяха по земята.

Прекарвах вечерите в непринудени сбирки из околните имения, в компанията на приятели и сред толкова много смях и хармония, че понякога дори ми се приискваше и Франц Йозеф да можеше да изживее тези чудесни мигове. Щеше да им се наслаждава — далече от досадните си задължения и от безрадостния виенски двор. Смятах Англия за земен рай, докато Рудолф не ми демонстрира, че и в този рай се спотайва змия.

Досега получавах само радостни вести от него. Забавляваше се и дори бе покорил кралицата с чара си. Новината, че причинил грандиозен скандал по време на бал в „Карлтън хауз“, ме свари напълно неподготвена. Не знаех подробности, до мен достигна единствено мълвата, че се държал безцеремонно с капитан Мидълтън пред целокупния каймак на английската аристокрация. Защо, за Бога?

Бях наранена и дълбоко обидена. Не желаех нито да го виждам, нито да го чувам. Как смееше да оскърбява приятелите ми? Какво се бе случило с малкия Рудолф, който боготвореше майка си? Какво бе

станало с чаровния млад кавалер, моят забавен компаньон по време на пътуването ни до тук?

Графиня Фестетикс се зае с въпроса вместо мен и поиска обяснение от Рудолф, който я уважаваше от години. Накрая синът ми ѝ доверил причините за поведението си.

Тя обаче упорито отказваше да ми предаде подробностите.

— Най-добре ще е да забравим глупавите подозрения, Ваше Императорско Височество — гърчеше се от неудобство моята Мария. — В противен случай ще им придадем важност, каквато не заслужават.

— Не е толкова просто! — кипнах от възмущение аз. — Ако Рудолф има причина да обижда приятелите ми, то аз искам да я знам.

— Било е заблуда. Глупав, фалшив слух, Ваше Императорско Височество. Ключа, на която той с младежкото си лекомислие повярвал, понеже идвала от източник, на който имал пълно доверие.

— Значи вярва на глупавите сплетни повече, отколкото на майка си? И към кого изпитва такова доверие, че да постъпи така чудовищно?

— Към леля си, бившата кралица Мария — прошепна едва-едва графинята, после ме погледна и храбро продължи: — Престолонаследникът смятал, че може да има пълно доверие на Вашата сестра от Бавария.

Мария! Моята сестра Мария, за която междувременно бях научила, че навремето се надявала да бъде пилотирана от Бей. Той отказал и оттогава тя не пропускаше да подправи забележките си по адрес на Мидълтън с перфидната отрова на ревността. Обаче това беше върхът на безочието — да впрегне и сина ми в тези игри! Рудолф обичаше леля си, макар и да не се отнасяше към нея като към управляваща кралица на голямо кралство. Дали не е искала по този начин да си отмъсти и на него?

Спречкахме се сериозно със сестра ми. Единствено обстоятелството, че пълният разрыв би разпалил още повече скандала, ме възпря да скъсам с нея завинаги. Външно запазих равновесие, ала Мария бе проиграла безвъзвратно любовта и приятелството ми.

Заради глупавата си ревност тя не само разруши доверените ми отношения с Рудолф, но и отрови дните ми в Англия. Как бих могла да застана отново пред капитан Мидълтън и да се държа, все едно нищо не е станало? Съкратих програмата си, взех си непланирани дни за

почивка и за пореден път му връчих напълно заслужената сребърна купа за прощалното надбягване.

През цялото това време нито веднъж не отворихме дума за случката в „Карлтън хауз“, защото за разлика от сестра ми шотландецът притежаваше благородство и сърце. Навярно подозираше колко съм наскърбена и правеше всичко, за да ми покаже, че нямам основание.

Нашето приятелство, нашата симпатия беше ефирен образ, който не се нуждаеше от думи. Достатъчно ни бе да знаем, да усещаме, да виждаме. Не ни се налагаше да произнасяме слова, за да бъдем сигурни в чувствата си. А Рудолф без никакви усилия и без думи разруши този драгоценен, високочувствителен образ. Какво точно попадение!

[1] Стипълчейз — в конния спорт: надбягване в пресечена местност с изкуствени неподвижни препятствия по предварително определен маршрут. — Бел.прев. ↑

[2] Bay (англ.) — едно от значенията на думата е „дорест кон“. — Бел.прев. ↑

ВИЕНА, ПРОЛЕТТА НА 1878 — ДАЛМАЦИЯ

1882 ГОДИНА

„ЩАСТИЕТО НЕ Е ТРАЙНО СЪСТОЯНИЕ...”

— Ще взема да повярвам, че съм ти липсвал — пошегува се Франц Йозеф, когато при завръщането ми във Виена на 23 февруари се хвърлих в обятията му. Този път ми беше безразлично колко хора на гарата стават свидетели на моя изблик на чувства.

— Така си е, Франци, липсваше ми — чистосърдечно признах аз. Франц Йозеф се беше превърнал в надеждна опора в моя живот, който понякога сякаш изтичаше като пясък между пръстите ми. — Никой друг на света не е така добронамерен към мен!

— И никой не те обича толкова — додаде той и се вгледа в мен. — Виждаш ми се бледа, изтощена и не така отпочинала, както бих искал. Здрава ли си?

— Да, да — махнах с ръка аз и загрижено попитах: — Не ме ли харесваш вече? Може би ти се струвам остаряла и погрозняла?

Франц Йозеф ме целуна пред всички любопитни хора и ме погледна в очите.

— Все още си красива както навремето в Бад Ишъл, Сиси. Чувствата ми към теб са непроменени. Ти си моят единствен, любим ангел.

Фактът, че императорът без капчица свян демонстрира верността и обичта си към мен пред очите на всички, беше балсам за наранената ми душа. Дори вестниците съобщиха за нежното посрещане, което той устроил на съпругата си, а дворецът кисело кимаше в знак на потвърждение. Вероятно никой не проумяваше докрай защо бе така привързан към мен. Както не проумяваха и защо тъй великодушно си затварях очите за връзката му с красивата Ана, клюката за която ми бе донесена в рекордно кратък срок.

А всичко беше толкова просто. Моята любов към императора се бе превърнала в приятелство, другарство и разбиране. Франц Йозеф пък обичаше колкото мен, толкова и факта, че цял свят му завижда за неговата императрица. Тази завист ласкаеше гордостта му, а произхождащата от гражданството Ана ласкаеше неговата мъжественост. Двете неща, взети заедно, го правеха щастлив. И на мен ми се искаше да чувствам и да живея така простичко... Но не успях, колкото и да се опитвах.

На 24 декември миналата година отпразнувах четирийсетия си рожден ден. Живяла бях четирийсет години — и какво бях постигнала? Възможността да живея още четири десетилетия? Да стана стара, немощна и болна? Дали вече не стоях на ръба на пропастта?

— Но Вие сте щастлива, Ваше Величество — състрадателно възрази моята мила Ида, когато ѝ признах тези си мрачни мисли.

— Щастието не е трайно състояние — поклатих глава аз. — В най-добрия случай то е миг между тъгата и болката. Бих искала някой да ми обясни защо трябва да понасяме всичко това.

Търсех отговора в книги, от философи и поети, но никъде не го намирах. Когато нетърпението и страхът ме обземаха с такава ужасяваща сила, че ми идеше да изляза от кожата си, намирах освобождение от собствените си демони само върху гърба на коня или чрез бърз преход пеша.

Огледалото показваше, че безупречната ми кожа губи еластичността си, затова свикнах да я защитавам от силното слънце и от лошото време. Стана ми навик да нося плътни воали, тъмни слънчеви чадъри и шапки. Те ме предпазваха и от зяпачите, които неотлъчно преследваха своята императрица при всяка нейна публична поява във Виена.

За известно време обаче политическите събития поставиха на заден план интереса към моята персона. Франц Йозеф бе решил да прогони турците от Босна и Херцеговина.

Движещата сила зад това решение беше Дюла Андраши. След Берлинския конгрес той беше сигурен, че Бисмарк одобрява нахлуването. Не щеш ли обаче, кампанията, наброяваща цели седемдесет и пет хиляди австрийски войници, предвождани от барон Филипович, се сблъска с ожесточената съпротива на местните борци за

свобода. Напълно логично бе, че във Виена обвиняваха унгареца Андраши за понесените в тези битки загуби.

Не бяха забравили дръзкото му твърдение, че щял да спечели цялата война с една хусарска рота и с един полкови оркестър. Висшата австрийска аристокрация, от която произлизаха повечето офицери, кипеше от гняв от тази нечувана наглост. Духовете се успокоиха едва след превземането на Сараево в средата на август. Австрия отбелязваше първия си военен успех след поражението при Кьониггрец и никой не споменавахе, че го дължи на един унгарец.

За мен отново оставаха грижите за клетниците, които бяха ранени в тази война и лежаха по болниците с разкъсани крайници. Правех всичко възможно да ги подкрепям — не само с добри думи. Дадох идея за основаването на патриотично женско сдружение, което да се грижи за военноинвалидите и за уволнените войници, и посещавах ранени в лазаретите. Никой не подозираше какви сили ми костваше да гледам всеки ден техните страдания и колко засрамена се чувствах.

Кои бяхме ние, „властимащите“, че да си присвояваме правото да изпращаме на смърт тези хора? Да ги превръщаме в инвалиди, да лишаваме цели семейства от техните съпрузи и синове? Как ни даваше сърце да ходим по вечери, да се събираме на чай, да вдигаме балове и да уреждаме женитби, докато те умираха заради нас? Още един въпрос, на който никой не можеше да ми отговори.

Златната сватба на родителите ми прекъсна за кратко срещите ми с ужасяващите последици от войната. Цялото семейство се събра на Тегернското езеро и дори мърморещият ми баща, който в последно време не се появяваше особено често редом със съпругата си, бе принуден да се включи в празничната суетня. Почти нищо не ме свързваше вече с него, откакто прозрях колко малко го е грижа за жените от семейството му. Затова пък споделях с цялото си сърце неприязънта му към стълпотворенията и високопарните речи.

Отдъхнах си едва в „Гьодьольо“. Предстоеше поредният лов, на поканата ми от Англия се отзоваха не само лорд и лейди Спенсър, но и капитан Мидълтън. Пристигнаха още Мария Лариш и съпругът ѝ, както и обичайният антураж от приятелите ми по езда. Настоятелното ми желание да дойде и императорът обаче удари на камък.

— Постъпваш неразумно — предупредих го аз на сбогуване. — Всички изпращаш на почивка, само за себе си не помисляш.

Честно казано, щях да се радвам да използвам императора като буфер между Рудолф и капитан Мидълтън. Не бях сигурна как ще реагира синът ми на присъствието на англичанина, макар че недоразумението бе изяснено. Вероятно скритото ми безпокойство беше причина в присъствието на капитан Мидълтън да не мога дори за миг да забравя коя съм и къде съм.

След приключването на ловния сезон чувствах умора и странно разочарование, въпреки че Рудолф се държа безупречно, а всички вкупом не можеха да нахвалят прекарването през изминалите седмици. Всички, само не и тяхната императрица.

— Трябва да си потърсите нови цели, милейди — предложи Бей, след като споделих усещането си с него. — Истинският, неподправен лов се нуждае от страна, която да е също толкова естествена и дива като този спорт. Знам само един остров, където това е възможно без ограничения.

— Вашата родина ли, Бей? — въздъхнах аз. — Клюките и присъствието на сестра ми убиха желанието ми за лов в Англия, както знаете.

— Не говоря за Англия, милейди. Имам предвид Зеления остров. Ирландия.

Лорд Спенсър също се превъзнасяше по ирландския лов. Не ми трябваше много, за да се събудят отново мечтите ми. Наистина ли все още съществуваше страна, където да изживея отново прекрасните часове на първите ловни излети с Бей? Страна, достатъчно отдалечена, за да не позволява инцидентни посещения на престолонаследника? Страна, чужда на всякакви австрийски интереси?

— Ще си помисля — обещах аз, а усмивката на Бей ми подсказа, че е отгатнал мислите ми. Вече се бях запалила по идеята.

— Вашата кралица няма да е във възторг, ако замина за Ирландия — опитах се да приземя надеждите му аз.

— Какво я интересуват кралица Виктория пътуванията на някоя си графиня Хоенембс? — отвърна капитанът, без да му мигне окото. — Кажете ми кога пристигате, милейди, и аз ще тренирам Вашите коне за ирландските препятствия — той ми обясни разликите между високите

английски решетки от напречни летви и широките ирландски валове. Преди да си заминем, му дадох точни разпореждания.

— Ами въстанията! — както се очакваше, Франц Йозеф се възпротиви на плана ми. — Цяла Ирландия е огромно огнище на размирици, Сиси. Не желая да се излагаш на опасност.

— Нямам нищо общо с това — отхвърлих възраженията му аз. Не исках да чувам нито че Ирландия е готова да въстане срещу Англия, нито че в Босна още се водят боеве. Оставането ми у дома нямаше да помогне нито на ирландците, нито на нашите войници. Желанието ми да оставя Виена зад гърба си беше толкова остро, че бях глуха за всякакви разумни аргументи. Ако останех, щях да се задуша.

Наясно бях, че ядосвам Франц Йозеф, възмуствам двореца и карам дипломатите да се потят, но започнах да си поемам дъх едва след като параходът „Шамрок“ потегли от Дувър. Той ме отведе най-напред през Ламанша, а после през зимното ирландско море.

В последно време някакво чудато, настоятелно усещане, че пропускам нещо и че гоня фантоми, ме тласкаше все по-често към стихийни решения. Новата година ме плашеше. През април 1879 година щяха да се навършат двайсет и пет години от женитбата ни с Франц Йозеф. Сребърна сватба. Във Виена вече течаха приготовленията за празника — всъщност това беше причината за бягството ми. Не желаех да ми напомнят непрекъснато, че дните на моята младост, а може би най-хубавите ми дни изобщо, са отминали безвъзвратно.

В „Съмърхил“ ме очакваше лорд Лангфорд, приятел на лорд Спенсър и капитан Мидълтън, както и обичайната ловна свита, която ме придружаваше и в Англия. От известно време принц Лихтенщайн бе назначен за началник на моите конюшни. Той имаше грижата за конете, а през това време аз пишех писмото, за което бе настоял императорът.

В него учтиво уведомих кралица Виктория за присъствието си и я уверих, че пътувам инкогнито. Предадох ѝ покорните поздравии на императора и на нашия син и завърших с обичайните любезности. Така отдадох дължимото на дипломатията, отсега нататък исках да се занимавам само с лов.

— Цялата треперя — шепнеше графиня Фестетикс всеки път, когато вечер се прибирах в покоите си изтощена, но щастлива. — Тези

ровове и валове са хем дълбоки, хем високи. Непрекъснато някой пада, и то лошо. Казват, че днес дори капитанът се бил преобърнал.

— Нормална несполука на ездач — свих рамене аз, докато камериерката ми събличаше роклята. — Ровът беше толкова обраснал, че конят му се хвърли право в него, вместо да го прескочи. И отвори такава дупка, че моят Домино успя да я види и с лекота да преодолее препятствието. Не се тревожи за мен, нищо няма да ми се случи, докато яздя Домино.

Дългокракият вран жребец беше най-добрият кон за лов, който бях яздила, и аз с мъка му осигурявах нужните паузи за почивка. Красивата бяла кобила, която го заместваше понякога, не притежаваше неговата издръжливост и надеждност. Затова пък тя даваше възможност още по-ярко да изпъкнат моите черни или тъмносини рокли за езда. Щом ме видеха, ирландците изпадаха във възторг, а императорът, разбрал за това, настоятелно ме предупреди в следващото си писмо да не изразявам никакви политически мнения. Сякаш възнамерявах нещо подобно! Заклела се бях никога повече да не се намесвам в политиката, а аз спазвам клетвите си.

Последвалите вести от родината обаче ме принудиха да прекъсна престоя си в Ирландия с натежало от мъка сърце. Унгария беше сполетяна от ужасни наводнения, които не само нанесоха огромни щети на стопанството ѝ, но и взеха много човешки жертви. Принесох най-голямата жертва на моите унгарци, като незабавно се завърнах у дома. От само себе си се разбираше, че в такъв момент няма място за каквито и да било развлечения.

Подобна беше позицията ми и спрямо нашата сребърна сватба, чиято празнична програма беше съставена в мое отсъствие.

— Достатъчно е, че сме женени двајсет и пет години — обясних на Франц Йозеф чувствата си аз. — Смяташ ли, че това е повод за празнуване?

— Няма да празнуваме сами, Сиси. Виенчани не могат да си намерят място от вълнение. Възнамеряват да ни зарадват с живи картини от историята на Хабсбургите, а празничното богослужение ще се състои в новата Оброчна църква, която ще бъде осветена по този повод...

Безсмислено беше. Той не проумяваше до каква степен тази пищност ми напомня за малката невеста, която преди двајсет и пет

години бе пристигнала от Бавария, скътала в сърцето си толкова нежни надежди. Преизпълнена с любов, с добри намерения и с единственото желание да бъде щастлива завинаги.

Какво бе останало от всичко това? Отлично чувах злобните забележки, които използваша дори единствената ми радост — ездата, за да ме наранят. Другаде на сребърна сватба хората отбелязвали двайсет и пет години менаж^[1], а във Виена празнували двайсет и пет години манеж.

— Тази патриотарска дандания около един личен празник е просто смешна — признах аз, изнервена и отчаяна, на младата графиня Лариш-Валерзее.

Моята племенница заяви, че на празненството предната вечер изразът на лицето ми напомнял индийска вдовица, очакваща да бъде изгорена на ритуалната клада. Искаше да обърне всичко на шега, но аз ѝ отговорих съвсем сериозно. В крайна сметка тя беше права.

— Какво ми остава занапред? Да остарявам в един брак, чиито добри времена са отминали. Да люлея внучетата, които Гизела ражда едно след друго.

— Но Вие сте чудно красива, Ваше Величество. Никой не би Ви дал и ден повече от трийсет години. И дума не може да става за остаряване — възрази тя; хич не исках да зная дали го казва с ръка на сърцето или от учтивост.

— Бях омъжена на шестнайсет, а не на шест, и хората лесно могат да изчислят, че вече не съм първа младост — въздъхнах. — А бъди сигурна, че точно това правят. Щом става дума за мен, те са склонни да ровят, докато ми намерят недостатък.

— Не сте ли твърде критична, лелю Сиси?

Не, не бях, но нямах намерение да споря по въпроса с това младо същество. Изглежда, и нейният брак с граф Лариш не беше особено щастлив. Бях я назначила за придворна дама, а него — за дворецов интендант, ала новият ранг сякаш не я правеше по-доволна. След раждането на двете си деца беше станала още по-екстравагантна и по-своенравна. Една млада жена, винаги на ръба на скандала.

Тя не подозираше колко добре я разбирам. Безпокойството ѝ, безпомощното опълчване и желанието да разкъса оковите, с които бракът парализира волята на жената. Вярно, че това знание нямаше да ѝ се отрази добре. Наблюдавах я скришом и се надявах, че един ден ще

се примири с живота си. Все пак можеше поне да го живее, без да бъде преследвана като мен от етикета и от всеобщото любопитство. Все едно къде се намирах, в Бад Ишъл или в Унгария, в Бавария или във Виена — не ме оставяха на мира нито за миг.

Вече редовно се криех зад воалите си и зад тъмносиньото ветрило, което вдигах пред лицето си, щом забележех любопитни погледи. Новите фотографски апарати бяха по-малки и се размножаваха като скакалци. За какво им беше снимката ми, която и без това съществуваше в безброй варианти? Да проверят дали съм остаряла и погрозняла? Дали ми е мъчно, задето граф Андраши се е оттеглил от поста си на външен министър?

Отново избягах в Ирландия, като ограничих придружителите си до графиня Фестетикс и най-важните членове на моето домакинство. Оставих у дома дори милата ми Валерия. Щеше да ѝ е по-добре с учителите, отколкото с майка ѝ, която прекарваше дните си на седлото и нямаше възможност да се грижи за нея. Повече от всякога се наслаждавах на мястото си начело на гайката, което си бях извоювала.

Единственото, за което живеях през тези дни, беше магическият момент, в който Домино се оттласкваше от задните си копита и в продължение на няколко лудешки удара на сърцето летеше безтегловно между небето и земята. Опиянение, щастие, екстаз и върховно блаженство!

Безразлично ми беше, че рискувам здравето, а може би и живота си. Напротив — падане, остра болка и милостив мрак — какво по-добро би могло да ми се случи? Ако си счупех врата, щеше да се сложи край на всичко. Тогава нямаше да ми се налага да се връщам в моята клетка. Всички обаче падаха, включително Бей и принц Лихтенщайн, само мен конете, подобно на мощни птици, ме пренасяха над всички препятствия.

След като еуфорията утихнеше, тялото се изтощеше и мозъкът заработваше отново, идваше ред на гузната съвест. Как можех да си мисля подобни неща, та нали си имах Валерия, моето малко момиче! Тя се нуждаеше от мен, не биваше да я изоставям.

Но следващият ден, следващият лов... и аз отново бях изгубена. Тази дива, необузdana жизнерадост можеше да се сравнява единствено с чувството, което изпитваше малката Сиси, когато в „Посенхофен“

тичаше боса по мокрите от роса поляни към езерото, за да се хвърли във водата. Как обичах това чувство! Обичах го повече от всеки човек!

— Още отсега броя дните до следващото ми идване — казах на Бей Мидълтън. Сбогувахме се преждевременно, защото от Виена императорът ми заповяда да се прибирам. — Ще се разпоредя да изпратят още коне от Австрия в ирландската конюшня. Ще се заемете ли с тях?

— Знаете, че ще направя всичко за Вас, милейди.

Отначало се поколебах дали да не се опълча на императорската заповед, защото всичко се въртеше единствено около глупавата политика по отношение на Англия, не и около моето благополучие, но после реших да проявя послушание. Бях обещала лоялност на Франц Йозеф. Отлично разбирах колко му е трудно да продължи външната политика на човек като Дюла Андраши. Никой от двамата не сподели с мен защо се бяха разделили пътищата им. От толкова време бях за тях просто „красивата императрица“, та бяха забравили, че мога да използвам главата си за мислене.

— Не ме забравяйте, драги — подадох на Бей ръката си за целувка.

Бяхме сами в моя салон, в съседната стая графиня Фестетикс надзираваше събирането на последния ни личен багаж, а силният мартенски вятър фучеше в комина. Рядко се случваше да ни бъдат подарени такива моменти на спокойствие и тишина.

— Как бих могъл да Ви забравя, милейди — той с мъка владееше гласа си. — Знаете, че лежа в краката Ви.

— Досега съм ви виждала само да лежите в рова — опитах да се пошегувам аз, ала усмивката ми се строши като чуплив зимен лед под конски копита и премина в тиха въздишка.

— *My queen of the chase* — многозначително промълви той.

Разпознах фразата — беше част от стихотворение, което един шегаджия бе съчинил набързо в моя чест по време на ловна вечеря, след като и през онзи ден бях яздила начело на цялата група.

Кралицата на лова. Кралицата на хайката. И за него ли бях само коронована глава, но не и жена? Не и Елизабет?

Припряно издърпах ръката си. Може да беше безгрешен на седлото и да бе спечелил повече състезания по стипълчейз от всеки друг, ала не притежаваше способността да отгатва най-съкровения ми

желания. Неговата непохватност ми помогна да си върна самообладанието. Той никога нямаше да узнае колко близо бях до порива да се отпусна в обятията му и да проверя дали може да ме дари и с друга забрава, освен с безумната смелост на лова.

— Запазете благосклонността си към мен, Бей — прошепнах аз и извърнах глава.

* * *

— Телеграма ли? Какво значи това? Да не се е случило нещо?

По нареждане на императора бях прекъснала обратния път и се намирах в Лондон, с цел да посетя кралица Виктория. Бездруго раздразнена заради това досадно задължение, посрещнах с подозрение неочакваната депеша от Виена. Обикновено телеграфическите известия означаваха нещо лошо. Грабнах припряно плика от графинята и го разкъсах.

Трябваше да прочета два пъти текста, преди главата ми да е в състояние да повярва на написаното. В объркването си потърсих погледа на Мария Фестетикс.

— Рудолф се е сгодил! Те са сгодили Рудолф за Стефания Белгийска, без да ми кажат!

И двете знаехме кои са „те“. Императорът, дворецът и не на последно място — моята съименница Елизабет, една от безбройните ерцхерцогини. Нейната движеща сила се открояваше ярко в това съзаклатие. Сестра ѝ беше кралица на Белгия, а самата Елизабет направляваше обществения живот на виенския двор така ловко, както навремето свекърва ми.

Мили Боже, не бях взела насериозно думите на Франц Йозеф, че било време да потърсим невеста за Рудолф. Синът ми беше твърде млад, твърде нестабилен, за да встъпи в брак. При това — брак с едва петнайсетгодишно дете.

— Слава Богу, че не се е случило нещастие — облекчено въздъхна моята придворна дама.

Аз обаче не бях съвсем сигурна.

— Дай Боже да е така!

Достатъчно лошо беше да се сгодиш на петнайсет, когато си влюбена до уши — от наивност, от глупост. Но когато ставаше дума за обвързване, спазарено от бащите през главата на всички участници, то не можеше да завърши другояче, освен с катастрофа. Горкият Рудолф.

В последно време го критикувах за някои неща. Едно от тях беше предпочитанието му към пушките и към кървавата сеч по време на лов. Второто — почти арогантното безразличие, с което ощастливяваше с вниманието си безброй дами, за да ги захвърли отегчено след това.

Единствено пред себе си признавах колко се боях, че възпитанието на престолонаследника бе задушило чувствителното сърце на малкото момче, смазано от тежестта на образованието и военните игри. Деликатното, сантиментално дете, което лееше потоци от сълзи заради раздялата с майка си, бе превърнато насилствено в отракан офицер. В момента Рудолф отбиваше военната си служба в 36-и пехотен полк в Прага. Знаех, че би предпочел да изучава естествените науки и че подбираще приятелите си точно сред журналистите от либералните вестници, които бяха трън в очите на баща му. Но нито един от тези проблеми не можеше да бъде решен чрез женитбата с едно белгийско дете!

Защото тази Стефания, която ми се усмихваше плахо, хванала Рудолф подръка, когато се отбих в Брюксел да се запозная с нея, си беше дете.

На четири очи майка ѝ ми призна, че въпросното безцветно създание дори още нямало месечен цикъл — тази злина, от която страдаха всички жени. Кралицата се чувстваше неудобно, аз пък тайно си отдъхнах с облекчение. Ето причина за отлагане на бракосъчетанието, поне на първо време.

Както обикновено, Франц Йозеф намираще опасенията ми за преувеличени.

— Бракът ще се отрази добре на Рудолф, ще го успокои — уверено твърдеше съпругът ми. — Все още се поддава лесно на глупави влияния, много е стихиян и нестабилен. Една жена ще го промени.

Отворих уста и веднага я затворих. Как да възразя на тази потресаващо наивна забележка? Нима собственият брак на императора не го беше убедил, че подобен съюз не решава проблемите, а създава нови? Да не говорим, че обвързваше младеж, подир когото тичаха най-

красивите жени в двореца, с едно момиче, чието единствено предимство беше безграничната му невинност.

— Една жена, точно така — въздъхнах накрая аз. — Стефания обаче е още дете, а не жена. Нали няма да ги ожениш, преди нещата да се променят?

Това беше един от редките моменти, когато виждах съпруга ми да се смуцава. Той се прокашля и промърмори нещо, от което не ми стана ясно дали неговите съветници, дипломати и министри чисто и просто не са догледали този факт, или са възнамерявали да го пренебрегнат най-безцеремонно.

Така и не разбрах дали Рудолф дължеше отсрочката на моята намеса. Още преди пътуването до Англия той се беше отърсил от детинската си доверчивост. Вече запазваше своите чувства за себе си и никога не се обръщаше към мен за съвет, макар очевидно да ме уважаваше, а понякога дори да създаваше у мен впечатлението, че ме обича и ми се възхищава.

— Виновни са неговите завоевания — разкри пред мен графиня Фестетикс, когато я заговорих на тази тема. — Въпросните дами са го убедили, че не съществува жена, която да не може да притежава. Ето защо той не ги зачита, не ги смята за равностойни.

Дали да кажа на този сърцеразбивач какво смятам за годежа му, на който се бе съгласил, без да протестира? Поколебах се. Бях толкова неуверена, че не смеех дори да се уповам на любовта на Рудолф към майка му. Та нали при онзи скандал в Англия той бе повярвал на всички, само не на мен? Защо сега трябваше нещата да се развият другояче?

Може би и синът в края на краищата е просто мъж. Ако животът ме бе научил на нещо, то беше, че мъжете мислят само за себе си.

Дистанцирах се от сватбата, която впоследствие беше отложена за май 1881 година. Никой не бе поискал мнението ми по въпроса, затова и нямах намерение да поемам отговорност за последствията. Нещата, които дочухах за престолонаследника, не ми даваха надежди за добър завършек.

Упоритите усилия на Рудолф да се хареса на баща си бяха в ярко противоречие с либералните му изказвания и с някои бунтарски писания, за които се твърдеше, че са плод на неговото перо. Същевременно дворцовата клюка му приписваше любовница след

любовница, не пропуснаха да ми донесат и за историята с табакерите. Престононаследникът ги раздавал на жизнерадостните дами като спомен за любезните им среднощни услуги, а жените се надпреварвали да се хвалят с притежанието им.

Разбира се, Валерия, която силно обичаше брат си, никога не узна за това. Обаче и тя се позамисли над бъдещата му женитба.

— Не ми го побира главата, че е сгоден — призна ми тя.

— Скоро и ти ще си сгодена, миличко — тъжно промълвих аз.

— О, дотогава има много време, мамо! — викна тя и се хвърли в прегръдките ми. — Искам да остана завинаги с теб и татко, толкова ви обичам!

Тази обич беше единствената ми утеха през следващите месеци. Сякаш всички се бяха наговорили против мен. Франц Йозеф възрази остро срещу поредното ми пътуване до Ирландия, така че бях принудена да отстъпя и да замина за Англия. Гостоприемният лорд Комбърмир ми предостави замъка си в Чешър за ловния сезон през февруари и март, ала това ми пътуване сякаш беше урочасано.

Най-напред получих съобщение, че след тежко падане от коня Бей Мидълтън бил дълго време в безсъзнание, а сега бил на легло. После и мен ме налегнаха здравословни проблеми.

Вече не спях така добре както преди, макар че здравата се изтощавах с екскурзии, гимнастика и езда. При влажно време ставите ме въртяха, а доктор Видерхофер, придворният лекар на императорското семейство, угрижено клатеше глава, когато го молах да ми помогне.

— Трябва да се щадите, Ваше Императорско Височество — повтаряше той. — Да яздите по-малко, да живеете по-здравословно, да ядете повече.

— За да стана тромава, дебела и неповратлива? — изсмях се аз. — Що за съвети са това, драги ми Видерхофер?

Но други той нямаше, така че се опитах да си помогна сама. Установих, например че горещите бани облекчават болките ми, а редовните масажи с масла и билки ги свеждат до поносимо ниво. Въпреки това ловът в Англия ме натоварваше повече от преди. Все трудно ми ставаше да яздя весело начело и да олицетворявам спортната, вечно млада лейди, която се движи непосредствено след

хайката. Това ме изтощаваше физически и подлагаше на изпитание и без това опънатите ми нерви.

На всичко отгоре все повече се дразнех от разпуснатия тон на нашата компания, който първоначално така ми харесваше. Сигурно защото обект на всички шеги и закачки беше Мидълтън. След оздравяването му сякаш нямаше по-важен въпрос от този, кога най-после ще сложи край на проточилия се годеж и ще се ожени за лейди Шарлота. Очевидно дамата му бе поставила ултиматум, понеже ѝ е омръзнало да чака.

Макар да го поднасях само когато смятах, че не съм наблизил, аз понякога чувах закачките им. Разбрах, че Бей бил склонен да се съобрази с ултиматума. Открай време знаех за лейди Шарлота, ала мисълта, че съвсем скоро той ще я направи своя съпруга, ме хвърли в ревност, гняв към себе си и страх от окончателното сбогуване.

Реших да игнорирам силните емоции и да се показвам пред околните като веселата императрица. Идеален случай ми поднесе уелският принц.

Когато една вечер дойде при мен на чай, аз, вместо с полагащата се по протокол домашна роба, му се явих по дантелено неглиже. По-голямо предизвикателство не беше нужно за лесно разпалвания се престолонаследник на благопристойната кралица. Той се ококори, направи ми комплименти и светкавично се приближи до мен, та имах късмет, че бях наредила на племенницата ми да се навърта наблизил, за да ме чуе.

Услужливата графиня Лариш-Валерзее дори не успя да направи истински реверанс, а английският ми братовчед вече си беше плюл на петите, усетил, че не сме сами.

Ключокарите надушиха случката — такова беше и моето намерение — и скоро пуснаха мълвата, че императрицата била дарила английския престолонаследник със своето благоволение. Продължих да играя ролята си и наскърбена си заминах.

Повече никой не спомена за сватбата на Мидълтън и Шарлота. На изпълнените с национална гордост англичани не можеше и да им хрумне, че е възможно един шотландски капитан да бъде по-важен за австрийската императрица от престолонаследника на Британската империя. Планът ми сработи, а Бей както обикновено не издаде дори с жест дали е прозрял играта ми. А може би и той просто се беше

уморил да се прекланя пред идол, който никога нямаше да се вслуша в съкровенията му желания.

По-късно се разделихме като приятели, но вътрешно отдавна се бях сбогувала с него. За мен трескавата гонитба на последното парченце любов бе приключила.

* * *

Лицето на Стефания беше снежнобяло като булчинската ѝ рокля. Тя беше висока, а дрехата, прическата, накитите и позата ѝ придаваха вид на мъченица, украсена за жертвоприношение. Е, по този начин поне се вписваше в картината с двајсет и четиримата епископи и архиепископи, които асистираха на кардинала — княз Шварценберг в мисията му да обрече поредната млада двойка на вечно нещастие. Скрих горчивите си мисли зад спокойната физиономия, която всички намираха развълнувана и изпълнена с величие.

В действителност бях отчаяна. Венчавката на единствения ми син безмилостно извикваше в съзнанието ми грешките на собствения ми живот. След помпозните тържества двамата щяха да заминат за „Лаксенбург“, където за първи път да останат насаме. Едно малко момиче от Белгия, което щеше да накара Рудолф да затъне още по-дълбоко в безцеремонното си презрение към жените, и един млад принц, комуто не бе позволено да върши предопределеното от разума и талантите му. Как би могло да свърши добре това?

Поне тази Стефания да беше мъничко мила и хубава! Но дори най-добронамереният човек не би могъл да намери нещо красиво в това ъгловато, боязливо и безцветно същество, което по някакъв странен начин успяваше да изглежда твърдоглаво, отблъскващо и високомерно. Сякаш глътнала бастун, тя държеше главата си с диадемата изправена като свещ, впила малките си бледи очи в кардинала.

На моята сватба аз виждах единствено Франц Йозеф. От него очаквах всичко, от него получих много. За жалост и една свекърва, която се месеше във всичко, грижеше се за всичко и превърна живота ми ад. Поне това щях да спестя на белгийската принцеса! Нямаше да дръзна да я третирам като своя дъщеря.

Много скоро се оказа, че тя не е в състояние да прикове задълго вниманието на Рудолф. Той поднови предишния си начин на живот, ако изобщо го беше прекъсвал. Всичко това можеше да си остане между двамата, но Стефания беше не само непривлекателна, ами и глуповата. Тя правеше такива гръмогласни сцени на Рудолф, че за тях научаваше цяла Виена, а аз се видях принудена да я приканя към повече въздържаност.

— Мъжът ти е престолонаследникът, не е прилично да се караш с него като някоя продавачка на пазара, Стефания.

— Не е прилично и да ме мами — непокорно ми се озъби тя.

— Смяташ ли, че ще престане, защото джафкаш по него? Дръж се на положение!

Външно Стефания демонстрираше послушание, но в действителност изобщо не ме чуваше. Доверяваше се изцяло на по-голямата си сестра Луиза, омъжена за принц фон Кобург, който беше сред най-близките приятели и ловни другари на Рудолф. Инатът ѝ угаси в мен и последната искрица на състрадание.

В нашето семейство и без това никога не бяха съществували кой знае какви сърдечни взаимоотношения, но сега, със Стефания и Рудолф като съпружеска двойка, обноските станаха по-хладни от когато и да било. В навечерието на новата 1882 година се появихме заедно в Държавната опера на представлението на „Оберон“ от господин Вебер и атмосферата в ложата ни със сигурност беше по-ледена и от зимния въздух навън.

Аз слушах музиката, Франц Йозеф, както обикновено, си подремваше, Рудолф се въртеше нетърпеливо в креслото си, а Стефания виреше своенравно брадичка, готова да опълчи бледото си чело на целия свят — и в този миг ме връхлетя такава тъга, че сърцето ми почти спря.

Животът ми бе станал толкова студен, празен и лишен от съдържание, че при мисълта за бъдещето ме побиха тръпки.

[1] Менаж — в случая хармоничен семеен живот. — Бел.прев. ↑

ПРОЛЕТТА НА 1883 — КОЛЕДА 1886

ГОДИНА

„В КРАЙНА СМЕТКА КАКВО Е ЛУДОСТТА?“

— Що за приумица, часове по фехтовка! Да не смяташ да се дуелираш с придворните си дами? — щом пускаше иронични забележки, Франц Йозеф явно бе ядосан не на шега. И това — задето тренирах фехтовка?

— А какво да правя? — подразних се аз. — Докторът казва да не съм яздела много. Изляза ли на разходка из града, хората ме следват по петите. В „Пратера“ ме преследва твоята тайна полиция, и изобщо, кого засяга, че се уча да боравя с рапирата? Това е един рицарски, красив спорт. Той ми замества ездата, която болезнено ми липсва.

— Ах, Сиси... — все по-често чувах тези въздишки от Франц Йозеф. — Защо винаги преувеличаваш така ужасно всичко? Защо не можеш да бъдеш като всички останали?

— Като онази Метерних, например? — ухапах го аз; отлично знаех, че съпругът ми намира княгинята за очарователна.

— Защо не? — отвърна на всичко отгоре той. — Тя е кадърна жена. Дарителският ѝ фонд за новия Червен кръст и за нуждаещите се виенчани е отлично начинание.

— Разбира се — кимнах иронично аз. — Освен това се старая всеки да узнае колко е благородна и добра. И колкото може повече вестникари да пишат за нея. Не смяташ ли, че прави всичко с единствената цел да се самоизтъква? Когато подкрепям някого, не желая шумотевица. Правя го тихо, както подобава.

— Виенчани ще престанат да те познават, ако правиш всичко тихо.

Това беше един от онези досадни спорове, които възникваха от нищото и при които императорът се възползваше от възможността да

каже всичко наведнъж. В последно време те водеха до неизменен резултат: до желанието ми да се махна. С оглед на здравето ми реших да замина на курорт в Баден-Баден и взех Валерия със себе си.

Там ни застигна новината за бременността на Стефания. Рудолф си беше направил труда да ми пише лично.

— Не си го представям като баща — засмя се Валерия, когато научи.

Добрата вест бе увенчана на 3 септември с раждането на малко момиченце, което бе кръстено Елизабет. Както винаги, бяха очаквали престолонаследник; когато отидох в „Лаксенбург“, за да посетя новата си внучка, заварих Стефания потънала в сълзи.

— Няма да го понеса още веднъж — хлипаше тя, защото раждането било тежко и лекарите се опасявали за живота на майката и детето.

Не казах нищо. Би било жестоко точно в този момент да ѝ разкрия истината, че е била омъжена само за тази работа. Предпочетох да си държа устата затворена, вместо да излъжа. Мразех лъжите.

Стефания схвана погрешно мълчанието ми — възприе го като неодобрение, така че отношенията ни охладняха още повече. Не се опитах да променя това положение, отдавна бях свикнала да тълкуват превратно мотивите ми.

С течение на времето откривах удивително душевно родство с моя братовчед, баварския крал, когото също всички критикувах. Дълги години го избягвах, след като наруши думата си да се ожени за София. При последните ми посещения в Мюнхен и край Щарнбергското езеро обаче отношенията ни се подобриха. Споделях страстната му любов към музиката, поезията и класическия идеал за красота, както и желанието му за пълно усамотение.

Ала императрицата нямаше право на усамотение. Знаех само една възможност поне отчасти да държа под контрол растящото си безпокойство: когато ми станеше твърде зле, трябваше да се движа, фехтовка, гимнастика, ходене.

По време на пътуванията ми правех все по-дълги и по-изтощителни излети. Понякога ходех по пет-шест часа без прекъсване. Лятно време дори отсечката от Мюнхен до Фелдафинг не ми създаваше затруднения. Проблеми имаха само моите придружителки,

които ужасно се задъхваха. Милата ми Ида, която се бе позакръглила и я домързяваше, изобщо не идваше, а и Мария Фестетикс капитулира.

Ща не ща, принудих се да държа на разположение покрити носилки и карети за моите дами, докато самата аз пердаших напред в солидни обувки и с бодро темпо. Все едно дали грееше жарко слънце или валеше дъжд. Тъмносиният ми чадър ме пазеше и в двата случая.

С настъпването на студения сезон изчезна кратката еуфория от лятото и есента, които ме бяха дарили с горе-долу добро здраве. Ставите отново ме заболяха и през март диагнозата на доктор Видерхофер — „ревматични оплаквания“ — ме отведе на бани в Баден-Баден. Тамошните лекари искаха направо да ме вържат за инвалидния стол и да ме хранят насила. Не бих понесла нито едното, нито другото. Когато прекарвах дните си в покой, както настоявах, болките бяха по-слаби, но скоро така се изнервих, че предпочитах да стисна зъби и да се движа.

Ако не исках да се побъркам, просто трябваше да тичам, да се фехтувам, дори да яздя. Щом научих за новия метод на лечение на моите оплаквания, прилаган от един лекар в Амстердам, незабавно потеглих натам с придружителките си.

Лечението с масажи на доктор Мецгер беше чисто изтезание, а самият лекар — твърде неприятна личност.

— Ако продължавате да подлагате тялото си на такива мъчения, след две години ще сте стара и сбръчкана — мрачно пророкува той, обаче процедурите му бяха тежки, но пък успешни.

Една среща в Амстердам за кратко извади клетото ми сърце от самоналожената му изолация. В първия момент изобщо не познах бледия пациент, който стоеше в хотелското фоайе и се взираше в мен като в призрак. Изпосталял, прегърбен, с превръзка на ръката, светлата му кожа — обсипана с ярки лунички. Само косата и мустаците пламтяха в познатия несломим червен цвят. Бей Мидълтън!

В първия миг и двамата нямахме думи. Колко бе остарял! Мили Боже, дали и той си мислеше същото за мен? Дали не съзрях в очите му намек за състрадание? За съжаление? Първоначалната радост отстъпи място на смущение и свян. В главата ми отекваха думите на доктор Мецгер за старостта и бръчките, прииска ми се да се скрия зад ветрилото си. Спонтанната радост бе изместена от неудобство.

Останалото бяха любезности. Разходка, вечеря, тъжна действителност. Споделяне на историята на заболяванията ни. Той страдаше от последиците от поредното падане по време на конни състезания. През 1882 година най-после се оженил за Шарлота. Бил доволен.

Възхитителната кралица на хайката и нейният напет капитан бяха изчезнали в мъглите на миналото. В моите спомени те още прескачаха ирландските валове и летяха право към небето. Как им завиждах...

Нима нямаше да е по-добре да се запомним един друг като красиви и невредими, недокоснати от времето? На върха на физическата си дееспособност и в нежната хармония на сърцата?

Повече не се срещнахме. Години по-късно, през 1892 година, капитан Мидълтън падна за последен път от коня и умря на хиподрума.

* * *

— Защо не може да останем, мамо? Защо трябва да продължаваме? Какво търсим по всичките тези пътувания?

В първия момент смятах да не отговарям, но после погледнах моята единствена и реших, че не е редно да си замълча. Тя беше вече на петнайсет и имаше право да получи обяснение.

— Не смяташ ли, че човек обиква най-силно някое място, когато знае, че трябва да го напусне?

Дъщеря ми се навъси и обмисли съвестно думите ми, преди да стигне до заключение.

— Аз пък бих обикнала място, което не се налага да напускам — наведе се над рамото ми и погледна листа, на който пишех. — Стихотворение? Вие пишете стихотворения? Колко хубаво!

Преди да я спра, тя зачете последния стих:

*Че имам аз криле, ти даже не разбра.
Дареният с криле копнее за простори.
В кафез, макар и златен,*

ти не ще затвориш родения за свобода!

Неподправената похвала на моята единствена ме направи щастлива. Досега бях пазила в тайна лиричните си пориви. Но сега, зарадвана от възхищението на Валерия, отложих заминаването ни от Бад Ишъл и смело се заех със собствената си интерпретация на „Сън в лятна нощ“. Чувствах Шекспировата Кралица на елфите безкрайно близка и изпитвах удоволствие от работата върху текста, който се опитвах да нагодя към виенските нрави, а от време на време прочитах на дъщеря ми нещичко от тази божествена комедия.

През есента се срещнах в „Офен“ с румънската кралица, родена принцеса фон Вид^[1], която бе предизвикала голям фурор под артистичния псевдоним Кармен Силва, и в нейно лице открих интелигентна приятелка и съмишленичка. Посестрима в поезията, тя насърчаваше усилията ми и за моя радост вземаше насериозно скромните ми опити в стихоплетството.

За мен това беше ново, невероятно преживяване. Кармен Силва ми служеше за пример, ала отказах да публикувам стиховете си:

— След смъртта ми светът може да узнае какво съм писала. Но не и преди това.

Само в стиховете си дръзвах да изразя истинските си чувства, а познавачите на двора несъмнено биха разпознали в някои описания императора и други персонажи. Въпреки всички различия, въпреки пропастта между начина ни на мислене и на живот, аз не възнамерявах да обиждам Франц Йозеф. Той не беше виновен, че имахме толкова малко допирни точки и че ужасно се отегчавах от трезвия му бюрократичен маниер.

Всяко друго поведение би наскърбило и Валерия. Тя обичаше баща си. С него говореше само на немски, докато с мен разговаряше на унгарски. В последно време дъщеря ми предпочиташе да бъде във Виена, отколкото в „Гьодьоьо“ или на пътешествия. Не биваше да я отделям от баща ѝ повече от необходимото. Нейната ведрост, нейните симпатии бяха неприкосновени за мен. Никой нямаше да я нарани, щях да бдя като орлица над нея, докато имаше в мен искрица живот.

Валерия беше постоянната ос, около която се въртяха всичките ми пътувания и начинания. Винаги се връщах при нея. Все едно дали

идвах от лечение в Амстердам или се срещаме в Хайделберг. Дали двете гостувахме на семейството ми в Бавария или предприемахме дълги излети в Бад Ишъл — моето момиче не знаеше умора. Само Валерия беше в състояние да се шегува след петчасов изтощителен преход.

Колкото повече порастваше, толкова повече заприличваше на сестра си Гизела. Странно, но през тези години сходството между двете млади жени ставаше все по-голямо. Бракът се отразяваше добре на Гизела, тя избираше грижливо дрехите си и въпреки ражданията имаше тънка талия. Освен това не беше толкова намусена както на младини.

Валерия обичаше голямата си сестра без предразсъдъци. Тя разцъфтяваше при гостуванията ѝ и забравяше сковаността, от която страдаше при контакт с непознати. Гордеех се с чаровната си дъщеря и колкото по-голяма и по-грациозна ставаше тя, толкова повече се тревожех за нея.

— Не се страхувайте за мен, мамо — с удивителна прозорливост за страховете ми ме успокои тя, когато се установихме отново в „Хофбург“ след посещението на румънската кралица. — По-добре внимавайте някои хора да не Ви използват за собствените си цели.

Досещах се за какво намеква. По зла ирония на съдбата Валерия бе започнала не само да отхвърля всичко унгарско, но на първо място онзи мъж, комуто всъщност дължеше живота си, без да знае това. Бях забелязала какви погледи хвърляше на граф Андраши, когато той седеше на масата до мен при посещението на Кармен Силва в „Офен“. Не го харесваше, направо го мразеше, и каквото и да опитвах, тя не отстъпваше на йота от мнението си. Беше забелязала, че той, както обикновено, ме обсипва с безброй съвети и леко завоалирани напътствия.

— Знам как да се пазя от използвачи, миличко — галювно я успокоих аз. — Но ако намекваш за унгарските ми приятели, нямай грижа за тях. Мъжете като граф Андраши са сред моите най-верни слуги.

— Нито са истински приятели, нито са добри слуги, щом като по тяхна вина Ви разбират погрешно във Виена и Ви обвиняват за неща, които изобщо не са Ваше дело, майко — неочаквано се вкопчи в мнението си тя.

Порастваше с гигантски крачки, а на мен не ми харесваше да наблюдавам това. Опитах се да сменя темата.

— Дай да те погледна... Кой те посъветва да облечеш тази рокля за „Бургтеатър“?

Валерия беше в рокля от шумолящ, нежнорозов атлаз, предназначена за доста по-зрели девойки. Полата ѝ беше умело надиплена, а през тънката като паяжина дантелена гарнитура на деколтето, макар тя да стигаше до брадичката, прозираше късче млада, гладка кожа. Дрехата подчертаваше перфектно предимствата ѝ и това правеше впечатление, защото обикновено се обличаше по-скоро по детински.

— Хубава е, нали? — с леко притеснение приглади талията си тя. — Мария каза да я облека тази вечер.

„Мария“ на Валерия беше графиня Лариш-Валерзее, за разлика от моята „Мария“, милата ми Фестетикс. Бях я превърнала във втората голяма сестра на моята единствена и досега смятах идеята си за добра. Днес обаче за първи път ме споходиха съмнения. Ако Франц Йозеф забележи колко чаровна и женствена е станала дъщеря му, незабавно ще задвижи въртележката на женитбите. Дъщерята на императора — узряла за брак, който знае какво ще хрумне на него и на министрите му по темата. Имах достатъчно опит с тях, за да се опасявам от резултата.

— Прави те малко по-голяма, не знам дали ще се хареса на баща ти — промърморих с раздразнение аз. Ще трябва да поговоря с племенницата си.

— Ами че аз вече съм голяма, майко — през смях отвърна Валерия. — Но татко сигурно ще гледа само госпожа Шрат. Откакто я видя в ролята на Лорле в „Селото и градът“, е омагьосан от таланта ѝ. Рудолф пък я намира за блудкава. Казва, че не била типичната виенска девойка.

— Разговаряла си с Рудолф? — учудих се аз. Виждах сина си изключително рядко и се изненадах, че Валерия не само се е срещала с него, но и са си приказвали за лични неща.

— Поздравих го, когато пристигнахме — най-невинно продължи тя. — А той бързаше, както обикновено. Знаеш ли, че Виенският университет му е присъдил титлата „почетен доктор“? И какво прави тази откачалка? Измъчва се, че е получил високата чест като

престолонаследник, а не като учен. Понякога и той си усложнява живота като Вас, мамо.

— Какви са тези глупости? Животът ми се усложнява от обстоятелствата, а не по мое желание — протестирах срещу безмерната ѝ наивност аз. — Да не смяташ, че го искам?

— Зависи кой как гледа на нещата — Валерия явно държеше последната дума да е нейна.

Изглеждах я учудено, а мислите ми литнаха към Рудолф. Понякога ми се струваше, че нарочно избягваме да се срещаме, защото в противен случай бихме видели или казали неща, които можеха да не ни харесат. Обичта ни беше накърнена, но все още бе достатъчно дълбока и искрена, така че никой не би могъл да я разруши напълно. Ето защо и двамата избягвахме всякакви спорове и намеси.

Всички знаеха, че бракът му със Стефания е пълен провал. Свързваше ги единствено малката „Ержи“, както нежно наричаха дъщеря му по унгарски маниер, защото Рудолф, за разлика от Валерия, обичаше като мен тази страна. Безспорно Ержи беше най-красивото ми внуче. Рудолф обичаше фанатично момиченцето, а Стефания не пропускаше случай да използва дъщеря му за натиск върху него. На всичко отгоре лекарите бяха установили, че повече не може да има деца. Раждането и последвалата операция бяха погребали завинаги надеждата за престолонаследник.

Всъщност това би бил идеалният аргумент за развод. За него обаче се изискваше не само съгласието на Стефания, но и разрешение от папата и одобрение от императора. Три неща, които Рудолф вероятно нямаше да получи никога.

Вечерта в „Бургтеатър“, която събра голяма част от императорското семейство за представлението на „Ръцете на феята“, затвърди мнението ми по въпроса.

Стефания, колкото празноглава, толкова и жадна за клюки, подобно на огромната част от императорския двор, бързо бе намерила приятели и съмишленици. Изминалите години и детето бяха променили вида ѝ. Пред виенското общество тя се появяваше като натруфен паун, цялата в скъпоценности, рюшове и коприна. Явно се бе вживяла в ролята си на бъдеща императрица и никога не би склонила на развод.

Рудолф седеше благовъзпитано до нея, но погледът му почти никога не се спираше на лицето ѝ. Очите му се стрелкаха към съседните ложи и към редовете в партера. Вечно в търсене на нова хубавка жертва, която, веднъж сразена, незабавно му омръзваше, той изглеждаше уморен и по-стар от годините си. Аурата му излъчваше меланхолия, безпокойство и недоволство.

Най-вероятно Франц Йозеф виждаше само идеално изпънатата униформена куртка и безупречната стойка на престолонаследника. Императорът държеше на правилната поза и на правилното поведение. Разводът вероятно беше най-доброто решение за Стефания и Рудолф, но той означаваше скандал, а скандалите обикновено бяха грозни и трудни за потушаване. Франц Йозеф обаче предпочиташе всичко да е хубаво, простичко и хармонично.

Може би тъкмо затова толкова му хареса госпожа Шрат, която след подмятането на Валерия наблюдавах с особен интерес. Ролята ѝ не позволяваше да се разбере дали наистина има талант. Може би просто играеше себе си. Свежо русокосо момиче, широко отворило сините си очи — заприлича ми малко на праскова. Златиста, сочна, апетитна, да ти се прииска да я захапеш. Доколкото виждах, съпругът ми изпитваше точно такова желание.

Той я гледаше в устата като омагьосан и за разлика от децата ни аз разбирах защо. Госпожа Шрат беше от онзи сорт жени, които биха го направили щастлив. Мила, галювна, безпроблемна, с ведър нрав и без следа от комплицирани настроения. Изглежда би изслушала съдържанието и на най-скупия документ със същото възхищение и удивление, с което в момента даряваше изпълнителя на главната роля. Жена, която търпеливо очаква съпруга си и със сигурност не би заключила вратата на спалнята под носа му.

В главата ми започна да се оформя странна идея; реших дискретно да събера сведения за тази дама. Та нали и аз самата имах в Бавария една мила и любезна снаха, бивша актриса, която бе пренебрегнала утвърдените представи за морал и нрав?

Избухналите аплодисменти ме изтръгнаха от мислите ми. Госпожа Шрат се поклони, като същевременно хвърли дяволит, заинтересован поглед към императорската ложа. Едва ли причината за това беше ледената физиономия на Рудолф, а младият Франц Салватор, ерцхерцог от Тосканския клон на династията, беше изцяло погълнат от

обожанието си към моята Валерия. Не, усмивката явно бе адресирана за императора. Колко интересно.

* * *

— Барон Нопча, моля, подгответе всичко необходимо за пътуване по море до Гърция. Искam да разгледам разкопките в Микена и Троя. Освен това имам нужда от екскурзовод, който да е вещ в археологията и да познава добре Гърция. Ще ви бъда благодарна, ако се заемете час по-скоро.

Главният ми управител реагира безупречно и невъзмутимо на решението, което бях взела само преди минути. Напоследък четях усилено Омир, а информацията за разкопките в Троя бяха събудили желанието ми да видя тези места със собствените си очи.

Но морето също ме привличаше с магическа сила. На море винаги се чувствах добре. С вълнение усещах обещанието, че отвъд хоризонта ще намеря спокойствието и щастието, подир които тичах все по-припряно, и това ме даряваше със скъпоценни моменти, в които намирах себе си и поемах въздух на борда на императорската яхта. Вече можех да бъда щастлива само когато бях напълно сама, когато намирах убежище в мислите си и се потапах в спомените.

Постоянно превъртах малкото на брой нежни фрагменти от моя живот. Украсявах ги, обличах ги в рими, отново ги изживявах и дори променях. Едно невинно удоволствие, на което обкръжението ми обаче гледаше със загриженост. Те не знаеха къде съм, когато се унеса в мечти, и може би смятаха, че съм поела по пътя на баварския ми братовчед, за когото до Виена достигаха тревожни слухове.

Упрекваша го, че прахосва огромни суми за строежа на замъци, в които живее сам-самичък. Критикуваша желанието му за уединение, за възвишено спокойствие и тихо убежище, ала аз го разбирах. Понякога и аз мечтаех за замък, за дом, който да принадлежи единствено на мен и да е построен според собствените ми представи.

Нима изневерявах на „Гьодьольо“? Да, в известен смисъл — замъкът беше загубил способността си да ме утешава. Откакто не можех да яздя, понеже ме боляха не само краката, но и главата, „Гьодьольо“ само ми напомняше, че животът ми изтича. Той си

отиваше, както си бе отишла красотата ми. Огледалото показваше, че очите ми — големи и питащи, гледат от лице, което с всяка изминала година се сдобива с все повече и повече бръчки.

Само да не задълбавам в мисли, да не си блъскам ума. По-добре да пътешествам, да чета, да уча, да разглеждам. Да откривам всички онези неща, за които копнеех като малко момиче, когато баща ми тръгваше на път и оставяше у дома нас, децата. Виена почти не ме виждаше, при всяка възможност избягвах официалните мероприятия. Но и най-хубавото пътешествие имаше един решаващ недостатък — в един момент свършваше.

След като седмици наред плава в Егейско и Средиземно море и ме отведе през Корфу до Дарданелите, яхтата „Мирамар“ отново пусна котва в пристанището под замъка, който носеше нейното име. Санторини, Итака, Троя, Александрия и всички останали места потънаха в забвение. Не ми оставаше нищо, освен да благодаря на барон Фон Варсберг за компетентното развеждане и с натежало сърце да се завърна в империята на моя съпруг.

Франц Йозеф се зарадва, но моментално се върна на писалището си. В Сърбия и България назряваха народни въстания, това беше важно от моето присъствие.

С ужасното ноемврийско време се върнаха и болките в краката ми. В някои дни не бях в състояние да стана от леглото, камо ли да ходя или да правя гимнастика. Нещата не се подобриха до Коледните празници в „Гьодьолю“, а почти празните конюшни с няколко коне за файтони в тях ме потискаха още повече.

Само портретите в моя ездачески параклис напомняха за гордия Домино и неговите спортни събратя. Седях там, съзерцавах картините и имах чувството, че съм сред приятели. Нима те не ми бяха по-верни от повечето човеци?

— Грехота е да говорите така, майко — кореше ме енергичната Валерия, когато споделях тези мисли. Не желаше и да чуе колко мъчителен е за мен животът и как бих искала да му сложа край.

— Не сте толкова болна, мила майко — спокойно ме убеждаваше тя. — Трябва просто да се щадите мъничко, тогава ще живеете още дълго и щастливо.

По младежки наивна и необременена, тя не проумяваше, че повече от всичко останало ме плаши именно това „дълго“.

Франц Йозеф също се надсмиваше на мрачните ми настроения и намираще за абсурдни приказките ми за смъртта.

— Ще отидеш право в ада — подсмиваше се на шегата си той.

Извърнах очи. Трябваше ли да му кажа, че не се страхувам от ада? Той не можеше да ми готви нито по-силни болки, нито по-голяма самота. Бях на четирийсет и девет години, убедена, че отдавна съм пребродила дълбините на отчаянието. Не подозирах колко жестоко се лъжех.

* * *

Хилядите восъчни свещи потапяха виенския „Хофбург“ в единствена по рода си мека светлина. Макар електричеството да бе въведено и тук, тази вечер ярките нови светлини не бяха запалени. Тази приказка бе създадена по заповед на императора, защото аз се бях възпротивила остро да открия дворцовия бал на изкуствена светлина, която безмилостно разголваше всяка бръчка и всеки признак за умора. Електрическото осветление би погребало мита за красивата императрица и би разкрило пред света колко съм остаряла.

Вместо това сега крачех до Франц Йозеф, обгърната от меката, златиста светлина на свещите. Около нас се скланяха глави, скъпи рокли шумоляха при задължителния реверанс. Висшата аристокрация на Дунавската монархия демонстрираше почитта си към своята императорска двойка.

Франц Йозеф беше в бяло-червената си фелдмаршалска униформа, аз пък бях избрала рокля от люлякова коприна с шлейф. На шията ми блестяха моите любими перли; Фани беше вплела диамантени звезди и рубини в тежката ми коса, в която за щастие още нямаше бели косми. Освен това опитните й ръце на театрална магьосница бяха положили върху кожата ми тънък слой пудра, създаваща илюзията за вечна младост. Не спирах да се усмихвам, възхитена от този фокус.

А той, изглежда, наистина въздействаше на гостите на бала — сякаш времето бе спряло. Долавях мърморене и шепот. Би трябвало да се радвам на възхищението им, ала вместо това бях обзета от

странното предчувствие, че след толкова великолелие и съвършенство няма вече път нагоре. Оставаше само неудържимото спускане надолу.

Пред балдахина, под който заехме местата си с императора, се простираше големият лъскав дансинг. Свещите отсега правеха топлината непоносима, слепоочията ми пулсираха. Насилих се да запазя усмивката си, когато прозвуча първият такт на валса.

Валерия беше сред танцовите двойки. Млада и свежа като пъпка принцеса в бяла коприна, с росни цветя в косите, която се извъръщаше към своя кавалер с особен блясък в очите. Отново Франц Салватор. Напоследък той се въртеше все около нея. Франц Йозеф също го бе забелязал, защото наблюдаваше двамата, видимо смръщил чело. Това, което се очертаваше, никак не му харесваше.

Младият мъж беше син на тосканския ерцхерцог Карл Салватор и на съпругата му Мария Имакулата, принцеса на Бурбон и Сицилия. Открай време Виена гледаше с известна подозрителност на тосканската линия на Хабсбургската династия. Роднини — да, но нито особено влиятелни, нито особено значими. Имаше по-добри партии за най-малката дъщеря на императора.

Но дали Франц Салватор изобщо беше кандидат за ръката на Валерия? Какво се криеше зад плахата усмивка на моята единствена? И какво щеше да стане с мен, след като това дете ме напуснеше?

Притиснах с ръка сърцето си, което изведнъж спря, преди да продължи да бие по-бързо и по-силно. Моята дълбока, необятна любов към Валерия беше единственият смисъл на живота ми. Какво щях да правя, ако тя се отвърнеше от мен?

— Не искам и да чувам за това — отсече Франц Йозеф, когато предпазливо засегнах темата. — Не е речено, че Валерия трябва да се омъжва сега. Когато му дойде времето, имам предвид кандидат, който ще ѝ подхожда повече от тосканеца.

Мили Боже, само не и още един брак като този на Рудолф и Стефания! Помъчих се да овладеем паниката и узнах, че искал за зет престолонаследника на Саксония. Синът на неговия приятел Алберт. Така и не разбрах какви други предимства има този момък.

— Валерия е твърде млада, за да се омъжва за когото и да било — сопнах се аз, а императорът се стресна от резкия ми тон. — По-добре да не предприемаш нищо и да не водиш необмислени преговори. Обещавах ли?

— Нали знаеш, че правя всичко за теб, Сиси!

Това не можеше да му се отрече. След като години наред се бях оплаквала от ветровития, неуютен „Хофбург“ и от също толкова неуютния замък „Шьонбрун“, още през 1882 година Франц Йозеф бе наредил да се построи вила в района „Лайнц“, сред Виенската гора, която беше пред завършване. Постоянно одобрявах проекти и чертежи, правех предложения и изказвах желания. Въпреки това резултатът ме разочарова.

Беше се получил дворец, а не домът, за който копнеех. Лично бях избрала мотивите за стенописите, произведенията на изкуството и украсата, дори статуята на Хермес, която даде име на къщата. В съчетание с тежките, помпозни мебели, с позлатените резби, с гипсовите украси и мраморните имитации обаче те изглеждаха натруфени и бомбастични. Най-много все пак ми харесваше разкриващата се през прозорците гледка към ловните полета на императора. Тук, далече от града, съществуваше късче очарователна природа.

Но само докато грееше слънце. В дъждовни дни облаците тегнеха толкова печално над короните на дърветата, че дори високите прозорци не пропускаха достатъчно светлина сред мрачните стени. Франц Йозеф наистина бе имал добри намерения и само заради него прекарвах от време на време по няколко дни във вилата. Тя обаче не беше онова убежище, за което копнеех умореният ми дух и клетото ми сърце. Не ми даваше основание да бъда по-дълго и по-често във Виена. Подозирах, че това е бил най-важният мотив на императора, за да я построи.

Трябваше да се получи скромна и удобна къща. Не като замъците на моя баварски братовчед Лудвиг, които вбесяваха министрите му и изпразваха държавната хазна. Писмата на майка ми бяха пълни с вайкания и истории за краля, който предпочитал да поръчва на господин Вагнер да му композира опери, вместо да се занимава с политика. Мама би се разтревожила, ако знаеше колко добре разбирах братовчедата си.

Монархията, при която живеехме, беше обречена на гибел. Кое налагаше бедният трудов народ да обича своите императори и крале? Онези князе и министри, които управляваха народната бедност, а сами

тънеха в разкош и не можеха да бъдат привлечени към отговорност от хората, принудени да търпят грешките им?

Безсмислената, куха форма триумфираше над съдържанието; страхувах се от края, към който се движехме неудържимо. Но понеже Франц Йозеф не държеше нито на мнението, нито на съветите ми, аз доверявах грижите си единствено на търпеливата хартия. През онези зими отпечатах стихотворенията си с помощта на моята племенница и на доверените ми придворни дами, за да останат за поколенията. Може би през следващия век щяха да се намерят умове, които да разберат мислите ми. И дори да оценят опитите ми да пиша като великия майстор Хайнрих Хайне.

Щом свърших тази работа, аз се заех със следващия проблем, който не бях изпускала от поглед през последните години: Катарина Шрат и Франц Йозеф. Междувременно императорът се беше срещал с красивата актриса по различни поводи и бе разговарял с нея, но не беше поел инициатива за нещо повече. Може би с възрастта ставаше плах? Може би вече не беше уверен в себе си?

Щом му липсваше кураж, за да покори Шрат, аз щях да му помогна дипломатично. Актрисата беше точно жената, която желях за приятелка на императора. Нито амбициозна аристократка, нито лекомислена персона със съмнителен произход, а жена сърцата, практична и разумна. Можех да бъда сигурна, че никога не би участвала в злостни интриги по мой адрес, ако знае, че именно на мен дължи позицията си до императора.

Планът ми беше прост. Щях да подаря на Франц Йозеф портрет на удивителната актриса. Възложих го на художника Хайнрих Ангели, а после не беше проблем да организирам грижливо подготвената „случайна“ среща с дамата в ателието на майстора. Дори придружих Франц Йозеф, за да няма никакви основания за неудобство.

Госпожа Шрат имаше куп достойнства — притежаваше не само забележителен талант в общуването с мъжете, но и остър ум, затова се отнесе към императора с чистосърдечен респект и пълна непринуденост, която той особено ценеше. Тя го покори, преди да е осъзнал, че е покорен.

В нейно лице спечелих тактична съюзничка в грижите за благополучието на Франц Йозеф. По-късно я наричаха „приятелката на императрицата“ — може би леко пресилено, но не съвсем погрешно.

Бях ѝ благодарна за любезността, с която даряваше императора, защото тя ми даваше възможност за още по-голяма лична свобода. Не пропусках да ѝ изпратя поздрав и по императора и се погрижих Валерия също да приеме връзката с такт и благоприличие, макар че беше твърде млада, за да осмисли необходимостта.

Това обаче беше единственото радостно събитие през тази особено лоша година, която сложи начало на злините още през февруари с тежката болест на престолонаследника. Лекарите установиха заболяване на пикочния мехур и ревматизъм. Можех само да съжалявам, че синът ми е споходен от тази болест на толкова млади години. Тази беда ме съпровождаше отдавна, а положението ставаше все по-лошо.

Балнеосанаториумите и лекарските грижи ми носеха само кратко облекчение. После отново ме връхлитаха болки, които правеха обичайните ми движения невъзможни, и аз се поддавах на отчаяни мисли. Валерия се опитваше да ме разведри, доколкото можеше, но усилията ѝ обикновено бяха напразни. През юни 1886 година получихме лоши новини от Париж, които ме потопиха в още по-дълбока меланхолия.

Внезапно бе починал съпругът на Матилда, граф Лудвиг фон Трани. Според официалната версия 48-годишният мъж бил отдавна болен, но тя трудно издържаше. Според мълвата се бил застрелял в пристъп на меланхолия. Семейството, естествено, се опитваше да прикрие цялата история — никой нямаше желание да скърби по някакъв съмнителен самоубиец.

Едва бях преодоляла този шок, и пристигна следващото фатално известие. Баварските министри принудили собствения си монарх да абдикира и го обявили за душевноболен. Когато получихме тази ужасна новина, двете с Валерия бяхме при майка ми.

— Отвели са го в замъка „Берг“ край Щарнбергското езеро, където е под наблюдението на психиатъра доктор Гуден — обясни херцогинята, кършейки ръце. — От все сърце съжалявам клетата му майка. Двама сина, и двамата свършват в усмирителна риза.

— Лудвиг не е луд. Ексцентричен — да, понякога странен и капризен, но не и умопобъркан — остро възразих аз. — Трябва да пиша на императора и да го помоля да се застъпи за Лудвиг. Какво си въобразяват тези хора?

Оказа се обаче, че е късно да помогна на братовчеда си. Следващата ужасяваща вест ме застигна в понеделника на Петдесетница, в хотела ми във Фелдафинг, където тъкмо закусвахме с Валерия. Гизела се отби лично, за да ни информира.

— Лудвиг е мъртъв. Доктор Гуден също. Намерили ги удавени в езерото.

В първия момент онемях от ужас. Валерия засипа сестра си с въпроси относно подробностите, аз пък имах едно-единствено желание — да остана сама. Затворих се в стаята си и се помъчих да проумея защо този толкова специален мъж е бил осъден на такъв грозен край. В крайна сметка Лудвиг не беше глупак. По-скоро — човек, който не разбира хората около себе си и времето, в което живее. Самоубийство или убийство?

Ами ако враговете му имаха право? Ако склонността към прекомерна душевна възбуда беше вроден семеен дефект на рода Вителсбах? Този копнеж по съвършенство, каквото нормалният живот не предвижда? А може би си беше чиста лудост да се опълчиш на света и да поставиш духа над плътта?

Обливаха ме ту студени, ту горещи вълни, докато клетият ми мозък се мъчеше да проумее случващото се с мен и с моето семейство. Какво престъпление бе извършил Лудвиг, за да заслужи подобен край? Нима стремежът към съвършенство е наказуем? Нима за него се полага смърт?

— Мамо! Мамо! За Бога, какво Ви е?

Валерия се бе навела над мен — чак сега забелязах, че лежа на пода. Как се бях озовала там? Какво се беше случило? Пребледнялото лице на малката ми дъщеря ме накара да се опомня. Със сетни сили се опитах да я успокоя.

— Коленичих да се помоля. Но главата ми се пръскаше от непонятните Божии съвети. Реши ли да те удари, Йехова е по-лош и от гръм.

— Ах, мамо...

— Това е нещастна година, единствена моя, истински нещастна година.

* * *

— Болен ли? Какво ще рече това?

Барон Нопча отблягваше погледа ми толкова явно, че тутакси ме обзеха подозрения. Той беше дългогодишен приятел с Дюла Андраши. Знаех, че двамата си пишеха и че много неща от живота ми му ставаха известни, без аз да узная. Всяка мисъл за това ме изпълваше с тъга. Но днес той споделяше по собствена инициатива подробности от тези писма и това не предвещаваше нищо добро.

Следващите му думи потвърдиха предчувствието ми.

— Лекарите му, казали, че има рак. Злокачествен тумор, който се уголемява, нищо не може да се направи.

Книгата със стиховете на Хайне се изплъзна от безжизнените ми пръсти и тупна на пода, но аз не ѝ обърнах внимание. Докоснах слепоочията си, цялата треперех.

— Уголемява се? — ужасих се аз. — Искате да кажете, че ще умре?

— В най-скоро време — кимна баронът. Дълбоките бразди по челото му показваха колко го измъчваше този факт. — Медицината не познава средство, с което да му помогне. Но той го понася храбро...

— И защо го научавам едва сега? — прошепнах, а мислено добавих: „Нима той все още ме изключва от живота си? Няма ли да ми позволи поне в този момент да участвам в него?“

— Графът не иска да безпокои Ваше Величество — отвърна моят управител. — Знае, че в противен случай ще се тревожите за него. Вероятно дори ще ми се сърди, задето Ви казах. Не му е приятно да привлича внимание.

— Да ме безпокои... Той ще... — притиснах с длан устата си. Не, не биваше да говоря каквото си искам. Не биваше и да се втурна към него. Да държа ръката му, да бъда до него, да го гледам, да го докосвам... На императрицата бе забранено всичко това. Той имаше съпруга, деца, семейство, приятели. Те щяха да бъдат около него, а не жената, която бе направил кралица на Унгария.

Заболя ме. Толкова жестоко ме заболя, че едва успях да дам знак на барона да ме остави сама. Не исках да види как плача. Плача за миналото, за една любов... Плача за царицата на амазонките и за нейния напет маджарин, чиито пътища някога се бяха пресекли.

Минали работи.

Единствено движението обуздаваше донякъде мъката ми. Непрестанното движение напред, в бързи влакове и карети, на екскурзии, обзорни обиколки и експедиции. Занимание не само за тялото, но и за духа, за да не потъне в мрачните дълбини на безумието, от което все повече се страхувах. Започнах да уча гръцки. Да четеш Омир в оригинал — нима това не е цел, заради която си заслужава да живееш?

— Твърде много се товарите, Ваше Величество — предупреждаваше ме доктор Видерхофер, но аз не обръщах внимание на думите му. Ако не се товарех, дните ми щяха да са още по-лоши. Колкото повече неща имах да върша, толкова по-малко време ми оставаше да мисля. И така — нови пътешествия, нови цели.

Вестта за смъртоносния апоплектичен удар на баща ми ме намери в Корфу, където обсъждах с консула Варсберг плановите за къща на острова. Трябваше да убедя Франц Йозеф, когато се видим в началото на декември в Мирамар. Императорът бе решил да прекара четирийсетата годишнина от възкачването си на престола не във Виена, а да ме пресрещне на връщане от пътуването ми.

Той поклати глава на идеята ми, както и на малката синя котва, която в пристъп на безразсъдство си бях татуирала на рамото.

— Наистина ли искаш да построиш къща толкова далече от Виена и от мен? — примирено измърмори той.

— Но тя е и за теб — заумилквах се аз, за да получа одобрението му. — Можем двамата да ходим там. Открай време Корфу ти харесва. Варсберг е начертал прекрасни планове. Представям си я в помпейски стил и ще я нарека „Ахилион“, на моя любим герой от „Илиадата“. Ахил ми оживя на сърцето, докато четях Омир. С твое позволение ще изпратя Варсберг в Неапол, има там един талантлив архитект, който ще построи къщата.

— Ще бъда доволен, ако това те радва и те задържа на едно място — отстъпи в крайна сметка Франц Йозеф. — Не е здравословно да хвърчиш постоянно насам-натам. Накрая във Виена няма да се върне нищичко от теб, защото си се съсипала от това трескаво сноване или си се самоунищожила от пътуване.

Рядко се случваше съпругът ми да протестира така невъздържано, задето бях започнала да прекарвам на път по-голямата

част от годината. Но все още можех да го омилостивя с усмивка и леко докосване.

— Не се бой, обещавам ти, че винаги ще се връщам при теб цяла-целеничка, Франци!

— Моля се Богу да удържиш на обещанието си, Сиси! — необичайно сериозно отвърна той.

Това не беше единственият случай, в който му се наложи да отстъпи. Валерия също беше дошла, за да изтръгне с ласкателства едно специално разрешение от баща си. След като най-хрисимо и благовъзпитано бе огледала евентуалните кандидати за женитба, подбрани от императора — Фридрих Август, престолонаследника на Саксония, както и принц Мигел от Браганса и принц Алфонс Баварски, тя го сюрпризира, отхвърляйки всички тези млади господа с безупречно потекло.

— Но за кого искаш да се омъжиш тогава? — попита той с почти трогателна наивност. Хем със собствените си очи беше видял как на всеки дворцов бал от две години насам тя избираше да танцува с един и същ кавалер.

— Иска да се сгоди за Франц Салватор — вметнах аз, докато пламналата Валерия търсеше правилните думи.

Когато ми призна желанието си малко преди този разговор, и аз като Франц Йозеф не изпаднах във възторг, макар и по други причини.

— Наистина ли го искаш? — отчаяно попитах аз. — Ти си моето единствено съкровище. Единствената истинска радост в целия ми брачен живот.

— Ах, майко, в такъв случай сигурно ще разберете колко обичам Франц — отвърна тя и ме обезоръжи с очарователната си усмивка, както обезоръжи и баща си.

Накрая и той капитулира:

— Е, тогава да се готвим за сватба.

Валерия преливаше от щастие. Тревожеше са само за реакцията на брат си. Рудолф не беше приятелски настроен към Франц Салватор, а и аз се страхувах за бъдещето на младия ерцхерцог, когато синът ми един ден сложи императорската корона. През последните години Рудолф ставаше все по-груб и по-студен. Поздравленията му за предстоящия годеж обаче бяха толкова сърдечни, че Валерия трогнато увисна на врата му.

Рудолф притисна силно сестра си и нежно я целуна.

— Желая ти всичкото щастие на света, малка Валерия — каза той и се закле, че никога няма да изостави и Франц Салватор.

Коледният празник премина под знака на неочакваната топлина и сърдечност. Рудолф, Стефания и малката Ержи бяха свидетели, когато официално събрахме Валерия и Франц под коледното дърво. На този празник в нашето семейство никога не бе имало толкова вълнуващи уверения във взаимна любов и вяност.

На всичко отгоре Рудолф ми поднесе коледен подарък, който особено ме трогна. Беше купил оригинални писма на Хайнрих Хайне и специално за мен бе наредил да ги подвържат в тънко томче.

— Пак ли книга — критично изсумтя императорът, ала аз с дълбока благодарност прегърнах сина си. Вече бях изгубила надежда, че под отчаяната му напрегнатост все още се крият някакви човешки чувства. Този подарък ми доказа обратното. Колко много усилия и време му беше коствал!

— Това е прекрасен подарък, Рудолф, не знам как да ти благодаря!

— Просто не забравяйте, че много Ви обичам, майко — отвърна той толкова тихо, че само аз го чух.

— Как бих могла? — прошепнах аз и притиснах драгоценната книга към сърцето си.

Може би щеше да се случи чудо и след всичките нещастия и цялата тъга през следващата година да се намери поне малко спокойствие и щастие за всички, които ми бяха на сърцето.

Колко скромна бях станала. Любовта отдавна вече не фигурираше в желанията ми.

[1] Елизабет фон Вид (1843–1916) — румънска кралица, съпруга на крал Карол I. Широко известна с литературния си псевдоним Кармен Силва. Авторка на стихове, повести и трагедията „Майстор Манол“. — Бел.прев. ↑

29 ЯНУАРИ 1889 — СЕПТЕМВРИ 1898 ГОДИНИ „ВЪВ ВРЕМЕНА НА НАЙ-ЖЕСТОКА СКРЪБ...“

— Ако Ваше Императорско Височество бъде така любезна да освободи учителя...

С теми думи развълнуваната Ида Ференци прекъсна урока ми по гръцки — толкова необичайна постъпка, че се ококорих възмутено насреща ѝ. Откъде накъде ще нарушавам учебния ритъм?

— Барон Нопча иска да разговаря с Вас по един спешен въпрос — нервно додаде Ида.

— Да дойде по-късно — никак не обичах да променям плановете си.

— Баронът има новини за престолонаследника, Ваше Величество. Ужасни новини... — тя отвори вратата, отпрати гърка и даде знак на барона да влезе.

Някаква ледена ръка сграбчи сърцето ми и никога повече не го пусна.

Втрених се в барон Нопча. Чувах думите му, но отказвах да повярвам в смисъла им.

Рудолф — мъртъв? Невъзможно! Малката Вечера^[1] — също мъртва? Още по-невъзможно! Какво е търсило това нещастно дете в ловджийския замък в Майерлинг? Достатъчно скандално беше, че престолонаследникът има интимна връзка с една 17-годишна, чиято майка навремето е била сред ранните му любовници, а сега и това? Какво се бе случило последната нощ в Майерлинг? Нещастие? Злополука? Драма?

— Отровен, казвате? — строполих се на най-близкия стол аз.

Смъртнобледият управител кимна безмълвно.

— От Мария Вечера? Мили Боже, трябва да кажа на императора.

Докато крачех механично, умът и чувствата ми бяха парализирани. Занесох на Франц Йозеф чудовищната вест за смъртта на единствения му син. Информирах Валерия и заповядах да доведат съпругата на сина ми.

Може би Стефания щеше да хвърли светлина върху мрака на събитията в Майерлинг. Засега знаехме само това, което граф Хойос, приятел на Рудолф, с когото имали уговорка да ходят на лов, бе разказал на барон Нопча. Тази сутрин открили в Майерлинг мъртвия ми син и неговата също мъртва любовница. Според твърденията — починали вследствие на отравяне.

Първоначално Стефания онемя от ужас, после захвана да окайва своята безпомощност.

— Какво можех да направя? — разгорещи се тя, явно се страхуваше да не бъде упреквана за случилото се. — Та аз почти не го виждах. Никога не съм имала влияние над него. През последните месеци се държеше като обезумял. Опитвах се да Ви кажа...

Тя погледна към императора, но той не реагира. Взираше се в някаква точка зад Стефания. Вцепенен, безмълвен, потресен до дъното на душата си.

А Виена вреше и кипеше от слухове. По загадъчен начин вестниците бяха научили за ужасното злощастие. Дворецът се стараяше да обуздава спекулациите — съобщи, че престолонаследникът бил починал от сърдечен удар. Доктор Видерхофер бе изпратен незабавно в Майерлинг, за да прегледа престолонаследника и да уреди докарването му в „Хофбург“.

Никой не говореше за момичето. Хойос я бе заклеил като отровителка, ала остатъкът от разума ми казваше, че това изглежда малко вероятно. Доколкото си спомнях, Мария Вечера беше приятелка с моята племенница. Едно преждевременно развито, лекомислено дете, което си играеше с бъдещето си и с доброто си име. Защо е било нужно да убива най-напред Рудолф, а после и себе си?

Щом се върнах от императора в личните си покои, Ида въведе при мен една ридаеща дама, в чието лице трудно разпознах някога тъй елегантната баронеса Вечера. Сега тя беше просто отчаяна майка, която от часове търсеше детето си. Министър-председателят я бе изпратил при императора — явно и той се досещаше, че изчезването на Мария има нещо общо с Рудолф.

— Казаха ми, че императорът можел да ми помогне, Ваше Величество. Но императорът не приема никого. Какво е станало? Знаете ли къде е моята Мария? Смилете се над една майка, Ваше Величество!

Затворих за миг очи и се помъчих да се овладеея, преди да проговоря. Не беше редно да държа баронесата отговорна за деянията на дъщеря ѝ, но въпреки това ми беше трудно да бъда обективна.

— Вашата дъщеря е мъртва, баронесо, но знаете ли, че и моят Рудолф е мъртъв? Както изглежда, Мария го е отровила, но това трябва да се запази в тайна. Ако някой ви пита, ще казвате, че сърцето на Рудолф не е издържало — само това и нищо друго.

Отнесох се несправедливо с нея — след двацет и четири часа узнах истината от доктор Видерхофер: моят нещастен син се бе застрелял сам и, както изглежда, бе убил и онова глупаво дете. Защото той го е искал? Защото тя го е искала? Не мога да кажа. Случилото се беше ужасно.

Тайната полиция, която работеше ревностно за интересите на императора, се погрижи трупът на момичето да изчезне и да бъде погребан тайно. Бяха положени усилия за потуляване на случая в Майерлинг — тихомълком, без излишен шум. Безуспешно. До ден-дневен смъртта на Рудолф и Мария си остава загадка.

Прощалното писмо на Рудолф, което доктор Видерхофер бе намерил в ловджийския замък в Майерлинг, се оказа едно от многото. Той бе оставил последен личен поздрав както за съпругата си, така и за сестра си, и за други хора. Само Франц Йозеф не получи нито ред.

Не съм достоен да бъда негов син и вече нямам право да живея, пишеше до мен Рудолф. Не посочваше обаче причината за смъртта си — причина, която бих могла да разбера. Само ме уверяваше в обичта си и молеше да бъде погребан с Мария в манастира „Светият кръст“. Едно невъзможно желание.

Още по-невъзможно беше желанието на Франц Йозеф да запазим в тайна самоубийството на сина му.

— Никой не бива да знае, че е умрял като някой прост шивач, Сиси — горчиво повтаряше той. Дори с последната си отчаяна постъпка Рудолф не бе успял да заслужи уважението на баща си.

Императорът, лекарите, министрите и съветниците си блъскаха главите, търсейки що-годе приемлива формулировка на официалното

съобщение за смъртта на Рудолф. Слуховете отдавна разпространяваха истината. Споразумяха се за версията, че престолонаследникът бил посегнал на живота си в миг на душевна обърканост. Само така беше възможно бедният ми Рудолф поне да получи църковно погребение.

Престолонаследникът се завърна в „Хофбург“. Занемял навеки, със склопени очи и лека бяла превръзка около главата, прикриваща смъртоносната огнестрелна рана. Потресох се до дъното на душата си, когато го видях така спокоен и умиротворен. Защо там лежеше той, а не аз? Що за Бог беше този, който допускаше подобно нещо? Отново въпроси, чиито отговор не знаех.

Следващите дни бяха белязани от мрачния, ужасяващо помпозен дворцов церемониал. Пристигна белгийската кралска двойка, за да подкрепи скърбящата си дъщеря в нейната мъка — друг въпрос беше дали тя изпитваше чак такава мъка. Приехме ги заедно с императора, а след това наредих да залостят здраво вратите ми за всякакви по-нататъшни визити. Не желяех да виждам никого. Чувствах се жива замръзнала, скована от студ, по-силен от страданието и болката.

Море от черни знамена, черни пера, черни коне и смълчани хора съпровождаше на 5 февруари 1889 година катафалката, която откара Рудолф от „Хофбург“ до гробницата на Хабсбургите в Църквата на капуцините. Съмнявам се, че мнозина скърбяха за него. Виенчани отдавна знаеха това, което аз твърде късно узнах за начина му на живот — кое истина, кое измислица. Те не разбираха проблемите му, както не разбираха и тези на неговата майка.

Гизела седеше до баща си в императорската каляска. Франц Йозеф настоя двете с Валерия да останем вкъщи. Благодарна му бях за това внимание, защото не знаех как ще понеса двойния товар — моето отчаяние и жадния за сензации обществен интерес. Не знаех даже как ще понеса живота си по-нататък. Само седях в салона си и се питах къде съм сбъркала.

Ами ако твърдението на лекарите, че Рудолф се е самоубил в пристъп на душевно объркване, не беше дипломатично оправдание? Ако моята баварска кръв е била заложена в него още от люлката, както се говореше и за клетия Лудвиг? Може би аз бях виновна за цялото това нещастие? Е, сега поне зловните усти, които разпространяваха само гадости по мой адрес от първия ден на пристигането ми във Виена, щяха да изпитат своето позакъсняло удовлетворение.

Нелюбимата императрица щеше да се оттегли, без да остави следа в историята на Австрия.

Синът ми почиваше в студената, мрачна гробница на Хабсбургите под Църквата на капуцините, а неговата малка Ержи беше просто едно момиченце. В Дунавската монархия престолът се предаваше от мъж на мъж. Всичко бе приключило. Осъзнах го, когато отидох при ковчега на Рудолф в тихата нощ, далече от любопитните погледи. Здравата изплаших монаха, който охраняваше портата на гробницата. Човекът не беше попадал на отчаяни майки, които решават да посетят синовете си посред нощ.

Нощ или ден, за мен беше все едно. И без това вече не можех да спя, чувствах само апатия и отчаяние. Мракът в мен не можеха да пропъдят и набързо запалените в гробницата факли. Виках Рудолф, но не получавах отговор. Така силно желях да има нещо извън това тяло, разрушено от болест и насилие — нещо, с което да установя връзка. Душа.

Знаех, че някои хора имат способността да влизат в контакт с покойниците. Аз обаче не го умеех. Рудолф си бе отишъл завинаги. Трепкащите сенки само умножаваха собствената ми нищожност.

Как ми се щеше да остана там, долу, при всичките онези мъртъвци, където отдавна ми беше мястото. И то с по-голямо основание, отколкото синът ми в разцвета на силите си. Син, баща, съпруг, бъдещ император. Защо капризната съдба не бе избрала мен? Защо?

* * *

— Не бива да се измъчвате така, Ваше Височество.

Напук на болестта си Дюла Андраши бе дошъл да ме види. За първи път след много години отново се срещнах с него в жилището на Ида Ференци. Беше отслабнал, блед и болнав, ала тембърът на неповторимия му глас беше достатъчен, за да ме дари с първата истинска утеха, откакто ме бе споходила мъката.

— Само да знаех какво се е случило наистина, приятелю — прошепнах. — Разбрах, че графиня Лариш знае нещо за нещастieto, но се страхувам от това, което може да ми каже. Бихте ли ми

направили услугата да я попитате? Не смея да я приема, макар че тя от дни насам се опитва да се види с мен.

— Ще сторя всичко, което пожелаете — обеща той, а впоследствие сведенията му потвърдиха, че с основание съм се опасявала от това, което би ми казала Мария.

Вероятно племенницата ми е имала възможност да предотврати трагедията. Била е приятелка на Мария Вечера, посветена в нейните тайни, както и в тези на Рудолф. Забелязвала отчаянието му, известно ѝ било в каква безизходна ситуация се намирал, но не смятала за нужно да ме уведоми. През изминалите години ми бе досаждала заради безброй незначителни неща. Но не и когато е ставало въпрос за живота на моя син. Не исках да я виждам и чувам никога повече.

— Ержебет, мила моя, не се гневете на злочестата си съдба — помоли ме моята голяма и единствено любов, преди да се сбогуваме. — Не мога да си тръгна и да Ви оставя такава — напълно съсипана и извън себе си.

— Ще трябва, приятелю — прошепнах аз и стиснах с ледените си пръсти ръцете му, така красиви навремето. Сега те бяха кокалести, отслабнали, белязани от страданието, което го разяждаше отвътре. — Съдбата не ни пита какво искаме. Тя е сляпа и безмилостна.

— Вечно ще се чувствам щастлив, че съм Ви познавал, Ержебет. Не ми бе позволено да Ви служа, да Ви обичам...

Трескавият блясък в тъмните му очи ме възпираше да отрека това, да го упрекна, че съм била само една от многото му любви — Унгария, политиката, съпругата му, децата му и ред други неща. Че ме бе изоставил, когато имах нужда от него.

Моментът не беше подходящ за упреци — това беше последното, окончателното сбогуване и двамата го знаехме. Животът му отиваше към своя край. В този миг не бяха позволени гордост и лъжи, а само и единствено истината.

— Никога няма да престана да ви обичам, приятелю — със свито гърло обещах аз. — Знайте това, закъдето и да сте се запътили.

Устните му бяха ледени като ръцете ми, които целуна.

— Сбогом, любима. Ако има справедливост, ще се срещнем в друг един живот.

„Няма справедливост, граф Андраши“, ридаше сърцето ми, ала устните ми останаха неми. Вече бяха казани много неща.

Изпроводих го с поглед, докато се отдалечаваше. Вече не беше висок, бе прегърбен, белязан от всесилната болест, която стоеше над човешките желания и стремления. Въпреки това — сдържан и готов да използва времето до последния си дъх. Възхищавах се на стоицизма и куража му. Опитвах се да вземам пример от този специален мъж, който, умирайки, демонстрираше достойно държание и силен характер.

Императорът се спаси в корсета на всекидневието. С помощта на протокола, политиката и на трогателната си самомнителност той го затегна толкова силно, че задуши дори тъгата си. Дисциплината и чувството за дълг заместиха човешките емоции, така че той изпадна в равнодушие, което ме обиждаше, но и будеше възхищението ми. Не споменавахе Рудолф. Сякаш никога не бяхме имали син.

Затова пък аз помнех и за двама ни — и щях да скърбя и за двама ни. Франц Йозеф уважи желанието ми и изпрати окръжно до всички австрийски представителства занапред да се въздържат от пожеланията за щастие по повод на именния и рождения ми ден. Думата „щастие“ вече не фигурираше в бъдещия ми живот. Нищо не бе в състояние да разведри мрачния ми дух — нито почивки, нито пътувания, нито дори някога тъй желаната къща в Корфу.

През месеците до края на тази ужасна година здравето ми се стабилизира, но не и душата ми. Единствено Валерия се тревожеше за мен. Почти не се отделяше от мен и се появи веднага, щом започнах да пренареждам дома си.

— Какво правите, майко? — смая се тя, когато ме завари да преглеждам личните си вещи в „Хофбург“.

— Прогонвам цветовете от живота си — посочих към кошовете, пълни с пъстри дрехи, шалове, шапки, чадъри и ръкавици. — В бъдеще ще нося само траур, само черно.

— Но така всичко става още по-мрачно — ужаси се моята единствена. — Не е редно Вие да изкупвате вината за случилото се, майко.

Спестих си отговора — тя и без това не разбираше какво ми е на сърцето. Подарих по-голямата част от бижутата си на Гизела и Валерия, както и на няколко избрани приятелки, които заслужаваха да носят спомена за времето, когато тяхната императрица е била жива.

Коледа, рожденият ми ден и Нова година отминаха без празненства и подаръци, не се състояха и обичайните приеми. Годишнината от смъртта на Рудолф прекарахме в Майерлинг. По желание на императора ловният замък беше превърнат в манастир на кармелитките, ала аз не намерих утеха и в това религиозно обкръжение. Смъртта на Рудолф бе умъртвила и остатъците от вярата ми в Бог.

И с право, защото само след 18 дни ме застигна следващият удар на съдбата: Дюла Андраши бе починал от раковото си заболяване. Заминах за Будапеща, за да му отдам последни почести. Положих момини сълзи на ковчега му, но ми се искаше да сложа там сърцето си, за да го погребат с него. Толкова безсмислени смърти — защо?

Напразни въпроси. През май отново се сбогувах със скъп човек. Нене, моята голяма сестра, умря в ръцете ми. Злокачественото заболяване, започнало от корема, бе стигнало до сърцето. Успях да пристигна навреме от Виена в Регенсбург, за да видя за последен път Нене и да разговарям с нея.

И в последните си минути тя оставаше голямата, спокойната, уверената сестра. Говореше на нашия таен език — английския, и се съгласи с мен, че животът се беше отнесъл доста сурово с нас. После започна да бълнува. Разговаряше с покойния си съпруг и с мъртвите си деца, а на 16 май 1890 година, в седем вечерта, доброто ѝ сърце просто престана да бие.

Отново погребение с мрачен церемониал и ридаещи роднини. Сълзите ми пресъхнаха от толкова мъки и страдания.

Бих избягала някъде далече, по море или в Гърция, но тази страховита година ми бе подготвила още една раздяла. Най-лошото сбогуване: на 31 юли Валерия се омъжи в Бад Ишъл за любимия си Франц Салватор.

Разбрахме се да избягваме Виена, големите церемонии и пищните брачни меси, които носеха единствено нещастие. Валерия и Франц се врекоха един на друг в скромно богослужение, а малката Ержи ръсеше цветя по пътя им заедно с шаферките под мощните звуци на органа.

Валерия беше щастлива, нямах съмнения по въпроса. Молах се на Бог, в чиято справедливост не вярвах истински, да съхрани

щастieto й. Дори не се поколебах да посъветвам свекърва й — ерцхерцогиня Мария Имакулата, да остави младата двойка на мира.

— Не им се месете в нищо и не посещавайте децата през техния меден месец — настоях аз и също спазвах тези правила.

Колкото повече ме молеше Валерия да й гостувам по-често в замъка „Лихтенег“ край Велс в Горна Австрия, където се бе установила със съпруга си, толкова по-решително отказвах.

— Не искам да свиквам с щастieto да бъда с теб, любима моя — оправдавах се аз. — Нали знаеш, че съм чайка в открито море, не съм създадена да живея в лястовичето гнездо, наречено „щастлив семеен живот“.

* * *

— Тук е моето убежище, само тук мога да принадлежа на себе си.

Ирма Старай разглеждаше със зяпнала уста „Ахилион“ — през пролетта на 1895 година дворецът се представяше откъм най-добрата си страна. Младата унгарска благородница ме съпровождаше в пътуванията ми, защото другите бяха или твърде стари, или омъжени, или не издържаха на темпото ми по здравословни причини, и вече беше сред най-любимите ми придружителки. Притежаваше достатъчно естетически вкус, за да оцени произведенията на изкуството, които бях събрала в Корфу да радват уморените ми очи. Скоро в градината щеше да бъде издигната и статуя на Рудолф.

— Прекрасно е. Разбирам защо Ваше Императорско Височество сте щастлива тук.

Щастлива? Горкото мило момиче. Та аз вече дори не знаех какво означава тази дума. Мъка — да. Също и тревога за Валерия, която раждаше деца едно след друго. Но не и радост, камо ли пък щастие. Заниманията, изпълващи дните ми, имаха едничкия смисъл да убиват времето.

Новите ми пътувания по суша и море, колекционирането на произведения на изкуството, изучаването на гръцки и старогръцки, гимнастическите ми упражнения и екскурзиите запълваха дните ми, но не и празнотата в умореното ми сърце.

Щом паднеше нощта и ме връхлетеше безсънието, начеваха да ме спохождат едни и същи призраци. Независимо дали живеях на Лазурния бряг, в Унгария, Корфу или Алжир. Светът не беше достатъчно голям, за да избягам от тях.

Превърнала се бях в „Дамата в черно“, в странната, печална пътешественичка, която избягва контакта с хора и се крие зад воали и ветрила.

Опитвах се да не обръщам внимание, че тялото ми страда от всички тези усилия. Пренебрегвах указанията на лекарите, които критикуваха начина ми на хранене и дори ме коряха, че нарочно гладувам. Те не проумяваха, че трябва да съм лека като перце, за да мога изобщо да се движа.

Отказах закрилата на полицейските агенти, които по заповед на Франц Йозеф ме следваха по петите и се наричаха мои телохранители. Какво имаше да се охранява в това тяло? Нека съдбата да удари, където ѝ се отдаде случай, аз щях да я посрещна с благодарност и нямаше да я нападам в гръб.

Обаче годините отлитаха, без да намеря избавление. Почина майка ми, клетата ми сестра София загина в Париж по ужасен начин. Унгария отбеляза тържествено хиляда години от съществуването на своето кралство, а аз не намирах покой дори в Корфу. Наредих „Ахилион“ да бъде продаден.

После пак пътувания, почивки, лечения, неврити, сърдечни болки. Лекарите и нежните укори на Франц Йозеф. Писмата му ме следваха, където и да отидех. Те разказваха за Виена, за госпожа Шрат и за неговата любов.

Любов? Какво всъщност бе любов?

Някъде се захлопна врата и аз подскочих. Къде бях?

А, да, в Женева. Хотелът. Утре ще продължим за Монтрьо. Трябва да се опитам да намеря покой. Какво ме кара точно тази нощ да подложам на преоценка, да преброя наново цялото страдание, всичките сбогувания и грешки? Късно е за промени. Каквото било, било.

Уморена съм. Искам да заспя и да не се събудя.

[1] Баронеса Мария Вечера (1871–1889) — австрийска аристократка. — Бел.прев. ↑

**КЪМ МОИТЕ НАРОДИ
ОФИЦИАЛНО СЪОБЩЕНИЕ НА
ИМПЕРАТОР ФРАНЦ ЙОЗЕФ ЗА
УБИЙСТВОТО НА НЕГОВАТА СЪПРУГА,
ПРОБОДЕНА С ПИЛА НА 10 СЕПТЕМВРИ
1898 ГОДИНА НА КРАЙБРЕЖНАТА АЛЕЯ В
ЖЕНЕВА ОТ ИТАЛИАНСКИЯ АНАРХИСТ
ЛУИДЖИ ЛУКЕНИ.**

Най-тежкото, най-жестокото изпитание сполетя Мен и Моя дом. Няма я вече Моята съпруга, украшението на Моя трон, която Ми беше утеха и опора в най-тежките часове на Моя живот — в нейно лице Аз загубих повече, отколкото съм в състояние да изразя. Ужасна, зла орис я отне от Мен и от Моите народи.

Ръката на убиец, оръдие на безумния фанатизъм, поставил си за цел унищожаването на съществуващия обществен ред, се вдигна и в своята сляпа, безсмислена омраза уцели сърцето, което не знаеше що е омраза и бе преизпълнено само с добри помисли.

Сред безграничната болка, обзела Мен и Моя дом и породена от нечуваното злодеяние, което потресе целия цивилизован свят, до сърцето Ми достига гласът на Моите обичани народи. Смирено се прекланям пред Божия промисъл, който Ми наложи това тежко и непонятно наказание, и благодаря на Провидението за огромното богатство, което Ми остава: любовта и верността на милионите, които са до Мен и Моите близки в този миг на страдание.

Болката и скръбта по блаженопочиващата императрица и кралица се изразяват в хиляди знаци на съпричастие от близо и далеч, от високопоставени и обикновени люде. Воплите по повод

неизмеримата загуба отекват трогателно в душата Ми и се сливат с Моите вопли.

Така, както Аз ще пазя до последния си час спомена за Моята горещо обичана съпруга, така и благодарността и почитта на Моите народи ще останат навеки Неин непреходен паметник.

„Шьонбрун“, 16 септември 1898 година
Франц Йозеф

Издание:

Автор: Габриеле Мари Кристен

Заглавие: Императрица Сиси

Преводач: Величка Стефанова

Език, от който е преведено: немски

Издание: първо

Издател: ИК „ЕМАС“

Град на издателя: София

Година на издаване: 2014

Тип: роман (не е указано)

Националност: немска

Печатница: Авис-24

Излязла от печат: 16.06.2014 г.

Редактор: Василка Ванчева

Художник: „Елизабет, императрица на Австрия и кралица на Унгария“, 1865 от Франц Ксавер Винтерхалгер

ISBN: 978-954-357-265-6

Адрес в Библиоман: <https://biblioman.chitanka.info/books/9678>

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.